

**ХІІІ НАУКОВО-ПРАКТИЧНА
КОНФЕРЕНЦІЯ
«МЕТОДОЛОГІЧНІ
ТА МЕТОДИЧНІ ПРОБЛЕМИ
ВИКЛАДАННЯ У СУЧАСНОМУ
ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ»**

07 листопада 2023 рік



Управління освіти і науки Волинської обласної державної адміністрації
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради
Циклова комісія суспільних та художньо-мистецьких дисциплін
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти
Кафедра теорії та методики викладання шкільних предметів
Громадська організація «Гендерний креативний простір»

**МЕТОДОЛОГІЧНІ
ТА МЕТОДИЧНІ ПРОБЛЕМИ ВИКЛАДАННЯ
У СУЧАСНОМУ ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ**

Матеріали XIII науково-практичної конференції

07 листопада 2023 року

Луцьк

М-54 **Методологічні та методичні проблеми викладання у сучасному освітньому процесі :** матеріали XIII наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 07 листоп. 2023) / упоряд.: Т. Й. Жалко, Ю. А. Луцюк, О. М. Галан. Луцьк : КЗВО «Луцький педагогічний коледж» – ВІППО, 2023. 248 с.

*Рекомендовано до друку вченою радою
Волинського інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 5 від 16 листопада 2023 р.)*

*Рекомендовано до друку методичною радою Луцького педагогічного фахового коледжу
Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради (протокол № 5 від 16 листопада 2023 р.)*

Редакційна колегія:

Олешко П. С., кандидат історичних наук, професор, директор Волинського ІІПО;
Дем'янюк О. Й., доктор історичних наук, професор, заступник директора з науково-педагогічної діяльності Волинського ІІПО;

Борбич Н. В., кандидат педагогічних наук, проректор з навчальної роботи, старший викладач кафедри педагогіки і психології КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Муляр О. П., кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського ІІПО;

Ковальчук І. Л., кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій, начальник навчально-методичного відділу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Жалко Т. Й., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського ІІПО;

Казмірчук О. А., в. о. директора Луцького педагогічного фахового коледжу, завідувач відділення початкової та дошкільної освіти, викладач-методист циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Єрко Г. І., викладач-методист, голова циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, голова правління ГО «Гендерний креативний простір».

Упорядники:

Жалко Т. Й., кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів Волинського ІІПО;

Луцюк Ю. А., викладач вищої категорії циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради;

Галан О. М., викладач першої категорії циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Автори опублікованих матеріалів несуть повну відповідальність за достовірність і точність наведених фактів, цитат, статистичних даних, власних імен та інших відомостей. Думки авторів тез і статей можуть не збігатись із позицією редакції.



ЗМІСТ

Дем'янюк О. Зміна термінологічних означень в історії України під впливом сучасних реалій	7–12
Розділ І. ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА ТА МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ	
Бойчук П., Марчук С. К. Ушинський про справжнього вчителя	13–17
Вельган О., Сулімова Л. Роль дидактичних ігор у формуванні читацької компетентності молодших школярів	17–22
Вовчок Ю. Відображення особливостей українського національного характеру у казці Івана Франка «Фарбований лис»	23–25
Галан О., Луцюк Ю. Національно-патріотичне виховання молоді через викладання предмету «Мистецтво»	25–29
Голя Г. Медіаграмотність як сучасна інновація освітнього процесу	29–32
Гончаренко О. SCRUM-технологія як інструментарій впровадження соляної оздоровчої технології	32–36
Дацюк І. Підходи до формування здорового способу життя студентів	36–39
Замелюк М. Вільна гра: значення та переваги для розвитку дитини	40–43
Ковальчук І. Міфодизайн як технологія впливу на свідомість людини	44–47
Ковтунець О., Петренюк З. Налагодження партнерської взаємодії між педагогом та батьками щодо формувального оцінювання	48–53
Констанкевич Л., Радкевич М. Важливість формування цифрової компетентності вчителів НУШ	54–56
Корнелюк В. Використання компетентнісного підходу до інноваційної взаємодії в освітньому процесі закладу вищої освіти	57–60
Кривянчук М. Формування соціальної компетентності молодших школярів через гру	60–63
Кузьмич Ю. Підготовка батьків до виконання ролі помічника вчителя	63–67
Мигдаль О. Вплив математичних проєктів на формування математичних компетентностей у молодших школярів	68–71
Муляр О., Муляр В. Фасилітація як професійно важлива якість особистості сучасного педагога	72–75
Фаловська І. Фінансове виховання дитини як основа майбутнього соціального та фінансового успіху	76–78

Хомярчук А.

Особливості формування екологічної культури молодших школярів засобами вивчення технологічної галузі 79–82

Чемерис І.

Наук. кер. – Ліщук-Торчинська Тетяна Петрівна, кандидат філософських наук, доцент
Здоров'язбережувальний принцип життя і творчості Григорія Сковороди 82–84

Шиліпук В.

Виховання громадянина-патріота як відповідь на виклики часу 85–90

Розділ II. НАУКОВІ ДОРОБКИ МОЛОДИХ УЧЕНИХ**Бєла Ю.**

Наук. кер. – Хомюк Н.
Основні засади формування екологічних умінь у молодшому шкільному віці 91–94

Бойчук Ю.

Наук. кер. – Бортнюк Т.
Особливості викладання інформатичної освітньої галузі 94–98

Бондарук І., Архипчук А.

Наук. кер. – Луцюк Ю.
Особливості НУШ 99–103

Борнос В.

Наук. кер. – Хомюк Н.
Проблемно-моделювальні ігри як засіб творчого розвитку учнів початкової школи на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» 103–106

Веремчук В., Вайнер Д.

Наук. кер. – Луцюк Ю.
Роль гендерної освіти в початковій школі 107–110

Гламазда Х.

Наук. кер. – Хомюк Н.
Розвиток пізнавального інтересу молодших школярів шляхом впровадження ігрових технологій навчання на уроках ЯДС 110–114

Годлевська А.

Наук. кер. – Марчук С.
Народнопедагогічні чинники та принципи у системі національного виховання школярів 114–118

Гузь Д.

Наук. кер. – Хомюк Н.
Формування практичного досвіду та можливості взаємодіяти з природою під час проведення екскурсій на уроках ЯДС 118–121

Даукуліс О.

Наук. кер. – Зарицька А.
Етапи становлення дитячої української музики 122–126

Денесюк Н.

Наук. кер. – Хомюк Н.
Використання мобільних технологій на уроках курсу «Я досліджую світ» в початковій школі 126–130

Джурак С.

Наук. кер. – Голя Г.
Національно-патріотичне виховання у роботі вчителя фізичної культури 131–134

Калуш С.

Наук. кер. – Хомярчук А.
Особливості використання творчих завдань у технологічній освітній галузі 134–139

Катеринюк Д. Наук. кер. – Бортнюк Т. Особливості забезпечення наступності дошкільної та початкової освіти в рамках реформи НУШ	139–142
Козак А. Наук. кер. – Марчук С. Українська народна педагогіка – основа національного виховання школярів	143–146
Кондратюк С. Наук. кер. – Марчук С. Українські народні загадки як засоби національного виховання (теоретичний аспект)	146–149
Кулікова Ю. Наук. кер. – Хомюк Н. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках «Я досліджую світ»	150–154
Левценюк А.-М. Наук. кер. – Хомюк Н. Формування природничої компетентності з врахування індивідуальних інтересів дітей під час проведення масової позакласної роботи на уроках «Я досліджую світ»	154–158
Логвинюк А. Наук. кер. – Марчук С. Етична бесіда як важливий метод морального виховання дітей	158–161
Лось Д. Наук. кер. – Голя Г. Особливості формування національно-патріотичної свідомості молодших школярів	161–165
Мульчак С. Наук. кер. – Луцок Ю. Громадянська та історична галузь в освітньому процесі НУШ	165–169
Павлусь С. Наук. кер. – Марчук С. Українські народні ігри як засіб національно-патріотичного виховання дітей та молоді	169–172
Петровець К. Наук. кер. – Гончарук О. Прийоми формування правильності мовлення здобувачів початкової освіти під час дослідження іменника як частини мови	172–176
Поронюк І. Наук. кер. – Хомюк Н. Використання спостереження як основного методу вивчення природознавства в початковій школі	176–180
Приведенець О., Михалюк І. Наук. кер. – Луцок Ю. Соціальна і здоров'язбережувальна галузь в освітньому процесі НУШ	180–183
Примак Н. Наук. кер. – Марчук С. Праця як важливий засіб сімейного виховання (народознавчий аспект)	183–186
Романюк С. Наук. кер. – Хомярчук А. Розвиток пізнавальної активності молодших школярів при конструюванні виробів у техніці «Оригамі»	187–191
Рудь Я. Наук. кер. – Хомярчук А. Використання технік народного декоративно-прикладного мистецтва на заняттях з технологічної галузі в початкових класах	191–195



Савчук Н. Наук. кер. – Марчук С. Засоби національно-патріотичного виховання школярів	195–197
Свиридюк А. Наук. кер. – Хомюк Н. Використання платформи Classtime на уроках «Я досліджую світ»	197–199
Сиротюк О., Тимощук Н. Наук. кер. – Бортнюк Т. Дошкільна освіта як стартова платформа особистісного розвитку дитини	200–203
Ткачук Б., Журавель К. Наук. кер. – Луцюк Ю. Впровадження інклюзії в Україні	203–206
Тригуб В. Наук. кер. – Марчук С. Моральні якості молодших школярів як гуманістичні цінності	207–210
Трофименко В. Наук. кер. – Марчук С. Роль самостійних занять фізичною культурою у вирішенні завдань національно-патріотичного виховання школярів	210–214
Труш О. Наук. кер. – Хомюк Н. Значення методу спостереження в процесі вивчення природонавства в початковій школі	214–217
Фень Ю. Наук. кер. – Констанкевич Л. Аналіз інтернет-ресурсів для проведення опитування на уроках у початковій школі	217–222
Фень Ю., Слюсарчук С. Наук. кер. – Луцюк Ю. Формування національно-патріотичного виховання у контексті громадянської та історичної освітньої галузі при викладанні курсу «Я досліджую світ»	222–225
Хрупчик Ю., Дрегель С. Наук. кер. – Луцюк Ю. Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в початковій школі	226–228
Цибульська В. Наук. кер. – Хомюк Н. Принципи індивідуалізації при формуванні природничої компетентності на уроках «ЯДС»	229–232
Цівчик Т. Наук. кер. – Марчук С. Історія розвитку народної загадки	232–235
Швець Д. Наук. кер. – Марчук С. Національно-патріотичний потенціал календарних ігор та забав українців	235–239
Яворська І. Наук. кер. – Марчук С. Морально-етичний аспект сучасного родинно-сімейного виховання	240–243
ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ	244–247

УДК 94(477):001.4

Олександр Дем'янюк,
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк

ЗМІНА ТЕРМІНОЛОГІЧНИХ ОЗНАЧЕНЬ В ІСТОРІЇ УКРАЇНИ ПІД ВПЛИВОМ СУЧАСНИХ РЕАЛІЙ

Розглядаються термінологічні зміни та поява нових термінів, спричинені новітніми подіями в Україні та світі, у тому числі й триваючою російсько-українською війною. Так, наводяться приклади формування терміна «історія» від середини XIX століття й до сьогодення; аналізується синонімічний ряд терміна «Українська революція» під впливом історіографічних змін; розглядається пов'язаність термінів «юліанський», «григоріанський», «новоюліанський» стилі, досліджується етимологія терміна «рашизм» тощо.

Ключові слова: *термінологія, термін, історія, Українська революція, церковний календар, рашизм.*

Новітня російсько-українська війна, яку частина дослідників воєнної історії та експертів різних гатунків чомусь помилково усе ще розпочинають з 24 лютого 2022 року, внесла суттєві, подекуди світоглядні, зміни в оцінці подій сучасності й минулого, характеристики політичних процесів, визначення і термінологію.

Пам'ятаючи, що терміном вважається точне позначення чого-небудь, змушені констатувати, що зміни певної термінології просто необхідні. Однією із головних причин є дотеперішнє послуговування термінами, сформульованими ще в радянську добу, під впливом тодішньої історіографії.

Зважаючи на те, що термінологія (від *лат.* terminus – межа, край і ...логія – від «логос» – наука) – сукупність термінів якоїсь галузі науки, техніки, мистецтва або всіх термінів даної мови, зупинимось лише на історичній галузі, яка, з огляду на теперішні військово-політичні події в Україні, є визначальною у формуванні національної свідомості українців.

Але спочатку кілька теоретичних положень щодо термінології як науки. Отож, корені термінології лежать в науці про пізнання. Використовуючи довколишній світ як об'єкт, а мову як засіб комунікації – термінологія представляє фрагменти знання. Очевидно, що терміни мають різне інформаційне наповнення. Деякі позначають прості поняття, а деякі – поняття, які мають значно глибше інформаційне наповнення через свою сутність та наповнення. Останні часто називають концептами – фрагменти знань, які дають змогу моделювати та пізнавати світ. З погляду значущості концепти є основними одиницями термінології, а системи концептів формують обсяги знань.



Терміни з історії (історичні терміни) можуть бути словом або словосполученням, що позначає поняття про певну історичну подію, пов'язану з історичним періодом або епохою. Серед варіантів використання термінів: пояснення сенсу окремих письмових джерел; систематизувальний історичний матеріал; використання у визначенні різних явищ як історичного, так і соціально-гуманітарного характеру. Тому функціями термінів виступають: джерелознавча, систематизувальна та пояснювальна.

Розпочнемо з терміна «історія», який включає:

- розповіді про те, що сталося;
- науку;
- процеси розвитку суспільства або природи;
- комплекси суспільних наук з вивчення минулого людства;
- життєписи відомих в історії особистостей.

Найкраще проглядається генеза терміна «історія» у словниках чи енциклопедіях минулого і сучасного. Так, у «Тлумачному словнику живої великоруської мови» (Володимир Даль, сер. XIX ст.), це реальність, яка існує або вже була. Протиставляв історії казки або байки. В «Енциклопедичному словнику Брокгауза і Ефрона» (Фрідріх Брокгауз, Ілья Ефрон, кін. XIX – поч. XX ст.) – наука про минуле людства, про минулі явища і знання; наука, що характеризується вивченням духовних і суспільних сторін життя людського суспільства. В «Енциклопедичному словнику Гранат» (брати Александр та Ігнат Гранати, поч. XX ст.) – встановлення і пояснення минулого, або ж наука, що встановлює події розвитку суспільства людей з моменту його виникнення. У «Словнику чужомовних слів, вирізів і приповідок» (Олександр Скалозуб, Коломия, 1933 рік) – наука про минувшину народу, держави і цілого світу, подія, опис подій [1, с. 145]. У «Словнику іншомовних слів» (Київ, 1975, 1993) – всякий процес розвитку в природі й суспільстві; наука, що вивчає в хронологічній послідовності хід розвитку людського суспільства та його закономірності [2, с. 296]. В «Універсальному словнику енциклопедії» (Київ, 2003) – процес розвитку суспільства або природи в минулому; наука про історичні події [3, с. 523]. У «Новому тлумачному словнику української мови» (Київ, 2007) – закономірний, послідовний розвиток дійсності; зміни у дійсності, у процесі життя; процес розвитку, зміна чогось; події у житті народу; перебіг; сукупність фактів і подій минулого; наука, що вивчає хід розвитку природи, культури, знання; наука про загальний розвиток народу, країни, суспільства; оповідання, розповідь про щось, когось; подія, пригода, випадок [4, с. 798].

Простежити зміни у визначенні історичної події можна на прикладі терміна «Українська революція» Цей термін був введений до наукового обігу самими учасниками тих подій. Таке означення тієї епохи зустрічаємо в працях Михайла Грушевського, Володимира Винниченка, Симона Петлюри, Дмитра Дорошенка та інших діячів доби. Радянська історіографія викоринювала цю дефініцію та підміняла іншими термінами «ВЖСР (Велика жовтнева соціалістична революція)», «громадянська війна» тощо. Сьогодні, поряд

із терміном «Українська революція», українська історична наука послуговується такими тотожними термінами: «національно-визвольні змагання 1917–1921 рр.», «національна революція 1917–1921 рр.», «боротьба українського населення за утвердження національної державності», «великий зрив» тощо.

Після початку широкомасштабного російського вторгнення в Україну загострилося питання реформи церковного календаря. З різною мірою інтенсивності ця проблема підіймалася з 2014 року. Однак, саме у 2022 році ці процеси стали невідворотними. З'явилося переконання, що таким чином українське православне суспільство відмежовується від російського православ'я, яке беззастережно підтримало російську агресію в Україні.

Окремі дослідники та церковні діячі вважають, що через використання старого стилю разом з російською православною церквою Україна залишається у сфері «російського світу». Оцінюючи релігійні процеси, які відбуваються в Україні останнім часом та прогнозуючи їх вплив на українське суспільство, Патріарх УГКЦ Святослав зауважив: «Ми сьогодні хочемо все зробити, щоб християни України, зокрема діти Київської Церкви, могли рости і розвиватися, вивчати своє спільне коріння, а спочатку навчитися разом працювати» [5, с. 120].

Спочатку Українська греко-католицька церква (УГКЦ), а згодом Православна церква України (ПЦУ) оголосили, що за підтримки вірян змінюють календар нерухомих релігійних свят. При цьому УГКЦ заявила, що «коли йдеться про святкування нерухомих свят, послуговуватиметься новим стилем, який часом називають «григоріанським» [6]. УГКЦ не визнає терміна «новоюліанський стиль», вважаючи, що ця «термінологія має недоліки і тому ми її не використовуємо – такого терміна немає в нашому рішенні» [6]. При цьому рішенням синоду УГКЦ парафіям, які ще «не чуються в силі» перейти на новий календар, встановлено своєрідний перехідний період терміном у два роки.

Натомість ПЦУ перейшла на новоюліанський, вважаючи його вдосконаленою версією юліанського календаря. Там заявляють, що «в ньому “пропускається” 7 діб на 900 років, тоді як у григоріанському – 3 доби на 400 років. Проте у період від 1 березня 1600 року до 28 лютого 2800 між новоюліанським та григоріанським календарем ніякої похибки не буде» [6].

Розглядаючи історичну складову цього питання, слід зазначити, що до початку ХХ століття в Західній Європі був прийнятий григоріанський календар, який був перетворений з юліанського календаря ще в 1582 році Папою Римським Григорієм XIII. Цей календар був поширений на території Східної Галичини, яка до 1918 року входила до складу Австро-Угорської імперії. На території українських губерній, які входили до складу Російської імперії календар «відставав» на 13 діб.

Такий стан справ на території Української Народної Республіки був до 16 лютого 1918 року, де діяв юліанський календар (старий стиль). 12 лютого

1918 року в Коростені на засіданні Малої Ради було прийнято закон про заведення на Україні числення часу по новому стилю і перевід годинників на середньоєвропейський час. Мала Рада ухвалила: «Завести в Українській Народній республіці нове (григоріанське) числення часу з 16-го лютого 1918 р. 16 число лютого рахувати першим числом місяця березоля (марта).

Православні церкви в Другій Речі Посполитій та радянських республіках продовжували користуватися старим стилем, тобто юліанським календарем, адже стояло питання збереження етнічної самоідентифікації православних слов'ян, їх розрізнення із католиками. Впродовж XX століття дев'ять з шістнадцяти автокефальних православних церков прийняли новий стиль як новоюліанський календар, коли їхні держави перейшли на григоріанський календар.

Широкому вжитку та швидкому поширенню термін «рашизм» завдячує російсько-українській війні. Позаяк перші згадки про нього в українському інформаційному просторі сягають щонайменше 2010 року, коли журналіст Остап Кривдик визначив «рашизм» як ідеологію й практику правлячого режиму Російської Федерації, яка базується на ідеї зверхності «російських співвітчизників», їхній «особливій цивілізаційній місії», антидемократизмі й неоколоніалізмі радянсько-імперського типу, використанні православ'я як моральної доктрини, та на геоекономічних інструментах, у першу чергу, енергоносіях [7]. Принагідно зауважимо, що в російському інформаційному просторі термін «рашизм» відомий з 1990 року, коли два російські історики Карем Раш та Александр Шубін вживали його з абсолютно різним змістовим наповненням.

Навесні 2022 року Верховна Рада України прийняла низку документів, в яких визначила ставлення офіційної влади України до сусідньої держави. Так, 14 квітня 2022 року Верховна Рада України визнала Росію державою-терористом із тоталітарним неонацистським режимом і заборонила його пропаганду, а також пропаганду акту агресії цієї держави проти України. 2 травня 2023 року Україна офіційно визнала рашизм державною ідеологією федерації. Верховна Рада України ухвалила відповідну Постанову про Заяву Верховної Ради України «Про визначення існуючого в Російській Федерації політичного режиму як рашизму та засудження його ідеологічних засад і суспільних практик як тоталітарних та людоненависницьких» [8].

Відтоді розпочався процес популяризації та визнання терміна «рашизм» на національному та міжнародному рівнях. До нього долучилися українські науковці, журналісти, політологи, представники громадянського суспільства та вітчизняних і зарубіжних інформаційних майданчиків. У травні 2022 року група київських креативників і комунікаційників розпочала кампанію щодо внесення слова «рашизм» до Оксфордського та Кембриджського словників англійської мови, зазначаючи: «Зараз ми, українці, пропонуємо внести до офіційних словників англійської мови, яка є головною мовою інтернаціонального спілкування, слово «рашизм» (eng: rashism or ruscism),

щоб називати ідеологію та владний російський режим, що розпочав війну та здійснював воєнні злочини в Україні, Грузії, Чечні та Сирії» [9].

Долучився до поширення та обґрунтування терміна «рашизм» щодо політики та вчинків Росії американський історик Тімоті Снайдер. У статті в газеті «Нью-Йорк Таймс» він визначив рашизм як фашизм, доведений до іраціональних крайнощів, коли фашисти називають себе «антифашистами», а своїх ворогів – «фашистами» [10]. Крім того, він визначає критерії сьогоденного рашизму: культ особистості теперішнього глави держави, культ мертвих у формі культу перемоги у Другій світовій війні; експлуатація міфу про золотий вік імперського минулого, який потрібно відновити через війну з Україною [10].

На думку А. Попова, «рашизм – це комплекс неповноцінності з давнім історичним корінням, який знаходить «компенсацію» у величчі, зі спроб довести, що вони теж цивілізовані, а не варвари [11]. Саме тому віддавна московіти / росіяни / росіянки намагаються довести свою перевагу над усім світом, бавлячись у панславизм, показуючи «кузькіну матір», доганяючи й переганяючи Америку.

Ще однією особливістю рашизму є постійна брехня, спотворення дійсності, перекладання своїх злочинів на інших. Серед найпоширеніших російських пропагандистських штампів останнього часу зустрічаємо: «ми ніколи, ні на кого не нападали», «росіяни не нападають, а лише визволяють», «України та українців не існує, це штучна, вигадана нація», «міста півдня України заснували російські володарі», «Україна напала та вбиває народ Донбасу» тощо [12].

Отож, термін «рашизм» утворений шляхом поєднання англійського слова Russia (тобто Росія, що вимовляється як «раша») із міжнародним словом «фашизм». Загалом це різновид тоталітарної фашистської ідеології, поєднання засад фашизму, нацизму та сталінізму. Саме під цим кутом слід розглядати варварську геополітику Росії в XXI столітті, скеровану на окупацію та анексію територій інших держав, які опираються на місцевих колабораціоністів і ідеологічно заангажованих засобів масової інформації. Моральне оперття рашизму – російська православна церква, яка не опонує антигуманному режимові, а навпаки – освячує його, виправдовує й організаційно підтримує [7] та благословляє на криваві злочини.

Ще однією термінологічною проблемою є нічим не обґрунтоване вживання прізвищ та імен російських діячів науки, культури, політичних діячів, які своєрідно «українізувалися» попередньою системою. Цей процес не захопив імен і прізвищ представників західного світу. Адже ми не кажемо на Яна Жижку – Іван Жижка, на Джона Леннона – Іван Леннон, на Анджея Дуду – Андрій Дуда, на Майкла Джексона – Михайло Джексон тощо.

Чому тоді в шкільних підручниках, наукових працях ми вперто продовжуємо називати Ніколая II (другого) – Миколою II (другим), Алексея Брусілова – Олексієм Брусіловим, Іосіфа Сталіна – Йосипом Сталіним, Нікіту



Хрущова – Микитою Хрущовим. І цей перелік можна продовжувати. Натомість пробуємо українізувати прізвища діячів українського політичного руху, особливо доби Української революції 1917–1921 років. Так, військового міністра УНР у 1918 році Олександра Жуковського інколи «величають» Жуківським, а генерал-хорунжого Армії УНР Всеволода Петрова – Всеволодом Петрівим.

Звісно, що в одній статті неможливо охопити увагою усі ті терміни, які сформувалися впродовж останніх років. Наприклад, потребує дискусії вживання паралельно / на заміну терміна «совецький» замість «радянський», чи введення до вжитку терміну «макронити», в сенсі – обіцяти і не робити.

Література

1. Скалозуб О. Словник чужомовних слів, виразів і приповідок, що вживаються в українській мові. Коломия : Рекорд, 1933. 476 с.
2. Словник іншомовних слів / за ред. О. Мельничука. Київ : УРЕ, 1995. 776 с.
3. УСЕ Універсальний словник енциклопедія / гол. ред. ради М. Попович. Київ : Всеувиго. Новий друк, 2003. 1414 с.
4. Новий тлумачний словник української мови : у 3-х т. Київ : «Аконіт», 2007. Т. 1. 928 с.
5. 50 думок Патріярха Святослава / упоряд. Т. Ференц. Львів : Свічадо. 132 с.
6. Денисенко Т. Перехід на новий календар: які зміни чекають вірян УГКЦ та ПЦУ з 1 вересня. URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/08/30/256222/> (дата звернення: 26.10.2023).
7. Кривдик О. Рашизм. URL: <https://web.archive.org/web/20140425141855/http://www.pravda.com.ua/columns/2010/05/18/5050708/> (дата звернення: 28.10.2023).
8. Постанова про Заяву Верховної Ради України «Про визначення існуючого в Російській Федерації політичного режиму як рашизму та засудження його ідеологічних засад і суспільних практик як тоталітарних та людоненависницьких». Верховна Рада України. 2 травня 2023. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billInfo/Bills/Card/41531> (дата звернення: 26.10.2023).
9. Горлач П. Поняття «рашизм» пропонують внести до Оксфордського та Кембриджського словників. URL: <https://suspilne.media/237768-ponatta-rasizm-proponuut-vnesti-do-oksfordskogo-ta-kembridzskogo-slovniv/> (дата звернення: 29.10.2023).
10. Snyder T. We Should Say It. Russia Is Fascist. *New York Times*. 2022. Maj, 19.
11. Попов А. Що таке рашизм і звідки він походить. URL: <https://www.unian.ua/world/shcho-take-rashizm-i-zvidki-vin-pohodit-12178647.html> (дата звернення 30.10.2023).
12. Барсукова О. Рада визнала «рашизм» державною ідеологією РФ: що це означає? URL: <https://life.pravda.com.ua/society/2023/05/4/254127/> (дата звернення: 30.10.2023).

Розділ I. ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА ТА МЕТОДОЛОГІЯ СУЧАСНОЇ СИСТЕМИ ОСВІТИ

УДК 37.091.4 Ушинський

**Петро Бойчук,
Сергій Марчук,**

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк

К. УШИНСЬКИЙ ПРО СПРАВЖНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

Вивчено педагогічні погляди видатного українського педагога К. Ушинського. На основі аналізу його праць визначено якості вчителя-гуманіста, вчителя-патріота, що є визначальними в Новій українській школі.

***Ключові слова:** К. Ушинський, вчитель, педагог, вихователь, гуманізм, народність.*

Наукова спадщина й просвітницька діяльність Костянтина Ушинського (1824–1870) в історії української педагогічної думки посідає одне з чільних місць. Використання спадщини видатного українського педагога-демократа, професора, реформатора шкільної справи, письменника, корифея світової і національної психолого-педагогічної науки спонукає педагогів – науковців, діячів освіти, практиків задля переосмислення і творчого втілення його ідей видатних педагогів у практику сучасного національного виховання дітей та молоді.

Українець, педагог-реформатор К. Ушинський у своїй статті «Шкільна реформа в Північній Америці» зауважив: «Нехай порядна людина не соромиться обрати для себе вчительську кар'єру і дивиться без заздрощів на чиновника, що просувається від посади до посади, і від нагороди до нагороди, і нехай суспільство дає і вчителеві, як учителеві, а не як прекрасній молодій людині, місце у своєму товаристві».

Мета статті – проаналізувати концептуальні погляди К. Ушинського про професійно зумовлені якості педагога.

У «Проекті учительської семінарії» Ушинський писав: «Від учителя народної школи, особливо такого, що живе у селі або в невеличкому місті, справедливо вимагати, щоб життя його не тільки не давало приводу до спокуси, не тільки не руйнувало поваги до нього у батьків і дітей, але, навпаки, служило прикладом як для одних, так і для інших, не суперечило його шкільним настановам. Молоді люди, обравши для себе скромну кар'єру народного вчителя, повинні звикати до життя простого, навіть суворого і бідного, без будь-яких світських розваг, до життя з природою, строгого, акуратного, чесного і вищою мірою діяльного» [5, с. 245–246].



У працях видатного педагога знаходимо чимало міркувань про особистість вчителя та його якості:

– вихователь повинен прагнути пізнати людину такою, якою вона є насправді, з усіма її слабкостями і в усій її величі, з усіма її буденними, дрібними потребами і з усіма її великими духовними вимогами;

– вплив особи вихователя на молоду душу становить ту виховну силу, якої не можна замінити ні підручниками, ні моральними сентенціями, ні системою покарань та заохочень [2, с. 41];

– вихователь, що перебуває на рівні із сучасним ходом виховання, відчуває себе живим, діяльним членом великого організму, посередником між усім, що було благородного й високого в минулій історії людей, і поколінням новим, охоронцем святих заповітів людей, які боролися за істину і за благо» [2, с. 44];

– у вихованні все має ґрунтуватися на особі вихователя, тому що виховна сила виявляється тільки з живого джерела людської особистості;

– жодні статuti і програми, жоден штучний організм закладу, як би хитро його не було придумано, не може замінити особистості у справі виховання;

– тільки особистість може впливати на розвиток і визначення особистості, тільки характером можна формувати характер» [2, с. 41];

– щоб оцінити, що таке хороший наставник і хороший вихователь, потрібно знати, що таке виховання, його вимоги і його труднощі; це потрібне ще й тому, щоб не піддатися обманові, за який можна заплатити характером та майбутністю дітей [2, с. 45].

К. Ушинський наголошував, що ввіряючи вихованню чисті і вразливі душі дітей, ввіряючи для того, щоб воно сформувало в них перші, а тому й найглибші риси, ми маємо цілковите право запитати вихователя, якої мети він добиватиметься у своїй діяльності, і вимагати на це питання зрозумілої і категоричної відповіді.

Зразковим прикладом особистості педагога К. Ушинський вважає Мюллера із Цюріхської вищої школи: «Це надзвичайно гуманна, надзвичайно пристойна людина, він владарює у школі не суворістю логіки, не зовнішньою силою методу, але своїм *гуманним характером*, пристойністю манер, цікавістю викладу, тим, що вміє наблизити до себе дітей і прищепити їм прихильність та пошану до себе. Він, його манера, його виклад, його поведінка подобаються дітям – вони охоче біжать до нього; коли він проходить двором, вітаються з ним, весело посміхаючись, потискують йому руку, але водночас швидко й точно виконують його короткі накази» [1, с. 117].

Необхідними педагогічними умовами реалізації головних завдань фізичного виховання в науковому спадку К. Ушинського є дотримання принципів гуманізму, народності, природовідповідності, раціонального використання ефективних шляхів, засобів та форм зміцнення та збереження психічного та фізичного здоров'я школярів на вимогах сформованості високоморальних та професійних якостей особистості педагога.

Застосування учителем народних традицій, засобів народної педагогіки є метою формування людини з національним характером та духом, громадянина-патріота рідної землі, захисника Вітчизни. У статті «Про народність у громадському вихованні» К. Ушинський писав: «Виховання охоплює людину всю, якою вона є, з усіма її народними й індивідуальними особливостями, – її тіло, душу і розум, – і насамперед звертається до характеру людини; а характер і є саме тим підґрунтям, у якому корениться народність» [3, с. 51]. Наведемо його такі важливі міркування:

– почуття народності настільки сильне у кожного, що навіть якщо загине все святе і благородне, воно гине останнім;

– виховання, створене самим народом і побудоване на народних основах, має ту виховну силу, якої нема в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях або запозичених в іншого народу.

– народ без народності – тіло без душі,

– у кожного народу є своя особлива національна система виховання; а тому запозичання одним народом в іншого виховних систем є неможливим;

– не можна жити за зразком іншого народу, яким би припадним не був цей зразок, не можна виховуватися за чужою педагогічною системою, яка б вона не була струнка і добре обдумана [3, с. 106–109].

Урахування природних особливостей дитячого організму, його вікових, індивідуальних, статевих особливостей у процесі виховання та навчання є одним із важливих принципів педагогічної діяльності:

– природа своїми таємними буквами записує в тілі людини всю історію безсмертної душі, і цей дивний літопис передається з покоління в покоління, від батьків до дітей, внукам і правнукам;

– природа повторює в дітях тілесний організм батька і матері в найрізноманітніших комбінаціях (як немає двох листків на дереві, цілком схожих один на одного, так немає двох людей, природні темпераменти яких були б ідентичними);

– вивчайте характер ваших вихованців, послуговуйтеся їхніми добрими нахилами, спрямовуйте до добра ті з них, які, залежно від обставин, можуть зробитись добрими й поганими, і викоринюйте, нарешті, ті, які непотрібні (але нелегко знайти такого вихователя, який міг би виконати ці вимоги у великому громадському закладі) [3, с. 99–103];

– у сім'ї природа готує в організмі дітей можливість повторення і дальшого розвитку характеру батьків [3, с. 99–107].

Видатний педагог зазначав: «Ми дуже помиляємось, коли думаємо, що життя дитини в шкільному віці цілком належить школі; ні, школа має тільки невелику частку в тому природному розвитку дитини, на який багато більше впливає час, природа та сімейне життя. Школа не має права втручатися в чужу їй сферу та заважати своїми уроками впливові інших великих вихователів людини: природи та життя» [5, с. 397].

Педагогові потрібно знати особливості переходу від дитинства до змужнілості, що позначені проявами статевої зрілості, народженням почуттів, розуміння особистого піклування про власні інтереси [4, с. 395].

К. Ушинський прагнув утвердити в школі принципи гуманного виховання. Він писав: «Виховання повинне просвітити свідомість людини, щоб перед нею лежала чітка дорога добра». Педагог вказував на необхідність такої постановки навчання і виховання, щоб із самого початку розвинути в дітей почуття безкорисливості, скромності й гуманного ставлення до особистості, не зважаючи на расу й національність.

Одним із головних завдань гуманного виховання, на думку К. Ушинського, є формування в людини високих моральних якостей – добротності, справедливості, правдивості, ширості. Жадоба грошей, невіра в добро, відсутність моральних правил, презирство до думки, любов до манівців, байдужість до громадського блага, поблажливості до порушення законів честі – ось вороги виховання, з якими воно покликане боротися.

Педагог визначив такі шляхи реалізації принципу гуманізму:

- розвиток гуманних рис людини;
- поведінка за правилом: «не роби іншим того, чим ти сам був би засмучений»;
- гуманне ставлення до людей, що нас оточують (тобто таке ставлення, в якому ми визнаємо себе «не вищим і не нижчим від інших людей»);
- привчити дитину проймається душевним станом інших людей;
- ставити себе на місце скривдженого і почувати те, що він повинен почувати [6, с. 21].

Отже, цілісна наукова концепція К. Ушинського увібрала в себе кращі європейські традиції, безпосередньо вивчені за кордоном, власний досвід фахової підготовки учительських кадрів, прогресивні реформаційні ідеї, запропоновані педагогом-демократом у педагогічній періодиці того часу. У ній науково обґрунтовано одну із складних проблем свого часу – проблему підготовки педагогічних кадрів для народної школи. Загальноосвітня і педагогічна підготовка педагога, формування необхідних моральних якостей вихователя під час навчання в учительській семінарії були, на думку К. Ушинського, тими обов'язковими передумовами, без яких неможливий розвиток якісної освіти.

Література

1. Ушинський К. Д. Педагогічна подорож Швейцарією. *Твори. В 6 т. Т. 2.* Київ : Рад. школа, 1954. С. 17–122.
2. Ушинський К. Д. Про користь педагогічної літератури. *Твори. В 6 т. Т. 1.* Київ : Рад. школа, 1954. С. 33–49.
3. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні. *Твори. В 6 т. Т. 1.* Київ : Рад. школа, 1954. С. 50–109.
4. Ушинський К. Д. Стислий підручник: *Твори. В 6 т. Т. 6.* Київ : Рад. школа, 1955. С. 237–402.

5. Ушинський К. Д. Твори: в 6 т. Педагогічні статті. Київ : Рад. школа, 1954. Т. 1. 449 с.

6. Ушинський К. Д. Твори: в 6 т. Матеріали до третього тому «Педагогічної антропології». Психологічні статті. Київ : Рад. школа, 1955. Т. 6. 616 с.

УДК 371

Олександр Вельган,
Лілія Сулімова,
Володимирський педагогічний фаховий коледж
імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради, м. Володимир

РОЛЬ ДИДАКТИЧНИХ ІГОР У ФОРМУВАННІ ЧИТАЦЬКОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Проаналізовано процес спільної діяльності учителя і учнів, спрямований на активізацію пізнавальної діяльності молодших учнів шляхом застосування дидактичних ігор.

Ключові слова: гра, дидактична гра, читацька компетентність, постановка наукової проблеми та її значення.

Постановка наукової проблеми та її значення. Навчити учнів добре читати – одне з найважливіших завдань школи і моїх завдань. Ще В. Сухомлинський писав, що читання – «це віконце, через яке діти бачать і пізнають світ і самих себе» [4].

Чим раніше дитина оволодіє навичками читання, тим легше їй вивчати всі інші предмети, передбачені програмою. Адже відомо, що неможливо добитися грамотного письма, якщо дитина не навчилася плавно читати і розуміти прочитане, немисливо навчитися розв'язувати задачі, оскільки за умови поганого читання їх тексту губляться логічні математичні залежності між величинами. Дитина, яка не вміє добре читати, переживає великі труднощі при виконанні домашніх завдань, їй не цікаво на уроках, вона приречена на розумову обмеженість і зубріння. Такий учень не буде активним читачем бібліотеки, не відчуватиме потреби спілкуватися з книгою, бо читання приносить йому не задоволення, а муку. Тому пріоритетною метою навчання читання у початковій школі є формування читацької компетентності школяра.

Сучасна початкова школа зорієнтована на використання таких педагогічних технологій, що передбачають навчання та виховання активної, високоосвіченої, творчої особистості. Школяр має велике бажання ввійти в це доросле життя, брати у ньому активну участь, що, безперечно, є для нього поки що недоступним, до того ж він не менш тяжіє до самостійності. З цього протиріччя й народжується дитяча гра – самостійна діяльність дітей, які моделюють життя дорослих.



Великі можливості щодо формування читацької компетентності молодших школярів має дидактична гра. Дидактична гра – творчий засіб навчання, виховання і розвитку здібностей, що спрямовані на розвиток спостережливості, уваги, пам'яті, мислення, мовлення, сенсорної орієнтації, кмітливості і винахідливості, а тому їх можна використовувати під час викладання будь-якого предмета у початковій школі [1].

Гра активізує психічні процеси діяльності учня молодшого шкільного віку (відчуття, сприймання, мислення, уяву, пам'ять, увагу), волю, мовлення. Використання на уроках читання дидактичних ігор та ігрових моментів робить процес навчання цікавим, створює у дітей бадьорий, творчий настрій, полегшує засвоєння навчального матеріалу.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Про важливе значення гри для розвитку дитини свідчить той факт, що ООН проголосила гру універсальним і невід'ємним правом дитини. Над проблемою ігрової діяльності працювали такі видатні педагоги, як: Я.-А. Коменський, К. Д. Ушинський, Я. Корчак, А. С. Макаренко, В. О. Сухомлинський, Д. Б. Ельконін, Я. С. Виготський. Високу та правильну оцінку гри давав В. О. Сухомлинський. Він писав: «Гра – це величезне світле вікно, крізь яке в духовний світ дитини вливається життєдайний потік уявлень, понять про навколишній світ. Гра – це іскра, що засвічує вогник допитливості. То що ж страшного в тому, що дитина вчиться писати граючись, що на якомусь етапі інтелектуального розвитку гра поєднується з працею, і вчитель не так уже часто говорить дітям: “Ну, пограли, а тепер будемо трудитися!”» [4].

Сьогодні цією проблемою займаються педагоги О. Я. Савченко, І. Т. Федоренко, Н. Ф. Скрипченко, В. Б. Едігей та інші.

Зокрема, О. Я. Савченко наголошує на необхідності комплексного підходу до вдосконалення і розвитку усіх якостей читання, бо «усвідомленість залежить від правильності і виразності читання, правильність – від темпу, рівня усвідомленості, а виразність відображає всі якості навички читання» [3; с. 32]. В. Б. Едігей вважає, що читання потрібно розмежовувати на прочитування й усвідомлення прочитаного. Він наголошує на тому, що треба більше приділяти уваги прочитуванню, бо саме тут закладаються ті здібності, які дозволяють не просто прочитати, а й запам'ятати прочитане, аналізувати. Проблема в тому, щоб зробити прочитане цікавим, привабливим не набридливим і полюбити магію перетворення суми символів в образ. Багато інших науковців, методистів і краєзнавців пропонували ефективні шляхи вирішення читацьких навичок. Однак узагальнений аналіз результатів навчання школярів, теоретичні та емпіричні спостереження, соціологічні дослідження, численні матеріали фахової преси свідчать про загальне падіння читацької культури в суспільстві, зниження інтересу до книги.

Отже, аналіз реального стану вказаної проблеми дає змогу зробити висновок про те що, актуальним залишається питання розвитку читацької компетентності молодшого школяра.

Мета розвідки: дослідити значення ігрових технологій у формуванні читацької компетентності молодших школярів, показати їх практичне застосування на уроках літературного читання.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сучасна дидактика, звертаючись до ігрових форм навчання, вбачає в них можливість ефективної взаємодії педагогів і учнів, продуктивної форми їх спілкування з властивими їм елементами безпосередності й невимушеної зацікавленості. Дидакти високо оцінюють дидактичну гру та її роль в системі навчання: «Дидактичні ігри, ігрові завдання та прийоми дозволяють підвищити сприйнятливість дітей, урізноманітнити навчальну діяльність дитини, приносять цікавість, розвивають дитячу творчість» [5, с. 12]. Отже, у терміні «дидактична гра» наголошується на її педагогічній спрямованості, відображається багатогранність її застосування з урахуванням дидактичної мети заняття і рівня підготовленості учнів. Використання дидактичних ігор сприяє досягненню мети навчання в початковій школі, задоволенню потреб та інтересів молодших школярів, розвитку в них пізнавальної активності та творчої самостійності. Дидактична гра є ефективним засобом розвитку пам'яті молодших школярів. Використання на уроках дидактичних ігор та дидактичного матеріалу робить процес навчання цікавим, створює у дітей бадьорий настрій, полегшує засвоєння навчального матеріалу. Різноманітні ігрові дії, за допомогою яких розв'язують певне розумове завдання, підтримують і посилюють інтерес до навчального предмета.

Дидактичні ігри, на думку О. Савченко, – це ігри, спеціально створені або пристосовані для мети навчання. Дидактична гра спрямована на засвоєння, розширення, поглиблення, систематизацію уявлень дітей про навколишній світ, розвиток їх інтересів і здібностей. Дотримуючись правил гри, учні привчаються стримуватися, контролювати свою поведінку, внаслідок чого виховуються воля, дисциплінованість, чесність, правдивість, уміння діяти спільно, приходити одне одному на допомогу, радіти власним успіхам товаришів [3, с. 54].

На нашу думку, дидактичну гру варто використовувати як метод, що має великий педагогічний потенціал і найбільшою мірою створює для дітей атмосферу психологічного комфорту. Ефективність впливу ігрової діяльності на формування дитячої особистості безпосередньо залежить від педагогічного керівництва нею. Щоб дидактична гра на уроці була ефективною і давала бажані результати, треба нею керувати, забезпечивши виконання таких вимог:

- кожен учень повинен засвоїти правила гри, чітко усвідомити її мету, кінцевий результат, послідовність дій, мати потрібний обсяг знань для участі у грі;
- кожного учня забезпечити необхідним дидактичним матеріалом;
- чітко і розуміло ставити завдання гри;



- складну гру слід проводити поетапно, поки учні не засвоять окремих дій, а далі пропонувати всю гру і її різні варіанти;
- дії учнів контролювати, своєчасно спрямовувати і оцінювати;
- не допускати приниження гідності дитини (образливі порівняння, оцінка за поразку в грі, глузування тощо).

Організація і керівництво дидактичними іграми передбачає роботу вчителя щодо підготовки до гри, проведення її аналізу та результатів. Готуючись до проведення дидактичних ігор, треба підібрати гру відповідно до програмних вимог виховання і навчання дітей певної вікової групи; визначити оптимальний час її проведення; підготувати необхідний дидактичний матеріал; вивчити, осмислити гру; продумати методи і прийоми керівництва нею, щоб збагатити дітей знаннями й уявленнями, необхідними для розв'язання ігрового завдання.

Ознайомленню дітей зі змістом дидактичної гри, як засвідчує досвід, сприяють демонстрування предметів, ілюстрацій, короткі бесіди, під час яких уточнюються їхні знання й уявлення. Головне при цьому для педагога – спрямувати дії гравців порадою, запитанням, нагадуванням [3, с. 5].

Дидактичні ігри ефективно використовувати на різних етапах уроку: для ознайомлення з новим матеріалом; його закріплення; повторення раніше набутих знань; повнішого і глибшого осмислення матеріалу.

На думку О. Савченко, у системі дидактичних ігор для першокласників мають бути ігри на формування розумових операцій (аналіз, класифікація, узагальнення): відновлення, доповнення цілого, виключення зайвого, ігри-інсценізації, ігри-конструювання; рольові ігри з елементами сюжету. У структурі уроку місце гри, її тривалість визначені завданням уроку і змістом самої гри. Протягом уроку вчитель може ввести 2-3 короткочасні ігрові ситуації різної тривалості [3, с.152].

Учасники навчального процесу за ігровою моделлю перебувають в інших умовах, аніж у традиційному навчанні. Учням надається максимальна свобода інтелектуальної діяльності, що обмежується лише конкретними правилами гри. Учні самі обирають свою роль у грі, «висуваючи припущення про ймовірний розвиток подій, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її вирішення, покладаючи на себе відповідальність за обране рішення» [1]. Вчитель в ігровій діяльності – інструктор (ознайомлення з правилами гри, консультації під час її проведення), суддя-рефері (коригування і поради стосовно розподілу ролей), тренер (підказки учням з метою пришвидшення проведення гри), головуючий, ведучий (організатор обговорення). Щоб ігрова діяльність на уроці була ефективною і давала результати, необхідно керувати нею, забезпечивши виконання таких вимог: ігри повинні відповідати навчальній програмі; ігрові завдання мають бути не надто легкими, проте й не дуже складними, відповідальність гри до вікових особливостей учнів; різноманітність ігор; залучення до ігор учнів всього класу.

Перевага організації ігрового навчання в структурі уроку читання полягає в системності використання літературних ігор, змістом яких є початкові літературознавчі поняття та уявлення, у проблемно-пошуковому підході до їх засвоєння в процесі аналізу літературного твору, у ході літературно-творчої ігрової діяльності молодших школярів на уроці читання.

На нашу думку, варто також застосовувати ігри з метою формування літературних понять, що є змістом літературознавчої пропедевтики, уведеної до чинних навчальних програм: тема, сюжет, композиція, ідея; персонаж твору (герой), літературний портрет; образ автора, жанр; а також ігри для розвитку уяви та фантазії; ігри для розширення кола читання, збагачення читацького досвіду дітей; ігри для формування емоційно-образної виразності мовлення, розвитку літературної творчості тощо.

На уроках читання під час розчиток доцільно застосувати ігри «Піраміда», «Падають шишки». Дуже корисними є спеціальні ігри на розвиток пам'яті, вироблення стійкої уваги: «Засічка – кидок» (при слові «кидок» всі починають читати на максимальній швидкості, «засічка» – читання зупиняється), «Відгадай» (вибіркове читання), «Хвиля» (починають читати у довільному темпі вголос, поступово збільшують силу голосу, доходять до вершини і починають зменшувати). Є ігри, які можна використати для читання в парах: «Луна або Папуги», «Вовчик і Зайчик». Одне речення читає один учень, а друге – інший. Потім читання повторюється знову. Під час читання одним учнем другий уважно стежить за правильністю.

У процесі ознайомлення дітей з ліричним жанром теж варто користуватися різноманітними ігровими прийомами, які сприяють розвиткові умінь слухати, говорити і читати, дозволяють формувати уявлення учнів про віршовану форму, риму, систематизувати читацький кругозір, характеризувати авторів творів, що вивчаються, набувати досвід широкого розуміння віршів. Так, при знайомстві з римою використовуємо гру «Схожі хвости» (мишка – кішка, Гришка, книжка, доріжка ...). Користуючись прийомом «Віднови вірші на основі рими», учитель практично знайомить дітей з римою. При виконанні ігрової вправи «Відгадай риму» формує в учнів почуття ритму і рими [1].

Результати навчання свідчать, що ігрові дії на уроках читання сприяють вихованню уваги до художнього слова, допомагають помічати та розпізнавати художні засоби виразності, визначати жанрові особливості твору, бачити компоненти твору (персонаж, вчинок), відтворювати у своїй уяві прочитане; вчать розуміти авторський задум і визначати свою позицію, тобто формують уміння повноцінно сприймати художній твір; сприяють подальшому літературному розвитку молодших школярів. Такі ігрові вправи спрямовані на розвиток у дітей оперативної пам'яті, периферійного зору, на вдосконалення здатності вгадувати слова, наступні літери.

За змістом і формою ігри досить різноманітні. Тому використовуємо їх дуже широко: під час обговорення прочитаної книги; на літературних ранках і святах; на всіх етапах уроку.



Наприклад, у першому класі під час закріплення вивчення голосних і приголосних звуків використовуємо гру «Буква заблукала». На переносну дошку розставляємо букви, які переплутав Незнайко: букви, що позначають голосні звуки ОСЕМУ; букви, що позначають приголосні звуки НКІАТ. Пропонуємо дітям виправити помилки, розставити букви на місце. У процесі ігор розвиваємо в дітей інтелектуальні, моральні, вольові риси особистості, удосконалюємо їх кругозір, розвиваємо творчі здібності.

Дидактичні ігри з розвитку читацьких компетентностей надають широкі можливості для вільного спілкування вчителя з учнями, атмосфери творчого пошуку, коли і вчитель, і учні здобувають істину. Важливо стати інтегратором думки дітей, своєчасно вносити певні поправки, пропозиції, не обмежувати учнів у судженнях, вільному висловлюванні своїх думок. Адже свобода думки – перша сходинка до творчості.

Висновки. Відтак, використання дидактичних ігор на уроках читання робить процес навчання не лише цікавим, а й сприяє швидкому формуванню у молодших школярів читацьких компетентностей. Адже, граючись, діти вчаться, а навчаючись – граються.

Як бачимо, що коли вчитель проводить урок-гру чи використовує елементи дидактичної гри на уроці (цікавинки, ігри, кросворди, загадки, ребуси, практичні заняття, рольові ігри, застосовує інтерактивні методи навчання, комп'ютерні технології навчання), то навчання перетворюється в захоплюючий процес. Тому вважаємо, що на уроці повинно бути якнайбільше завдань, які б спонукали дитину до улюбленої діяльності. І якщо дитина буде навчатися з бажанням, відчувати себе маленькою частинкою всього процесу навчання, чекати і разом з усіма працювати з радістю над новим відкриттям, то вона, закінчивши школу, не розгубиться у вирі життя.

Література

1. Касапчук О. І. Використання ігрових технологій на уроках літературного читання як засобу формування літературознавчої пропедевтики у молодших школярів. URL: <http://surl.li/mkzqw> (дата звернення: 23.10.2023).
2. Мішкурова В. Ф. Використання гри для активізації навчально-виховного процесу : посіб. для студ. пед. вузу та викладачів. / уклад.: В. Ф. Мішкурова, М. І. Пашенко Київ : Наук. світ, 2001. С. 3–12.
3. Савченко О. Я. Сучасний урок у початкових класах. Київ : Магістр. S, 1997. 256 с.
4. Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. URL: <http://surl.li/sagp> (дата звернення: 23.10.2023).
5. Щербань П. М. Навчально-педагогічні ігри у вищих навчальних закладах : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. Київ : Вища школа, 2004. 206 с.

УДК 821.161.2.09

Юлія Вовчок,
Комунальний заклад загальної середньої освіти
«Луцький ліцей № 23 Луцької міської ради», м. Луцьк

ВІДОБРАЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ХАРАКТЕРУ У КАЗЦІ ІВАНА ФРАНКА «ФАРБОВАНИЙ ЛИС»

Відображаються особливості українського національного характеру в казці Івана Франка «Фарбований лис», яка вивчається в курсі української літератури 5-го класу.

Ключові слова: Іван Франко, казка «Фарбований лис», національний характер, культура традиції.

Критичні виступи Івана Франка мали величезний вплив на літературне життя України, у тому числі й на розвиток дитячої літератури. Водночас І. Франко намагався заповнити важливе упуцнення українських фольклористів – відсутність записів і публікацій оповідних творів фольклору – казок, анекдотів, легенд, оповідань тощо [3, с. 316].

У своїх казках письменник часто використовував ідеї, взяті з народної творчості. Івана Франка особливо цікавили казки з їхньою моральною спрямованістю, ідейним змістом, співзвучністю з проблемами і питаннями, якими жило тогочасне суспільство. Сюжети, використані автором, набули глибокого змісту, вирізнялися яскравим національним колоритом і набули яскраво вираженої виховної спрямованості. Поет цікавився усною творчістю різних народів світу. Створюючи казки про тварин, він використовував сербські, німецькі, грецькі та індійські нитки, але переробляв їх по-своєму, надаючи як характерам дійових осіб, так і місцю дії, національного колориту, а от українські краєвиди зображено точними, багатими кольорами [2, с. 93–99].

Фольклорний колорит багатьох образів українських казок відбився в самих іменах героїв; найпоширенішим з них є ім'я Іван, як і в оповіданнях інших східнослов'янських народів. Так, національний колорит казки Франка «Фарбований лис» виявляється, зокрема, у вживанні суто українських назв тварин (ведмідь Бурмило, вовк Неситий, кіт Мурлика та ін.), розширеному зображенні побутових картин, персонажів і вживанні побутових словникових понять (жупан, сап'ян, логін та ін.) [1, с. 336].

Дана поема-казка Івана Франка вивчається у 5 класі, вона чудово відображає український національний характер через гумор, винахідливість та відтворення соціокультурних особливостей.

Ця історія також інкорпорує тему справедливості та хитрості як невід'ємних складових української національної ідентичності. Вразлива і забавна природа персонажів казки відображає унікальний світогляд українців.



Проблематика казки переважно морально-етична, адже автор розповідає про бешкетника, який обдурив усіх жителів і незаслужено користується всілякими привілеями, а також засуджує тварин, які тупо і сліпо повірили хитромудрому. Тому центральною проблемою є проблема лицемірства та дурості як основи потворності суспільства [4, с. 21].

Вивчаючи дану казку на уроці української літератури, клас було поділено на групи та використано вправи, які сприятимуть творчості, розвитку мовлення та формуванню ціннісних орієнтирів, зокрема:

- першій групі було запропоновано написати свою версію подій казки або створити власних героїв, розширюючи свою уяву.

- другій групі потрібно було розіграти діалог між Лисичкою та Зайцем, використовуючи виразність та гумор.

- третя група мала застосувати свою уяву та творчість, намалювати Фарбованого лиса.

- четверта група готувала виступ про українські традиції, які можна відзначити у казці.

Також ми спробували створювати «Лисиччині гримаси». П'ятикласники експериментували з виразами обличчя та виражали різні емоції, спробувавши створити власний унікальний образ Фарбованого лиса. Це не лише забавило їх, але й допомогло розвинути мистецтво виразного мислення та креативність.

Цікавими та оригінальними виявились напрацювання учнів першої групи. У них було завдання створити свою версію подій казки.

«...У давні часи в лісі з'явилася несподівана героїня – Фея Крейдянка. Вона мала чарівний каламар, яким розфарбовувала все довкола. Весела натура та бажання принести красу в життя зробили її улюбленкою серед лісових мешканців. Одного разу Фея Крейдянка вирішила подарувати особливий колір лисичці Летючій Хвостиці, і так розпочалася найколеритніша казка лісу.

Летюча Хвостиця після отримання чарівного кольору від Феї Крейдянки вирішила поділитися своєю радістю з усіма іншими тваринами лісу. Згуртувавшись разом, вони створили феєричний карнавал, де кожна тварина блищала власним вишуканим кольором.

Під час карнавалу Летюча Хвостиця та її друзі відкрили таємничий портал до Землі Кольорів. Там вони зустріли Лісового мага, який подарував їм чарівні кісточки-пензлі. Тепер кожна тварина могла долучитися до створення власних казкових малюнків на небі. Ліс наповнився сміхом і веселим гомоном, а Летюча Хвостиця стала символом весняного барвистого чуда у цьому казковому лісі.»

Під час роботи з даною казкою, учні вивчили її сюжет, персонажів та мовний стиль, дослідили українську культуру, традиції та звичаї, які відображені в казці, розвили навички виразного мовлення через обговорення та написання творчих завдань, займались творчістю, такою, як малювання, рольові ігри, творче письмо, для вираження власного сприйняття казки.

Казка «Фарбований лис» не лише розповідає цікаву історію, але й вдало втілює основні риси українського характеру, які включають у себе

винахідливість, оптимізм та здатність знаходити радість навіть у найскладніших ситуаціях.

Отже, відображення особливостей українського національного характеру у казці Івана Франка «Фарбований лис» виявляється у висвітленні не лише позитивних рис, а й визначних аспектів української культури та фольклору.

Колорит українського національного характеру проявляється у глибокому зв'язку з природою, який чітко відображено у казці.

Література

1. Дронь К. І., Тихолоз Б. С., Тихолоз Н. Б., Швець А. І. Міфопоетичні образи в художньому світі Івана Франка : ейдологічні нариси / за наук. ред. Б. С. Тихолоза ; НАН України ; Львівське відділення Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка. Львів, 2007. 336 с.
2. Павленко В. В. Іван Франко і місце казки у різнобічному розвитку дітей. Спадщина Івана Франка в контексті української освіти та культури. *Матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. молодих учених, магістрів, студентів, 14–15 листопада 2006 р.* Житомир : Вид-во ЖДУ, 2006. С. 93–99.
3. Тихолоз Н. Казкотворчість Івана Франка (генологічні аспекти). Львів, 2005. 316 с.
4. Швець А. І. Кримінальний сюжет і проблеми художнього психологізму та характеротворення у прозі Івана Франка : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.01 «Українська література». Львів, 2002. 21 с.

УДК 373.5.015.31:172.12]:378.147:7

Ольга Галан,
Юлія Луцюк,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ МОЛОДІ ЧЕРЕЗ ВИКЛАДАННЯ ПРЕДМЕТУ «МИСТЕЦТВО»

Розглядається поняття «національна ідентичність», аналізуються основні чинники національної ідентичності та вказується на важливість національно-патріотичного виховання студентів через викладання предмету «Мистецтво».

Ключові слова: національна ідентичність, національно-патріотичне виховання, мистецтво.

Національна ідентичність відіграє важливу роль в становленні демократичного суспільства. Приналежність людини до певної групи, спільноти, нації, робить її стійкішою до сприйняття негараздів, особливо, коли люди об'єднані заради спільної мети. Проблема ідентичності, зокрема національної ідентичності, була і залишається важливою, особливо в часи боротьби за власну територію, власні переконання, мову, країну, державу. Питання про те, хто ми, і де наше коріння, є визначальним питанням національної самосвідомості будь-якого народу, будь-якого етносу.



Проблеми національної ідентичності досліджує широке коло науковців. Ця тема ґрунтовно висвітлюється в таких колективних працях, як «XXI століття: світ між минулим і майбутнім. Культура як системоутворювальний фактор міжнародної та національної безпеки», «Гуманітарна політика Української Держави в новітній період», «Українська політична нація: генеза, стан, перспективи», в соціологічному дослідженні «Спільна ідентичність громадян України: особливості і проблеми становлення».

Національна ідентичність – це відчуття належності людини до певної нації. Слово пішло від пізньолатинського *identitas* («однаковість») або ж від *idem* («однаковий»). В українських законодавчих актах «ідентичність» зазвичай перекладають як «самобутність». Чинники національної ідентичності можуть бути взаємодіючими та варіювати залежно від індивіда. Кожна особа має унікальний досвід та сприйняття, що впливає на формування її національної ідентичності.

Національна ідентичність – це почуття належності до певної нації, свідомість своєї національної спадкоємності, культурних традицій, цінностей та історичного досвіду. Вона є важливим аспектом національно-патріотичного виховання, оскільки сприяє формуванню відчуття гордості за свою націю, розумінню власної історії та культурних цінностей.

Національна ідентичність допомагає зберегти і розвивати національну культуру, мистецтво, мову та традиції. Вона також підтримує єдність та солідарність нації у складних часах, при спільних викликах та загрозах, сприяє взаєморозумінню та толерантності серед громадян.

Національно-патріотичне виховання спрямоване на формування любові та поваги до своєї нації, її культури та історії. Воно надає можливість глибше зрозуміти значимість свого народу, відчути міцність своєї спільноти.

Для розвитку національної ідентичності важливо забезпечити доступ до національної культури і освіти, проводити національні свята, розповідати про героїчні подвиги національних лідерів та історичних подій. Також необхідно створювати сприятливе середовище для розвитку мови та традицій нації.

Усвідомлення та розуміння своєї національної ідентичності сприяє не лише збереженню культурних цінностей, але і формуванню позитивного ставлення до своєї країни, її розвитку та процесу будівництва суспільства. Вона стимулює громадянську активність та участь у суспільному житті.

До найголовніших чинників національної ідентичності можемо віднести:

1. Мову (саме мова є тим головним джерелом і чинником консолідації нації, який забезпечує єдність та розвиток здорового менталітету та культури народу як нації, постає потужним засобом зміцнення національної свідомості, а отже, зберігає його національну ідентичність упродовж тисячоліть.

2. Культуру (унікальна українська культура, включаючи традиції, звичаї, народну музику, танці, кухню, фольклор, мистецтво, літературу та інші аспекти, грають важливу роль у формуванні національної ідентичності).

3. Історію (багата історія України, включаючи боротьбу за незалежність та збереження своєї культури, є важливим чинником національної ідентичності).

4. Релігію (релігійні віровчення та традиції, такі як православ'я, греко-католицтво та інші християнські конфесії, а також інші релігії, які практикуються в Україні, впливають на формування національної ідентичності).

5. Географічне положення (географічне розташування України, її природа та природні ресурси також мають значення у визначенні національної ідентичності).

6. Етнічна спадщина (спільні етнічні корені та соціальний досвід грають важливу роль у формуванні національної ідентичності).

7. Інтернаціональні зв'язки: взаємодія з іншими національностями та культурами, міжнаціональні події, міграція та інші форми зв'язків можуть впливати на формування національної ідентичності.

8. Політика і суспільство (політична ситуація та суспільні умови в країні сильно впливають на формування національної ідентичності і відіграють вирішальну роль).

Національна ідентичність є важливою з кількох причин:

– самосвідомість і самовизначення: національна ідентичність допомагає людям розуміти себе, своє походження і культурне коріння;

– збереження культурних традицій: національна ідентичність є важливим фактором в збереженні культурних традицій та цінностей, вона підтримує збереження мови, мистецтва, музики, літератури та інших культурних виявів, які роблять націю унікальною;

– солідарність та співпереживання: національна ідентичність є причиною співпереживання та згуртованості у важкі часи, вона надає людям відчуття єдності та підтримки один одному при необхідності;

– політична стабільність: національна ідентичність може сприяти політичній стабільності в країні, може послабити конфлікти та насильство між різними групами населення та сприяти будівництву єдиної і сильної нації;

– економічний розвиток: сильна національна ідентичність може сприяти економічному розвитку, може привернути інвесторів, сприяти розвитку туризму та виробництва, що забезпечує робочі місця та підвищення життєвого рівня.

З початком російського вторгнення в Україну національно-патріотичне виховання набуває особливого значення, оскільки це допомагає формувати в молоді почуття патріотизму, любові до рідної країни та відповідального ставлення до її захисту. Саме зараз, важливо, як ніколи надати студентам знання про історію своєї країни, про її героїчні подвиги та важливі події. Мистецтво є одним з видів діяльності людини та формою суспільної свідомості, яке відображає історичне минуле народу, формує естетичні ідеали та цінності людини, спонукає до створення нового та прекрасного. Викладання предмету освітньої галузі «Мистецтво» спрямоване на розвиток емоційно-почуттєвої сфери студентів, формування їх художньо-образного, асоціативного, критичного мислення; створення сприятливих умов



для продукування креативних ідей, реалізацію власних творчих потреб у художній діяльності та пізнанні. Водночас, через образний зміст творів мистецтва, відкриваються широкі можливості ефективно впливати на виховання патріотизму, моралі та інших цінностей.

В процесі викладання «Мистецтва» студенти зрозуміють, що їхній народ має багату культуру, традиції та цінності, які варто шанувати та берегти. Важливо розвивати в них почуття гордості за історію своєї країни. Це може бути досягнуто через роботу з вивчення періодів культури України та їхніх особливостей (зокрема ознайомлення зі здобутками трипільської культури, черняхівської, культури періоду Київської Русі...).

Крім того, важливо формувати почуття відповідальності за свою країну та готовності брати участь в захисті її незалежності та безпеки. Це можна зробити через вивчення періоду культури початку ХХ ст., приділяючи увагу поняттю «національного характеру», у свідомості й самосвідомості як феномен культури.

Отже, національно-патріотичне виховання студентів через викладання предмету «Мистецтво» може здійснюватися на кількох рівнях.

1. Вивчення української культури і мистецтва. У рамках предмету студенти мають нагоду ознайомитися зі спадщиною української культури, шедеврами українського мистецтва і великими іменами українських художників, скульпторів, композиторів тощо. Це дозволяє студентам розуміти свої корені, національну ідентичність та почуття гордості за свою країну.

2. Розвиток творчих здібностей та самовираження. Предмет розкриває студентам можливості для самовираження, розвитку творчості та креативного мислення. Це сприяє формуванню особистості, вихованню патріотичних цінностей, таких як самовизначення, самостійність, відповідальність, готовність до захисту своїх переконань та відстоювання національних інтересів.

3. Стимулювання мистецької активності та участі в культурному житті. Через предмет студенти можуть познайомитися з різними видами мистецтва, такими як живопис, скульптура, музика, театр, кіно, література та інші. Це сприяє розширенню кругозору і загальній культурно-мистецькій освіті студентів. Під час навчання студенти можуть брати участь у різних конкурсах, виставках, святах, спектаклях і тому подібному, що спонукає до активної участі в культурному житті й підтримки мистецтва в Україні.

4. Акцент на національну символіку та історичні події. Викладання предмету може охоплювати вивчення національних символів України, історичних і культурних подій, що мають національне значення. Це дозволяє формувати в студентів почуття гордості за свою країну, розуміння її історії, традицій та цінностей.

Література

1. Воропаєва Т. Етнічна ідентичність українського народу на тлі закономірностей українознавства. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Українознавство*. 2011. Вип. 15. С. 4–6.

2. Спільна ідентичність громадян України: особливості і проблеми становлення. *Національна безпека і оборона*. 2006. № 7.

3. Сладкий Д. Національна ідентичність як фактор національної та міжнародної безпеки. URL: https://ipiend.gov.ua/wp-content/uploads/2018/07/sladkyi_natsionalna.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

4. Мовчан П. Зміст поняття «національна ідентичність»: теоретико-методологічний аспект. URL: http://www.investplan.com.ua/pdf/17_2015/21.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

УДК 070:37.01-04(043.2)

Галина Голя,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк;
Рівненський державний гуманітарний університет, м. Рівне

МЕДІАГРАМОТНІСТЬ ЯК СУЧАСНА ІННОВАЦІЯ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ

Стаття присвячена медіаосвіті як пріоритетному напрямку інновації у сучасній освіті. Зазначено, що медіаграмотність є результатом медіаосвіти. Акцентується увага, що формування медіаграмотності студентів у сучасному інформаційно-медійному просторі є актуальною проблемою в контексті професійної підготовки. Підкреслюється, що медіаграмотність наразі набуває все більшого значення серед компонентів професійної компетентності студентів – майбутніх фахівців у галузі освіти. Зроблено висновок, що медіаосвіта має стати складовою частиною довгострокової стратегії освіти в Україні.

Ключові слова: *медіа, медіаосвіта, медіаграмотність, освітній процес, медіатехнології.*

На початку XXI століття мережеві ресурси, мультимедійні технології, відеозаписи, відеоконференції почали активно вкорінюватися у життя молоді людини. «Інтернет і сучасні технології не тільки заповнили дефіцит інформації, але й створили ситуацію її надлишковості й виступили серйозними конкурентами традиційних освітніх норм. Таке лавиноподібне збільшення кількості інформації ставить перед освітою завдання пошуку нових способів навчання, ресурсів для розвитку професіоналізму та вміння орієнтуватися у медійному просторі. З огляду на загострення інформаційного протистояння медіаграмотність набуває все більшого значення серед компонентів професійної компетентності студентів – майбутніх фахівців у галузі освіти.

Одним із завдань сучасної системи освіти є формування і розвиток в учасників освітнього процесу комплексу компетентностей, що дають змогу ефективно взаємодіяти з численними інформаційними джерелами і потоками, аналізувати отримані дані, оцінювати їхню достовірність, необхідність і корисність у розв'язанні різноманітних соціальних, суспільних і професійних завдань. Перехід до інформатизованого та цифрового суспільства полягає,



у процесі інформатизації загальнодержавного рівня, що включає комп'ютеризацію (комп'ютерне забезпечення), медіатизацію (зростання якості інформації й інформативна спрямованість суспільного розвитку) й інтелектуалізацію (зростання ролі й можливостей для розвитку інтелекту). Таким чином, найважливішими складовими інформаційної індустрії стають всі види інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, і особливо засоби телекомунікації й засоби масової інформації [2, с. 32].

Проблеми медіаосвіти та мультимедійної освіти розглядаються у роботах зарубіжних вчених, таких як: Л. Мастерман, Е. Томан, А. Хоттман, та ін. Теоретичні аспекти медіаосвіти та методологічні засади формування медіакомпетентності особистості вивчали О. Волошенюк, В. Іванов та ін. Окремі аспекти медіаграмотності в контексті медіаосвіти й медіакомпетентності майбутніх фахівців розглядалися в працях Г. Онкович, Л. Найдьонової, Б. Потятиник та ін. Проте, незважаючи на достатню кількість праць щодо зазначеної проблеми, питання іноваційності освітнього процесу в контексті розвитку медіаграмотності, потребує додаткової уваги.

У Концепції впровадження медіаосвіти в Україні зазначено, що «медіаосвіта – це частина освітнього процесу, спрямована на формування в суспільстві медіакультури, підготовку особистості до безпечної та ефективної взаємодії із сучасною системою мас-медіа, включаючи як традиційні (друковані видання, радіо, кіно, телебачення), так і новітні (комп'ютерно-опосередковане спілкування, Інтернет, мобільна телефонія) медіа, з урахуванням розвитку інформаційно-комунікаційних технологій» [3].

Зміни, що стрімкими темпами відбуваються у соціокультурному просторі зумовлюють трансформацію вимог до педагога, професійно-педагогічна культура якого має відповідати тенденціям сучасної освіти. Педагог та учасники освітнього процесу повинні бути готовими не лише до сприйняття й перероблення значного потоку інформації, а й уміти грамотно вибирати необхідну інформацію, використовувати можливості медіатехнологій. Першочергова роль у формуванні медіаграмотності учасників освітнього процесу відводиться педагогу, який покликаний навчити як по новому сприймати здобуті знання, так і переконати здобувачів освіти у тому, що не кожне знання, яке вони звикли отримувати з авторитетних для них джерел, істинне.

У сучасному інформатизованому суспільстві здобувачі освіти є одночасно споживачами інформаційного контенту, інформаційних технологій й авторами, творцями медійних продуктів. Нині важливою є проблема навчання студентів етичних норм комунікації, безпечної поведінки в мережі, ефективного пошуку і відбору інформації. Беззаперечним є той факт, що студенти більш схильні до конструювання контенту, ніж до простого споживання. Вони стають творцями відеороликів, онлайн-блогів та інших цифрових засобів самовираження. Завдання сучасної освіти сформувати у студентів відповідальність за «персональний «цифровий слід». Медіаграмотність учасників освітнього процесу повинна включати й усвідомлення того, що будь-яке слово, сказане

в коментарях, надруковане як статус у соціальних мережах, будь-яка фотографія, завантажена у хмарне сховище чи альбом соціальної мережі, стають частиною цифрового сліду людини, його цифрової репутації» [4, 17]. Не менш важливими в оновленій освітній реальності є роль соціальних мереж, які донедавна лишалися поза закладами освіти. Досить часто учасники освітнього процесу спілкуються через Facebook і різні месенджери (Viber, Telegram, WhatsApp тощо). Перевагами такої комунікації є оперативність та швидкість комунікації, комфортність умов для кожного учасника освітнього процесу та відсутність часових обмежень. Соціальні мережі дали змогу «швидко реагувати на нові вимоги інформаційного суспільства і більше використовувати нові можливості оновленого професійного інструментарію знань і навичок» [2, 36].

Інноваціями на шляху удосконалення системи освіти є формування медіаграмотності через користування мобільними телефонами на заняттях. Смартфони є невід'ємною частиною життя студентської молоді. Вважаємо, що можливе включення мобільних телефонів та планшетів у структуру заняття є вимогою сучасного освітнього середовища. Йдеться не тільки про застосування QR-коду, який дає змогу швидко виконати контролюючі завдання. Застосування мобільних телефонів на заняттях забезпечує постійний доступ до інформації в будь-який момент часу, дає змогу знайти потрібний матеріал, пройти тест тощо. Власний досвід залучення можливостей мобільних пристроїв на заняттях засвічує доречність та ефективність їх використання. Так, наприклад, під час занять із курсу «Основи медіаграмотності», студенти працюють з матеріалами медіадрайвера (інтерактивного мультимедійного посібника з медіаграмотності), роблять зарядку з медіаосвіти, грають навчальні ігри на офіційному сайті по медіаграмотності. Використовування мобільних пристроїв сприяє більш продуктивній роботі, сприяє кращому розумінню та засвоєнню теорії та значно економить аудиторний час, порівняно із застосуванням традиційних технічних пристроїв. Таким чином, одним із пріоритетних напрямів модернізації освіти на сучасному є підготовка педагогів до здійснення професійної діяльності з урахуванням інтеграції медіа в усі галузі життя й, зокрема, в освітній процес у вищій школі при перепідготовці та підвищенні кваліфікацій фахівців педагогічного профілю.

Сучасна освіта має стати ситуацією конвергенції світу техніки та технологій. Розвиток медіаграмотності студентів і викладачів варто розглядати як важливе і самостійне освітнє завдання в сучасному закладі освіти. Впровадження в освітній процес інформаційно-комунікаційних технологій та формування медійної культури нині є першочерговим завданням освітньої парадигми.

Література

1. Алферова З. І., Алферов А. Н. Національне та європейське в сучасній українській медіаосвіті. *Культура України*. 2016. Вип. 53. С. 174–185.

2. Коневщинська О. Е. Розвиток медіаосвіти і медіакультури в умовах сучасного інформаційного суспільства. *Інформаційні технології і засоби навчання*. Т. 54. № 4. Київ : Нац. акад. пед. наук України, 2016, С. 32–41.

3. Концепція впровадження медіаосвіти в Україні. URL: http://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzhennya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya

4. Янчук А. М. Культура віртуального спілкування : методичні поради. Хмельницький, 2014. 28 с.

УДК 373.2

Г65

Олена Гончаренко,

Комунальний заклад «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 3
Луцької міської ради», м. Луцьк

SCRUM-ТЕХНОЛОГІЯ ЯК ІНСТРУМЕНТАРІЙ ВПРОВАДЖЕННЯ СОЛЯНОЇ ОЗДОРОВЧОЇ ТЕХНОЛОГІЇ

У статті автор вказує на дієвий метод управління, який оптимізує процес отримання даних про стан роботи, їх аналізу, прогнозування перспективи, реалізації завдань, проекту та досягнення високої результативності.

Ключові слова: SCRUM-технологія, соляна оздоровча технологія, SCRUM-група, SCRUM-майстер, беклог, спринт.

У світі, що швидко розвивається, ефективне управління освітніми проектами стає невід’ємною частиною успішного виконання їх завдань та допомагає у досягненні поставлених цілей. Тому все більше фахівців освітян, що дотичні до управлінської діяльності, звертають увагу на технологію під назвою SCRUM.

Що таке SCRUM?

Назва «scrum» прийшла з регбі – там це слово позначає сутичку, об’єднання заради перемоги. На початку 90-х минулого століття SCRUM розробили американці Кен Швабер та Джефф Сазерленд та почали використовувати, щоб позначати методику управління проектами з розроблення програмного забезпечення. Нині її застосовують загалом у бізнесі: щоб розробляти продукти-товари, послуги та підтримувати, оновлювати й удосконалювати їх.

А ще SCRUM застосовують у повсякденному житті люди, які прагнуть бути ефективними, наприклад для навчання тайм-менеджменту. Методику реалізують і у закладах освіти, щоб поліпшити результати навчання дітей, підвищити ефективність засвоєння матеріалу нової теми, реалізувати навчальні проекти.

SCRUM-технологія управління діяльністю невеликої команди, спрямована на досягнення конкретного результату за короткий час.

Основні положення SCRUM-технології:

- чітко визначені строки (спринти, як правило по 2–4 тижні);
- усі учасники команди залучаються у процес виконання завдання;
- кожен учасник має свою роль (добре орієнтується в перебігу роботи, приймає рішення на кожному її етапі, вносить зміни у свою діяльність, виявляє помилки й швидко їх виправляє);
- прозорість дій кожного (відстеження динаміки виконуваної роботи).

Як діяти:

- 1) визначити проблеми, мету проєкту та час на його реалізацію;
- 2) вибрати фахівців, які володіють потрібними знаннями, навичками, особливим розумінням проблеми, та SCRUM-майстра, який налагоджуватиме співпрацю та мотивуватиме досягнути бажаного результату;
- 3) планування роботи та створення загального беклогу – список завдань, які необхідно розв'язати для досягнення поставленої мети. SCRUM-дошку потрібно розграфити на три колонки: «Потрібно зробити», «У роботі», «Зроблено», заповнити першу з них. На різних етапах роботи ці завдання слід конкретизувати, деталізувати, доповнювати;
- 4) визначити завдання першого етапу – першого спринту, розподілити їх між учасниками, погодити строк виконання;
- 5) спринт – реалізувати поставлені поточні завдання;
- 6) щоденні ранкові наради – основні моменти:
 - провести «Коло ідей» біля SCRUM-дошки, тривалістю не більше 15 хвилин в присутності команди та керівництва. Кожен відповідає на три запитання: Що я зробив учора? Що я зроблю сьогодні? Чи бачу я перешкоди, що заважають досягти мети?;
 - над розв'язанням виявлених проблем працює SCRUM-майстер, який також допомагає налагодити контакти між різними фахівцями, надає необхідну інформацію, надихає і спрямовує;
 - під час обговорень за потреби можна змінювати поточні завдання, корегувати процес роботи;
- 7) оглянути спринт – представлення результатів роботи, обговорення, рефлексія;
- 8) впровадити в практику чи продовжити роботу, щоб досягти загальної мети (наступний спринт).

Як же працює SCRUM-технологія?

Наш заклад працює у фізкультурно-оздоровчому напрямку. Тому впроваджуємо здоров'язбережувальні технології в освітній процес, зокрема педагогічною радою було рекомендовано реалізувати проєкт «Впроваджуємо соляні оздоровчі технології».

Зауважимо, що використання здоров'язбережувальної технології – «солетерапії» – сприяє: отриманню дітьми великого емоційного задоволення;



удосконаленню координації рухів; зміцненню імунітету; розвитку тактильних відчуттів; лікувальному впливу на шкіру та дихальну систему; забезпеченню мовленнєвого, пізнавального, креативного розвитку.

Етапи роботи за SCRUM-технологією

№ з/п	Назва етапу	Список основних завдань / Реалізація
1	Створення SCRUM-групи	Підбір членів SCRUM-групи: директор, вихователь-методист, інструктор з фізичного виховання, практичний психолог, вчитель логопед, керівник музичний, вихователі опорних груп за фізкультурно-оздоровчим напрямком, завгосп. Вибір SCRUM-майстра: вихователь-методист.
2	Беклог (список основних завдань)	Визначення завдань та їх запис на стікерах, розміщення стікерів на SCRUM-дошці: – збагатити освітній процес різними видами оздоровлення сіллю; – оновити здоров'язбережувальний компонент середовища закладу (фізкультурні осередки груп, спортивної зали, музичної зали, кабінетів вузьких спеціалістів), – розробити перспективне планування організованої освітньої діяльності дошкільників з проведення різних видів діяльності дітей, пов'язаних із соляною оздоровчою технологією, сценаріїв свят та розваг тощо; – впровадити в практику роботи визначені види соляної оздоровчої технології.
3	Спринт I	Завдання: – віднайти різні види соляної оздоровчої технології; – підготувати анотації-описи до кожного виду оздоровлення сіллю, створити презентації; – визначити, які матеріали, інвентар, спорядження, атрибути потрібні; – розробити інформаційні заходи для педагогів.

День I. SCRUM-майстер і SCRUM-члени, крім завгоспа: виконують перше завдання.

Завгосп аналізує, які матеріали, інвентар, спорядження є в закладі, як вони використовуються, у якому стані, як можна використовувати їх надалі, під час проведення різних видів соляної оздоровчої технології.

День II (під час 15-хвилинного обговорення) члени SCRUM-групи відзначили види оздоровлення сіллю, що рекомендують для використання колегам:

- I молодші групи – ліплення з солоного тіста;
- II молодші групи – дихальні соляні вправи над таями та / або мисочками з сіллю;
- середні групи – малювання сіллю;
- старші групи – вправи-медитації з мішечкам з соляними наповнювачами;
- інструктор з фізичного виховання – рухові вправи з мішечками з соляними наповнювачами;
- вчитель-логопед – лікувальна соляна логоритміка;
- керівник музичний – музично-соляні релаксації;
- практичний психолог – соляна анімація.

День III–IV. Вся робота, що триває відображається на табло:

- створення презентацій, описів-анотацій (SCRUM-члени, крім директора та завгоспа);
- визначення матеріалів, які необхідно придбати (директор та завгосп);
- SCRUM-майстер добір форм роботи з працівниками, спрямованих на опонування ними різних видів соляної терапії.

День V. Огляд спринту (представлення):

- описів-анотацій;

- переліку усіх потрібних матеріалів для здоров'язбережувального компоненту середовища (фізкультурних осередків, спортивної зали, музичної зали, кабінетів вузьких спеціалістів);
- форм методичної роботи з метою поповнення знань колег-педагогів щодо використання соляної терапії;
- презентація придбаного та створеного власноруч необхідного обладнання, оновлень фізкультурних осередків у групах.

4 Спринт II Завдання:

- поповнити знання колег-педагогів щодо використання соляної терапії;
- придбати, створити власноруч необхідне обладнання;
- оновити фізкультурні осередки в групових кімнатах.

День I. SCRUM-майстер, під час методичного кейсу «Вибери найкраще», організовує зустріч SCRUM-групи з колективом закладу, наголошує на важливості дотримання здоров'язбережувальної стратегії, впровадження в роботу закладу оздоровчих технологій, зокрема елементів соляної терапії, дає можливість поставити запитання членам SCRUM-групи.

День II. SCRUM-майстер організовує майстер-клас «Соляні оздоровчі технології та їх використання», до якого приєднується сестра медична старша з міні-тренінгами «По соляних доріжках», «Соляна кімната».

День III. Інструктор з фізичного виховання проводить покази-презентації комплексно-корекційних рухів для дітей з використанням обладнання, що має різні соляні наповнювачі. Вчитель-логопед демонструє, як під час соляної оздоровчої технології різних видів використовувати веселу логоритміку, ознайомлює з малими фольклорними жанрами про сіль. Керівник музичний продемонструвала музичні паузи-релаксації з сіллю.

День IV. Практичний психолог знайомить з соляною анімацією, вправами-медитаціями. Член SCRUM-групи, вихователь, демонструє ігри дітей з сіллю на столах з підсвіткою для технології сенплей та малювання по солі пальчиком, а також ліплення з солоного тіста.

День V. Огляд спринту з відзначенням змісту і творчості кожного члена SCRUM-групи. Розгляд завдань, що залишилися нереалізованими.

5 Спринт III / Завдання:

- Підсумки роботи
- розробити перспективне планування організованої освітньої діяльності дошкільників з проведення різних видів діяльності дітей, пов'язаних із елементами соляної терапії, сценаріїв свят та розваг тощо;
 - впровадити в освітній процес систему роботи з елементами соляної оздоровчої технології.

Упродовж тижня:

- розробляються та презентуються перспективне планування організованої освітньої діяльності, сценаріїв свят та розваг;
- діти опановують різні види роботи з сіллю;
- щоденно проводяться 15-хвилинні обговорення.

Останнє засідання SCRUM-групи – дати оцінку:

- оперативності та творчості кожного члена команди;
- майстерність при подачі матеріалу колективу;
- вдале використання прийомів спонукання до праці, пошуку, творчості.

SCRUM-технологія дає змогу отримати продуктивні й ефективні рішення за мінімальний термін. Уся робота, що проводиться SCRUM-групою, є прозорою і чітко визначеною в часі. Вона захоплює, стимулює до пошуку, породжує нові цікаві форми роботи, що максимально ефективно розв'язують поставлені завдання і дають якісний результат.

Література

1. Андрющенко Т. В. Формування здоров'язбережувальної компетентності у дітей старшого дошкільного віку : метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2016.

2. Базовий компонент дошкільної освіти (Державний стандарт дошкільної освіти) нова редакція. Наказ МОН України від 12.01.2021 № 33.

3. Думитрюк Г. SCRUM-технологія: високі результати за короткий час. *Дошкільне виховання*. 2017. № 7. С. 16–19.

4. Ковляшенко В. Як за допомогою SCRUM створили сучасне розвивальне середовище у партнерській взаємодії з батьками. *Практика управління дошкільним закладом*. 2021. № 3. С. 44–51.

5. Солетерапія як нетрадиційний метод зміцнення здоров'я дітей дошкільного віку. URL: <https://genezum.org/library/soleterapiya-yak-netradyciynuu-metod-zmicnennya-zdorovya-ditey-doshkilnogo-viku>

УДК 37.011.3-057.87:613.8-043.83 (045)

Ігор Дацюк,

Володимир-Волинський фаховий коледж, м. Володимир

ПІДХОДИ ДО ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ СТУДЕНТІВ

У статті висвітлено, що охорона власного здоров'я – це безпосередній обов'язок кожного і ніхто не має права перекидати його на оточуючих. Індивідуальним, життєво необхідним завданням кожного є формування в собі особистості, яка постійно веде творчий підхід до шляхів та методів покращення свого здоров'я.

Ключові слова: здоров'я, спосіб життя, особистість, підхід, аспекти.

Формування здорового способу життя підростаючого покоління є сьогодні проблемою загальносвітового масштабу, і Україна не є виключенням. Повномасштабна війна внесла свої корективи в спосіб життя студентів, пріоритетним постало питання самого життя.

Здоровий спосіб життя людини як необхідна умова якісного існування був у полі зору науковців та філософів з найдавніших часів, адже ще древні намагалися встановити зв'язок між здоров'ям та способом життя. Давньогрецькі філософи стверджували, що «поведінка і спосіб життя людей залежать від стану їх здоров'я».

На сучасному етапі розвитку українського суспільства поряд з іншими завданнями неабиякої актуальності набирає завдання з виховання нового ставлення до самого себе, до власного здоров'я. За останні декілька десятиліть в світовій науковій думці змінилось визначення поняття «здоров'я» прийшло комплексне його визначення, у його зміст були включені всі складові здоров'я людини (фізичне, психічне, соціальне, духовне).

Проблема формування уявлень про здоровий спосіб життя є актуальною та важливою, оскільки у цьому віці формуються звички та ставлення до здоров'я, які можуть вплинути на довгострокове здоров'я та добробут дітей.

Метою нашої статті є спрямування студентів, які бажають покращити фізичне, психічне та соціальне здоров'я, на ряд факторів, що безпосередньо впливають на виховання здорового способу життя.

Здоров'я та здоровий спосіб життя молоді є об'єктом досліджень багатьох вітчизняних науковців. Важливий внесок у вирішення проблеми здоров'я як у теоретичному, так і в практичному плані зробили: А. Алексеєнко, О. Бабак, В. Войтенко, Л. Сущенко, Н. Паніна, О. Шиян, О. Худоба.

Основні наукові підходи до вирішення цієї проблеми включають:

1. Підхід, спрямований на підвищення рівня знань студентів про здоровий спосіб життя. Він базується на ідеї, що такі знання допоможуть дітям зрозуміти, що потрібно робити для збереження та поліпшення здоров'я. Для досягнення цієї мети використовуються різноманітні методи навчання, такі як лекції, презентації, інформаційні матеріали тощо.

2. Підхід, спрямований на формування практичних навичок, пов'язаних зі здоровим способом життя. Він базується на теорії, що діти найкраще здобувають знання, коли мають можливість навчатися на практиці. Для досягнення цієї мети використовуються методи ігрової симуляції, тренінги, практичні вправи та експерименти [10].

Проблема формування уявлень у студентів про здоровий спосіб життя є досить актуальною у сучасному світі. Розглянемо детальніше наукові підходи до неї:

1. **Підхід здоров'язбережувального навчання (Health-Promoting Schools).** Цей підхід базується на ідеї, що школа може стати основним місцем формування здорового способу життя учнів. У рамках здоров'язбережувального навчання вводяться спеціальні програми, які мають на меті покращити фізичне, психічне і соціальне здоров'я здобувачів освіти. У цьому підході активно використовуються інтерактивні методи навчання, які дозволяють учням самостійно вивчати принципи здорового способу життя та вчитися застосовувати їх у повсякденному житті.

2. **Когнітивний підхід.** Цей підхід базується на ідеї, що здоровий спосіб життя є результатом правильного сприйняття інформації про здоров'я. У рамках когнітивного підходу студенти вчать розуміти, які фактори впливають на їхнє здоров'я та які дії їм потрібно здійснювати для його підтримки. Особлива увага приділяється формуванню правильних уявлень про здоровий спосіб життя, що дає можливість учням самостійно приймати рішення щодо свого здоров'я.

3. **Підхід здоров'язбереження.** Цей підхід ґрунтується на збереженні здоров'я дітей шляхом запобігання шкідливих звичок і сприяння здоровому способу життя, включаючи здорове харчування, фізичну активність, належний сон та ін. Він зосереджується на тому, щоб діти зрозуміли важливість здорового способу життя і прийняли його як норму.

4. **Інтегрований підхід.** Цей підхід передбачає поєднання зусиль з різних наукових дисциплін, таких як психологія, фізіологія, медицина та інші, з метою



розуміння і формування здорового способу життя у студентів. Такий підхід дає можливість розглядати проблему формування уявлень про здоровий спосіб життя у комплексі та допомагає знайти більш ефективні рішення.

5. Підхід взаємодії. Цей підхід передбачає активну взаємодію між молоддю і педагогами. Він базується на тому, що діти вчаться краще через спілкування та співпрацю, а не через просте викладання інформації.

6. Психологічний підхід. Згідно з цим підходом, формування уявлень про здоровий спосіб життя пов'язане з їх когнітивними процесами та мотивацією. Дослідження психологів показують, що діти найкраще засвоюють інформацію про здоровий спосіб життя, якщо вона подається у формі ігор, розважальних програм. Такі форми навчання стимулюють до активної участі та сприяють формуванню позитивного ставлення до здорового способу життя.

7. Педагогічний підхід. У педагогічному підході розглядається формування уявлень про здоровий спосіб життя через процес навчання та виховання. Педагоги використовують різні методики, такі як проєкти, ігри, діалоги та інші форми роботи з дітьми, які дозволяють залучити їх до активної участі в процесі навчання та формування позитивних уявлень про здоровий спосіб життя.

8. Медичний підхід. Медичний підхід базується на наукових дослідженнях в галузі медицини та здоров'я. У цьому підході звертається увага на здоровий спосіб життя як на засіб запобігання захворюванням та збереження здоров'я.

В медичному підході до проблеми формування уявлень про здоровий спосіб життя, розглядається роль фізичної активності, правильного харчування та гігієни у підтриманні здоров'я дітей.

Медичні дослідження доводять, що люди, які ведуть активний спосіб життя, мають кращу фізичну та психологічну стійкість, менше схильні до захворювань та зазвичай мають кращу успішність в навчанні. Медичний підхід зазвичай спрямований на збільшення усвідомлення важливості здорового способу життя серед дітей та їх батьків.

Розглядаючи практичну складову різних наукових підходів до здорового способу життя студентів, можна виділити наступні основні аспекти:

1. Фізичний аспект:

– Регулярна фізична активність: заняття спортом, фітнесом, прогулянки на свіжому повітрі.

– Балансоване харчування: збалансоване споживання білків, жирів, вуглеводів та мікроелементів.

– Профілактика шкідливих звичок: відмова від паління, обмежене споживання алкоголю.

2. Психологічний аспект:

– Розвиток стресостійкості: методи релаксації, медитація, йога.

– Соціальна інтеграція: участь у студентському житті, комунікація, дружні відносини.

– Розвиток навичок саморегуляції та самоконтролю.

3. Соціальний аспект:

– Освіта щодо здорового способу життя: лекції, семінари, майстер-класи для студентів.

– Створення умов для здорового способу життя на території учбового закладу: спортивні секції, зони для відпочинку та релаксації.

– Забезпечення психологічної підтримки студентам.

4. Освітній аспект:

– Інформаційно-освітні програми: курси, лекції, воркшопи з питань здоров'я.

– Інтеграція питань здорового способу життя у навчальний план.

– Освітні кампанії на теми здоров'я та профілактики шкідливих звичок.

5. Медичний аспект:

– Регулярні медичні огляди і консультації.

– Організація медичних пунктів на території учбового закладу.

– Профілактичні програми для студентів, наприклад, щодо вакцинації чи вітамінізації.

Здоровий спосіб життя студентів є комплексним і багатограним підходом, який об'єднує різні наукові дисципліни та вимагає інтегрованих заходів з боку учбових закладів, медичних установ та самих студентів.

Загалом, всі підходи до проблеми формування уявлень про здоровий спосіб життя є взаємопов'язаними та важливими в контексті здоров'я та розвитку молоді. Їх комбінація може допомогти особистості краще зрозуміти, що таке здоровий спосіб життя та як його досягти.

Висновок. Ознайомившись з науковими підходами та основними аспектами, які висвітлюються у статті, студент може провести самоаналіз і зрозуміти чи належним чином він ставиться до свого власного здоров'я.

Література

1. Безверхня Г. В. Педагогіка фізичного виховання. Умань, 2013. 72 с.
2. Бойко О. В. Становлення та розвиток поняття «здоровий спосіб життя». *Морально-духовний розвиток особистості в сучасних умовах* : зб. наук. пр. Кн. І. Київ : Освіта, 2015. С. 117–124.
3. Горбатий А. Ю., Шиндрик А. А. Фізична культура як фактор формування здорового способу життя особистості. URL: <http://conf.vntu.edu.ua/humed/2008/txt/Gorbati.php>
4. Зубалій М. Д., Гурман Л. Д. Соціокультурні фактори фізичного виховання шкільної молоді. *Шляхи оптимізації практичної результативності процесу фізичного виховання школярів* : зб. теорет. та метод. матеріалів. Хотин–Кам'янець-Подільський, 2019. 26 с.
5. Комплексний підхід до формування у молодших школярів здорового способу життя / С. М. Кондратюк, А. В. Вертель, О. О. Васько, Н. П. Данько. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology*. 2020. VIII (91). С. 41–42. URL: <http://surl.li/gydup>
6. Шиян Б. М. Теорія і методика фізичного виховання школярів : підруч. для студ. вищ. навч. закл. фіз. виховання і спорту : у 2 ч. Тернопіль : Навчальна книга – Богдан, 2004. Ч. 1. 272 с.



УДК 373.2.091.33-027.22:796

Марія Замелюк,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк

ВІЛЬНА ГРА: ЗНАЧЕННЯ ТА ПЕРЕВАГИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ДИТИНИ

Описано проблему значення та переваги вільної гри для розвитку дитини. Окреслено дослідження видатних вчених та науковців у вивченні даного питання, форму вільної гри, фази уваги вільної гри. Розглянуто суб'єктність діяльності вільної гри, яка впливає на суб'єктність життєдіяльності, спілкування та самореалізації дитини.

Ключові слова: дитина дошкільного віку, ігрова діяльність, вільна гра, фізичний розвиток дитини, вільний ігровий час.

За визначенням авторів Базового компонента дошкільної освіти, «ігрова компетентність – це здатність дитини до вільної, емоційно насиченої, спонтанної активності з власної ініціативи, в якій реалізується можливість застосування наявних та освоєння нових знань та особистісного розвитку через прагнення дитини до участі в житті дорослих шляхом реалізації інтересів в ігрових і рольових діях в узагальненій формі» [1].

Зокрема, проведені дослідження дозволяють більш глибоко розкрити роль гри у розвитку дитини: освітній зміст та інноваційні підходи до гри як провідної діяльності дитини (К. Карасьова та Т. Піроженко), гра в освітньому просторі ЗДО (Н. Гавриш), роль гри в моральному розвитку дитини дошкільного віку (Т. Поніманська), роль гри в соціальному розвитку дитини дошкільного віку (С. Курінна), вільна гра дитини в умовах ЗДО (К. Крутій), режисерська гра, як засіб комунікативно-мовленнєвого розвитку дошкільників (О. Міхєєва).

Гра лежить в основі дитячого розвитку. Через гру діти пізнають і вивчають свій світ; досліджують своє фізичне оточення, виражають емоції та розширюють свій словниковий запас. Гра є природною та важливим інструментом для когнітивного, фізичного, соціального та емоційного розвитку дітей, а також для їхньої уяви та творчості.

У вільній грі діти можуть вибрати все – у них є свобода вибору ігрових матеріалів, сфери інтересів, сюжету; діти можуть виражати себе так, як вони вибирають залежно від дня, часу та ситуації, у якій вони перебувають, що є важливими для них; діти створюють свою власну гру; вільні вирішувати, що вони хочуть робити, де і з ким вони хочуть грати. У цьому відношенні вільна гра як педагогічний метод відрізняється від керованої гри як частина освітньої пропозиції.

Загальноприйнятий термін «вільний ігровий час» включає час у закладі дошкільної освіти, коли діти мають «час для гри». І водночас він часто

використовується для підтримки базових навичок і навчальних процесів, таких як математичні навички, мова, логічне мислення та дрібна моторика, за допомогою цінних і значущих навчальних ігор і пропозицій.

Вільна ж гра ґрунтується на самовизначеній ігровій діяльності дитини.

Умовами вільної гри є, виходячи з характеристик, вільний вибір дитини в наступних пунктах. Вони діють незалежно від віку дітей і форми гри – вільна гра є успішною, якщо їх враховують і відповідно приймають свідомо діючі вихователі, які супроводжують гру. Гра, як правило, є внутрішньо мотивована, і це діяльність, яка виконується для себе, а не заради результату. Діти зазвичай висловлюють радість під час гри та занурюються в діяльність, яка зазвичай зберігається протягом певного часу.

Вільна гра – це та, якою керує дитина, спонукає її почати розуміти навколишній світ, що надзвичайно корисно для її розвитку. Дорослі можуть брати участь у грі, але вони не керують дитиною і не встановлюють правила. Діти зосереджуються на власній сфері інтересів, встановлюють власні правила та спілкуються обраним способом: використовують свою уяву та створюють власні структури; можуть імітувати або пробувати ролі дорослих, які вони спостерігали [2].

Вільна гра складається з чотирьох різних фаз уваги:

– Розділена, плаваюча, розсіяна увага (дитина сприйнятлива до зовнішніх речей (підготовленого середовища) у зв'язку зі своїми бажаннями та інтересами, «Що мені підходить, що мене цікавить?»).

– Тривала увага (діяльність повторюється, відпрацьовується та змінюється знову і знову. Інсайти отримані та розширені. Діти граються в положеннях, де вони абсолютно безпечні).

– Поглиблена увага (вивчаються нові речі та виникають аха-ефекти. Ця фаза зазвичай відносно коротка і часто може тривати лише кілька секунд).

– Фаза відпочинку (навіть перерви, під час яких нібито нічого не відбувається, є формою уваги. Дитина одужує, перетравлює враження і набирається нових сил. Зміна позиції також вважається відпочинком) [4].

Перш за все, важливий вільний вибір гри та теми гри. Дитина сама визначає, у що вона грається, саму ігрову дію, змінює тему та зміст відповідно до своїх потреб або мінливих потреб, які виникають у взаємодії з іншими. Приклади включають поїзд, побудований зі стільців, який стає поїздом-привидом, замок, побудований днями з усіх доступних будівельних матеріалів.

Вільна гра часто забезпечує фізичний розвиток дитини. Соціальна взаємодія під час вільної гри є найкращим способом для дітей навчитися спілкуватися, співпрацювати, вирішувати конфлікти та керувати групою. Це безпечне місце для вивчення деяких дуже складних, але життєво важливих навичок. Спільне використання, чергування, дотримання та надання вказівок – все це вивчається та практикується під час гри.



Вирішення проблем також є ключовим компонентом вільної гри, і це дуже корисно, коли діти починають ходити в школу і їм потрібно бути трохи більш незалежними.

Ключ до успішної гри – знайти правильний баланс між вільною та структурованою грою для дитини. Це багато в чому залежить від дитини, її рівня розвитку, інтересів і здібностей. Більшість експертів сходяться на думці, що чим молодша дитина, тим більше вільної гри вона потребує, але навіть підлітки потребують деякого часу без орієнтації (на їхній слух це не можна назвати грою, але діє той самий принцип) [3].

Вільна гра є однією з простих радощів дитинства, і тому її слід заохочувати. Діти обирають, що вони хочуть робити, як вони хочуть це робити і коли зупинитися і спробувати щось інше.

Вільна гра не має зовнішніх цілей, поставлених дорослими, і не має навчальної програми, нав'язаної дорослими. Хоча дорослі зазвичай надають простір і ресурси для вільної гри і можуть бути залучені, дитина бере на себе ініціативу, а дорослі реагують на підказки дитини.

Як правило, діти мають високу мотивацію до гри. Вони хочуть знати про навколишній світ, і їм потрібно перебувати в турботливому оточенні, яке дозволяє їм вільно досліджувати різні поняття, академічні чи соціальні.

Форма вільної гри є важливим інструментом, який дозволяє дітям розвивати відчуття того, ким вони є, і цінувати думки та почуття інших. Це також допомагає їм підтримувати емоційну рівновагу та міцне психічне здоров'я та благополуччя. Діти вчаться вирішувати проблеми самостійно. Їхній мозок процвітає під час виклику. Творчі здібності, уява, власні навички мислення розвиваються. Діти винаходять цікаві та різноманітні способи вирішення ситуацій. Вивчають різні матеріали та їхні властивості, а також вчаться використовувати свої знання. Для цього ідеально підходить гра з водою та піском.

Діти, які багато граються, розвивають важливі навички, які їм знадобляться для щасливого, здорового та продуктивного життя; вчаться приймати рішення, регулювати емоції, розпізнавати небезпеку та прораховувати ризик. Коли дорослі дозволяють дітям взяти на себе ініціативу, їхній ігровий час на ігровому майданчику стає більш творчим, складним і тривалим [2].

Вільні ігри стимулюють реакцію «бийся або тікай», не запускаючи гормон стресу кортизол, даючи дітям можливість потренуватися впоратися з небезпекою. Коли діти контролюють хід своєї гри, це сприяє природному бажанню вчитися, пробуджує силу волі та розвиває впевненість у власних силах. Це не тільки робить дитинство більш повноцінним, але й виховує в дитині вміння: піклуватися про себе, досягати цілей і отримувати задоволення від хобі.

Зниження вільної гри корелюється зі зниженням емпатії. Перерва та гра дають дітям можливість розвинути ключові соціальні навички та розпізнати

людяність в інших. Світу може знадобитися більше співчуття. Співчутливі діти, які визнають і сприймають емоції інших, можуть допомогти створити більш мирне, інклюзивне майбутнє. Крім того, дослідження ігор показали, що удавана гра тісно корелює з дивергентним мисленням, ключовим компонентом творчості. Загалом вільна гра робить дітей щасливими, здоровими та успішнішими, які допоможуть сформувати світле майбутнє. Вільна гра заохочує дітей розвивати свою уяву, одночасно використовуючи свої творчі здібності. Подібно до творчості, вільна гра дозволяє дітям розвивати навички вирішення проблем. Вирішення проблем і креативність часто пов'язані, оскільки вони передбачають нестандартне мислення. Діти можуть долати проблеми самостійно за допомогою ігор, заснованих на конструюванні та рухах, або в груповій обстановці шляхом навігаційних ігор або групових суперечок. Хоча мета вільної гри полягає в тому, щоб гратися творчо без нав'язаних правил, встановлених дорослими, все ж має бути певне планування та сприяння, щоб забезпечити дітям достатньо задоволення від свого часу. Це не обов'язково має бути так ретельно сплановано, як звичайні структуровані заходи, але є деякі речі, які дорослі повинні враховувати.

Дитина діє через так звану внутрішню мотивацію (внутрішнє спонукання), через бажання діяльності (наприклад, складання кубиків), залежно від віку також у зв'язку з іншими партнерами по грі, і так само раптово, як вона виявляє це у грі змінюючи свою думку на щось інше, щось нове, що відповідає її інтересам до тут і зараз. Радість відкриття – це одне. З іншого боку, невдачі приймаються, спонукають продовжувати діяти (поки вежа з цеглинок не буде відповідати власним уявленням) або дають можливість звернутися до чогось нового. Загалом, важливий будівельний матеріал для позитивної самооцінки.

Отже, гра завжди є вираженням особистості. Дитина відчуває власні творчі здібності та сильні сторони, шукає та знаходить своє благополуччя через гру. Робота з власним досвідом, відкриття нових речей, пошук викликів, їх опанування та зростання на них уможлиблюють «спіральний процес максимального саморозвитку».

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція) / М-во освіти і науки України від 12.01.21 № 33 URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf

2. Гавриш Н. Разом грати цікавіше, разом грати веселіше! *Вихователь-методист дошкільного закладу*. 2020. № 4. С. 4–8.

3. Карасьова К. Світ дитячої гри. Київ : Шкільний світ, 2010. 128 с.

4. Крутій К., Деснова І., Замелюк М. Дефініція «гра як провідний тип діяльності дошкільника»: аналіз підходів. *Академічні студії. Серія «Педагогіка»*. 2022. № 2(4). С. 84–91. URL: <https://doi.org/10.52726/as.pedagogy/2021.4.2.13>



УДК 13:165.12(045)(477.82)

Ірина Ковальчук,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк

МІФОДИЗАЙН ЯК ТЕХНОЛОГІЯ ВПЛИВУ НА СВІДОМІСТЬ ЛЮДИНИ

Розглянуто роль і місце міфодизайну у сучасному суспільстві та його вплив на формування суспільної думки.

Ключові слова: міфодизайн, міф, симулякри, мас-медіа, наративи.

На долю ХХ століття випало створити нову технологію міфотворчості, відтепер міф створюється у тому ж сенсі і з використанням тих же методів, що й будь-яка сучасна зброя.

Е. Касирер

Сучасний медіапростір включає у себе сукупність різноманітних медіапродуктів: фактів, дезінформації, міфів – архаїчних і новостворених. Критична маса медіапродукту, яка визначається цілями і завданнями ідеології держави, впливає і формує зміст суспільної та індивідуальної свідомості, що в результаті задає основні вектори розвитку та життєдіяльності суспільства. Зокрема, російсько-українська війна, що триває у відкритому форматі з 2014 року, а в латентному варіанті – з 1991 року, є виразним фактом того, наскільки важливим є наповнення медіапростору.

Тема міфодизайну бере свій початок ще з часів міфології. Однак, якщо традиційні міфи базувались на «моральних сентенціях або наукових істинах, значення яких приховане під покровом символів та алегорій», то сучасна міфотворчість – «високоєфективний інструмент виготовлення, зберігання та/або цілеспрямованої трансформації цих сентенцій, істин і смислів» [1, с. 11]. Тема міфодизайну як технології впливу на свідомість людини на сьогоднішній момент постає різновидом міждисциплінарного дослідження і вивчається в різних контекстах, таких як культурологія, медіадослідження, дизайн, філософія, психологія та інших областях. Основою для розуміння феномену соціального міфу стали праці З. Фрейда, К.-Г. Юнга, А. Шопенгауера, В. Парето. Маніпулятивну роль соціальних міфів відмічав М. Еліаде, стверджуючи про присутність міфологічних моделей у різних сферах сучасного життя. Проблематику політичного міфу досліджував Е. Касирер, який порівняв сучасний міф зі зброєю масового ураження.

Мета дослідження зазначеної теми – з'ясувати роль і місце міфодизайну у сучасному суспільстві та його вплив на формування суспільної думки.

Сучасний соціальний міф включає у себе сукупність актуальних у суспільстві уявлень, переконань, ідеалів, які виражають розвиток цього суспільства. У сучасному міфодизайні присутні елементи міфу – міфу

архаїчного і міфу сучасного. Від архаїки – опора на емоційну, ірраціональну сторону психіки, використання наочно-чуттєвих образів та претензія на істинність. У сучасному світі зростає роль симулякра, описаного філософом доби постмодерну Ж. Бодрійяром, який являє собою заміну світу реального світом уявлюваним, при цьому такий уявлюваний світ людина вважає реальним. Вдалою презентацією Ж. Бодрійяра величі симулякру є звернення уваги на той факт, що територія більше не передує мапі, а навпаки, віднині мапа передує території. Детальне дослідження симулякру та порівняння його з міфом – архаїчним, сучасним – проведено українською дослідницею С. О. Топаловою, яка висновує про знецінення симулякрами суспільних норм та цінностей, провокуючи таким чином некерованість суспільства [3].

Міфодизайн може використовуватися по-різному, особливо в сучасну добу, перенасичену мас-медіа. Якщо призначенням древніх міфів була допомога у створенні уявлення про світ в умовах, коли не вистачало інформації, то сучасні міфи «дають нам ілюзорний шанс зорієнтуватися в дедалі більш інтенсивних інформаційних потоках» [1, с. 14]. Міфодизайн виконує сім завдань: минуле він осучаснює, актуалізує; сьогодення сакралізує, синергізує, ритуалізує; майбутнє символізує, міфологізує [3].

Міфодизайн можна розглядати як засіб формування свідомості як суспільства в цілому, так і окремої людини. Аргументом слугує факт впливу технологій на перцепцію реальності людини, на сприйняття і розуміння навколишнього світу. По факту, радянське суспільство ХХ століття конструювалось (беззаперечно, використовуючи насильство) в головах людей, аргументовано і послідовно, а потім підтягували (різними методами і прийомами) групи людей чи окремих людей в створений міф. Хто чинив опір заданому вектору сприйняття, ліквідували як перешкоду (по-різному – арешт, заслання, вбивство).

Очевидно, не можна не наголосити і на позитивних аспектах впливу міфодизайну на людську свідомість. Для прикладу, країні потрібно зміцнити підвалини державності, національної ідентичності, підвищити конкурентноспроможність у глобальному масштабі, здійснити еволюційний стрибок, як, для прикладу, це сталося в 50–60-ті роки минулого століття в Японії, де гармонійно поєднали національні традиції з технічним прогресом – два вектори, завжди наявні в ідеологічному міфодизайні – консервативний та інноваційний.

У ХХІ столітті можемо стверджувати про зростання ролі міфодизайну у формуванні сучасних ідеологій через призму технологічного розвитку. Саме мас-медіа, їх різноманітність, часто неконтрольованість, чи контрольованість зацікавленими особами відіграють велику роль у конструюванні реальності для суспільства (і таких прикладів на разі в українській медіареальності більше, ніж достатньо). Відповідно, актуальним є вивчення сучасними дослідниками того, які ідеї та цінності поширюються через міфодизайн у сучасному світі.



Оскільки міфодизайн може стимулювати та керувати інноваційними процесами, варто використовувати його потенціал саме у цьому руслі – творчому, креативному, конструктивному. Такий формат використання міфодизайну значною мірою залежить від здавалось би простих, але досить вагомих аспектів нашого життя – етики та відповідальності. Відповідно, розгляд етичних аспектів використання міфодизайну для впливу на свідомість має набути пріоритетного завдання для сучасних вчених та дослідників, політичної та економічної еліти. Використання міфологічних елементів у дизайні технологій має бути підпорядковане принципу відповідальності.

Міфодизайн має значущий вплив на формування як колективної, так і індивідуальної свідомості через кілька ключових механізмів, зокрема [1, с. 89–102]:

- створення загальних наративів (використовує міфологічні елементи для створення загальних наративів, які об'єднують спільні цінності та ідеї в колективі, що допомагає формувати спільні погляди, ідентичність та відчуття приналежності);

- емоційний вплив (звертається до емоційної сфери, викликаючи сильні почуття та реакції, що дозволяє створювати глибокі зв'язки між індивідом та колективом, формувати певні стереотипи та асоціації);

- передачу цінностей та моральних норм (міфи, які використовуються в міфодизайні, можуть служити як носії певних цінностей і моральних норм, вплив яких сприяє формуванню особистих переконань та етичних стандартів як на індивідуальному, так і на колективному рівні);

- конструювання ідентичності (шляхом включення міфологічних аспектів в особисті історії та переконання; сприяють формуванню групової ідентичності);

- вплив на світогляд (може впливати на спосіб сприйняття індивідом світу навколо, формуючи його перспективи та погляди, впливаючи на сприйняття соціокультурних явищ).

Російсько-українська війна є потужним викликом для українців, у свою чергу і у питаннях міфодизайну. Взаємозв'язок між міфодизайном і війною (не лише російсько-українською) постає як складний та багатогранний. Адже міфодизайн використовується як інструмент для формування думок, маніпулювання свідомістю громадськості та впливу на сприйняття війни та конфліктів [3]. Деталізуємо кілька аспектів взаємозв'язку між міфодизайном та війною. Це, зокрема, легітимізація, а саме: створення образу ворога або використання емоційно заряджених історій, що мають вплив на сприйняття причин воєнної дії та її необхідності. Також, це патріотична пропаганда: створення міфологічних героїв, які виступають за ідеї державності та оборони, може мобілізувати національний дух. Окрім цього,

це дезінформація та маніпуляція: створення фальшивих історій, які виправдовують дії воєнної сторони або маніпулюють перцепцією подій тощо. Цим аспектом може бути психологічний вплив на свідомість (наприклад, через вплив викликані емоційні реакції, які використовуються для мобілізації громадськості або впливу на воєнний настрій), чи культурна пам'ять та травми (створення міфів та наративів може визначати те, як події воєнного часу сприймаються поколіннями та як вони увійдуть у культурну історію) та ін.

Використання міфодизайну в контексті війни може мати як позитивний, так і негативний вплив, залежно від цілей та цінностей, які вони передають. Як свідчить практика, різні сторони конфлікту можуть використовувати різні міфології та наративи для досягнення своїх цілей.

Роль міфодизайну в Україні зростає швидкими темпами, і російсько-українська війна є однією з вагомих причин. Вивчення міфодизайну, можливостей пропаганди, маніпуляцій тощо стає елементом університетських програм. Конкретні курси з міфодизайну або його елементів пропонуються в закладах освіти або в програмах, що фокусуються на креативному дизайні, медіакомунікаціях тощо. З'являються курси та програми за межами університетського навчання (Форуми Медіа-Патріотів (Луцьк, Київ, 2016, 2017, 2018 роки); курси В. Зеленіна та ін.), які включають елементи міфодизайну або є програмою навчання міфодизайну.

Загалом, міфодизайн виступає могутнім інструментом, який впливає на формування індивідуальної свідомості через вбудованість міфологічних структур у різні аспекти культури та суспільства, що у свою чергу визначає колективні цінності та переконання. Актуальне завдання міфодизайну в Україні – створення потужних каналів інформаційного впливу на населення, формування національної «картину світу» та системного проєктного мислення, супровід у підключенні України до загальносвітових трендів, європейських і євроатлантичних контекстів.

Література

1. Зеленін В. Основи міфодизайну: Психотехнології керування медіа-реальністю : навч.-метод. посіб. Київ : Вид-во «Гнозіс», 2017. 168 с.
2. Марутян Р. Хто такі смисловики та міфодизайнери і чому вони потрібні державі. URL : <https://matrix-info.com/hto-taki-smyslovyky-ta-mifodyzajneru-i-chomu-vony-potribni-derzhavi/> (дата звернення: 19.11.2023).
3. Топалова С. О. Від архаїчного міфу до симулякру: протиріччя на основі спільності. *Вісн. Харків. нац. ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія : Питання політології*. 2013. № 1060. Вип. 23. С. 35–41. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhIPP_2013_1060_23_9 (дата звернення: 18.11.2023).



УДК 373.3.016

Оксана Ковтунець,
Зоя Петренюк,

Комунальний заклад загальної середньої освіти «Луцький ліцей № 23
Луцької міської ради», м. Луцьк

НАЛАГОДЖЕННЯ ПАРТНЕРСЬКОЇ ВЗАЄМОДІЇ МІЖ ПЕДАГОГОМ ТА БАТЬКАМИ ЩОДО ФОРМУВАЛЬНОГО ОЦІНЮВАННЯ

Стаття містить матеріал про формувальне оцінювання, яке вчителі початкових класів використовують у щоденній роботі. Описано досвід педагогів методичного об'єднання ЗЗСО «Луцький ліцей № 23 Луцької міської ради» щодо здійснення партнерської взаємодії.

Ключові слова: формувальне оцінювання, партнерство, освітнє середовище, здобувачі освіти, самооцінювання, взаємооцінювання, зворотній зв'язок.

Формувальне оцінювання – новий підхід до оцінювання навчальних досягнень учнів. Відповідно до «Методичних рекомендацій щодо оцінювання результатів навчання учнів 1–4 класів закладів загальної середньої освіти», затверджених наказом Міністерства освіти і науки України від 13.07.2021 р. № 813 «оцінювання рекомендовано розглядати як процес отримання даних про стан сформованості результатів навчання учнів, аналіз отриманих даних та формулювання на його основі суджень про об'єкт, який оцінюють. Оцінювання здійснюється з метою створення сприятливих суджень для розвитку талантів і здібностей кожного учня, формування у нього компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей та потреб, а також визначення ступеня якості освітнього процесу та шляхів підвищення його ефективності.

Характерною ознакою оцінювання є активне залучення здобувачів освіти до самооцінювання та взаємооцінювання.

У чому суть формувального оцінювання?

Формувальне оцінювання – це оцінювання, яке відбувається у процесі навчання задля покращення його результатів. У перекладі з англійської – «assessment for learning». Формувальне (англ. – «formative»).

Дослідження науковців та спостереження педагогів – практиків доводять, що формувальне оцінювання є надзвичайно ефективним способом підвищення досягнень учнів. Зокрема Джон Хатті у своїх метадослідженнях (Visible Learning) вважає формувальне оцінювання найважливішим серед найбільш корисних інтервенцій в навчанні. Цей вид оцінювання у багатьох країнах світу є найперспективнішим напрямком реформування освіти. Звіт Організації економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) від 2005 року доводить успішність цього способу оцінювання в частині покращення результатів

навчання, підготовки учнів до навчання протягом життя і вирівнювання освітніх шансів.

Державний стандарт початкової освіти, Закон України «Про повну загальну середню освіту» відносять формувальне оцінювання до основних різновидів оцінювання. Вчені, науковці, розробляючи систему формувального оцінювання НУШ вивчили кращий досвід у системі освіти інших країн та врахували побажання міжнародних експертів, які наголошують на тому, що саме формувальне оцінювання є ефективною стратегією підвищення рівня навчальних досягнень здобувачів освіти.

Свого часу В. О. Сухомлинський підкреслював, що «правильно організована перевірка і оцінка знань учнів являє собою обмін духовними багатствами, передачу їх із розуму в розум, із серця в серце. При такому контролі в дітей формується бажання не тільки самим добре підготуватися до уроку, належним чином відповісти, а й допомогти в цьому товаришам».

Незважаючи на те, що впровадження концепції НУШ триває шостий рік, тема формувального оцінювання на сьогодні в освітньому просторі НУШ є досить актуальною. Виникає чимало запитань у педагогів та батьків з приводу: чому немає оцінок та як визначити результат навчання здобувача освіти. Саме тому вчителі методичного об'єднання початкових класів нашого ліцею приділяють цьому питанню надзвичайну увагу. На засіданнях у творчих групах розглядали питання формувального оцінювання, зворотнього зв'язку вчитель – учень – батьки, самооцінювання та взаємооцінювання на уроці у початковій школі. Вчителі ділилися досвідом використання різноманітних стратегій та технік, вивчався досвід колег, напрацювання науковців та рекомендації авторів програм і підручників НУШ.

Формувальне оцінювання допомагає не лише побачити поступ дитини у навчанні, але й підтримує в кожному учневі упевненість та мотивацію до навчання. Вчитель та учень, перебуваючи у пошуку інформації, щодо того, як проходить процес навчання, мають можливість модифікувати подальше навчання. Учень отримує зворотний зв'язок, який допоможе вчитися.

Воно суттєво відрізняється від підсумкового. Бо його мета – корекція навчального процесу з урахуванням інтересів кожного учня. Формувальне оцінювання – це постійна співпраця вчителя – учня – батьків з метою досягнення визначених цілей. Тобто оцінюється кожен пройдений етап, який результат, які подальші дії. Це оцінювання, яке допомагає учневі «навчити вчитися».

Учень, щоб стати успішним, у процесі навчання повинен вміти ставити мету, конкретні цілі й визначати на якому рівні він є і що потрібно зробити, щоб ліквідувати прогалини, планувати шлях до успіху.

Обмін інформацією між учнем, вчителем та батьками щодо очікуваних результатів і результатів навчальної діяльності відбувається через зворотний зв'язок. Зворотний зв'язок має значний вплив на ефективність навчального процесу. Про це йде мова у численних міжнародних наукових дослідженнях.

Британська організація Education Endowment Foundation (EEF), аналізуючи навчання учнів, чий результат мають належний зворотний зв'язок, стверджує, що школярі у своєму поступі в середньому на 8 місяців випереджають своїх однолітків, навчання яких не супроводжується зворотним зв'язком.

Саме зворотний зв'язок забезпечує розвиток в учнів метакогнітивних навичок. Здобувачі освіти здатні самостійно планувати, регулювати, аналізувати власну навчальну діяльність, визначати причини труднощів та можливі шляхи їх подолання.

Тому подальшого розроблення потребує сучасний інструментарій для здійснення формувального контролю й оцінювання учнів в освітньому просторі. Успіх реформування насамперед у психологічній, теоретичній, фаховій підготовці його учасників. Особливої уваги потребує зміна ставлення учнів і їхніх батьків до шкільної оцінки. Оскільки відтепер оцінка – інформація конфіденційна. Про неї можуть знати лише вчитель, батьки та учень. Вона не озвучується на загал перед учнями та батьками, не повідомляється у різноманітних рейтингах. Цієї практики дотримуються педагоги нашого методичного об'єднання.

Щоразу, готуючись до уроків, вчителі достатньо приділяли, а сьогодні особливо звертають увагу, як проаналізувати, проконтролювати та оцінити рівень навчальних досягнень школярів. Як визначити ступінь прогресу, якого досягнув кожен з учасників освітнього процесу. Таке планування відбувається з метою покращення ефективності своєї роботи та засвоєння учнями програмового матеріалу. Питання формувального оцінювання постійно у полі зору педагогів, дирекції школи.



З цього питання у нашому ліцеї було здійснено супервізію: «Формувальне оцінювання – основна вимога сьогодення, спостереження за діяльністю педагогічного працівника» консультантом Центру професійного розвитку педагогічних працівників Департаменту освіти Луцької міської ради І. О. Шмігель. Під час індивідуальних та групових форм роботи педагоги мали змогу ознайомитися із різноманітними формами, стратегіями формувального оцінювання, як основної вимоги сьогодення. Із заступником директора з навчально-виховної роботи З. В. Петренюк, опрацьовано нормативну базу щодо оцінювання учнів початкових класів НУШ. Вчителі методичного

осередку вкотре поділилися досвідом реалізації сучасних форм оцінювання через проведення вправ з самооцінювання, взаємооцінювання з учнями у класі. Розповіли про організацію зворотнього зв'язку з батьківською громадою.

Вчителі-практики нашого методичного осередку, спираючись на власний досвід, розробили систему формувального оцінювання школярів, вчать учнів само- та взаємооцінюванню, співпрацюють з батьками. Критерії оцінювання виставлені на сайті школи і з ними можуть ознайомитися усі бажаючі.



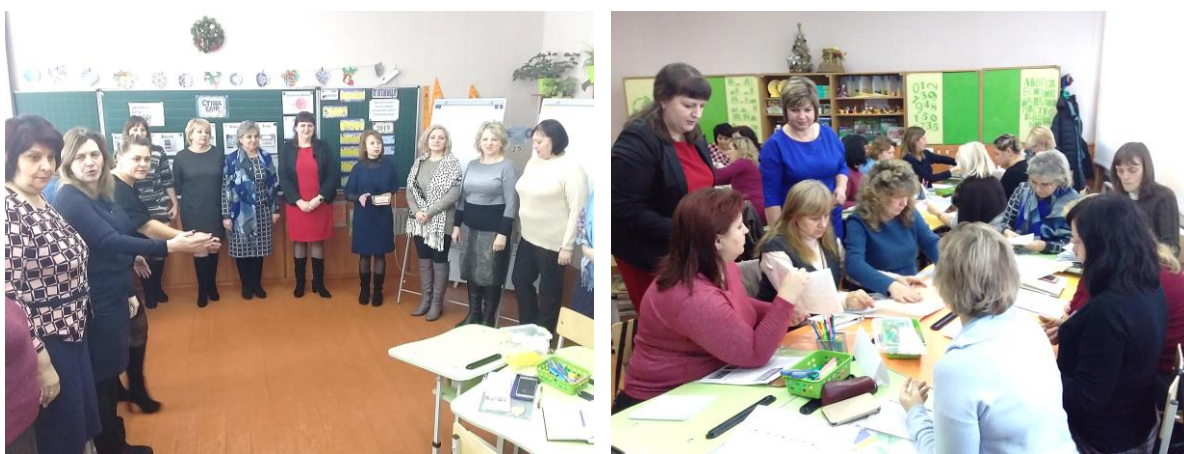
У кейсах учнів знаходяться критерії оцінювання із позначеними відповідними кольорами пелюстки квітки, індивідуальні аркуші «Віночок мого успіху», на яких школярі мають змогу відмітити свій поступ за результатами окремих уроків чи тем. Учні за результатами навчальних досягнень отримують кольорові пелюстки. Кольори відповідають рівням навчальних досягнень учнів. Дані кольори у кожній класній спільноті різні. Ці пелюстки школярі самостійно вклеюють у листок, що є індивідуальною справою дитини, пелюстка не демонструється у класі на загал, а кладеться у кейс дитини. Також є місце для самооцінки роботи за тиждень чи місяць.



На зворотній стороні аркуша – шкала взаємооцінки, яку робить однокласник. А саме три квітки з підписами «усе виконуєш якнайкраще», «ти інколи помиляєшся», «тобі потрібна допомога». Ці аркуші переглядають батьки щодень, але в кінці тижня пишуть пропозиції для учителя. Дані аркуші учні в кінці тижня чи місяця кладуть у свої портфолію.

Така системна робота викликає серед учнів бажання досягати кращих результатів, вчить доброзичливості у ставленні до однокласників та відповідального ставлення до навчання.

Досвід організації формувального оцінювання нашого закладу освіти було висвітлено у методичних рекомендаціях «Формувальне оцінювання – шлях до успіху учнів початкових класів в умовах НУШ», які отримали відзнаку на міському та обласному рівні виставки «Творчі сходинки педагогів» у 2022 році. Педагоги міста мали змогу ознайомитися з описом досвіду у статті, яка розміщена в інформаційному віснику департаменту освіти Луцької міської ради та центру професійного розвитку педагогічних працівників «Освітні горизонти» «Формувальне оцінювання: основні аспекти аналізу, контролю, моніторингу».



Інформація для педагогів міста була розміщена на padlet дошці Департаменту освіти Луцької міської ради у вигляді буктрейлера «Що таке формувальне оцінювання?».

Питання формувального оцінювання розглядалося на семінарі з елементами тренінгу «Партнерське коло Open Space у створенні ситуації успіху здобувача освіти», засіданні школи молодого педагога з теми «Формувальне оцінювання як інструмент розвитку учнів та співпраці з батьками» та занятті опорної школи, якою є наш ліцей, «Особливості оцінювання результатів освітньої діяльності здобувачів освіти в початковій школі», на серпневому секційному засіданні учителів початкових класів міста «Формувальне оцінювання – ключовий чинник якісної освіти в Новій українській школі».

Формувальне оцінювання – це не лише набір вправ чи стратегій, прийомів, інструментів. Це система, яка підвищує рівень навчальних досягнень і покращує якість освіти. Воно здійснюється не вибірково, а щоденно, з активним залученням учнів. Стає невід'ємною частиною шкільного життя, потребує нових підходів до організації освітнього процесу, ставить учнів

із їхніми інтересами і індивідуальними потребами у центр побудови нової культури оцінювання.

Поступове, послідовне, якісне впровадження й застосування формуального оцінювання сприяє рівному доступу до якісної освіти, допомагає учням незалежно від їхнього соціально-економічного статусу, досягти кращих результатів у здобутті знань та реалізації у житті. Така форма оцінювання підвищує мотивацію та дає можливість учневі відчувати себе комфортно в освітньому середовищі.

Учитель, який застосовує техніки формуального оцінювання, отримує «професійні бонуси». Оскільки він є краще підготовленим і орієнтованим на індивідуалізацію навчання відповідно до запитів кожного школяра.

Таким чином, в умовах упровадження компетентної освіти, формувальне оцінювання, як складова контролю і оцінювання, має стати дієвим механізмом, який забезпечить розвиток кожного учня, сформує його персональні якості щонайбільше доступного рівня, сприятиме розумінню школярем власного поступу. Реалізація формуального підходу до оцінювання дасть змогу здобути інформацію про реальний стан навчальних досягнень учня, що забезпечить можливості вчасно відреагувати на проблеми в навчанні та відкоректувати їх результати, прийняти педагогічне рішення щодо результатів успішності індивідуально для кожного здобувача освіти.

Література

1. Бібік Н. М., Вашуленко М. С., Онопрієнко О. В. Формування предметних компетентностей в учнів початкової школи : монографія. Київ : Педагогічна думка, 2014. 346 с.
2. Вілмут Дж. Оцінювання для навчання : навч. посіб. / за ред. І. Є. Булах, М. Р. Мруги. Київ : Майстер-клас, 2007. 170 с.
3. Заїка А. М. Контроль та оцінювання навчальних досягнень учнів початкової школи : метод. рек. Київ : Початкова школа, 2003. 128 с.
4. Савченко О. Я. Уміння вчитися – ключова компетентність молодшого школяра : посібник. Київ : Педагогічна думка, 2014. 176 с.
5. Щодо контролю та оцінювання навчальних досягнень учнів початкових класів загальноосвітніх навчальних закладів : лист МОН № 1/9-74 від 28.01.14 року. URL: <https://osvita.ua/legislation/>
6. Що таке формувальне оцінювання, чому воно потрібне учням і які основні виклики. URL: <https://nus.org.ua/view/shho-take-formuvalne-otsinyuvannya-chomu-vonopotribne-uchnyam-i-yaki-osnovni-vyklyky/>
7. Оцінювання, що мотивує: формувальне, підсумкове, самостійне. URL: <https://osvitoria.media/experience/otsinyuvannya-shho-motyvuye-formuvalne-pidsumkove-samostijne/>
8. Формувальне оцінювання. URL: <https://naurok.com.ua/formuvalne-ocinyuvannya-282435.html>



УДК 373/.3/.5:004.9:005.336.2(045)

**Лариса Констанкевич,
Мар'яна Радкевич,**

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк

ВАЖЛИВІСТЬ ФОРМУВАННЯ ЦИФРОВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ВЧИТЕЛІВ НУШ

Розкриті аспекти формування цифрової компетентності для реалізації освітніх стратегій, для самоосвіти педагогічних і науково-педагогічних працівників щодо правильного й ефективного використання сучасних технологій в освітньому процесі.

Ключові слова: цифрова компетентність, цифрова педагогіка.

Швидкий розвиток цифрових технологій вплинув на мислення, спілкування й взаємодію учнів між собою, учнів і вчителя, вчителя й громади. Сьогодні вчителі мають підготувати учнів до навчання впродовж усього життя, виховати відповідальних громадян і в такий спосіб зробити конструктивний внесок у суспільство, яке стає цифровим.

Традиційних способів виявлення грамотності нині недостатньо. Вони не відповідають запиту молоді щодо правильного й ефективного використання сучасних технологій у навчанні, а також не сприяють ефективному спілкуванню у віртуальному середовищі. Тому виникла потреба в цифровій грамотності. І йдеться не лише про учнів, а й про вчителів. Отож цифрова грамотність поступово переростає в цифрову компетентність.

Щоб привернути увагу всього суспільства й освітян зокрема до важливості формування цифрової компетентності, на державному рівні розробили й постійно оновлюють орієнтири досягнення високого рівня такої компетентності й ставлять вимоги до вчителів та учнів як звичайних громадян і педагогів як фахівців, які забезпечують набуття учнями цифрової компетентності. У 2021 році Кабінет Міністрів України схвалив Концепцію розвитку цифрових компетентностей до 2025 року, що підкреслює особливу важливість цієї теми [1]. Відповідно до концепції цифровою компетентністю є динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, інших особистих якостей у сфері інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та/або подальшу навчальну діяльність із використанням таких технологій.

Також опис того, як цифрові технології можна використовувати для освіти та навчання викладено у Європейській рамці цифрових компетенцій для освітян (DigCompEdu) та у адаптованій Рамці цифрової компетентності громадян України.

Європейська структура цифрової компетенції педагогів спрямована на педагогів усіх рівнів освіти, від раннього дитинства до вищої освіти та освіти для дорослих, включаючи загальну та професійну освіту та навчання, освіту з особливими потребами та контексти неформального навчання.

Документ описує 22 компетентності, що згруповані в шести сферах цифрової компетентності вчителів:

1. Використання цифрових технологій для спілкування, співпраці та професійного розвитку – професійне залучення.

2. Уміння шукати, створювати та обмінюватися інформацією – цифрові ресурси.

3. Організація освітнього процесу за допомогою цифрових технологій – викладання й навчання.

4. Використання цифрових технологій та стратегії для оцінювання учнів – оцінювання.

5. Використання цифрових технологій для підвищення інклюзивності та активного залучення учнів до навчання – розширення можливостей учнів.

6. Можливості використовувати цифрові технології для спілкування, створення контенту, розвитку та розв’язання проблем – сприяння цифровій компетентності учнів.

Рамка цифрової компетентності громадян України створена на виконання Плану дій Концепції розвитку цифрових компетентностей громадян України, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3.03.2021 р. № 167. У ній визначено 6 рівнів володіння цифровою компетентністю: базовий – А1, А2; середній – В1, В2 та високий – С1, С2 у 6 сферах: С0. Основи комп’ютерної грамотності; С1. Інформаційна грамотність, уміння працювати з даними; С2. Створення цифрового контенту; С3. Комунікація та взаємодія у цифровому суспільстві; С4. Безпека в цифровому середовищі; С5. Розв’язання проблем у цифровому середовищі та навчання впродовж життя. А також, описані 30 компонентів цифрової компетентності [2].

Щоб навчити учнів цифрової грамотності й сформувати їхню цифрову компетентність, на допомогу приходить наука цифрова педагогіка, яку інколи ще називають «розумною педагогікою».

Цифрова педагогіка вимагає від учителів:

– переосмислення ролі учня й учителя;
– використовувати цифрові технології для припинення застарілої діяльності як учителя, так і учнів;

– надавати учням можливості співпрацювати й зосереджуватися на навчанні впродовж життя, а не тільки на вивченні теоретичного матеріалу;

– використовувати цифрові технології, щоб пізнати особливості й потреби кожного учня, залучити його до активного освітнього процесу;

– розвинути в учнів навички й надати рівний доступ до навчання.



Цифрова компетентність педагогічного працівника:

– означає його спроможність ефективно використовувати технології й цифрові компетентності на уроках для покращення викладання й підтримання учнів у навчанні;

– пов'язана із цифровою компетентністю, що є інструментом для створення освітніх стандартів, розробки програм провайдерами освітніх послуг як для тих, хто готує майбутніх учителів, так і для тих, хто підвищує їхню кваліфікацію, а також для самоосвіти педагогічних і науково-педагогічних працівників;

– перевіряється за допомогою цифрограму на сайті «Дія. Освіта».

У 2021 році Міністерство цифрової трансформації разом із Міністерством освіти і науки України на порталі Дія.Цифрова освіта запустили національний тест на цифрову грамотність: Цифрограм для вчителів, щоб кожен учитель міг оцінити власний рівень цифрової грамотності та вдосконалити цифрові навички. Цифрограм для вчителів створений експертами Академії цифрового розвитку на основі рамки професійних компетенцій.

Питання у тесті стосуються п'яти основних напрямків:

- цифрове суспільство та вчитель у ньому;
- професійний розвиток вчителя;
- правильне використання та аналіз цифрових ресурсів;
- навчання та оцінювання учнів онлайн;
- цифрова компетентність учнів та їхній розвиток.

Стосовно змісту тесту ведеться дискусія, але ми вважаємо, що для кожної людини, яка навчається чи навчає, надзвичайно важливо знати, що саме вона знає та вміє на цей момент. Саме розуміння, що ми знаємо, а над чим треба ще попрацювати, відкриває кожному з нас шлях до самовдосконалення.

Цифрова компетентність є головним викликом для освітньої політики, цифрової педагогіки. Крім основної місії – виховати відповідальних громадян держави, сучасні вчителі повинні готувати відповідальних цифрових громадян, зрештою, і самим бути ними.

Література

1. Концепція розвитку цифрових компетентностей. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-koncepciyi-rozvitku-cifrovih-kompetentnostej-ta-zatverdzhennya-planu-zahodiv-z-yiyi-realizaciyi-167-030321> (дата звернення 16.10.2023).

2. Рамка цифрових компетентностей для громадян України. URL: https://osvita.diia.gov.ua/uploads/1/7451-ramka_cifrovoi_kompetentnosti.pdf (дата звернення 16.10.2023).

3. Хуторської А. Ключові освітні компетентності. URL: <https://osvita.ua/school/method/2340/> (дата звернення 16.10.2023)

УДК 378.091.33

Віктор Корнелюк,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк

ВИКОРИСТАННЯ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ ДО ІННОВАЦІЙНОЇ ВЗАЄМОДІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Проаналізовано можливості використання компетентнісного підходу до моделювання інноваційної взаємодії в освітньому процесі. Обґрунтовано необхідність застосування характерних ознак інноваційної діяльності до інноваційної взаємодії.

Ключові слова: освітній процес, інноваційна діяльність, інноваційна взаємодія.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасна тенденція розвитку вищої освіти – компетентнісна її спрямованість. Стійкий попит на особистість з розвинутим інтелектом, здатність результативно взаємодіяти, ефективно обробляти інформацію, продукувати ідеї, успішно втілювати їх у своїй діяльності вказує на актуальність компетентнісного підходу. Такий підхід зміщує акцент на готовність до швидкої адаптації, здатність якісно інтегрувати сформовані компетентності у професію та вміння використовувати їх на практиці, до активної діяльності, творчої інноваційної взаємодії.

Короткий аналіз досліджень проблеми. Інноваційність майбутніх фахівців пов'язана з дослідженнями О. Ковальчук, І. Гордієнко-Митрофанової, І. Дичківської, О. Ігнатович, Л. Петриченко, В. Позднякова, Г. Хмельницького, які виділяють напрямок пов'язаний з вивченням інноваційної компетентності фахівця.

Теоретико-методологічні засади вивчення інноваційної компетентності педагога подано у працях І. Гавриш, І. Дичківської, В. Докучаєвої, О. Ігнатович, Н. Клокар, Є. Макагон, Л. Петриненко, О. Подимової, В. Позднякова, О. Шафран, Г. Хмельницького, А. Хуторського та ін.

Однак автори, зазвичай, не акцентують уваги на інноваційній взаємодії в освітньому процесі.

Мета дослідження. Визначити можливості використання компетентнісного підходу до моделювання інноваційної взаємодії в освітньому процесі.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Освітній процес у закладі вищої освіти як взаємодія його учасників (викладач – здобувач освіти, викладач – викладач, здобувач освіти – здобувач освіти) визначається загальними завданнями, а також особистісною взаємодією.

Взаємодія як форма суб'єкт-суб'єктних відносин виступає предметом досліджень Л. Волошко, Л. Долинської, С. Кондратьєва, В. Семиченко, М. Шульц та ін.



Взаємодія як процес безпосереднього або опосередкованого впливу суб'єктів один на одного, що зумовлює розвиток об'єктів та їх структур, є системною ознакою інноваційної діяльності [3].

Під *інноваційною взаємодією* ми розуміємо сукупність відносин (процес взаємного впливу) суб'єктів інноваційної діяльності, щодо створення, розповсюдження та використання інновацій.

До суб'єктів інноваційної діяльності в освітньому процесі закладу вищої освіти відносимо викладачів та здобувачів освіти.

Інноваційна діяльність, що розглядається О. Огієнком, може бути деталізована в трьох аспектах:

1) Створення нового – розробка оригінальних прийомів та цілісних педагогічних концепцій, які змінюють звичний погляд на явище та перебудовують суспільно-педагогічні відносини.

2) Педагогічна творчість – найвищий ступінь творчості в педагогічній сфері, яка полягає у створенні нових підходів та інноваційних методів у педагогічній практиці. Ця діяльність спрямована на формування творчої особистості та враховує соціально-економічні та політичні зміни в суспільстві.

Вона проявляється у визначенні цілей, завдань, змісту та технологій інноваційного навчання.

3) Розробка та використання нововведень – цей аспект інноваційної діяльності охоплює розробку, пошук, освоєння та використання нових ідей та методів. Він передбачає новації у практичній діяльності та їх впровадження [2, с. 33–34].

Відповідно до Закону України «Про інноваційну діяльність»: «*інновації* – новостворені (застосовані) і (або) вдосконалені конкурентоздатні технології, продукція або послуги, а також організаційно-технічні рішення виробничого, адміністративного, комерційного або іншого характеру, що істотно поліпшують структуру та якість виробництва і (або) соціальної сфери» [1].

Трансформуючи дане поняття відповідно до інноваційної діяльності вчителя О. Огієнко пропонує наступне визначення.

Інновація (лат. *innovatio* – оновлення, зміна) – нововведення, зміна, оновлення; новий підхід, створення якісно нового, використання відомого в інших цілях.

Інновація може бути розглянута як процес і як результат з огляду на її сутнісні ознаки:

1. Інновація як процес: це означає зміну стану системи та відповідної діяльності. Цей процес може бути частковим або масштабним і передбачає впровадження нововведень та зміну у використовуваних підходах, методах або технологіях.

2. Інновація як результат: це створення або відтворення нового. Якщо інновація успішно впроваджується та застосовується, вона стає нововведенням або інновацією. Результатом інновації є нові ідеї, продукти,

послуги або підходи, які приносять позитивні зміни та внесок у суспільство або організацію [2, с. 44].

Таким чином, інновація може бути розглянута як процес зміни і як результат створення або впровадження нового, що сприяє розвитку та покращенню.

На сучасному етапі досліджень розглядають такі *складові інноваційної діяльності*: поява, розробка, застосування інновацій.

Характерними ознаками інноваційної діяльності є:

творча складова – креативність, винахідництво;

управлінська – розповсюдження, впровадження.

На це наголошує О. Цюняк, пов'язуючи ефективність інноваційної діяльності та, за нашим переконанням, інноваційної взаємодії «з моделюванням ефективною системою професійної підготовки компетентного педагога, орієнтованого на інноваційну діяльність» [6, с. 3].

І. Коренева, О. Кириєнко наголошують на тому, що зміна характеру ставлення педагогів до педагогічних нововведень зумовлюють необхідність інноваційної спрямованості педагогічної діяльності, що відповідно має відображатися в змісті професійної підготовки [4, с. 377]. При цьому дослідники розглядають єдність теоретичної і практичної готовності до здійснення педагогічної діяльності.

Аналіз проблеми інноваційної компетентності сучасного фахівця дозволив О. Проценко [5], визначити *інноваційну компетентність* як інтегральну характеристику, яка включає здатності з розробки, освоєння та втілення інновацій в практику педагогічної діяльності, що ґрунтуються на відповідних знаннях та уміннях фахівця, через сформованість необхідних особистісних якостей та досвіду, що співвідноситься з визначеною нами інноваційною взаємодією.

Висновки. Компетентнісний підхід передбачає поєднання знань, умінь та навичок, взаємопроникнення та доповнення іншими, не менш важливими, компонентами та передбачає окреслення чіткого кола компетентностей, які є необхідними для ефективного виконання певної діяльності, інноваційної зокрема.

Перехід від інформаційно-описового навчання до змістово-процесуального є спільною рисою всіх освітніх інноваційних підходів. При цьому студент стає суб'єктом власної освітньої діяльності та професійного становлення, що дозволяє використовувати компетентнісний підхід у формуванні готовності до інноваційної взаємодії в освітньому процесі.

Література

1. Закон України «Про інноваційну діяльність». URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/40-15> (дата звернення: 30.10.2023).

2. Інноваційна діяльність вчителя : термінологічний словник / за заг. ред. О. І. Огієнко ; уклад. О. І. Огієнко, Т. Г. Калюжна, Л. О. Мільто, Ю. Л. Радченко, Ю. С. Красильник, К. В. Котун. Київ, 2016. 120 с.

3. Коновальчук І. І. Учитель як суб'єкт інноваційної діяльності. *Нові технології навчання* : наук.-метод. зб. Київ–Вінниця, 2010. Вип. 66. Ч. 2., С. 71–75.

4. Коренева І., Кириєнко О. Аналіз сучасних підходів до визначення інноваційної компетентності педагога. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 2 (7). С. 369–380.

5. Проценко О., Юрочко С. Інноваційна компетентність педагога: зміст і структура. *Молодь і ринок*. 2015. № 5. С. 51–55.

6. Цюняк О. Система професійної підготовки майбутніх магістрів початкової освіти до інноваційної діяльності : дис. ... докт. пед. наук, 2020. 517 с.

УДК 373.3.016

Марта Кривянчук,

Комунальний заклад загальної середньої освіти
«Луцький ліцей № 23 Луцької міської ради», м. Луцьк

ФОРМУВАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЧЕРЕЗ ГРУ

Розглянуто особливості формування соціальної компетентності через гру учнів 1–4 класів. Розкрито важливість використання ігор в шкільному віці та її вплив на розвиток соціальної компетенції.

Ключові слова: ігрова діяльність, компетентність, соціальні уміння дітей молодшого шкільного віку, навчально-ігрова технологія.

Молодший школяр – це ще не сформований член соціалізації; він обмежений у своїй участі в соціальному житті, але поступово, за допомогою спеціальних педагогічних засобів усвідомлює себе серед людей, набуває досвіду спілкування. Одним із активних засобів соціалізації особистості молодшого школяра вважають ігрову діяльність.

Соціалізація – це процес входження дитини в систему культурних норм поведінки та взаємин між однолітками. Сформована соціальна компетентність учнів має на меті відкрити до суспільства особистість, бажання пізнавати оточуючий світ, готовність до сприймання соціальної інформації, володіння навичками соціальної поведінки.

Реалізація нової освітньої парадигми в Україні викликає потребу в оновленні змісту навчання й виховання школярів. Особливе значення надається проблемі формування їхньої соціальної компетентності.

Головна мета цієї роботи обґрунтувати теоретичні та практичні аспекти процесу формування соціальної компетенції дітей молодшого шкільного віку засобами гри.

Аналіз науково-методичних публікацій свідчить про те, що проблема формування соціальної компетентності у здобувачів освіти у процесі ігрової діяльності, дедалі більше набуває особливої актуальності і вказує на те, що процес навчання та виховання засобами гри учнів початкової школи сприяє гармонійному та всебічному розвитку.

Поняття «соціальна компетентність» інтегрує терміни «соціальний», що походить від латинського слова «socialis» – товариський, суспільний, той, що належить суспільству, та «compete», тобто досконале володіння справою, знаннями. Соціальна компетенція особистості включає насамперед її бажання й уміння спілкуватися з іншими людьми, наявність позитивної мотивації у стосунках із ними, впевненість у собі.

Отже, компетенція, в широкому її розумінні, трактується як якість особистості, яка володіє певними знаннями в певній галузі та вміє їх застосовувати на практиці, забезпечувати успішну діяльність.

Соціально компетентний школяр має розвинену потребу в контакті з іншими дітьми та дорослими, у соціально вмотивовано спільній діяльності; вміє регулювати власну поведінку; володіє яскраво вираженими моральними почуттями радості, співпереживання, готовності прийти на допомогу.

Дитячий колектив позитивно впливає на звільнення дитини від егоцентризму, звички орієнтуватися на власне «Я», на свої уподобання, погляди, уміння. Уміння грати за правилами, спілкуватися з іншими дітьми – необхідна умова комфортного перебування дитини в шкільному колективі.

У грі дитина шкільного віку набуває основних навичок соціальної компетентності, необхідних для встановлення контакту і розвитку взаємодії з навколишнім світом. Чималий вплив гри на формування навичок соціальної компетентності особистості учня полягає в тому, що, завдяки ігровому наслідуванню і рольовому перевтіленню він знайомиться із нормами і моделями поведінки і взаємин дітей і дорослих людей, які стають зразком для її власної поведінки. Ігри широко використовувалися і продовжують використовуватися як основний засіб соціальної інтеграції дітей. Розвиваюча ігрова діяльність продуктивно використовується в навчанні та вихованні дітей протягом всієї історії педагогіки, дозволяючи дітям легко і в невимушеній атмосфері пізнати світ, типи та норми поведінки, способи та моделі вирішення тих чи інших завдань.

До гри, як ефективного засобу навчання і виховання звертався і В. Сухомлинський «Дитина за своєю природою – допитливий, дослідник, відкривач світу. Так нехай перед нею відкривається чудовий світ у живих фарбах, яскравих і тремтливих звуках, у казці та грі, у власній творчості, в красі, що надихає її серце, в прагненні робити добро людям».

У грі діти з власної ініціативи вступають у різні контакти між собою, здебільшого самостійно будують свої стосунки. Якщо ігрова діяльність дитини є вільною і невимушеною, такою, що вийшла за межі тиску з боку дорослих, ігрові відносини виступають у ролі добровільних тренувань, шляхом яких дитина засвоює морально-етичні норми поведінки.

Особливості ігрової діяльності, що сприяють соціалізації дітей:

1) емоційна привабливість, що забезпечує мотивацію до позитивної взаємодії з соціумом;

2) різноманітність предметного змісту ігор, що представляє широкий спектр знань про навколишній світ;

- 3) досвід індивідуального проживання унікальних соціальних ролей;
- 4) практична спрямованість на творчості, що дає можливість реалізації;
- 5) навички соціально адекватної поведінки.

Гра підвищує інтерес учнів до уроків в цілому та до тих навчальних проблем, які моделюються та розв'язуються за її допомогою. Ця особливість гри дозволяє зняти «навчальну втому», особливо здобувачів освіти 1–2 класів, яка з'являється у процесі вивчення того чи іншого навчального предмету. Шкільна практика свідчить, що це стосується передовсім вивчення точних наук. Так, наприклад, незважаючи на актуальність вивчених тем з математики, вчителю потрібно докладати чимало додаткових зусиль, щоб утримати увагу класу. Навчально-ігрова технологія володіє широким спектром спеціальних методичних прийомів, які спрямовані на створення позитивної ігрової атмосфери, підтримки уваги учнів, стимулювання їхнього інтересу до математики. Процес навчання мусить давати школяреві якомога більше позитивних емоцій. Розумова діяльність буде цікавою лише тоді, коли є радість. В іграх виховується культура, спілкування дитини з колективом, взаємодія між учнями та вчителем.

Головні умови ефективності застосування ігор: органічне включення в навчальний процес; захоплюючі назви; наявність справді ігрових елементів, зокрема зачинів та римування; обов'язковість правил, які не можна порушувати; використання лічилок; емоційне ставлення самого вчителя до ігрових дій.

У своїй роботі використовую гру як вид діяльності на уроці, тобто як його фрагмент. Як нетрадиційну форму організації навчального процесу – в якості технології уроку. Під час ігрових форм навчання використовують різні способи мотивації учнів.

Способи мотивації учнів:

– Мотиви спілкування (учні, спільно розв'язуючи завдання, беручи участь у грі, вчать спілкуватися, враховуючи думку товаришів).

– Моральні мотиви (у грі кожен учень має виявити себе, свої знання, уміння, характер, волю якості, своє ставлення до діяльності).

– Пізнавальні мотиви (кожна гра має близький результат, стимулює учня до досягнення мети й усвідомлення шляху досягнення; у грі команди чи окремі учні завжди рівні; ситуація успіху створює сприятливе емоційне тло для розвитку пізнавального інтересу; змагальність – це невід'ємна складова гри).

На уроках української мови мої учні люблять ігри для розвитку швидкості техніки читання. Я використовую гру «Кішка та Мишка». Перший учень – Мишка. Він розпочинає гру, а Кішка повинна почати гру після того, як учень прочитає перше речення і наздогнати Мишку.

На уроках «Я досліджую світ» у другому класі, вивчаючи тему «Зимівля звірів» використовую цікаву гру «Слідопит», в якій учням потрібно розглянути, відгадати сліди кожної тварини а потім ще й її зобразити.

Ігри проводжу систематично і цілеспрямовано на кожному уроці, починаючи з елементарних ігрових ситуацій, поступово ускладнюючи і урізноманітнюючи їх відповідно до нагромадження в учнів знань, вироблення вмінь і навичок, засвоєння правил гри, розвитку пам'яті, виховання кмітливості, самостійності, наполегливості тощо.

Таким чином, при ігровій діяльності дитина спостерігає, порівнює, зіставляє, класифікує предмети, проводить доступний їй аналіз і синтез, узагальнює, а всі ці здібності розвивають креативну особистість. Креативна особистість – це творчо розвинена дитина, яка потім використовує ці знання на практиці, здатна за власною ініціативою реалізувати свій потенціал.

Систематичне використання різних видів ігор розширює набір методичних прийомів, які можуть бути використаними в іншому освітньому контексті. Підготовка та проведення гри сприяє глибшому розумінню педагогом своїх професійних можливостей і, як наслідок, впливає на якісну зміну методики викладання, підвищення ефективності навчально-виховного процесу.

З'ясовано, що у формуванні соціальної компетентності дитини шкільного віку найкращих результатів можна досягти, граючись із нею, тому що кожна гра виконує важливу виховну, соціалізуючу функції, формуючи типові навички соціальної поведінки та систему цінностей учнів.

Література

1. Букатов В. М. Педагогічні таїнства дидактичних ігор. Київ : Ред. загальнопед. газ., 2004. 128 с.
2. Сухомлинський О. В. У пошуках справжнього. В. О. Сухомлинський. *Серце віддаю дітям*. Харків : Атма, 2012. С. 5–22.
3. Нова українська школа : poradnik dla vchitelja / za zag. red. H. M. Bibik. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
4. Ніколаєску О. І. Формування соціальної компетентності учнів загальноосвітніх навчальних закладів відповідно до вимог нових державних освітніх стандартів : наук.-метод. посіб. Черкаси : ОПОПП, 2014. 76 с.

УДК 373.3.064

Юлія Кузьмич,

Комунальний заклад загальної середньої освіти
«Луцький ліцей № 23 Луцької міської ради», м. Луцьк

ПІДГОТОВКА БАТЬКІВ ДО ВИКОНАННЯ РОЛІ ПОМІЧНИКА ВЧИТЕЛЯ

Стаття містить матеріал про практичні вправи та поради щодо підготовки батьків до виконання ролі помічника вчителя в освітній діяльності. Описано досвід вчителя початкових класів ЗЗСО «Луцький ліцей № 23 Луцької міської ради» щодо здійснення партнерської взаємодії між вчителем і батьками.

Ключові слова: педагогіка партнерства, освітнє середовище, здобувачі освіти.



Якщо вчитель став другом для дитини,
якщо ця дружба осяяна благородним захопленням,
поривом до чогось світлого, розумного,
у серці дитини ніколи не з'явиться зло.

Василь Сухомлинський

Традиційна система освіти була авторитарною. Оскільки навчання не було пов'язане із внутрішнім життям учня, з його різноманітними запитамі і потребами, відсутні умови для прояву індивідуальних здібностей дитини та творчих проявів. Питання організації взаємодії вчителя з батьками учнів завжди було на першому місці. Але стрімкий розвиток інноваційних технологій ставить нові виклики перед сучасним вчителем.

Педагогіка партнерства – напрям педагогіки, що включає систему методів і прийомів виховання і навчання на засадах гуманізму та творчого підходу до розвитку особистості. Серед авторів: В. О. Сухомлинський, Ш. А. Амонашвілі, І. П. Волков, І. П. Іванов, А. С. Макаренко, В. А. Караковський, С. М. Лисенкова, В. Ф. Шаталов та інші. За педагогікою партнерства учень – добровільний і зацікавлений соратник, одноступінь, рівноправний учасник освітнього процесу, турботливий і відповідальний за його результати [2].

Тому в нинішніх умовах модернізації Нової української школи одним із пріоритетних напрямів є створення сприятливої атмосфери для налагодження взаємовідносин усіх учасників освітнього процесу. Концепція Нової української школи базується на якісно новому рівні побудови взаємовідносин між учнем, вчителем та батьками. Насамперед це проявляється у розподілі обов'язків, ролей, завдань та співпраці сім'ї, що базується на добровільних засадах.

Педагогіка партнерства – це середовище в якому панує атмосфера доброзичливості, де усі учасники освітнього процесу об'єднані спільною метою та спільними прагненнями, зацікавленими соратниками, рівноправними учасниками освітнього процесу, відповідальними за спільний результат [3, с. 135].

В основу педагогіки партнерства покладено спілкування, взаємодія, співпраця між учнем, вчителем та батьками. Учитель є не лише наставником, а й другом для дитини, а сім'я – залучена до побудови індивідуальної освітньої траєкторії розвитку [2].

Основні принципи педагогіки партнерства:

1. Повага до особистості.
2. Доброзичливість і позитивне ставлення.
3. Довіра у відносинах.
4. Діалог – взаємодія – взаємоповага.
5. Розподілене лідерство (проактивність, право вибору та відповідальність за нього, горизонтальність зв'язків).

6. Принципи соціального партнерства (рівність сторін, добровільність прийняття зобов'язань, обов'язковість виконання домовленостей) [1, с. 12].

Ми виокремлюємо єдиний відкритий простір для учнів, вчителя та батьків.



Уся партнерська взаємодія є важливою для створення сприятливого та результативного освітнього середовища. Партнерство – це модель, гуманної поведінки не лише між вчителем та учнем, а й батьками. Головним завдання педагогіки партнерства є розвиток особистості дитини, її самобутність, оригінальність, самоцінність, розвиток індивідуальних особливостей, максимальний прояв її активності в освітньому середовищі, допомога батьків у самореалізації та пізнанні самого себе. Тому освітній процес не може бути лише одностороннім, а потребує комплексного підходу до навчання та виховання цілісної особистості. Позитивний результат досягається лише за умови спільної взаємодії дітей та дорослих.

Нова українська школа вимагає абсолютно нових підходів до професійної етики вчителя, яка побудована на взаєморозумінні, взаємоповазі та творчому співробітництві учня та вчителя. Створення сприятливого освітнього середовища, яке засноване на принципах педагогіки партнерства – вимагає чіткої та цілеспрямованої взаємодії усіх учасників освітнього процесу.

Педагогіка партнерства спонукає до діалогу співпраці між батьками та вчителем. Саме батьківська спільнота є «провідником» у відносинах між учнями та вчителями. Батьки в змозі допомогти вчителю організувати освітнє середовище, налагодити контакт, встановити довіру у спілкуванні. Для ефективної роботи варто проводити індивідуальні бесіди, батьківські збори, різноманітні тренінги, залучати батьків до освітнього процесу [4, с. 203].

Тому перші батьківські збори – це своєрідне згуртування команди, яке відбувається на стадії зародження нового шкільного колективу. Саме вони задають тон спілкуванню з батьківською групою, що вплине на манеру розв'язання різних ситуацій. Завдяки такій формі організації роботи можна краще зрозуміти та обговорити позиції одне одного, висловити власні зауваження та аргументи.

У кожній з вікових груп є своя специфіка, хоча найбільше роботи, безумовно, чекає на вчителів перших класів. При проведенні перших



батьківських зборів педагоги мають докласти чимало зусиль аби створити партнерське коло взаємодії.

Саме тому, я, спираючись на власний досвід, розробила власні практичні дії, які допоможуть у формуванні ролі помічника вчителя. Адже батьківські збори, як і будь-які інші збори, що проводяться у школі, відображають культуру організації. Саме тому важливо розуміти основні стратегічні моменти у проведенні зборів, щоб учасники залишалися задоволеними як від процесу, так і від результатів, а самі збори сприяли розвитку культури співробітництва.

Першочерговим завданням при проведенні батьківських зборів є атмосфера знайомства. Саме вона сприяє позитивному налаштуванню на майбутню спільну роботу. Тому я пропоную вправу «Вітаю вас!». Мета якої є емоційне налаштування та знайомство з батьками класу; краще пізнання один одного; сприяти згуртованості групи та створенню комфортної атмосфери для успішної роботи; гармонійним відносинам у шкільній команді.

Відповівши на запитання «Для чого ми збираємося?», важливо також окреслити очікувані результати, які ви бажаєте досягнути. При формулюванні очікуваних результатів потрібно пам'ятати, що вони мають бути короткими і конкретними твердженнями, які можна виміряти. Тому я використовую вправу «Наш першокласник». Дана вправа допоможе вчителю дізнатися, якими рисами наділені майбутні учні з точки зору батьків, та сприятиме покращенню мікроклімату всередині класного колективу; спроектувати діяльність вчителя відповідно до індивідуальних особливостей кожного учня; провести діагностику здобутих якостей наприкінці навчального року та порівняти результати спільної роботи у рамках педагогіки партнерства; створити комфортні умови для партнерських відносин.

Зважаючи на обставини сьогодення, які зробили виклик перед вчителем, партнерство з батьками є невід'ємною частиною шкільного життя. Обговорення важливих питань, які стосуються навчання та виховання учнівського колективу дасть можливість знаходити оптимальні шляхи вирішення проблем, знаходити компромісні варіанти вирішення конфліктів. Для вирішення даних завдань, я використовую вправу «Резинка», мета якої полягає у тому, що у житті не варто вчителю завжди розраховувати лише на власні сили. Інколи потрібна допомога інших учасників освітнього процесу, а саме допомога батьків. Учитель має ініціювати нову, глибшу залученість сім'ї до побудови освітньо-професійної траєкторії розвитку дитини.

Тому за сприяння та підтримки батьківської спільноти у класі організовано роботу з використанням електронних освітніх ігрових ресурсів Smart kids. Що дає змогу активізувати пізнавальні інтереси кожного учня; підвищує позитивну мотивацію до навчання; залучає всіх дітей до освітнього процесу; допомагає інтегрувати матеріал, що вивчається. У початковій школі

педагогічні ігри можна використовувати на будь-якому етапі уроку: у процесі актуалізації знань, вивчення нового матеріалу, закріплення, повторення вивченого.

В освітній діяльності вчитель є координатором та організатором. Співпраця та взаємодія між вчителем та батьками в рамках педагогіки партнерства включає такі елементи: постійна комунікація вчителя з батьками дозволить швидко та оперативно реагувати на будь-які зміни учня в освітньому середовищі; активна участь та допомога батьків у шкільному житті; організація та проведення спільних поїздок, тематичних свят. Діалог та багатостороння комунікація між усіма учасниками освітнього процесу створює умови для рівноправності. При використанні вправи «Малюнок на двох» учитель має можливість відстежити тип поведінки учасників батьківської групи. Адже вміння встановити дружній контакт всередині класної спільноти безпосередньо відіграє важливу роль у досягненні поставлених цілей.

Інформація щодо організації проведення батьківських зборів у нашому закладі освіти було висвітлено на семінарі з елементами тренінгу «Партнерське коло Open Space у створенні ситуації успіху здобувача освіти» та на засіданні методичного об'єднання учителів початкових класів.

Таким чином, педагогіка партнерства є важливою та незамінною в освітній діяльності. Оскільки сприяє створенню позитивної атмосфери, в якій розвивається самобутність та індивідуальність учня. Батьки, учителі та учні об'єднанні спільною метою та прагненнями до позитивного результату. Взаємодіють на принципах добровільності та гуманності. Завдяки таким підходам усі учасники можуть повною мірою включатися до навчання та виховання. Насамперед, це дозволить визначити спільні етапи розвитку дитини; усвідомити права та обов'язки одне одного; вчасно виявити нові виклики; відстежувати зміни у поведінці здобувачів освіти. Така модель співпраці та взаємодії між дорослими неодмінно стане взірцем для школярів. Завдяки такому партнерству вибудовується майбутнє толерантне суспільство.

Література

1. Ковальчук В. А. Педагогіка партнерства у професійній діяльності вчителя : навч. посіб. Житомир : Вид-во ЖДУ, 2023. 100 с.
2. Кравчинська Т. С. Педагогіка партнерства – основні ідеї, принципи та сутність. URL: lib.iitta.gov.ua
3. Нова українська школа : poradnik dla vchytelja / під заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Вид. дім «Плеяди», 2017. 206 с.
4. Підласий І. П. Продуктивний педагог. Настільна книга вчителя. Харків : Вид. група «Основа», 2010. 360 с.
5. Педагогіка партнерства. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/konferenciya/serpneva-konferenciya-2019/sekcija-pedagogika-partnerstva>
6. Краще разом. Що таке педагогіка партнерства і навіщо вона в НУШ. URL: <https://nus.org.ua/articles/pedagogika-partnerstva-shho-take-ta-yak-zrozumity-chy-vona-ye-u-shkoli/>



УДК 373.2.091.33-027.22:796

Оксана Мигдаль,
Опорний заклад загальної середньої освіти
«Торчинський ліцей Торчинської селищної ради», смт Торчин

ВПЛИВ МАТЕМАТИЧНИХ ПРОЄКТІВ НА ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ У МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Описано проблему значення та ефективності використання проєктного навчання під час вивчення математики учнями початкової школи. Окреслено дослідження видатних вчених та науковців у вивченні даного питання. Розглянуто специфіку проєктного навчання спрямованого на вдосконалення аналітичних і творчих умінь учнів.

Ключові слова: школярі, математика, проєктна діяльність, математичні компетентності, критичне мислення.

Математику називають царицею наук, оскільки вона дає початок іншим наукам, таким як: фізика, хімія, географія та ін. Таким чином, математична наука впроваджується у багатьох сферах життя і навіть використовується в оцінці IQ.

Рамкова програма PISA-2015 визначається як здатність людини формулювати, використовувати та інтерпретувати математику в різних контекстах. Вона включає математичні міркування та використання математичних понять, процедур, фактів та інструментів для опису, пояснення та прогнозування явищ. Усе це й визначає роль, яку математика відіграє у світі, і робить обґрунтовані судження та рішення, необхідні конструктивним, зацікавленим і рефлексивним громадянам [1].

Тому учні PISA повинні мати здатність формулювати, застосовувати та інтерпретувати математику в різних контекстах та математичних міркуваннях і використовувати концепції, процедури, факти й математичні засоби для опису, пояснення та передбачення явищ. Ця здатність є основною здатністю, яка має бути у власності учня – учасника PISA, для розв'язання задачі з математики.

Одним із ключових аспектів, який оцінюють у PISA, є здатність розв'язувати проблеми, оскільки це одна з навичок високого рівня мислення. Це узгоджується з математичною задачею PISA, яка розглядає три аспекти: зміст, контекст і кластер компетенцій [2]. У цій групі компетенцій PISA розвиває проблемні математичні навички. Вміння розв'язувати математичні задачі є дуже важливим для учнів.

Важливість здатності розв'язувати математичні задачі для учня також чітко підкреслюється науковцями (Байняшкіною О., Додусенко Н., Руденко Н., Сидоренко В., Уманською А.), а саме: (1) здатність розв'язувати задачі є важливою діяльністю у навчанні математики; (2) вирішення проблеми може

охоплювати метод, процедуру та стратегію або спосіб, який є основним процесом у навчальній програмі з математики; і (3) розв'язання проблем є основною здатністю у вивченні математики.

Подібно до точки зору вищезгаданих науковців вирішення проблем є частиною дуже важливої програми з математики. Одна з моделей навчання, яка може удосконалювати та розвивати вміння розв'язувати математичні задачі учня є відома модель навчання як математичний проєкт.

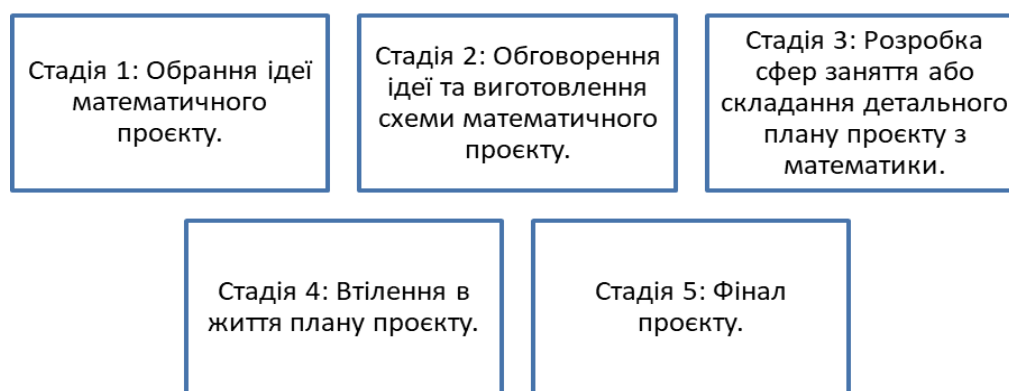


Рис. 1. Схема проєкту на уроках математики в початковій школі

Розглянемо ідеї для проєктів з математики.

«*Покупка продуктів*» – під час підготовки учні повинні поговорити зі своїми сім'ями про те, що вони планують щодо їжі на тиждень. Як вони вирішують, що купити? Надайте учням бюджет і рекламу продуктів. Ви можете дати їм список продуктів, які вони вже мають під рукою, наприклад, сіль або майонез. Попросіть їх попрацювати в командах, щоб скласти меню та список продуктів на тиждень. Нехай у кімнаті є книги рецептів. Що вони купуватимуть? Чи входять вони в бюджет? Чи можуть вони готувати собі їжу з того, що купили? Як страви складаються з точки зору поживності? (Ті, хто має онлайн-доступ, можуть отримати доступ до таких джерел, як PeaPod, щоб отримати більш повний список елементів.) Підходить для 3 класів +. Молодші діти можуть думати лише про обіди чи вечері.

«*Детективи продуктових квитанцій*» – Зайдіть у сусідній продуктовий магазин і знайдіть викинутий довгий чек. Упорядкуйте товари в квитанції за категоріями та побудуйте графік. Вивчіть категорії та напишіть коротку історію про сім'ю, яка придбала ці продукти.

«*Гра на фондовому ринку*» – візьміть уявні 100 000 доларів та інвестуйте в різні акції. Подивіться та побудуйте графік вартості свого портфолію з часом.

«*Спроектуйте ігровий майданчик*» – намалюйте ігровий майданчик у пропорційному масштабі. Додайте якомога більше різних геометричних фігур. Порахуйте простір і вартість.

«*Карта школи*» – Намалюйте пропорційно точну карту школи навколо неї. Визначте відстані пішки до різних точок в околицях.



«Де математика?» – У своїй школі учні можуть зробити фотографії за допомогою цифрових камер (або намалювати малюнки), щоб показати різні місця, де можна знайти математику. Учні можуть створити дошку / плакат і написати короткий опис, підпис або запитання, щоб викликати обговорення математики, яку вони знайшли на малюнку.

«Проект на мільйон доларів» – «Дайте» учням мільйон доларів, щоб вони витратили їх на один проєкт. Наприклад, якщо вони купили будинок, вони могли б скористатися газетою, щоб знайти будинок і скласти бюджет на житлово-комунальні послуги. Якби вони купили бізнес, їм потрібно було б поставити всі матеріали для бізнесу.

«Створіть гру» – учні створюють математичну гру – фігури, запитання, упаковка, правила, ігрове поле, реклама гри тощо. Презентуючи гру, учні пояснюють гру та «продають» її. Попросіть їх визначити, яка математика бере участь у грі. Запропонуйте учням пограти в гру. Подаруйте ігри школі.

«Автор математики» – учні пишуть книжку з математики, яка містить математичну концепцію, а потім ілюструють книгу. Вони досліджують інші типи математичних підручників зі шкільних чи місцевих бібліотек, щоб створити власну математичну «літературу». Після завершення учні дарують свої книги один одному та дарують їх шкільній бібліотеці.

«Поділіться частуванням» – Використовуючи шкільну кухню (або іншу доступну), попросіть учнів спекти та прикрасити торт або зробити печиво. Потім учні могли доставити торт до будинку престарілих або будинку для літніх громадян у цьому районі. Цей проєкт передбачає вимірювання та дотримання вказівок. За відсутності кухні визначте інші ласощі, які можна приготувати без духовки чи плити, які можна приготувати та поділитися ними.

«Що, якби математика зникла?» – Попросіть учнів подумати про те, яким був би їхній день, якби у них не було математики. Учні можуть говорити про те, як би змінився світ, якби не існувало математики. Вони можуть досліджувати кар'єру і намагатися довести, що математика не потрібна в кар'єрі. Запросіть гостей поговорити про свою кар'єру та про те, як математика насправді використовується щодня. Учні будуть вести щоденник того, як вони використовують математику щодня.

«Заплануйте свято» – (вечірка, весілля, випускний вечір, пікнік). Прикиньте, скільки буде гостей, подумайте, яку їжу будете подавати, і яка приблизно буде її вартість. Організуйте меню, розклад для відвідування заходу, створіть бюджет, будьте готові представити на затвердження вчителям, або іншій аудиторії.

Отже, така модель навчання, дає учню можливість тренуватися і вправляти вміння розв'язувати задачі з поєднанням спільної та самотійної роботи.

Зокрема, проєктна діяльність на уроках математики дозволяє: сформувати дослідні та комунікативні вміння, навички співпраці; розкрити творчі здібності дитини; надати дітям емоційне і змістовне сприяння для їх самоствердження;

вдосконалити контакт з учнями, батьками. У наш час метод проєктів все частіше і частіше розглядають як систему навчання, при якій учні набувають знання і вміння в процесі планування та виконання поступово і послідовно ускладнених практичних завдань – проєктів [3; 4; 5].

Організація проєктної діяльності вимагає грамотного, науково обґрунтованого підходу і вирішення комплексу задач: використання методу проєктів передбачає зміну ролі вчителя, який тепер повинен стати: організатором проєктної діяльності (в основі проєктування лежить відкриття учнями нової інформації, але цей процес здійснюється у сфері невизначеності, і його потрібно організувати), керівником проєкту (педагогічний супровід проєкту), консультантом (вчитель провокує питання, роздуми, самостійну оцінку діяльності, моделюючи різні ситуації, трансформуючи освітнє середовище); навчання школярів умінь і навичок проєктування (проблематизації, цілепокладання, планування діяльності, пошуку потрібної інформації, практичного застосування знань, проведення дослідження, презентації діяльності та її результатів, аналізу і рефлексії тощо); необхідною умовою для виконання учнями математичних проєктів є наявність надлишкового інформаційного ресурсу, що забезпечує самостійність учня у виборі теми проєкту і в його виконанні; повинні бути створені умови для оформлення результатів математичної проєктної діяльності й публічної презентації (надання вільного доступу до комп'ютерної техніки та іншого обладнання, стендового простору); робота над проєктом є приводом для організації, соціальної практики учнів, тому необхідною умовою стає організація освітнього середовища, що виходить за рамки навчального закладу [2; 3; 5].

Таким чином, працюючи над проєктами на уроках математики в початкових класах, учні формують *математичну компетентність*: виявляють прості математичні залежності у навколишньому світі, моделюючи процеси і ситуації за допомогою математичних співвідношень і вимірювань, усвідомлюючи роль математичних знань і умінь в особистому та суспільному житті.

Література

1. Байняшкіна О. Метод проєктів як засіб дефективного та якісного навчання молодших школярів. *Початкове навчання та виховання*. 2013. № 30. С. 23–30.
2. Додусенко Н. Проєктна діяльність в початковій школі. Харків : Основа, 2010.
3. Руденко Н. Інтерактивні технології навчання на уроках математики у початковій школі: від планування до результату. *Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка* : зб. наук. пр. 2019. Вип. 32. С. 22–28.
4. Сидоренко В. Концептуальні засади Нової української школи: ключові компетентності, ціннісні орієнтири, освітні результати. *Методист*. 2018. № 5.
5. Уманська А. Сучасні педагогічні технології та методи формування математичної компетентності молодших школярів на засадах педагогіки творчості. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти* : зб. матеріалів II Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. (Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 17–18 квітня 2019 р.). 2019. Вип. 8. С. 61–65.

УДК 378:37.011.3

Оксана Муляр,
Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти, м. Луцьк;
Вадим Муляр,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк

ФАСИЛІТАЦІЯ ЯК ПРОФЕСІЙНО ВАЖЛИВА ЯКІСТЬ ОСОБИСТОСТІ СУЧАСНОГО ПЕДАГОГА

Проведено аналіз феномену фасилітації в освітньому процесі, визначено психологічні аспекти (особистісні якості) підготовки вчителя до ролі фасилітатора.

Ключові слова: фасилітація, освітній процес, педагог, якості особистості, соціально-психологічний клімат.

Постановка наукової проблеми та її значення. Сучасні тенденції розвитку освіти вимагають від вчителя пошуку якісно нових методів для реалізації освітнього процесу. У психолого-педагогічній літературі висвітлено значну кількість новітніх методів, одним із яких є фасилітація. Фасилітація сприяє покращенню засвоєння знань учнями, підвищує їхню самостійність і вмотивованість, сприяє оптимізації навчально-виховного впливу. Успішність оволодіння професійними вміннями та навичками прямо залежить не тільки від свідомого підходу учнів до процесу навчання, а також безпосередньо від професійної особистості вчителя. Проблема формування особистості вчителя як фасилітатора є надзвичайно актуальною у реалізації освітнього процесу відповідно до вимог сьогодення. Оскільки, саме фасилітація сприяє активізації свідомого ставлення до освітнього процесу та є професійно важливою якістю особистості сучасного педагога.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Теоретичні витoki й загальні положення фасилітації представлені в працях К. Роджерса, І. Авдєєвої, Т. Бентлі, М. Беррі, Р. Зайонк, О. Козіна, О. Майер, Дж. Хірон, Б. Яковлева та ін. Особливості формування й розвитку якостей, умінь і навичок фасилітатора в студентів різних профілів розкриваються в дослідженнях таких науковців, як О. Болдирева, О. Галіцан, М. Євтух, І. Зазюн, М. Казанжи, Н. Кічук, Г. Коджаспирова, С. Хілько, В. Якуніна та ін. У сучасних наукових працях фасилітація розглядається як механізм розвитку лідерського потенціалу [4; 5], технологія забезпечення виборчого процесу [7; 8], соціально-психологічний і педагогічний феномен, що дає змогу забезпечити ефективну взаємодію учасників освітнього процесу [2; 9], метод тренінгової діяльності [1]. Поняття фасилітації широко використовується в аспекті міжособистісної взаємодії, коли використання методу фасилітації призводить до інтенсифікації, покращення, прискорення, внесення позитивних змін до процесів взаємодії, спілкування, взаємовпливу учасників освітнього процесу [3]. В. Курило, О. Караман розглядають фасилітацію як метод формування сприятливого

соціально-психологічного клімату та партнерства в закладі вищої освіти [6]. На думку дослідників, ефективно застосування методу фасилітації в контексті формування сприятливого соціально-психологічного клімату та партнерства в закладах освіти «передбачає створення організаційних, психологічних, педагогічних і методичних умов, які забезпечують можливість успішної взаємодії і комунікації за умови, що заклад вищої освіти буде більш адаптивним, а члени колективу / команди здатні самостійно вирішувати проблеми, фокусуючи увагу на ресурсах і досягненні цілей» [6, с. 65].

Мета статті – проаналізувати феномен фасилітації в освітньому процесі та визначити психологічні аспекти (особистісні якості) підготовки вчителя до ролі фасилітатора.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Педагогічну фасилітацію визначають як позитивний вплив на учня та групу через створення сприятливих психолого-педагогічних умов, підвищення впевненості учнів у своїх силах, стимулювання й підтримку в них потреби в самостійній продуктивній діяльності. Фасилітатор – лідер групи, який займає нейтральну позицію, не бере на себе прийняття рішення, а лише допомагає учасникам навчання ідентифікувати проблему й за допомогою конструктивного спілкування мотивувати до її вирішення. Тобто, фасилітація в педагогічному процесі сприяє посиленню ефективності навчання та виховання, поліпшує розвиток суб'єктів професійно-педагогічного процесу за рахунок спеціального стилю спілкування й особливостей особистості вчителя.

Важливість фасилітації проявляється у її властивості інтегрувати в собі індивідуально-психологічні особливості емоційної, інтелектуальної й поведінкової сфер, виявляється в міжособистісній взаємодії і позитивно впливає на виконання педагогічної діяльності. Роль фасилітатора потребує від педагога певних умінь, серед яких можна чітко виділити: уважно слухати, спостерігати і запам'ятовувати як хід подій, так і стиль поведінки учнів; налагоджувати просту і плідну комунікацію між членами навчальної групи; аналізувати і коригувати дії учнів; діагностувати і заохочувати ефективну поведінку; сприяти створенню моделі ефективної поведінки; забезпечувати зворотний зв'язок між учасниками навчального процесу, не використовуючи при цьому «наступальних» і «оборонних» форм спілкування; знаходити та активізувати конструктивні моделі поведінки при внутрішньо-груповій взаємодії; активізувати подібні моделі у міжгруповій роботі; викликати довіру учнів, бути терплячим; бути справедливим, обирати нейтральну позицію при оцінюванні роботи.

Отже, вчитель повинен бути здатний до фасилітуючого спілкування – внутрішньої якості особистості, що розвивається, та дозволяє здійснювати педагогічну взаємодію як таку, що надихає і спонукає учня до інтенсивної, свідомої самозміни відповідно до особистісно пріоритетних сенсів життєдіяльності, тим самим актуалізуючи процес його спрямованого і продуктивного саморозвитку.



Для успішної реалізації фасилітації сучасному педагогу необхідно оволодіти відповідними знаннями: методами управління груповими процесами; методами роботи з груповою динамікою; специфікою роботи з різними групами (за гендером, віком, соціальним статусом тощо); особливостями роботи з «важкими» учасниками групи; навичками медіації; навичками структурування тощо. Окрім цього, фасилітатор має володіти ефективними технологіями комунікації, бути чутливим до змін і настроїв групи, щоб швидко реагувати на них, обізнаним, кваліфікованим і гнучким, щоб легко підбирати методи фасилітації залежно від ситуації, проблеми та самої групи.

Учитель-фасилітатор має виконувати також і допоміжну місію, сприяти «позитивним особистісним змінам», бути помічником учнів і співавтором їх особистісного зростання; формувати позитивне і коригувати негативне; володіти вміннями керувати змістом та динамікою роботи мікрогруп, слухати і чути, точно і повно передавати інформацію, правильно ставити запитання, поділяти «перемогу» з групою, бути готовим приймати чужі думки, не нав'язуючи власну думку групі. Важливим завданням для вчителя є створити сприятливі умови для ініціації і здійснення учнем особистого ціннісного вибору; ситуації, які пропонують різні альтернативи її вирішення і сприяють усвідомленій апробації цих альтернатив. Вчитель має донести до учня думку про те, що основний результат навчання – здатність до інтенсивного і ефективного пошуку знань. Основу педагогічної позиції педагога-фасилітатора становить система особистісних настанов, які реалізуються в процесах міжособистісної взаємодії з учасниками навчального процесу. Важливим складником для педагога на етапі формування в собі фасилітатора є розвиток рівності та узгодженості, що полягає в необхідності свідомого ставлення до учнів як суб'єктів навчально-професійної діяльності, рефлексії всіх етапів взаємодії з ними та самої моделі спілкування, у прийнятті навчальної ситуації та власних почуттів.

Окрім навичок і спеціальних знань, педагогу необхідно володіти істотним набором індивідуальних якостей і адаптативною функцією мислення. І, якщо, зазвичай, оволодіння певними вміннями не викликає складнощів, то індивідуальний складник підготовки педагога-фасилітатора має ряд особистісних суперечностей. Із психологічного погляду вчитель зіштовхується з необхідністю докорінно змінювати систему власного мислення, що особливо складно для людей, уже деформованих педагогічною професією. Необхідно відмовитися від звички «повчати й учити», потягу «розповісти як треба і правильно», адже фасилітація передбачає організацію процесу навчання так, щоб учні через неформальні методи навчання й комунікацію самостійно дійшли необхідного висновку та отримали мотивацію для подальшого пошуку знань. При цьому вчитель веде цей процес, направляє, стимулює, а не надає «готову» інформацію для засвоєння.

Висновки. Роль педагога має полягати не у трансляції інформації, а у фасилітації процесів усвідомленого навчання й особистісного зростання загалом. Для реалізації цього процесу недостатньо лише підібрати методи фасилітації для роботи з групою. Насамперед, необхідно сформувати та розвивати у педагога якості фасилітатора, які безпосередньо стосуються емоційної стабільності, стресостійкості, вольових якостей та високого рівня емоційного інтелекту, здатності до співпраці, доброзичливості, почуття такту, уміння відчувати і приймати міжособистісну дистанцію. Саме від ступеня сформованості й розвитку фасилітативних якостей особистості вчителя, залежить ефективність його професійної діяльності.

Література

1. Березка С. Використання методів фасилітації у соціально-психологічному тренінгу : практичні аспекти. *Гуманізація навчально-виховного процесу*. 2018. № 4 (96). С. 318–328.
2. Близнюкова О. М. Соціально-психологічні чинники фасилітації розвитку особистості підліткового віку : дис. ... канд. психол. наук : 19.00.05 / Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля. Северодонецьк, 2018. 203 с. DOI: [https://doi.org/10.33216/monographsnu\(lale16\)-2022-222](https://doi.org/10.33216/monographsnu(lale16)-2022-222)
3. Галіцан О. А., Курлянд З. Н. Детермінанти підготовки майбутніх учителів до педагогічної фасилітації у професійній діяльності. *Інноваційна педагогіка*. 2020. Вип. 21. Т. 1. С. 170–173. DOI: <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2019.21.1-36>
4. Гура Т. В. Педагогічна фасилітація – механізм розвитку лідерського потенціалу студентів в умовах технічного університету. *Теорія і практика управління соціальними системами: філософія, психологія, педагогіка, соціологія*. 2014. № 3. С. 32–44.
5. Давиденко А. О. Фасилітативне лідерство як шлях до подолання мовних та комунікативних бар'єрів студентів. *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура* : зб. наук. пр. / за заг. ред. О. В. Ковтун. Київ : НАУ, 2020. С. 68–71. URL: <https://er.nau.edu.ua/handle/NAU/54020>
6. Курило В. С., Караман О. Л. Фасилітація як метод формування сприятливого соціально-психологічного клімату та партнерства в закладі вищої освіти. *Освіта та педагогічна наука*. 2022. № 2 (180). С. 59–69. DOI: [https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2\(180\)-59-69](https://doi.org/10.12958/2227-2747-2022-2(180)-59-69)
7. Михайлов М. О. Особливості запровадження організаційно-фасилітативного механізму у залученні громадян до електоральної комунікації. *Державне будівництво*. 2020. № 2. DOI: <https://doi.org/10.34213/db.20.02.05>
8. Михайлов М. Роль фасилітативного механізму у забезпеченні виборчого процесу в Україні. *Аспекти публічного управління*. 2020. Т. 8. № 6. С. 30–36. DOI: <https://doi.org/10.15421/1520103>
9. Holen R., Ashwin P., Maassen P., Stensaker B. Student partnership: exploring the dynamics in and between different conceptualizations. *Studies in Higher Education*. 2021. № 46 (12). Pp. 2726–2737. DOI: <https://doi.org/10.1080/03075079.2020.1770717>



УДК 378.147

Ірина Фаловська,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк

ФІНАНСОВЕ ВИХОВАННЯ ДИТИНИ ЯК ОСНОВА МАЙБУТНЬОГО СОЦІАЛЬНОГО ТА ФІНАНСОВОГО УСПІХУ

Обґрунтована важливість формування навичок успішної особистості, серед яких важливу роль відіграє її фінансова грамотність. Фінансова компетентність стає помічницею в досягненні особистих цілей, забезпечує почуття стабільності, та й просто допомагає побудувати той міцний фундамент, на якому можна планувати подальше життя.

Ключові слова: фінансова грамотність, виховання, дошкільний вік, навички, виховання.

При постійному розвитку суспільства головну роль поряд з іншими чинниками відіграє фінансова освіта та виховання, які повинні своєчасно реагувати на зміни, що відбуваються в науці, техніці, виробництві. Масштабні зміни, що розпочалися в країні зі здобуттям незалежності й відбуваються зараз, позначились насамперед на реформуванні освітньої системи. Розбудова української держави, демократизація суспільного життя, відродження національної культури, посилення інтеграційних процесів з Європою, реформування економіки, упровадження ринкових відносин поставили нові вимоги до освіти у XXI столітті. Вона має бути пріоритетною, безперервною і різноманітною, нести гуманістичні цінності, використовувати нові технології навчання, бути всеохоплюючою та інформатизаційною, забезпечувати саморозвиток особистості та фінансово виховувати.

На соціально-педагогічному рівні актуальність проблеми визначається соціальним замовленням сучасного суспільства. Так, Базовий компонент дошкільної освіти (освітній напрям «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність») визначає фінансову грамотність як здатність дитини планувати бюджет, раціонально використовувати ресурси, заощаджувати, оцінювати наявні можливості тощо [1]. Освітня програма виховання дітей від 2 до 7 років «Дитина» (підрозділ «Соціальний світ») включає економічний складник у формування життєвої компетентності дітей [4]. Як бачимо, сучасні економічні умови диктують необхідність виховання з дошкільного віку самостійних, активних, діяльних, працьовитих, економічно грамотних, високоморальних, гуманних людей, що є базою для подальшої шкільної та професійної освіти.

Фінансове виховання дітей дошкільного віку – це новий напрямок у дошкільній педагогіці, адже фінансова грамотність є глобальною соціальною проблемою, невіддільною від дитини з ранніх років її життя, проте науковці

Т. Алексєєнко, Т. Атрощенко, Т. Богдан, Т. Боршуляк, З. Гіптерс, Н. Грама, А. Граф, О. Гресь, Г. Григоренко, Р. Жадан, А. Іванова, С. Іванчук, Ю. Калугіна, Л. Кашуба, Г. Корінна, В. Кушнір, Ю. Лелюк, Г. Марчук, Л. Фесюкова, О. Черешнюк, С. Шкарупа, І. Ярита та інші зробили свій внесок у розв'язання проблеми.

В останні роки все частіше привертають увагу ідеї розвивального навчання, з яким пов'язують принципіві зміни в системі педагогічної освіти. Ураховуючи нинішні освітні реалії, вагоме місце займає ряд положень педагогічних інновацій, що спрямовують роботу вчителя на всебічний розвиток учнів, на формування в них творчих здібностей, здатності та вміння знаходити нові шляхи для розв'язання практичних завдань, застосування набутих знань у майбутній діяльності. У Законі України «Про освіту» однією з ключових компетентностей, необхідних людині для успішного життя, є «підприємливість та фінансова грамотність». Починати формувати цю компетентність слід ще в дошкільному віці.

Важливо дати дітям базові знання з фінансової грамотності ще в дошкільному віці для того, щоб у самостійному дорослому житті вони допускали менше фінансових помилок і мали навички управління особистим бюджетом.

Прояв соціальної компетентності й навичок фінансової грамотності означає здатність дитини усвідомити, хто вона є і як потрібно взаємодіяти з іншими людьми. Це надихає дитину вивчати свої права і обов'язки, планувати бюджет, раціонально використовувати ресурси, заощаджувати, оцінювати наявні можливості, формує розвиток лідерських якостей.

Фінансова компетентність формується у предметно-практичній, предметно-ігровій, ігровій з правилами (дидактичні ігри), комунікативній, господарсько-побутовій, пізнавальній діяльності дитини. Фінансове виховання та емоційно-ціннісне ставлення: створює інтерес до дослідження соціально-фінансових взаємозв'язків, виявляє інтерес до грошей. Мотивована на цінності відповідального (бережливого) ставлення до себе, до інших людей та природного оточення, дитина цінує і захищає як матеріальні, так і нематеріальні цінності [3]. Має пізнавальну потребу у використанні грошових коштів та формує повагу до соціальних та природних ресурсів, емоційно реагує на нецільове використання природних ресурсів, демонструє інтерес до світу фінансів, визначає ціннісну перевагу у виборі заощаджувати над витрачанням тощо.

Сформованість фінансових знань формує особистісне розуміння соціально-фінансових взаємозв'язків, має уявлення про планування бюджету в родині, демонструє сформованість уявлень про заощадження, правильно називає та аналізує витрати, знає походження та назви грошових одиниць, свідомо використовує доступні ресурси. Формування фінансової компетентності встановлює залежності між витратами та грошовими коштами, а також усвідомлює важливість ощадливості, практичності, дбайливості й розуміє необхідність заощаджувати.



Фінансове виховання формує навички у дитини, маючи які, вона здатна брати участь у плануванні бюджету родини, дотримується економічно доцільної поведінки, культури споживання доступних ресурсів, раціонально використовує кошти та виявляє вміння помірковано їх витратити. Може вибирати між витрачанням та заощадженням грошових коштів. Самостійно (у присутності або із незначною допомогою дорослого) робить невеликі покупки, вміє планувати власний бюджет.

Більшість психологів схиляється до думки, що фінансове виховання дитини слід починати у віці від двох років. Чим раніше у дитини сформується правильне уявлення про гроші та пов'язані з ними дії, тим швидшими і впевненішими будуть її кроки на шляху до фінансового успіху.

Фінансова грамотність – це набір компетенцій (знань та навичок), які дозволяють приймати розумні фінансові рішення на тому чи іншому життєвому етапі й в конкретних ситуаціях [2] Це вміння підтримувати і з роками покращувати своє матеріальне становище, не обмежуючи себе в задоволенні нагальних потреб. Нарешті це здатність вигідно інвестувати накопичені заощадження, щоб вони працювали на вас.

І хоча навчання фінансовій грамотності не вирішує проблему професійної орієнтації, воно істотно розширює круговид підлітка. Він починає розуміти, чим відрізняється найманий працівник від фрілансера, а підприємець від інвестора, що дозволяє більш свідомо формувати підходи до заробітку. Таке розуміння в свою чергу породжує ряд питань, на які молода людина починає шукати відповіді. Скільки можна заробляти в тій чи іншій сфері? Який вуз краще вибрати для отримання хорошої професійної бази? Яка вартість навчання? Всі ці «дорослі» питання дозволяють сформувати власне бачення, а не цілковито покладатися на думку батьків, що є правильною «точкою входу» в доросле життя.

Нарешті, фінансова грамотність – це прямий шлях до фінансової свободи, коли людина живе на пасивний дохід, який перевищує рівень витрат настільки, що різницю можна знову інвестувати, тим самим постійно збільшуючи дивіденди. Навряд чи хтось із батьків відмовиться, щоб його дитина була успішною, забезпеченою та незалежною, тому ази фінансової грамотності необхідно прищеплювати з раннього дитинства.

Література

1. Базовий компонент дошкільної освіти в Україні. URL : <http://surl.li/jiwf> (дата звернення: 24.10.2023).
2. Барадія Н., Покась Л. Формування фінансової грамотності через впровадження педагогічних технологій. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2019. Вип. 23. Т. 1. С. 89–95.
3. Боршуляк Т. М. Економічне виховання дітей дошкільного віку: моніторинг компетенцій. Кам'янець-Подільськ, 2016. 80 с. URL : <http://surl.li/hiaed> (дата звернення: 29.10.2023).
4. Гресь О. Фінансова грамотність для дітей 5–7 років. Перший крок до мільйона. Харків : Основа, 2021. 48 с.

УДК 373.3.016:574.659
(045) (477.82)

Алла Хомярчук,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ВИВЧЕННЯ ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ГАЛУЗІ

Описано проблему формування екологічної культури на заняттях технологічної освітньої галузі в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Окреслено дослідження видатних вчених та науковців у вивченні даного питання, вказано шляхи екологічного виховання здобувачів освіти.

Ключові слова: екологічна культура, екологічна освіта, екологічна грамотність, технологічна галузь, природні матеріали.

Основні нормативні документи (Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», Закон України «Про освіту», Закон України про «Про повну загальну середню освіту» та ін.) передбачають виховання екологічної культури, розвиток екологічної освіти та виховання як одне з основних завдань державної політики. Після прийняття Концепції НУШ остаточно переглянуто основи екологічної освіти в початковій школі (у контексті формування ключових компетентностей здобувачів освіти). НУШ вказує на необхідність формування у молодших школярів фундаменту екологічної грамотності як основи екологічної культури особистості. Важливу роль у вихованні екологічної культури молодших школярів відіграє вивчення технологічної галузі, яка знайомить дітей з культурою збереження та підтримки довкілля та власного здоров'я. Аналіз літератури показав, що проблемою екологічної освіти та виховання займається багато вітчизняних учених. Цінні результати, що характеризують різні аспекти екологічної культури, містяться у роботах О. Борзик, А. Варениченко, О. Григорович, Л. Прохорової та ін. Актуальність формування екологічної культури в учнів початкової школи розкрито в роботах С. Грінь, В. Коваль, Л. Крамар, С. Люленко та ін.

Процес виховання екологічної культури молодших школярів має бути системним, відповідати принципам НУШ: збагаченим сучасними методами та прийомами, дискусійними формами занять, колективною творчою діяльністю, інноваційними педагогічними технологіями (інтерактивними та ігровими), проектною діяльністю та ін. Технологічна галузь у початковій школі представлена в інтегрованому курсі «Я досліджую світ». Екологічна орієнтація даного курсу є поєднання міжпредметних зв'язків природничої, технологічної, громадянської галузей.



Починаючи з першого класу, під час вивчення технологічної галузі здобувачі освіти знайомляться із різноманітним світом натуральних матеріалів. На думку Т. Мачачі, для того, щоб практика вивчення технологічної галузі набула екологічного значення, в першу чергу необхідно звернути увагу дітей на те, що кожна людина, від дитини до дорослого, несе відповідальність за поточний стан навколишнього середовища, тому формування відповідних особистісних якостей у дитини є одним із найважливіших завдань цієї галузі. Навколишнє середовище як природне середовище є більш доступним для розуміння будь-якого школяра, а відносини з довкіллям універсальні та багатогранні [5]. Ю. Саєнко вважає, що вивчення технологічної галузі дає можливість здобувачам освіти знаходити та відзначати не тільки красу природних елементів, але й відчувати відмінні властивості цих матеріалів: простоту та досконалість, внутрішню теплоту та крихкість. Спираючись на зроблені відкриття, створювати об'єкти дикої природи: фігурки птахів, тварин, комах; відтворювати рослинний світ; дізнаватися про нерозривний зв'язок всіх відповідних компонентів. З переходом до наступних шаблів навчання, познайомившись із новими робочими матеріалами, діти бачать, що знайомі папір, картон, тканина також є продуктом природи [6]. В. Тименко влучно зазначає, що на заняттях з технологічної галузі важливо підтримувати чистоту робочого місця протягом усього уроку. З цим завданням справляються поняття «екологічна відповідальність» та «екологічна безпека» [5]. Дослідниця Н. Котелянець зазначає, що користуючись різними природними матеріалами здобувачі освіти усвідомлюють, що саме від них створюється велика кількість сміття, яке, перебуваючи у навколишньому середовищі, забруднює та створює екологічні проблеми [4]. Щодо методичних аспектів процесу формування екологічної культури молодших школярів, Г. Вінер наводить наступне: діти знають, що клей, розлитий і не витертий вчасно, може викликати неприємні наслідки: забруднений одяг, зіпсовані матеріали, а також серйозніші проблеми: дрібні порізи плівкою клею, алергічні реакції (кашель і чхання). Як правило, стикаючись з такими явищами на особистому досвіді, обговорюючи ситуацію та роблячи конкретні висновки з того, що сталося, пізніше школярі намагаються не допускати повторення помилок, тому що тут, у конкретній ситуації, діти бачили відповідальність та екологічну безпеку [1].

Отже, вивчаючи інтегрований курс «Я досліджую світ» формується екологічна культура, діти демонструють поведінку кожного учня у відносинах з однолітками, з природними об'єктами та спонукають школярів на практиці усвідомлювати значущість захисту природи, свого здоров'я та здоров'я інших. Варто зазначити, що освоєння програми даного курсу, включає оволодіння учнями найпростішими способами та прийомами роботи з пластиліном, природним матеріалом (насіння, листя, гілочки, шишки, горіхи, жолуді, солома, мох), має спрямованість на залучення дітей до різних видів народних промислів, розвиток творчих здібностей та естетичне виховання молодших школярів. У процесі роботи з природним матеріалом дитина зближується

з природою, входить до її світу. Зустрічі з природою розширюють уявлення, удосконалюють вміння дітей уважно вдивлятися, зберігати цілісність сприйняття під час створення виробів із природного матеріалу. Під час роботи з природним матеріалом удосконалюються навички самоорганізації, оскільки діти планують свої результати, спираючись на матеріал, заготовлений ними завчасно. Основою екологічного навчання виступає дослідницька діяльність дітей – проведення дослідів. У процесі навчання намагаємося задіяти всі органи чуттів дітей, а не лише слух та зір. Для цього надаємо здобувачам освіти можливість доторкнутись, понюхати навколишні об'єкти і навіть спробувати їх на смак, якщо це безпечно.

Робота з природними матеріалами містить у собі великі можливості зближення дитини з рідною природою, виховання ощадливого, дбайливого ставлення до неї та формування перших трудових навичок. Перш ніж приступати працювати з будь-яким природним матеріалом, обробляти його відповідно до своїх задумів, його потрібно уважно оглянути. До того ж зміна пори року створює величезну різноманітність природних матеріалів: квіти, плоди, насіння та листя, змінюючи один одного, розкривають багатство фарб і форм. Це сприяє формуванню відчуття, наскільки цінним і важливим є для людей навколишній світ, світ природи. Вишукуючи і збираючи матеріали, необхідно заздалегідь продумати, намітити, що з них створюватиметься під час занять [2]. У процесі роботи з природним матеріалом школярі знайомляться з різними матеріалами:

- рослинного походження (листя, гілками, фруктами, насінням, пухом, соломою тощо);
- тваринного походження (пір'я, шкорлупа яєць, вовна);
- неорганічними природними матеріалами (глина, пісок, каміння).

Вивчаючи курс технологічної галузі здобувачі освіти початкової школи починають розуміти роль людини у збереженні природи і навіть самого життя землі, взаємозв'язку всіх живих і неживих речей. Екологічно орієнтована діяльність дозволяє школярам опанувати здатність діяти екологічно доцільно у природі. Дитина накопичує морально-цінний досвід ставлення до світу, що надає її діяльності гуманного характеру. Робота із природним матеріалом також розвиває дитяче сприйняття, уяву, творчість, точність; вчить дбати про природу та зберігати свою гармонійну красу в дитячих виробках [3].

Таким чином, формування екологічної культури в молодших школярів здійснюється під час вивчення технологічної галузі при безпосередньому спілкуванні з природою (під час заготівлі та обробки природних матеріалів, у догляді за рослинами, ознайомленні з виробництвом паперу, картону, тканини, виготовленням виробів).

Література

1. Варениченко А. Технологія формування екологічної культури у молодших школярів. *Педагогіка здоров'я*. 2017. № 2. С. 19–21.

2. Войтович А. Екологічне виховання учнів початкових класів в Україні та Європі: компаративний аспект. *Молодь і ринок*. 2016. № 2. С. 149–154.
3. Грінь С., Довбишова Н., Мананкова В. Екологічне виховання дітей як внесок у майбутнє планети. *Молодий вчений*. 2016. Вип. 12. С. 412–416.
4. Концепція Нової української школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 1.12.2022).
5. Мачача Т. Особливості змісту та методики інтегрованого курсу «Дизайн і технології» технологічної освітньої галузі початкової освіти. *Початкова освіта* : метод. рек. щодо використання в освітньому процесі Типової освітньої програми для 1 кл. ; метод. коментарі 50 провідних науковців Ін-ту педагогіки НАПН України щодо впровадження ідей НУШ в початковій освіті. 2018. С. 111–118.
6. Саєнко Ю., Шульга Ю. Важливість екологічного виховання учнів початкових класів. *Сучасний рух науки* : тези доп. VII міжнар. наук.-практ. інтернет-конф. 6–7 червня 2019 р. Дніпро, 2019. С. 1511–1514.

УДК 37.091.4 Сковорода:613.8(045)

Грина Чемерис,
Приватний вищий навчальний заклад
«Академія рекреаційних технологій і права», м. Луцьк

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНИЙ ПРИНЦИП ЖИТТЯ І ТВОРЧОСТІ ГРИГОРІЯ СКОВОРОДИ

Розглянуто здоров'язбережувальні аспекти життєпису і філософсько-педагогічного доробку Г. Сковороди. Акцентовано на концепті Г. Сковороди: коли люди розвивають свої здібності за покликанням, вони мають гармонію тіла і духу.

Ключові слова: Г. Сковорода, здоров'язбережувальний принцип, здоров'я, людина.

Важливою компетентністю випускника закладу загальної середньої освіти відповідно до Концепції «Нова українська школа» (2016) є екологічна грамотність і здорове життя, що передбачає вміння здатність і бажання дотримуватися здорового способу життя [6]. Пріоритетним принципом сучасної освіти відповідно до Закону України «Про освіту» (2017) є формування культури здорового способу життя, екологічної культури і дбайливого ставлення до довкілля [2].

Вивчення життєпису Григорія Сковороди з позицій прикладу здорового життя особистості спонукало нас до думки, що ім'я Григорія Сковороди можна виокремити серед тих видатних діячів минулого, які збагатили національну філософську, педагогічну та валеологічну думку. Г. Сковорода виклав філософське вчення про людину здорову, яка працює за здібностями, вільну, радісну, одухотворену, натхненну красою природи.

Мета статті – вивчити здоров'язбережувальні аспекти життєпису і філософсько-педагогічного доробку Г. Сковороди.

Аналіз наукових публікацій з означеної проблеми засвідчує її дослідників та розріз їх наукових пошуків:

- бачення екології людини в творчості Г. Сковороди (Т. Андреева) [1];
- здоров'язберігаючі ідеї філософської парадигми Г. Сковороди (Л. Кравчук, С. Бондаренко, Т. Кадобний) [4];
- формування здорової особистості за ідеями Г. Сковороди (І. Прокопенко) [7];
- валеологічні думки Г. Сковороди через призму світогляду філософа Плутарха (М. Кашуба) [3];
- зміцнення тілесного та духовного здоров'я людини в епістолярній спадщині Г. Сковороди (С. Марчук, І. Ковальчук, І. Чемерис) [5].

Беззаперечним чинником, який впливає на здоров'я людини є харчування. Г. Сковорода вважав, що надмірне вживання м'ясних продуктів та алкогольних напоїв спричиняє розвиток недуг. Також важливим є дотримання помірності, адже «не вбиває коня той, хто годує його простим кормом, а той, хто дає багато вівса і не додержує міри в їзді. Обтяжені їжею і вином, ми довго зупиняємося на якому-небудь тривожному роздумі. Звідси передчасне старіння, якщо не що-небудь інше». У зв'язку з цим філософ говорить, що дуже важливо навчитися відмовлятися від спокус, навіть якщо їх пропонують авторитетні люди [1, с. 3].

Г. Сковорода після різних конфліктів з владою обрав для себе мандрівний спосіб життя. І ця мандрівка тривала до самої смерті, майже тридцять років. Була вона повна пригод, оповита переказами й легендами. У ній ніколи не розлучався філософ із Біблією, сопілкою або флейтою і своїми писаннями. Слава про нього йшла всюди, і кожний, чи то пан, чи то селянин хотів його побачити й почути.

Тож аудиторія його була дуже численна і різномірна, і всі розуміли його – речника великої правди.

Г. Сковорода обґрунтував здоров'язбережувальні ідеї, зокрема положення про виховання здорової особистості, піклування про її здоров'я. Проголосивши природовідповідність головним принципом виховання, він наголошував, що воно має спиратися на природні нахили дитини, й вимагав від вихователя, щоб той виявляв її природні здібності. Він вважав, що люди лише тоді зможуть принести найбільшу користь суспільству і відчувати радість, щастя життя, коли вони розвивають свої здібності за покликанням, мають гармонію тіла і духу.

Розкриваючи філософсько-педагогічне значення дружби, Г. Сковорода відводив їй важливу роль у збереженні душевного та психічного здоров'я людини. Багато своїх творів Г. Сковорода присвятив питанням дружби між людьми, союзу, за його словами, «сродних душ». Дружба, на його думку, повинна бути щирою і відвертою, бо «нема нічого небезпечнішого, ніж підступний ворог, немає нічого більш отруйного від удаваного друга», робить висновок Г. Сковорода. Найкраща дружба зміцнюється у спільній праці, вважав він. І коли до нього звернувся із запитанням М. Ковалинський, з ким



йому товаришувати, учитель відповів, що найкраще шукати друзів серед чесних і працьовитих людей, а ці якості, як правило, притаманні простим людям [8, с. 1090].

Одним із основних завдань педагога, за ідеями Г. Сковороди, є виховання високоморальної людини. Він стверджував, що головне в житті – це серце. Саме тому «виховання серця», тобто моральне виховання, має бути в центрі уваги вчителів. Він вимагав учити дітей вдячності. Невдячна людина не може бути доброчесною і моральною, а тому треба виховувати так дитину, щоб вона могла згодом поєднувати свої особисті прагнення і бажання з інтересами інших доброчесних людей.

Ґрунтовне вивчення та філософсько-педагогічний аналіз епістолярної спадщини Григорія Сковороди, зокрема, листів до Михайла Ковалинського, дало змогу визначити здоров'язбережувальні ідеї мислителя, зокрема на фізичне та духовне здоров'я людини, способи його збереження та зміцнення у юнацькому віці.

Отож, у результаті здійсненого дослідження ми виокремили та зафіксували різноманітні аспекти означеної нами проблеми: духовні та фізичні причини хвороби; дотримання почуття міри; роль самопізнання, доброчесності, мудрості, любові у духовному розвитку; значення внутрішньої свободи та веселості духу у гармонії тіла і душі; вплив дружби на духовне та психічне здоров'я людини; шляхи подолання шкідливих звичок для молодого організму (спокус, пияцтва, неробства та ін.).

Література

1. Андреева Т. Т. Питання екології людини в творчості Г. С. Сковороди в історичному контексті. *Молодий вчений*. 2016. № 9.1 (36.1). С. 1–4.
2. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 14.10.2023).
3. Кашуба М. Моральні вчення Цицерона і Плутарха у трактуванні Григорія Сковороди. *Філософська думка*. 2014. № 5. С. 30–41.
4. Кравчук Л. В., Бондаренко С. В., Кадобний Т. Б. Ідеї Сковороди у здоров'язберігаючій філософії сучасного суспільства. *Медична освіта*. 2013. № 1. С. 77–80.
5. Марчук С. С., Ковальчук І. Л., Чемерис І. В. Г. Сковорода про зміцнення тілесного та духовного здоров'я людини (за матеріалами листів до М. Ковалинського). *Актуальні питання гуманітарних наук : міжвузівський зб. наук. пр. молодих вчених Дрогоб. Держ. пед. ун-ту ім. І. Франка*. 2021. Вип. 41. Т. 2. С. 227–233.
6. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf> (дата звернення: 12.10.2023).
7. Прокопенко І. Г. С. Сковорода і українська освіта: вчора, сьогодні, завтра. *Новий Колегіум*. 2019. № 4. С. 12–20.
8. Сковорода Г. С. Повна академічна збірка творів / за ред. Л. Ушкалова. Харків : Вид. Савчук О. О., 2016. 1400 с.

УДК 37.017.4 (045)

Віталій Шиліпук,
Волинський обласний ліцей з посиленою військово-фізичною підготовкою
імені Героїв Небесної Сотні, м. Ковель

ВИХОВАННЯ ГРОМАДЯНИНА-ПАТРІОТА ЯК ВІДПОВІДЬ НА ВИКЛИКИ ЧАСУ

Розглядається поняття «патріотизм» як основа формування українського громадянина, виховання національних цінностей в здобувачів освіти через навчальну та виховну діяльність. Зосереджено увагу на формуванні особистісних якостей громадянина-патріота, а також ролі педагогів у становленні молодих українців в професійних навчальних закладах освіти.

Ключові слова: патріотизм, формування патріотизму, громадянсько-патріотичне виховання, громадянська свідомість, патріотичні почуття, система цінностей.

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасних суспільно-політичних умовах, коли Україна ціною життя Героїв Небесної Сотні, зусиллями українських військових, добровольців, волонтерів відстоює свободу і територіальну цілісність, національну ідентичність, пріоритетного значення набуває патріотичне виховання здобувачів освіти, що передбачає трансформацію громадянської свідомості та пробудження національної самосвідомості. Учнівська молодь, яка невдовзі вступить у доросле самостійне життя, відіграватиме важливу роль у процесах державотворення, консолідації нації, зрештою, збереженні самобутності українців.

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Видатний український педагог В. Сухомлинський вважав, що виховання патріота і громадянина є одним з найголовніших і найскладніших завдань педагогіки: «Завдання вихователя полягає в тому, щоб відкрити перед кожним вихованцем усі джерела, якими живиться могутнє почуття любові до Батьківщини. Це і природа рідного краю, і мати з батьком, і рідне село, місто, підприємство, де працюють батьки, і славне минуле Вітчизни, її героїчна історія...». Патріотизм не обмежується носінням синьо-жовтих стрічок, загортанням у державний прапор і вигукуванням гасел. Це поняття невіддільне від мови народу, з яким ідентифікує себе патріот [1, с. 14].

Дослідження проблем формування громадянина-патріота простежуються у працях як мислителів минулого (Арістотеля, Платона, Сократа, Я.-А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Г. Песталоцці, С. Русової, М. Грушевського, Г. Сковороди, І. Франка та ін.), так і сьогодення – І. Беха, А. Бойко, М. Боришевського, І. Зязюна та інших.

Реалізація громадянсько-патріотичного виховання є різнобічним та багатограним процесом: у Г. Сковороди – як формування людини, спорідненої з природою, у І. Франка – як виховання через призму сприймання

рідного народу, В. Сухомлинського – як виховання любові до Батьківщини, у Г. Ващенко, С. Русової – як виховання любові до своєї землі, малої та великої Батьківщини, рідної мови, поваги до історичного минулого.

Т. Анікіна визначає патріотизм інтегральним особистісним новоутворенням, яке містить емоційно-чуттєвий, інтелектуальний та діяльнісний компоненти, що реалізують певну систему якостей:

1. Патріотичне почуття (любов до рідного, відповідальність за долю Вітчизни).

2. Національна гідність людини.

3. Потреба в задоволенні своїх національних інтересів.

4. Патріотична свідомість на основі національної свідомості, осмислення своєї громадянської ролі в суспільстві.

5. Повага до національної гідності людей інших національностей.

6. Потреба у збереженні й передачі іншим людям вітчизняних духовно-культурних цінностей.

7. Потреба і готовність до діяльності патріотичного змісту [2, с. 105].

Мета розвідки. Мета патріотичного виховання конкретизується через систему таких виховних завдань:

– утвердження в свідомості й почуттях особистості патріотичних цінностей, переконань і поваги до культурного та історичного минулого України;

– виховання поваги до Конституції України, Законів України, державної символіки;

– підвищення престижу військової служби, а звідси – культивування ставлення до солдата як до захисника Вітчизни;

– сприяння набуттю дітьми та молоддю патріотичного досвіду на основі готовності до участі в процесах державотворення, уміння визначати форми та способи своєї участі в життєдіяльності громадянського суспільства;

– культивування кращих рис української ментальності: працелюбності, свободи, справедливості, доброти, чесності, бережного ставлення до природи;

– формування мовленнєвої культури;

– спонукування зростаючої особистості до активної протидії українофобству, аморальності, сепаратизму, шовінізму, фашизму [5].

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Слово «патріотизм» грецького походження, *patris* – у перекладі «Батьківщина». Однак патріотичні почуття не виникають у людей самі по собі. Це результат довготривалого ціленаправленого виховного впливу на людину, який проявляється через пізнавальну діяльність, оволодіння необхідними уявленнями і знаннями. І усе це потрібно формувати і розвивати в нерозривній єдності. Однак не всі уявлення викликають відповідні переживання. В такому разі людину треба «підвести до почуттів, яких немає» – зробити психологічні ситуації, що сприяють утворенню емоційно-позитивного ставлення до суспільних явищ, подій рідного краю, вчинків, праці, національних звичаїв, людей.

Виховання патріотичних почуттів, крім формування уявлень про суспільні явища і норми поведінки, повинно включати і формування звичок громадської поведінки, відповідно до цих уявлень. Основою для цього є накопичення досвіду, знань і переживань, враження про пережиті почуття, залишені в пам'яті образи людей, їхні вчинки і якості.

Найважливіші засоби національного виховання – це рідна мова, родовід, рідна історія, краєзнавство, природа рідного краю, народна міфологія, фольклор, національне мистецтво, народний календар, національна символіка, народні прикмети і вірування, виховні й національні традиції, звичаї та обряди [4, с. 5].

У патріотизму є дві сторони: етнокультурна і громадянська. Перша реалізується через становлення етнічної чи етнокультурної свідомості й вимагає відповідної виховної роботи щодо формування етнічної самосвідомості індивіда. Період дошкільного виховання та ранній шкільний вік особливо сприятливі для становлення етнічної свідомості.

Перехід від етнокультурної до громадянської сторони відбувається у підлітковому та юнацькому шкільному віці, і головне тут – правильний вибір ідеалу. Виникає потреба уточнення ціннісних орієнтирів – знання переростають у переконання. Патріотична свідомість – це не набір готових знань, які треба просто запам'ятати чи зрозуміти, а система цінностей, які стають невід'ємною частиною свідомості та життєдіяльності особистості.

В юнацькому віці активізується формування громадянської самосвідомості через прагнення зрозуміти зв'язок між героїчними діями і почуттям обов'язку, цікавить питання мужності та вольової стійкості – утверджується громадянська сторона патріотизму. Якщо юнаки в 15–17 років охоче усвідомлюють військові ситуації в улюблених іграх, уявляючи себе в образі безмежно сміливих і відважних людей, то вони більше розмірковують над мотивами людських вчинків, які спонукають героїчні дії. Юнак готовий іти на ризик, готовий до сміливих дій, особливо якщо вони ефективні і можуть бути позитивно оцінені оточуючими.

Виховання патріотичних почуттів досягає бажаних результатів лише тоді, коли воно проводиться в загальному педагогічному процесі, підтримується, закріплюється та поглиблюється в різних видах діяльності: зображальній, ігровій, трудовій, пов'язується з святами, виконанням суспільно-корисних дій [4, с. 22–23]. У процесі вивчення різних навчальних предметів в здобувачів освіти формуються патріотичні погляди і переконання, що спираються на мислительні процеси, здатність до рефлексії. У 8–9 класах учні знайомляться із законами Української держави, а старшокласники вивчають навчальний предмет «Людина і світ» [3, с. 43].

Загалом під патріотизмом старшокласників розуміється здатність юнаків і дівчат до глибокого усвідомлення своєї ментальності, поваги до рідного народу, історичного минулого держави Україна та включення до активної навчальної і предметно-перетворювальної діяльності по зміцненню і розвитку



свого рідного краю, насамперед, малої Батьківщини, культури та власної життєдіяльності.

Важливу роль відіграють військово-патріотичні знання учнів. У сучасних умовах – це один з дійових факторів попередження антигромадських явищ серед молоді, оскільки ці явища несумісні з патріотизмом. Старшокласників захоплює романтика, пафос великого почуття, прагнення бути схожим на великих героїв, наслідувати їх. Ці особливості старших школярів потрібно враховувати у вихованні патріотизму, щоб розвивати у них кращі моральні риси, носіями яких є ветерани Великої Вітчизняної війни. Героїзм – особлива форма людської поведінки, яка являє собою подвиг. Особистість з героїчною свідомістю покладає на себе більшу міру відповідальності й обов'язків, ніж вимагається від людей у звичайних умовах загальноприйнятими нормами поведінки, долає в зв'язку з цим особливі перешкоди, жертвує своїми інтересами заради інших людей чи Батьківщини.

Національна свідомість містить також традиції, звичаї, історичне минуле в цілому, історичну пам'ять, історичні знання, культуру, а також мову. Мова як засіб вираження національної свідомості має надзвичайну цінність, особливо в умовах розвитку освітнього середовища, зокрема й щодо сучасних старшокласників [3, с. 47–49].

Відомо, у реальній практиці не завжди приділяється достатня увага знайомству дітей та молоді з державною символікою: Гербом, Гімном, Прапором та іншими атрибутами української державності. У нашому сьогоденні до такої недооцінки виховної діяльності додаються ще й ознаки довготривалої соціальної, економічної і духовної кризи. Усе це призводить до деструктивності серед молоді – негативізму, індиферентності, скептицизму. Ці якості є руйнівними. Вони не сприяють сприйманню шкільною молоддю атрибутів державності, утверджуючи тим самим патріотичні почуття і переконання [3, с. 52].

Не слід нехтувати і здобутками історії та національної культури у вихованні здобувачів освіти. Варто спрямовувати самостійність старшокласників для пізнання минувшини краю, його традицій, звичаїв, до пошуку яскравих імен, котрі, часто і шляхом жертвності, прислужилися для нашого духовного поступу.

Проте кризові явища сьогодення не завжди знаходять відгук минувшини у почуттях юнаків і дівчат. Кожна школа керується власними програмами, котрі складаються з можливостей й досвіду педагогів, а також враховується своєрідність підходу вчителів і вихователів, спираючись на можливі задатки самої молоді.

Розвиток практикуючого патріота передбачає утвердження в учнів організаторських, пошукових, предметно-перетворювальних умінь. Останні формуються частково на уроках і в позанавчальній діяльності. Надзвичайно важливим у цьому зв'язку є керівна роль педагога у формуванні патріотизму старшокласників. Він повинен прищепити учням повагу до предків, любов

до свого народу, потяг до українського, прив'язаність до місця свого народження, бо без Батьківщини нема Людини, Індивідуальності, Особистості. Втративши Батьківщину, людина втрачає себе, своє обличчя. Коли молоді люди чітко усвідомлять, що вони належать до своєї держави, вони постають національно-свідомими громадянами, патріотами. Виховуючи в учнів любов до Батьківщини, учитель має виховувати в них повагу до законів, порушення яких теж не сумісне з поняттям «патріотизм». Найбільш небезпечними злочинами іноді виступають дії проти особистості й держави. Тому сучасному вчителю, виховуючи патріотів, важливо вчити їх не боятися життя, боротьби.

Формування патріотичних вмінь тісно пов'язується з участю юнацтва у різноманітних іграх соціально-патріотичного спрямування, самоврядування, відвідування різноманітних клубів і груп, громадських юнацьких об'єднань. У такий спосіб вони вчаться утверджуватися як громадяни своєї Вітчизни.

Почуття патріотизму успішно розвивається в позаурочній виховній діяльності здобувачів освіти старшої школи. Сформовані вміння реалізуються в діяльності виховного процесу. В учнів змінюється їхня загальна навчальна мотивація в позитивну сторону, оскільки вони виявляють активність. Це спонукає їх до читання додаткової літератури, що також впливає на їх мотивацію. Головне – мотиви самоствердження, самовираження, самореалізації. Чим активніше включаються юнаки і дівчата до різноманітних видів діяльності, тим успішніше формуються їхні переконання у важливості й необхідності цієї справи для людей та однолітків. Вони переживають почуття гордості, що і є основою утвердження їхніх патріотичних переконань. Юні громадяни починають цінувати не лише малу Батьківщину, але й державу, в якій вони вчаться і живуть – Україну [3, с. 57–60].

Висновки. Виховання національно свідомого та патріотичного покоління дітей та молоді є необхідним завданням батьків, педагогів, держави та суспільства. Патріотизм формується під впливом ідеології, способу життя та ідейно-виховної роботи в сім'ї, школі, позашкільних та професійних закладах, тому виховання патріотизму – важлива складова виховної діяльності школи та професійних закладів.

Давні мудреці говорили: «Оглядаючись в минуле – зніми капелюха, заглядаючи в майбутнє – засукай рукава». Праця педагогів в становленні громадян-патріотів не є легкою, проте надзвичайно цінна та ефективна. Згодом видно плоди праці. Лише справжній патріот може навчити так любити свою Батьківщину, щоб зробити все можливе для її процвітання.

Література

1. Бондаренко Н. В., Косянчук С. В. Національно-патріотичне виховання у контексті сучасних викликів : метод. рек. [для вчителів, методистів, авторів прогр. і підруч., науковців, викладачів, студ. закл. проф. й вищ. освіти, управлінців, політиків]. Київ : Фенікс, 2022. 64 с.



2. Вознюк О. В. Розвиток особистості педагога в умовах цивілізаційних змін: теорія і практика : монографія. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2013. 614 с.

3. Петронговський Р. Р. Теорія і практика формування патріотизму старшокласників : монографія. Житомир : ЖДУ ім. І. Франка, 2003, 231 с.

4. Цикало Н. В. Національно-патріотичне виховання як складова частина формування творчо обдарованої і всебічно розвинутої особистості. URL: <https://naurok.com.ua/stattya-nacionalno-patriotichne-vihovannya-yak-skladova-chastina-formuvannya-tvorcho-obdarovano-i-vsebichno-rozvineno-osobistosti-131594.html>

5. Національно-патріотичне виховання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/rozashkilna-osvita/vihovna-robotata-zahistprav-ditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya>

Розділ II. НАУКОВІ ДОРОБКИ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

УДК 373.3.016:574 (043.2)

Юлія Бєла,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк.

Науковий керівник – **Наталія Хомюк**

ОСНОВНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГІЧНИХ УМІНЬ У МОЛОДШОМУ ШКІЛЬНОМУ ВІЦІ

У статті подано, як успіх у викладанні екології та формуванні екологічних цінностей у молодших школярів сильно залежить від того, як вчителі стимулюють дітей цікавитися і досліджувати світ, а також вдосконалювати свої навички в різних аспектах екологічної діяльності.

Ключові слова: екологія, ЯДС, Нова українська школа, екологічна освіта, педагогічний процес, екологічна гра.

Екологічна компетентність означає, що людина має достатньо знань, вміння та якості, щоб успішно розв'язувати екологічні завдання та діяти в ситуаціях, пов'язаних із проблемами довкілля. Сучасне визначення природничої компетентності в рамках Нової української школи (НУШ) відзначається збільшеною обсяжністю та акцентом на практичний аспект. Вона спонукає розвивати допитливість та здатність до пошуку нових ідей, незалежно або в колективі спостерігати і проводити дослідження навколишнього світу, формулювати припущення та робити висновки на основі отриманих результатів досліджень, а також пізнати як себе, так і природу навколо себе.

Основа формування екологічної грамотності полягає в розумінні взаємозв'язків між живими істотами, оточуючим середовищем та впливом людини на природу. Ці аспекти розкриваються у захоплюючому курсі під назвою «Я досліджую світ». У цьому віковому періоді формуються основні риси характеру особистості та поширюється її середовище спілкування з природою. Процес вивчення природи та її законів відбувається через спостереження та дослідження.

Розуміння краси природи та її законів не народжується само собою. Найбільше внесок у цей процес робить творчий розвиток кожного учня, індивідуальний підхід та різноманітні методи навчання. Велика увага приділяється розвитку спостережливості, стимулюванню уяви дітей, навчанню



проведення експериментів, вирішенню творчих завдань і розвитку навичок порівняльного аналізу.

Зміни в стандартах освіти вимагають перегляду підходів до викладання курсу «Я досліджую світ» у контексті взаємодії людини та природи у сучасному глобалізованому світі. Цей курс є важливим для підготовки здобувачів освіти до подальшого вивчення предметів, таких як хімія, біологія, географія та фізика. Однак виникає проблема розробки завдань на базі компетентностей, формування наукових понять у молодших школярів та розвитку їх дослідницьких умінь і навичок спостереження. Це важливо для успішної передачі природничих знань. Нова українська школа має бути стимулюючим і творчим місцем, де розвиваються допитливість та наполегливість у навчанні, підготовка до успіху та формування обізнаних особистостей.

Уроки «Я досліджую світ» відіграють важливу роль у розвитку природничої компетентності учнів. Вони надають можливість здобувачам освіти активно вивчати світ, вчитися самостійно досліджувати і розвивати навички, які стануть корисними в їхньому майбутньому. Реалізація цих підходів на уроках «Я досліджую світ» допомагає створити нове покоління компетентних громадян, здатних розуміти і дбати про навколишнє середовище.

Освітні завдання повинні бути спрямовані на розвиток компетентностей та використовувати цікавий матеріал, якщо систематично використовувати на уроках активні методи навчання (для цілеспрямованого виховання у вихованців розуміння органічного взаємозв'язку і єдності людини з навколишнім середовищем як єдиної гармонії, ролі природи у житті дітей, необхідність її охорони, виховання особливої відповідальності за стан справ у довкіллі), то можна очікувати якісного формування компетентної особистості, що сприятиме:

- продуктивному засвоєнню навчального матеріалу та розвитку навичок його практичного використання;
- збагаченню особистого досвіду школярів;
- підвищенню пізнавальної активності та мотивації навчання в здобувачів освіти.

Педагогічний процес у сфері освіти та виховання повинен ґрунтуватися на використанні компетентнісно орієнтованих завдань і включати в себе цікавий природознавчий та краєзнавчий матеріал.

Екскурсії та прогулянки по екологічній стежці мають значущий виховний та освітній потенціал. Екологічна стежка, яка в останні роки стала популярною, є важливим інструментом навчання дітей шляхом безпосереднього контакту з природними об'єктами. Її мета полягає в навчанні через конкретні природні явища, сприяючи близькому спілкуванню з природою та вихованню почуття турботи про неї.

Під час екологічних прогулянок по стежці, здобувачі освіти навчаються зафіксувати чудові краєвиди, малюючи їх та створюючи розповідь, базуючись на своїх малюнках. Надзвичайно важливим є спостереження під час таких прогулянок, оскільки вони сприяють не лише розвитку спостережливості у здобувачів освіти, але й підштовхують їх робити висновки про природні явища як в живій, так і в неживій природі. Це сприяє розвитку логічного мислення та мовних навичок здобувачів освіти. Екскурсії цієї природи приносять велику радість і задоволення, закладаючи основи любові до природи.

Спостерігаючи наслідки «діяльності» людини в природі, такі як поламані гілки, сміття в парку, водоймі, витоптаний газон та інше, діти самостійно здійснюють висновки щодо правильної поведінки в природі. Важливим фактором, що сприяє формуванню правильного уявлення про правила поведінки, є захоплення красою природи. Цей процес викликає в учнів здивування, радість і відчуття захоплення природою, а також обурення відносно безвідповідальної поведінки щодо неї.

Матеріали, які учні збирають під час навчальних екскурсій, зазвичай узагальнюються і оформлюються у формі колекцій, малюнків, схем, фотографій для створення альбому або стенду. Оформлення таких навчальних матеріалів може бути завершено презентацією результатів спостережень під час тематичних проєктів або свят.

Найголовніше завдання учителя – дати змогу здобувачам освіти належним чином оцінити важливість знань екології в життя людини, навчити їх любити цей світ. Потік екологічної інформації повинен не лякати, а спонукати до дії. Екологічна емоційність неможлива без знань про об'єкт співчуття, у той же час екологічна культура неможлива без емоційного співпереживання особистістю проблем природи. Лише тісні взаємозв'язки між різними явищами навколишнього світу сприяють формуванню цілісного погляду на природу. Екологічні знання допомагають здобувачам освіти виробляти певну позицію, екологічно грамотну поведінку, виховувати бережливе ставлення до природи, розкрити основні проблеми захисту навколишнього середовища.

Гра, зокрема екологічна гра, має перевагу в навчанні та вихованні молодших школярів. Тільки інформація, яка подається через гру та супроводжується емоціями, може стати особисто значущою для дитини та вплинути на її ставлення до природи. Гра допомагає дітям отримати певний досвід взаємодії з навколишнім світом, вчить виконувати конкретну природоохоронну роботу та усвідомлювати правила поведінки у природі. Вона створює можливість набутти особистий досвід позитивної взаємодії з навколишнім середовищем, розвиває доброзичливість та співчутливість до інших, а також збагачує особистий досвід позитивних взаємодій з навколишнім середовищем.

Уміння використовувати здобуті екологічні знання та застосовувати їх у повсякденному житті для поліпшення складної екологічної ситуації у світі,



яка вимагає негайної допомоги суспільства, є цінністю, на яку мають опиратися учні Нової української школи. Ця цінність виступає основою для спільної та корисної діяльності з метою поліпшення майбутнього нашої планети. Зберігання та раціональне використання природних ресурсів, дотримання правил екологічної безпеки та загальна повага до природи і навколишнього середовища, де ми живемо, становлять головну мету наступного покоління. Ця мета спрямована на розвиток любові та поваги до всього живого.

Література

1. Андрусенко І. В. Підручник «Я досліджую світ» як засіб формування екологічної грамотності молодших школярів. *Проблеми сучасного підручника* : зб. наук. пр. Вип. 22. Київ, 2019. С. 6–15.
2. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах. Київ : Веселка, 1998. 334 с.
3. Казанішена Н. В. Формування професійної готовності вчителя до екологічного виховання учнів : навч.-метод. посіб. Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Поділ. нац. ун-т ім. І. Огієнка, 2010. 74 с.
4. Павлутенко Є. М., Рябчук Т. Ф. Формування екологічної культури сільських школярів. Харків : Основа, 2011. 128 с.
5. Пономаренко Л. В. Екологічне виховання молодших школярів у процесі навчання. Харків : Основа, 2009. 144 с.
6. Тарасенко Г. С. Естетична цінність природи в системі стратегічних орієнтирів екологічного виховання. *Педагогіка і психологія*. 1997. № 1. С. 170–177.

УДК 371.334

Юлія Бойчук,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк.

Науковий керівник – **Тетяна Бортнюк**

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНФОРМАТИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ

Розглянуто особливості викладання інформатичної освітньої галузі в сучасних умовах та досліджено педагогічні методика та інноваційні підходи до навчання інформаційних технологій, акцентуючи увагу на розвитку критичного мислення та творчості у навчанні інформатики.

Ключові слова: інформатична освіта, методологія викладання інформатики, критичне мислення, комп'ютерна грамотність, інформаційні технології.

Інформатична освіта набула надзвичайної важливості у сучасному світі з кількох причин:

– Технологічний прогрес: швидкий розвиток технологій вимагає від людей базового рівня комп'ютерної грамотності навіть в повсякденному житті.

– Професійна кар’єра: більшість робочих місць вимагають хоча б базових навичок в області інформаційних технологій. Кваліфіковані фахівці в цій галузі важливі для багатьох секторів економіки.

– Глобальний доступ до інформації: Інтернет надає можливість швидко знаходити, аналізувати та обмінюватися інформацією. Інформатична освіта допомагає краще зрозуміти цей процес.

– Розвиток критичного мислення: вона навчає аналізувати проблеми, розрізняти важливу інформацію від не важливої, шукати ефективні шляхи розв’язання завдань.

– Інновації та творчість: інформатична освіта стимулює розвиток креативних навичок та допомагає вирішувати проблеми шляхом використання технологій.

– Кібербезпека та конфіденційність: зростаюча кількість онлайн загроз підкреслює важливість знань про захист від кібератак та збереження конфіденційної інформації.

Усі ці аспекти роблять інформатичну освіту необхідною для успішної адаптації до сучасного технологічного середовища [1].

Нова українська школа відіграє значущу роль у вдосконаленні викладання інформатики з кількох ключових причин:

– Актуальність програми: вона надає можливість актуалізувати навчальні програми та ввести сучасні підходи до навчання інформатики, враховуючи нові технології та вимоги сучасного світу.

– Орієнтація на практичні навички: зосередженість на практичних аспектах викладання дозволяє учням отримувати навички, які можна застосовувати в реальних ситуаціях.

– Розвиток критичного мислення: програма спрямована на розвиток аналітичного та критичного мислення, що є ключовими у навчанні інформатики.

– Інтерактивність та практичні заняття: нова методологія навчання сприяє більш активній взаємодії учнів з матеріалом та розвиває їх практичні навички.

– Застосування сучасних технологій: нові підходи дозволяють використовувати сучасні технології у навчанні, що робить процес цікавішим та ефективнішим.

– Розвиток творчих здібностей: програма стимулює творчість та розвиток креативних навичок учнів у контексті інформатики.

Загалом, нова українська школа враховує потреби сучасного суспільства та надає учням можливість отримати якісну та актуальну освіту в галузі інформатики [2].

Методологія викладання інформатики – це системний підхід до організації навчального процесу з метою ефективного передавання знань та навичок учням у цій галузі. Ось кілька ключових аспектів методології викладання інформатики:



– Принципова основа: методологія повинна базуватися на основних принципах інформатики, таких як алгоритмізація, структури даних, програмування тощо.

– Поступовість і системність: навчальний процес має бути побудований так, щоб кожний новий матеріал базувався на вже засвоєному, створюючи послідовну систему знань.

– Практичний підхід: важливе значення має використання практичних завдань, лабораторних робіт та проєктів, що дозволяє учням застосовувати теоретичні знання на практиці.

– Індивідуалізація: врахування індивідуальних особливостей учнів та надання можливості розвитку їхніх сильних сторін.

– Використання сучасних технологій: впровадження сучасних засобів навчання, онлайн-ресурсів та програмування, що допомагають зробити процес навчання цікавішим та ефективнішим.

– Розвиток критичного мислення: завдання та вправи повинні стимулювати учнів розуміти принципи роботи алгоритмів та вміти їх аналізувати.

– Залучення до самостійної роботи: підтримка та навчання учнів самостійно вирішувати завдання та розв'язувати проблеми.

– Застосування проєктного навчання: робота над реальними проєктами сприяє глибокому розумінню матеріалу та розвитку творчих навичок.

Ці аспекти допомагають створити ефективну методологію викладання інформатики, що сприяє якісному освоєнню цього предмету учнями [3].

Використання інтерактивних методів навчання має значущий вплив на засвоєння матеріалу на уроках інформатики з кількох причин:

– Залучення учнів до активної участі: інтерактивні методи стимулюють учнів до активної взаємодії з навчальним матеріалом, що сприяє кращому його засвоєнню.

– Створення сприятливого навчального середовища: застосування інтерактивних методів сприяє формуванню дружнього та співпрацюючого класного колективу, що полегшує навчання.

– Розвиток критичного мислення: вирішення завдань та задач в режимі взаємодії з учителем або іншими учнями сприяє розвитку аналітичних та критичних навичок.

– Застосування технологій: використання комп'ютерів, планшетів та інших технічних засобів дозволяє створити цікаві та ефективні навчальні сценарії.

– Стимулювання творчого мислення: інтерактивні методи сприяють розвитку творчих здібностей, адже учні вирішують завдання та проблеми за допомогою власних ідей та підходів.

– Мотивація до самостійності: задачі, які вимагають активної участі, спонукають учнів до самостійного пошуку та аналізу інформації.

– Відображення різноманітності навчальних стилів: інтерактивні методи дозволяють врахувати різні способи сприйняття та опрацювання інформації учнями.

У цілому, використання інтерактивних методів навчання створює стимулюючу та ефективну навчальну атмосферу, що сприяє кращому засвоєнню матеріалу на уроках інформатики.

Сприяння розвитку критичного мислення та творчості в навчанні інформатики грає важливу роль у формуванні компетентних учнів. Ось деякі підходи для досягнення цієї мети:

1. Задачі з відкритими відповідями: ставлення завдань, де учні повинні розглядати різні підходи та аналізувати рішення, сприяє розвитку критичного мислення.

2. Проєкти та творчі завдання: стимулювання учнів до розв'язання реальних проблем, розробки програм, створення власних проєктів або додатків.

3. Розробка алгоритмів: задачі на розробку алгоритмів сприяють розвитку системного та аналітичного мислення.

4. Групова робота: розвиток комунікативних навичок та вміння працювати у команді, що є важливим для творчого процесу.

5. Використання педагогічних ігор: інтерактивні ігри можуть бути ефективним засобом для закріплення та вдосконалення навичок учнів.

6. Аналіз помилок та виявлення альтернативних рішень: сприяє розвитку аналітичних здібностей та вміння дивитися на проблему з різних точок зору.

7. Самостійні проєкти та дослідження: надання можливості учням обирати тему та досліджувати її самостійно, що сприяє самопізнанню та креативності.

8. Використання віртуальних лабораторій: дозволяє учням відтворювати та вивчати різні сценарії взаємодії програм та алгоритмів.

9. Сприяння самооцінці та самоконтролю: надання учням можливості аналізувати свої досягнення та вдосконалювати власний підхід.

Ці підходи сприяють розвитку критичного мислення та творчості у навчанні інформатики, що робить процес більш цікавим та продуктивним для учнів.

Психологічна підтримка учнів у подоланні можливих труднощів у навчанні інформатики грає важливу роль у їхньому успіху. Ось кілька стратегій:

– Створення довіри та підтримки: вчителі та батьки повинні створити сприятливу атмосферу, де учні можуть відкрито обговорювати свої труднощі та запитувати про допомогу.

– Виявлення індивідуальних потреб: розуміння індивідуальних особливостей та потреб учня дозволяє надати адекватну підтримку.

– Стимулювання позитивного мислення: похвала за зусилля та досягнення допомагає учням вірити у власні можливості.

– Надання часу на освоєння матеріалу: важливо дозволити учням працювати у своєму темпі та враховувати їхні індивідуальні можливості.

– Заохочення до розв'язування проблем: запитування та обговорення можливих проблем та труднощів допомагає учням розглядати їх як виклик, а не перешкоду.

Роль батьків та вчителів у стимулюванні інтересу до інформатики також максимально важлива:

– Сприяння позитивному ставленню: заохочення позитивного ставлення до навчання інформатики сприяє підвищенню мотивації.

– Пошук додаткових ресурсів: рекомендація цікавих онлайн-курсів, книг та ресурсів може розширити горизонти учнів.

– Заохочення до самостійності: сприяння учням у самостійному вивченні та вирішенні завдань допомагає розвивати в них впевненість у власних здібностях.

– Організація додаткових заходів: організація конкурсів, гуртків чи подій, пов'язаних з інформатикою, сприяє поглибленню інтересу.

– Виявлення і розвиток обдарованості: важливо виявляти та підтримувати обдарованих учнів у галузі інформатики.

Ці заходи допомагають створити позитивну навчальну атмосферу та стимулювати інтерес до навчання інформатики [4].

У висновку можна підкреслити, що викладання інформатичної освіти є надзвичайно важливим та впливовим процесом у сучасному освітньому середовищі. Особливості цієї галузі вимагають від вчителів і педагогів врахувати широкий спектр факторів, таких як швидкий технологічний розвиток, різноманітність навчальних стилів учнів та різнорівневий рівень підготовки.

Для успішного викладання інформатики необхідно впроваджувати сучасні методи та підходи, сприяти розвитку критичного мислення та творчих здібностей учнів. Важливо створювати стимулюючу навчальну атмосферу, де кожен учень може відчувати підтримку та знайти способи подолання можливих труднощів.

Батьки та вчителі грають важливу роль у формуванні інтересу до інформатики в учнів. Вони можуть стати каталізаторами позитивного ставлення до цієї галузі, сприяючи самостійному навчанню та розвитку обдарованості. Важливо пам'ятати, що викладання інформатики – це не тільки набір знань, а й розвиток навичок, необхідних для успішної адаптації до сучасного технологічного світу.

Література

1. Карпенко Г. В. Розвиток інформаційної безпеки молодших школярів на уроках інформатики у ЗНЗ. *Початкове навчання та виховання*. 2014. № 1–2. С. 22–34.
2. Конончук В. В. Урок інформатики в системі розвивального навчання. 2014. № 2. С. 2–9.
3. Смоляк В. М. Методика інформатики в початковій школі. Запоріжжя. 2005. С. 50.
4. Вплив комп'ютера на дитину. URL: <http://www.slideshare.net/kovalevakow/ss32611136?related=4>

УДК 373.3-02(477)(045)

**Ірина Бондарук,
Анастасія Архипчук**

Кошунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – **Юлія Луцюк**

ОСОБЛИВОСТІ НУШ

Висвітлено концептуальні підходи та бачення реформи «Нова українська школа» через призму положень класиків філософсько-педагогічної вітчизняної та зарубіжної педагогічної думки, що мали вплив на освітні зміни в Україні.

Ключові слова: освітнє середовище, Концепція «Нова українська школа», особистість, моделі освітнього середовища, структура освітнього середовища, компоненти освітнього середовища.

Постановка проблеми. У Концепції «Нова українська школа» серед дев'яти ключових компонентів формули нової школи важливою складовою визначено «сучасне освітнє середовище, яке забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу» [1, с. 11]. Формування особливого освітнього середовища дасть змогу здійснити гуманізацію освіти, гарантувати дотримання прав людини, задовольнити індивідуальні потреби суб'єктів освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В основу концептуальних засад розвитку освіти та освітніх реформ покладено положення класиків філософсько-педагогічної думки, зокрема, таких, як Платон, Аристотель, Вольтер, Ж.-Ж. Руссо, Дж. Дьюї, В. Кілпатрик, Е. Коллінгс, Е. Паркхер, Дж. Локк, І. Кант, Г. Гегель, М. Монтессорі, Я.-А. Коменський та вітчизняних мислителів і педагогів – Г. Сковороди, Т. Шевченка, М. Грушевського, К. Ушинського, Б. Грінченка, В. Сухомлинського, С. Русової та ін.

Мета дослідження – проаналізувати витоки реформи «Нова українська школа», здійснити огляд основних ідей вітчизняної прогресивної педагогічної думки та їхнє втілення у її концептуальних засадах.

Формулювання цілей дослідження.

1. Науково опрацювати дані емпіричного прогнозу щодо розвитку Нової української школи.

2. Обґрунтувати положення, що вміщують інформацію про реалії і перспективи розвитку Нової української школи в контексті реформування загальної середньої освіти.

Виклад основного матеріалу. Нова українська школа – це ключова реформа Міністерства освіти і науки України. Головна її мета – створити школу, в якій буде приємно навчатися і яка даватиме учням не тільки знання,



як це відбувається нині, а й вміння застосовувати їх у житті. Нова українська школа – це школа до якої приємно ходити учням. Тут уважно прислуховуються до їхньої думки, вчать критично мислити, не боячись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Водночас, батькам теж подобається відвідувати цю школу, адже тут панують співпраця та взаєморозуміння.

До роботи у Новій українській школі повинні готувати майбутніх учителів заклади вищої освіти, керуючись вимогами сьогодення та використовуючи вітчизняний досвід їх практичної підготовки. Нову українську школу неможливо уявити без інновацій. Необхідні зміни стосуються її змісту, форм, методів і засобів навчання. Пошуки шляхів удосконалення системи національної освіти в цілому та початкової зокрема привели до ідеї впровадження в освітній процес, починаючи з 1-го класу, такого методичного явища як інтеграція навчання.

У Концепції «Нова українська школа» зазначено, що навчальний матеріал можна інтегрувати в змісті споріднених предметів або вводити до складу предметів у вигляді модулів. З 1 вересня 2018/2019 н. р., у навчальних планах початкової школи поруч із такими предметами, як математика, рідна та іноземні мови, введений інтегрований курс «Я досліджую світ», який інтегрує в собі зміст освітніх галузей: «Громадянської, соціальної і здоров'язбережувальної», «Природничої» – із залученням змісту інших галузей: «Технологічної», «Мовно-літературної», «Математичної», «Мистецької». Він має на меті розширити елементарні знання учнів про предмети та явища природи та соціуму, розкрити в доступній формі зв'язки між неживою і живою природою та впливам людини на природу, виховувати любов до Батьківщини, формувати вміння аналізувати, оцінювати, систематизувати, узагальнювати об'єкти та явища, визначати закономірність зв'язків між ними, виробляти практичні уміння і навички [3, с. 34].

Метою початкової освіти є всебічний розвиток дитини, її талантів, здібностей, компетентностей та наскрізних умінь відповідно до вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей і потреб, формування цінностей, розвиток самостійності, творчості та допитливості. Одним із пріоритетних завдань, на нашу думку, є вдосконалення освітнього простору, який би відповідав потребам сьогодення, і водночас забезпечував такий розвиток освітньої сфери держави, який би мав власні переваги та досягнення. Саме цьому сприятиме формування людини з новим творчим інноваційним мисленням, яка могла б самовдосконалюватись, реалізовувати себе та генерувати конструктивні пропозиції з наступним їх втіленням у практичну професійну та суспільну діяльність.

**Ідеї вітчизняної педагогічної думки та їх втілення
у концептуальних засадах реформи «Нова українська школа»**

<i>Імена видатних постатей, ідеї яких вплинули на розроблення та впровадження реформи НУШ</i>	<i>Бачення побудови освітнього процесу та основні ідеї</i>	<i>Відображення у концептуальних положеннях НУШ</i>
Г. Сковорода	Філософія серця та пізнання себе; повага до Вітчизни, свого народу, батьків, учителів, благодійників; виховання у суспільстві, у процесі різних взаємостосунків, у родинному середовищі, ідея «сродної праці» як органічної потреби кожної людини	Наскрізний процес виховання, який формує цінності; виховання відповідальних громадян; розпізнання і розвиток індивідуальних талантів дитини; поглиблення професійної орієнтації для правильного вибору професії
Т. Шевченко	Виховання у дітей любові до Батьківщини, рідної мови, народних традицій та фольклору; народна педагогіка та родинне виховання; роль учителя	Формування національної ідентичності; плекання патріотизму; навчання українською мовою; взаємодія з родиною, педагогіка партнерства
К. Ушинський	Національна школа, національна система виховання; обґрунтування дидактичних принципів свідомості, наочності, систематичності, міцності засвоєння знань; розвиток пізнавальної активності школярів, мислення, емоційності, розвиток мовленнєвої активності; наступність у навчанні; духовно-моральне виховання	Усебічний гармонійний розвиток особистості дитини з урахуванням її вікових та індивідуальних психофізіологічних особливостей; застосування активних методів навчання; відповідне освітнє середовище; формування високоморальної особистості
І. Франко	Національна школа та власна освітня традиція, культура; значення соціального середовища для розвитку особистості; вплив навколишнього світу на людину; культурна інтеграція всього потенціалу людини, становлення українства	Метою освіти є «...виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору» (Верховна Рада України, 2017, с. 1)
Б. Грінченко	Народна педагогіка та навчання рідною мовою у школах; групові методи навчання, систематизація знань; народна школа; учитель і самовдосконалення	Розвиток національної системи освіти, умотивований учитель, який має можливості діяти творчо та креативно; професійно розвиватися та вдосконалюватися

С. Русова	Гуманізм, демократичність, народність, природо- та культуровідповідність, особистісно орієнтований підхід, загальнолюдські цінності; розумове, морально-естетичне та трудове виховання дитини; три основні принципи нової школи: активність, індивідуалізація та соціалізація виховання; соціальне підґрунтя шкільної активності через ігри, екскурсії тощо	Забезпечення повного і своєчасного доступу до навчання усіх дітей молодшого шкільного віку; різностороннє використання досягнень дошкільного віку; індивідуалізація навчання, активні методи і форми навчання через соціальну взаємодію; формування цілісної всебічно розвиненої особистості; плекання загальнокультурних, морально-етичних цінностей
В. Сухомлинський	Дитиноцентризм, школа радості, позитивні емоції; педагог як творча особистість, творець, вірець, світоч, експериментатор; ефективні педагогічні методики та підходи, доброзичливість, усвідомлення світу дитинства, гумор, заохочення дитини до пізнання	Педагогіка партнерства, що ґрунтується на співпраці та взаємодії учасників освітнього процесу – учня, учителя і батьків; особлива увага професійному розвитку вчителя; мотивація дитини до навчання; формування відчуття радості пізнання; дружнє освітнє середовище
Г. Ващенко	Ідеал національного виховання; віра в добро, справедливість, уміння відстоювати це навколо себе; система освіти, що має відповідати соціально-політичному устроєві країни, а також психологічним особливостям народу та його національним традиціям	Формування патріота з активною позицією, який діє згідно з морально-етичними принципами, здатний приймати відповідальні рішення, поважає гідність і права людини (Кабінет Міністрів України, 2016 р.)
В. Кремень	Дитиноцентризм та інноваційна особистість; філософія змін у системі освіти відповідно до загальнолюдських цінностей та потреб сучасного суспільства; випереджальна трансформація національної системи освіти	Орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм; формування компетентностей та навичок; розвиток і формування інноваційної, конкурентоспроможної на ринку праці особистості, здатної змінювати навколишній світ, розвивати економіку за принципами сталого розвитку, та навчатися впродовж життя
І. Зязюн	Гуманістичний світогляд; закріплення в освіті загальнолюдських цінностей; усвідомлення цінності гармонії та єдності людини і природи, відмова від авторитарного, міфологічного світогляду, вміння досягати компромісів, толерантність, повага до інших культур, цінностей, вірувань	Реформа орієнтована на потреби сучасного суспільства, нова структура школи, яка забезпечує якісне засвоєння нового змісту і дає можливості для набуття життєвих компетентностей; професійний розвиток учителя; формування компетентностей сучасного вчителя

Огляд основних ідей вітчизняних класиків філософсько-педагогічної думки щодо реалізації середньої освіти та розвитку людини, а саме вітчизняних мислителів, педагогів та науковців, серед яких Г. Сковорода, Т. Шевченко, К. Ушинський, С. Русова, Б. Грінченко, Г. Ващенко, В. Сухомлинський та ін., дає підстави стверджувати, що їхній педагогічний доробок лежить в основі концептуальних підходів до реалізації реформи «Нова українська школа».

Перспективи подальших досліджень розгортання реформи «Нова українська школа» вбачаємо у необхідності урахування її перебігу в умовах, що постійно змінюються, зокрема під час війни та в контексті післявоєнної розбудови.

Висновок. За умови уведення в дію активного чинника – Закону України «Про освіту» та його дотримання Нову українську школу характеризуватиме високий технологічний рівень, новітнє навчально-методичне й інформаційне забезпечення, потужний кадровий потенціал.

Отже, розбудова Нової української школи – це довготермінова реформа, яка розпочинається вже зараз. Шлях її упровадження буде супроводжуватися суттєвими змінами всіх складників освіти. Наразі, сьогоднішні школярі мають відчутти зміни й отримати кращу якість освіти.

Література

1. Нова українська школа: порадник для вчителів / за заг. ред. Н. М. Бібік. Київ : Літера ДТД, 2018. 160 с.
2. Колган Т. В. Нова українська школа – нові підходи до навчання й викладання. *Наукова скарбниця Донеччини*. Слов'янськ, 2018. № 1.
3. Євтух М. Б., Терентьєва Н. О. Підготовка фахівця для Нової української школи як один із напрямів формування людини з новим типом мислення. *Наукова скарбниця Донеччини*. Слов'янськ, 2018. № 1.
4. Сергійчук О. М., Багно Ю. М. Роль вчителя Нової української школи у реформуванні початкової освіти. *Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності та майбутнього* : матеріали III Міжнар. наук.-практ. конф. (11–12 квітня 2019 р., м. Чернігів). Черкаси : Вид. Чабаненко Ю. А., 2019. С. 174.

УДК: 373.3.016:091.33-027.22:502/504(043.2)

Вікторія Борнос,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк.

Науковий керівник – **Наталія Хомюк**

ПРОБЛЕМНО-МОДЕЛЮВАЛЬНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ ТВОРЧОГО РОЗВИТКУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ НА УРОКАХ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Акцентовано увагу на проблемному навчанні, яке характеризується доцільною організацією освітнього процесу, формуванням розумових здібностей здобувачів освіти, а також розвитком критичного та логічного мислення.

Ключові слова: технологія, проблемні ситуації, проблемно-моделювальні ігри, вміння, знання, спостереження.

У процесі вивчення молодшими школярами інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у дітей формуються уявлення про навколишній світ. Він базується на творчій співпраці між здобувачем освіти та учителем, навчанні на ситуаціях, наближених до реального життя. Головна мета нової української школи – виховати всебічно розвинену особистість. Одним із складових інноваційних педагогічних технологій є проблемне навчання, яке у свою чергу складається з проблемних ситуацій.

Проблемно-моделювальні ігри на уроках «ЯДС» є корисним інструментом для розвитку критичного і творчого мислення і здобувачів освіти. Саме на уроках «Я досліджую світ» у дітей виникає дуже багато питань: «Чому?», «Як?», «Звідки?». Вчитель разом з дітьми може виконувати проблемно-моделювальні ігри всіма можливими способами:

- через проблемне викладання знань учителем;
- через організацію частково-пошукової діяльності;
- через організацію дослідницької діяльності шляхом спостереження здобувачами освіти за погодою чи за результатами самостійного досліджу.

За способом подачі інформації проблемні ситуації бувають:

- текстовими (виникають під час осмислення учнями інформації, що міститься в тексті або графічному матеріалі (схемах, кресленнях);
- безтекстовими (створюються усно, через матеріалізовану ситуацію – демонстрацію за допомогою пристрою чи природного явища).

За часом вирішення:

- короткочасними (використовуються для оперативної активізації діяльності школярів);
- тривалими (розв’язуються не на одному занятті, а на двох-трьох).

Проблемні ситуації на уроках «Я досліджую світ» є досить непередбачуваними. Тому педагог повинен бути готовим до будь-яких ситуацій. Завдання вчителя-знайти вирішення проблеми, яка виникла на уроці. Наприклад: У підручнику «Я досліджую світ» О. В. Волощенко. Тема: «Як людина використовує енергію Сонця, вітру і води», (ст. 52.)

1. Жевжики розмірковували, чим неможливо скористатися без електроенергії. А як вважаєш ти?
2. На запитання "Які природні об'єкти є джерелом енергії?" діти дали різні відповіді. Доповни їхні репліки власними прикладами.



Рисунок 1

Здобувачі освіти ознайомлюються з питаннями, які є в підручнику (рис. 1), дають різні відповіді, а вчитель доповнює їхні репліки, це допомагає активізувати пізнавальну діяльність.

Отже на поставлені проблемні питання здобувачі освіти дають відповіді, використовуючи знання по цій темі. Вчитель слухає думку кожного. Виконуючи завдання 2, здобувачі освіти можуть провести дискусію між собою, це допомагає їм навчитися обґрунтовувати свою думку, захищати її.

В завданні 3 дітям пропонується розказати за малюнками, у чому переваги й недоліки кожної з груп джерел енергії і чому, на їх думку, ці групи мають такі назви? Це завдання стимулює дітей логічно та креативно думати. Саме під час виконання його у здобувача освіти можуть виникнути питання «Як?» та «Чому?», це допомагає здобувачам освіти знаходити правильну відповідь.

3. Розкажи за малюнками, у чому переваги й недоліки кожної з груп джерел енергії. Чому, на твою думку, ці групи мають такі назви?



Рисунок 2

Для того, щоб розвивати творчі здібності школярів, вчитель може використовувати проблемно-моделювальні ігри, які є одним з ефективних засобів, які сприяють розвитку творчих здібностей дітей, адже головним в проблемно-моделювальних іграх є імпровізація. Під час застосування цих ігор у них формуються такі якості:

- здатність самостійно й оригінально справлятися з проблемою;
- здатність знаходити компроміс;
- розвиток креативного мислення;
- розвиток творчих здібностей.

Під час практики на уроці «Я досліджую світ» у 3 класі, ми використали гру «Проблемне запитання».

Спочатку діти прослухали історію про двох друзів. Після цього вони відповідали на питання:

- «Хто в цій ситуації не правий?»;
- «Чи правильно вчинив один із друзів?»;

– «Що би ви порадили?»;
 – «А чи можна так вчиняти з друзями? Чому не можна?»;
 – «Чи змінилася б ситуація, якби один із друзів вчинив інакше?» тощо, це залучає кожную дитину до роботи.

Проблемно-моделювальні ігри потребують опори на знання, уміння, якими здобувачі освіти оволоділи в попередніх класах.

Серед студентів-практикантів 3-А групи Луцького педагогічного коледжу, нами було проведено опитування. Чи вважають вони дієвим використання проблемних ситуацій на уроці «Я досліджую світ» та чи часто вони використовують їх при підготовці до своїх уроків?

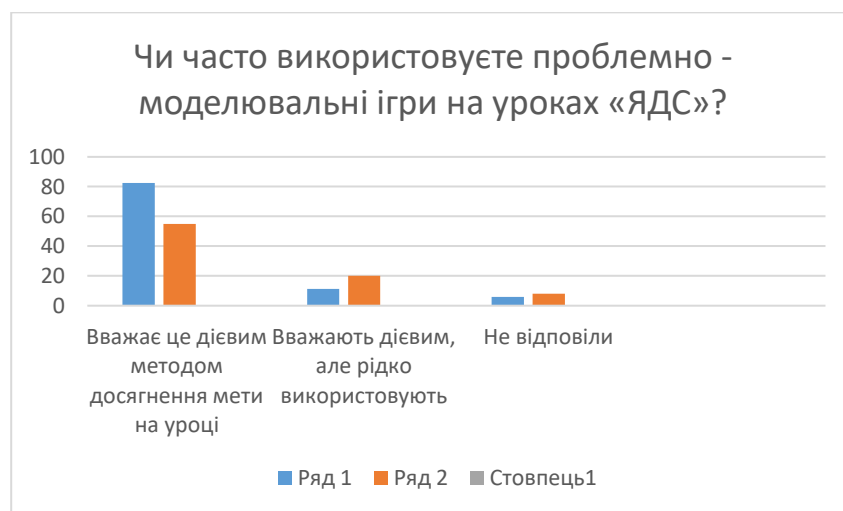


Рисунок 3

82,5 % – вважає, це дієвим методом досягнення мети на уроці.

11,3 % – вважають дієвим, але рідко використовують.

6,2 % – не відповіли.

Отже, використання ігор і проблемних ситуацій на уроках «Я досліджую світ» допомагає активізувати пізнавальну діяльність школярів, розвивати їх критичне та творче мислення, дає змогу залучити всіх здобувачів освіти до роботи, розвинути навички роботи як у групах так і самостійно, спонукати кожную дитину мислити швидко, креативно, шукати та знаходити вирішення проблем свідомими та розумними методами, а не лише завдяки пам'яті.

Література

1. Закон України «Про позашкільну освіту». Київ : Верховна рада України. 2014.
2. Волощенко О. В., Козак О. П., Остапенко Г. С. Я досліджую світ : підруч. для 2 кл. Київ. 2019. 128 с.
3. Прийоми і методи побудови процесу пізнання на уроці.
 URL: <http://ukped.com/statti/teorija-navchannja/6428-priiomi-i-metodi>

УДК 305:316.663]:373.3(043.2)

**Вікторія Веремчук,
Дарина Вайнер,**

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради м. Луцьк.
Науковий керівник – **Юлія Луцюк**

РОЛЬ ГЕНДЕРНОЇ ОСВІТИ В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Підкреслюється, що гендерна освіта в початковій школі може грати ключову роль у формуванні свідомих, емпатичних та рівноправних громадян, сприяючи подоланню стереотипів та встановленню гендерної рівності в сучасному суспільстві.

Ключові слова: освіта, гендер, початкова освіта, гендерна рівність, школа.

Гендерна освіта у початковій школі, спрямована на розуміння, аналіз і усунення гендерних стереотипів та нерівностей в суспільстві. Ця освіта сприяє розвитку свідомості щодо гендерних питань, а також сприяє створенню рівних можливостей для всіх учнів, незалежно від їхньої статі.

Однією з основних цілей гендерної освіти є формування рівності між хлопчиками і дівчатками, а також підтримка різноманітності гендерних ідентичностей. Гендерна освіта в початковій школі допомагає учням розуміти, що немає жорстких обмежень щодо того, як повинні вести себе хлопці й дівчата. Вона сприяє розкриттю перед учнями різних життєвих можливостей та кар'єрних шляхів незалежно від статі.

Гендерна освіта у школі – це підхід до навчання, який ставить за мету розуміння та усунення стереотипів стосовно статі, а також підтримку гендерної рівності.

Гендерна освіта в школах є важливою не тільки для боротьби з гендерними стереотипами, але й для формування толерантної та багатогранної особистості. Вона вважає, що включення гендерних питань до навчальної програми допоможе учням розширити свої горизонти та підготувати їх до життя в різноманітному суспільстві.

Гендерна освіта також сприяє розвитку емпатії та підтримки серед учнів. Учні вчаться розуміти і поважати інших незалежно від їхньої статі та гендерної ідентичності. Це сприяє створенню дружнього та гармонійного навчального середовища, де всі учні відчують себе комфортно.

Також, гендерна освіта в початковій школі сприяє розумінню гендерних проблем та насильства відповідно до статі. Учні навчаються визнавати і уникати гендерного насильства та дискримінації, що є важливим аспектом виховання в гармонійному суспільстві.

Сучасні гендерні дослідження базуються на концепції статево-рольового виховання Л. І. Столярчук та її учнів: В. В. Дудукалова, який досліджував педагогічні умови статево-рольового виховання студентів; М. А. Толстих,



яка розглядала процес становлення гендерної ідентичності студентів; Т. С. Кузнецова, який вивчав процес формування культури взаємостосунків старшокласників (гендерний аспект); Т. П. Машихіної, яка присвятила своє дослідження формуванню статево-рольової поведінки старших підлітків; М. А. Радзівілової, яка досліджувала можливості виховання дошкільників у процесі статево-рольової соціалізації. Серед українських учених-педагогів актуальність упровадження гендерної парадигми, зокрема з проблеми гендерного виховання учнів різних вікових категорій, обґрунтовується у роботах С. Т. Вихор, О. М. Кікінежді, В. П. Кравця, О. С. Цокур.

Навчальний предмет «Я досліджую світ» у початковій школі спрямований на розвиток загальних пізнавальних навичок учнів і вивчення різних аспектів навколишнього світу. Гендерна освіта в початковій школі може і повинна бути важливою частиною цього навчального процесу, оскільки вона допомагає створити більш рівноправне, різноманітне навчальне середовище.

Гендерна освіта в контексті предмету «Я досліджую світ» вказує учням, що немає обмежень на основі статі, і що будь-яке дитя може вивчати і досліджувати різні аспекти світу незалежно від їхньої статі чи гендерної ідентичності. Гендерна освіта допомагає розривати стереотипи про те, якими «повинні» бути хлопчики і дівчатка у своєму дослідженні світу. Вона надає можливість учням відчувати свободу вибору і самовираження. В поєднанні з предметом «Я досліджую світ», гендерна освіта, сприяє розвитку навичок співпраці та роботи в команді. Вона надає можливість учням спільно досліджувати навколишній світ, незалежно від їхньої статі, і навчає їх поважати та слухати один одного. Розуміння гендерної рівності допомагає учням розуміти питання гендерної рівності та сприяє створенню рівних умов для всіх учнів. Вона також надає можливість вивчати історії жінок та чоловіків, які зробили важливі внески у дослідження світу.

Метою реформи системи освіти є створення таких шкіл, що забезпечують різноманітний розвиток, виховання і соціалізації людей. Людина, яка визнає себе громадянином України, може жити в суспільстві, цивілізовано взаємодіяти з природою, має прагнення до самовдосконалення і усвідомити життєвий вибір, готова до навчання протягом усього життя [1, с. 39].

Зміни в освіті необхідні для досягнення позитивних змін у сфері рівності прав і можливостей жінок і чоловіків. Ця зміна має стосуватися змісту підручників, ставлення вчителів до дітей та розвитку сприятливого для дітей середовища в школах.

ЮНЕСКО підкреслює приховані та явні елементи шкільної програми. Наприклад, існування різних освітніх програм для хлопчиків і дівчаток є дискримінацією. Особливо це стосується бізнес-класів, де професійна орієнтація спрямована на інтеграцію традиційних гендерних ролей. Ця проблема вирішується Міністерством освіти і науки з 2017-го, коли в українських школах були скасовані обов'язкові уроки сегрегації за ознакою статі. Кожен учень має право вибрати вид діяльності, який йому найбільше

подобається. Курс присвячений створенню проєкту, який включає в себе придбання різних технік [2, с. 480].

Крім того, в школах є неявний розподіл академічних предметів на «жінок» і «чоловіків». До «жінок» відносяться гуманітарні науки, а до «чоловіків» – природа і математика. «Чоловічі» предмети вважаються більш складними, і для їх вивчення потрібні «вроджені здібності», а їх досягнення полягають в наступному: це важливіше. Однак вважається, що «жіночі» теми неважко добре вивчити з достатньою ретельністю. Результатом цієї проблеми декомунізації можна вважати співвідношення абітурієнтів-чоловіків і жінок серед вступників на спеціальності різних напрямків.

Ще однією проблемою, яка виникає в шкільній системі, є низький відсоток вчителів чоловічої статі. Отже, школа породжує формування усталених гендерних стереотипів. У школах формується уявлення про те, що чоловіки грають найбільш важливу роль в суспільстві й культурі, і закладається основа неповноцінності жінок.

Оскільки зміст предмету значною мірою відображено в підручниках, існування гендерних стереотипів є нагальною проблемою як для учнів, які засвоюють гендерні уявлення про «неповноцінність» жінок, так і для вчителів, які посилюють стереотипні погляди з різним ставленням до студентів і студенток. Зокрема, вчителі з більшою ймовірністю будуть коментувати дівчаткам «порядок за столом» і зовнішній вигляд, а хлопчикам допускатися подібні недоліки.

Соціальні стереотипи про гендерні ролі жінок і чоловіків можуть бути запозичені з підручників і впливати на гендерний розвиток людини, гендерну соціалізацію на індивідуальному рівні, традиційні гендерні стереотипи можуть звужувати або розширювати особистісний розвиток, можливості самореалізації, вибір моделей і поведінки, види професійної діяльності, кар'єрне зростання, економічні, політичні та соціальні можливості людини. На рівні міжособистісних відносин декомунізація стереотипів обмежує прояв соціально-психологічних характеристик, які, як вважається, не формуються статтю, що призводить до конфронтації між статями в майбутньому.

Щоб подолати проблему поширення стереотипів у підручниках Міністерства освіти, були введені антидискримінаційні іспити за підручниками. Метою антидискримінаційного огляду є аналіз тексту підручника та нетекстових (ілюстрації, методологічні інструменти, орієнтовні матеріали) матеріалів, захищених обґрунтувань (расових, кольорових, політичних, релігійних) стереотипів, ксенофобії, ейджизму, андро- та антидискримінаційні форми.

Отже, під впровадженням гендерного підходу в освіті слід розуміти розширення життєвого простору для розвитку індивідуальних здібностей і схильностей кожної дитини, звільнення мислення вчителя від стереотипу гендерних ролей. Справжня рівність не означає гендерної рівності. В освітньому процесі враховуються особливості життєвих інтересів і психологічні відмінності між хлопчиками і дівчатками. Гендерна освіта



в початковій школі відіграє важливу роль у формуванні рівних можливостей, стереотипів та нормативів у гендерній сфері. Вона сприяє розумінню й прийняттю гендерної рівності, розширенню світогляду учнів і формуванню їхньої ідентичності; допомагає формувати свідоме, толерантне та рівноправне суспільство, в якому кожна особа має право на індивідуальну свободу та гідне ставлення, незалежно від гендерного розподілу ролей.

Література

1. Дрожжина Т., Малахова О., Марущенко О. Експертиза шкільних підручників : інструктивно-метод. матеріали для експертів щодо здійснення антидискримінаційної експертизи електронних версій проектів підруч., поданих на конкурсний відбір проектів підруч. для 5 та 10 кл. закл. заг. середньої освіти. Київ : Пед. думка, 2018. 39 с.
2. Луценко О. А. Гендерна освіта й педагогіка. *Основи теорії гендеру* : навч. посіб. Київ : КІС, 2021. С. 476–503.
3. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої освіти. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkolacompressed.pdf>
4. Кравець В. П. Гендерна педагогіка : навч. посіб. Тернопіль : Джура, 2003. 416 с.
5. Міщик Л. І. Актуальність гендерного підходу в освіті. *Проблеми освіти* : наук.-метод. зб. Київ, 2002. Вип. 27. С. 118–127.

УДК 373.3.091.33-027.22:502/504(043.2)

Христина Гламазда,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – Наталія Хомюк

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОГО ІНТЕРЕСУ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ШЛЯХОМ ВПРОВАДЖЕННЯ ІГРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НАВЧАННЯ НА УРОКАХ ЯДС

Проаналізовано особливості ігрових форм роботи з використанням інформаційно-комунікаційних технологій на уроках природознавства у початковій школі. Охарактеризовано види ігор і вказано переваги застосування таких ігор на уроках.

Ключові слова: ігрові технології, ігровий підхід, пізнавальний інтерес, види ігор, роль ігрової діяльності, вимоги до ігор.

Нова українська школа має принципово інший погляд на освіту з точки зору мети, організації та взаємодії між учасниками. Ключовою частиною освітньої реформи є акцент на розвиток індивідуальності здобувача освіти співпрацю з усіма учасниками освітнього процесу та оновлення змісту освіти. Компетентнісна освіта робить акцент на навчанні застосовувати знання на практиці, а не на бездумному заучуванні фактів і визначень, а також на розвитку навичок і способів мислення, які невіддільні від сучасного життя.

Для реалізації концепції Нової української школи необхідно посилити інноваційні процеси, спрямовані на модернізацію змісту, форм і методів

навчання. Оскільки традиційні методи є основою освітнього процесу, але їхня ефективність поступово знижується, а також разом з ними знижується інтерес здобувача освіти до класних занять. Для підвищення пізнавального інтересу здобувачів освіти та покращення якості їхніх знань впроваджуються нестандартні методи та форми, зокрема й ігровий підхід у навчанні.

Одним із видів інноваційних технологій є ігрові технології. Їх використання на уроках у початковій школі відповідає природним потребам дитини, адже за своєю природою гра – це найвластивіша форма життєдіяльності дітей. У дитячому віці саме в грі відбувається вільний розвиток особистості. У грі за власними правилами діти відчують себе дійсно вільними і усвідомлюють власне життя як свій вибір [1].

Гра дуже природна для дітей, і вони готові грати, із захопленням приймаючи всі умови, зачаровані процесом дії, можливістю рухатися та успіхом серед однокласників. Коли діти поглинуті грою, вони не усвідомлюють, що навчаються, запам'ятовують нові речі та переживають незвичні ситуації. Поповнюються поняття та уявлення дитини, розвивається творчість та уява. Сучасні діти молодшого шкільного віку повинні з ентузіазмом ставитися до навчання. Саме тому автори нових підручників та навчальних матеріалів органічно поєднують елемент гри з навчальним елементом у способах навчання та виховання дітей молодшого шкільного віку.

Ігри з використанням інформаційно-комунікаційних технологій посідають особливе місце в освітньому процесі. Ігри допомагають активізувати пізнавальну та творчу діяльність здобувачів освіти забезпечують ефективне засвоєння навчального матеріалу та мотивують здобувачів освіти до навчання. Такі ігри стимулюють інтерес здобувачів освіти та мотивують їх до навчання, спонукають їх шукати додаткову інформацію. Вони також урізноманітнюють діяльність здобувачів освіти, роблять уроки більш цікавими та насиченими, розвивають розумові здібності, мислення, пам'ять, увагу, дисциплінованість та організаторські здібності.

Роль ігрової діяльності в початковій школі має важливе місце:

- 1) у здобувачів освіти виробляється звичка мислити та зосереджуватися; розвивати увагу, пам'ять, уяву; прагнути до знань;
- 2) завдяки ігровій діяльності процес навчання стає цікавим і легко засвоюється новий матеріал;
- 3) гра створює у дітей позитивний настрій, з яким приємніше навчатися;
- 4) в руках учителя гра стає інструментом виховання, що дає змогу повніше враховувати вікові особливості дітей;
- 5) завдяки ігровій діяльності розвивається ініціатива та самостійність, а також у класі панує атмосфера свободи і творчого розкриття дитини.

Ігри поділяються:

- 1) за кількісним складом: індивідуальні, групові, парні;
- 2) за тривалістю проведення: ігри-мініатюри ігри-епізоди, ігри-заняття;
- 3) за складністю;

- 4) за використанням матеріалом;
- 5) за характером і формою поведінки;
- 6) за способом проведення [3].

Нами було проведено опитування у КЗЗСО «Луцький лицей № 24 Луцької міської ради» під час пробної практики, де брало участь 28 здобувачів освіти, метою якого було отримати відповіді на наступні запитання:

1. Чи погоджуєтесь ви з тим, що на уроках ЯДС мають використовуватися ігрові технології? Так – 100 %, ні – 0 %.

2. Чи подобаються вам ігри-вправи? Так – 100 %, ні – 0 %.

3. Чи краще ви засвоюєте інформацію за допомогою ігрових технологій? Так – 100 %, ні – 0 %.

Отже, провівши опитування, можна сказати, що ігрові технології відіграють важливу роль у навчанні дітей. Результат дослідження зображено на рис. 1.

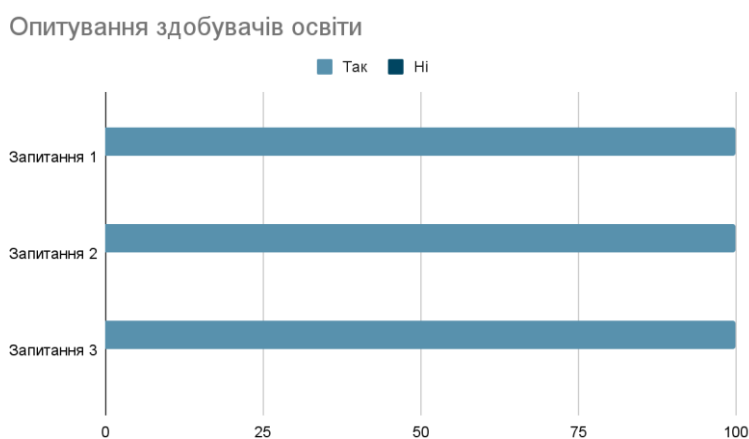


Рисунок 1

При виборі гри для уроку ЯДС необхідно враховувати тему, поставлену мету, знаннєвий потенціал здобувачів освіти, їх можливості. Для використання ігрового підходу з метою навчання, виховання і розвитку школярів вчителю варто дотримуватись таких вимог:

- 1) ігри мають відповідати навчальній програмі;
- 2) ігрові завдання повинні бути не надто легкими, проте й не дуже складними;
- 3) відповідність гри віковим особливостям;
- 4) ігри мають бути цікавими для дітей;
- 5) ігри мають бути навчального характеру, підвищувати навчальний інтерес;
- 6) правила гри мають бути зрозумілими для учнів;
- 7) наочність має відповідати змісту гри, не має відволікати чи бути зайвою.

Використання ігрових технологій на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ» активізують увагу, підвищуючи інтерес до вивчення предмету. Під час занять доцільно використовувати такі види ігор, як:

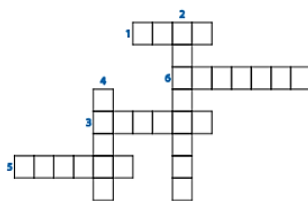
- ігрові моменти – важливий засіб як для підсилення інтересу дітей до навчальної діяльності, розвитку мотивації учнів початкової школи дидактичні ігри;
- ігри-вправи – кросворди, ребуси, вікторини тощо;
- ігрова дискусія. Передбачає колективне обговорення спірного питання, обмін думками, ідеями між кількома учасниками, ігри-драматизації;
- ігрова ситуація. Основою цього методу є проблемна життєва ситуація, створена в межах тієї чи іншої гри, з умовними, вигаданими, ігровими правилами, вправи-тренінги;
- рольова гра. Рольові ігри, на відміну від шкільних завдань, дозволяють учням вивільняти творчу енергію більш активним і доброзичливим способом. Вони є безпечною моделлю реальних життєвих ситуацій, з яких діти можуть багато чого довідатися про навколишній світ і про себе;
- дидактична гра – не самоціль, а засіб навчання і виховання. Мета дидактичних ігор – сформувані в учнів уміння поєднувати теоретичні знання з практичною діяльністю [2].

Під час виховної практики ми частіше використовуємо такі ігри-вправи: ребуси, вікторини, кросворди.



Сонячна система

Розгадай кросворд.



По горизонталі: 1. Уявна лінія, яка проходить через центр планети і навколо якої вона обертається.. 3. Уявна лінія, якою планета рухається навколо Сонця.. 5. Назва супутника землі.. 6. Великі кулясті небесні тіла, що обертаються навколо Сонця на різних відстанях..

По вертикалі: 2. Невбесне тіло, яке рухається навколо планети.. 4. Центральне і наймасивніше тіло Сонячної системи..



Створено за допомогою генератора завдань на сайті "Розвивок дитини"
childdevelop.com.ua

Вікторина «Небесні тіла»:

1. До складу Сонячної системи належать ... (9 планет).
2. Місяць – це ... (супутник Землі).
3. Найближчою до Сонця планетою є ... (Меркурій).
4. Сонячна система є частиною ... (Галактики).
5. Назви сузір'я ... (Кассіопея, Лебідь, Рак).



6. Доба на Землі дорівнює ... (24 години).
7. Малі небесні тіла – це ... (астероїди, комети, метеороїди).
8. Період часу, за який Земля робить повний оберт навколо своєї осі, називають ... (рік).

Використання цих ігрових прийомів дітям дуже сподобалися і на наступне заняття здобувачі освіти засвоїли матеріал набагато краще, а також згадували як було весело під час ігор-вправ.

Цінність розвивальних і виховних методів через гру в тому, що в ігровій діяльності тісно взаємодіють освітня, розвивальна та виховна функції. Завдяки ігровим формам занять можна залучати пасивних здобувачів освіти до регулярної розумової праці, а це дає змогу дитині повірити у свої сили, відчутти успіх, а також з кожним разом впевненіше висловлювати свою думку. Такі ігри сприяють всебічному гармонійному розвитку пізнавальних та розумових інтересів, позитивної мотивації до навчання дітей. Звідси і випливає, що використання ігрових технологій на уроках є невід'ємною частиною навчального процесу.

Література

1. Генератор ребусів. URL: http://rebus1.com/ua/index.php?item=rebus_generato (дата звернення: 25.10.2023).
2. Ігрові технології на уроках. URL: <https://sites.google.com/site/ditinaiskola/dla-vciteliv/igrovi-tehnologii-na-urokah> (дата звернення: 24.10.2023).
3. Розвиток дитини. URL: <https://childdevelop.com.ua/worksheets/tag-cross-read-sortpor> (дата звернення: 25.10.2023).
4. Нова українська школа: поради вихователю групи продовженого дня у закладах середньої освіти : навч.-метод. посіб. Львів : Вид-во «Світ», 2019. 224 с.
5. Нова українська школа: методикам навчання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти на засадах компетентнісного підходу : навч.-метод. посіб. Київ : Генеза, 2020. 240 с.

УДК 39:373.3.015.31:172.15](043.2)

Анастасія Годлевська,
Комунальний заклад вищої освіти
«Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради,
м. Луцьк.
Науковий керівник – **Сергій Марчук**

НАРОДНОПЕДАГОГІЧНІ ЧИННИКИ ТА ПРИНЦИПИ У СИСТЕМІ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Розглянуто зміст головних чинників формування особистості та вимог до виховання у народно-педагогічному досвіді українців.

Ключові слова: чинник, принцип, правило, народна педагогіка.

Одним із завдань сучасного педагога є виховувати у здобувачів освіти повагу до державної мови та державних символів України, національних, історичних, культурних цінностей України, дбайливе ставлення до історико-культурного надбання України [1].

Повсякденність не раз спонукала задуматися над тим, чому все те краще, що досягло людство, не завжди властиве окремій особі, чому одна людина добра, а інша – зла, один щасливий, а інший прожив ціле життя, так і не знайшовши щастя. Народ своїм допитливим розумом прагнув збагнути причину цих явищ, заглибитись у духовний світ людини, виявити ті чинники, від яких насамперед залежить становлення людської особистості. І погляди спрямовував до сім'ї як першоджерела життя людини. Так поступово, в результаті багаторічних педагогічних пошуків, емпірично визрівали народні уявлення про основні чинники формування особистості в сім'ї [3, с. 41].

Мета статті – проаналізувати основні чинники розвитку особистості та принципи виховання в українській народній педагогіці.

Великого значення в родинній педагогіці надавалося чиннику спадковості. Але в поглядах на спадковість було чимало суперечностей, у яких схрестилися інтереси багатих і бідних. Народна педагогіка в основних аспектах дає об'єктивне трактування суті спадковості та її місця у формуванні особистості. Багаторічні спостереження переконують, що в спадковість передаються лише певні фізичні ознаки (будова тіла, колір шкіри, очей, волосся), природні зачатки яких-небудь рис, здібностей або властивостей, деякі риси характеру. Проте більшість рис у спадковість не передається, а набувається.

Другим важливим чинником впливу на особистість родинна педагогіка висуває *середовище* – стан взаємин у сім'ї, розпорядок життя, побут, звичаї і традиції, матеріальне становище, житлові умови. Сім'я впливає на дитину з першого дня народження. Ідея залежності характеру людини від середовища, побутових умов, домашнього оточення, всього укладу життя сім'ї висловлена в багатьох українських народних прислів'ях і приказках. Наприклад: «З ким поведешся, від того й наберешся», «З розумним будеш розумним, а з дурним і сам будеш таким», «Ниточка веде до клубочка», «Який стук, такий грюк», «Кожна птичка свою пісню співає і своє гніздечко має» [4].

Вплив на дитину таких чинників, як домашнє оточення, уклад життя родини, особливо зростає тоді, коли вона починає ходити й оволодівати мовленням. Адже саме тоді в неї з'являється більше можливостей для фізичного і духовного контакту з навколишнім світом («Перший крок дитини – радість для родини», «Як говорить дитя, то вирує в хаті життя») [4].

Сім'я позитивно впливає на дітей тільки тоді, коли в ній панує здоровий дух єдності. Родинні чвари, постійні сварки між батьками, а ще гірше негідна поведінка когось із них, погані житлові умови, невпинна гонитва за збагаченням негативно впливають на поведінку дітей, знижують виховні можливості сім'ї.



Чітко визначився в народних уявленнях і такий, могутній чинник формування особистості, як виховання, особливо виховання прикладом. Це виражено, зокрема, в народних афоризмах: «Добрий приклад кращий за сто слів», «Бурчання наскучить, приклад научить», «Приклад кращий за правило» [3, с. 43]. У цих висловленнях відбиті результати спостережень над схильністю дитини наслідувати старшого брата чи сестру, матір чи батька, сильнішого чи розумнішого товариша, а також народна виховна практика привернення дітей до наслідування за принципом «роби так, як я».

Усі три чинники в народній педагогіці розглядаються як однаково важливі, проте в різних ситуаціях кожний з них може стати вирішальним: чи то спадковість («Яке коріння – таке й насіння», «Яке зіллячко, таке й сім'ячко», «Від лося – лосята, від свині – поросята»), чи то середовище («Як зайдеш між: реп'яхи, то й реп'яхів наберешся», «Як у сім'ї згідливе життя, то й виросте дитя до пуття»), чи то виховання («Що виховаєш, то й матимеш») або ж спадковість і виховання («Яке дерево, такі його віти, які батьки, такі й діти», «Яка гребля, такий млин: який батько, такий і син») [3, с. 43].

Етнопедагогіка має свої *принципи виховання*. Принципи виховання – це сукупність вихідних положень та ідей, які визначають зміст, форми і методи виховання.

Провідними є такі принципи виховання: природовідповідність, культуровідповідність, народність виховання, виховання в праці, єдність навчання і виховання, зв'язок із життям рідного народу, гуманізм, активність і ініціативність виховання в процесі виховання, орієнтація на загальнолюдські моральні цінності. Принциповим в етнопедагогіці є врахування віку дитини, виховання з ранніх років, гуманне ставлення до дитини, утвердження любові, поваги і ласки до дітей, піклування про дитину в сім'ї, атмосфера розумної вимогливості до дитини, повага дитини до батьків, авторитет жінки-матері, послідовність і наступність у виховних дій, індивідуальний підхід до дітей, знання дитячої психології, наочність і приклад у вихованні, підготовка до життя і праці, самовиховання та самодіяльність.

У процесі багатовікової життєвої практики викристалізувались провідні принципи виховання – сукупність вихідних положень та ідей, що визначають спрямування, зміст і організацію виховних дій. Адже дитина – дар божий, її треба оберігати, доглядати, дбати про її тендітну душу, не допускати наруги над нею.

1. Принцип гуманізму виявляється в гуманному ставленні до дітей, у застосуванні найдоцільніших засобів впливу на них: «Діти – як квіти: полий, то ростимуть».

2. Принцип народності закликає виховувати дітей і молодь у дусі ідей, ідеалів, почуттів, прагнень, моралі, культурних здобутків, знань, виробничого досвіду, досягнень, світогляду українського народу, прислухатися до голосу народу, жити, працювати і творити для загального добра України. Принцип народності зобов'язує нас мати свою національну систему виховання,

вводити дітей у сферу українознавства, досконалого володіння українською мовою, фольклором, усіма жанрами і видами українського народного мистецтва, ремесла, господарювання, кличе до опанування народних знань, народної педагогіки, світоглядних уявлень та вірувань, народного права, морально-етичних норм. До провідних ознак народності належить українська мова – найкращий виразник духовності нашого народу. Честь і хвала батькам, які в душах своїх дітей змалку сіють добірне зерно народолубства, пам'ятаючи мудре застереження, що «людина без народності подібна блукаючому вовкові, для якого всякий ліс, де він їжу знаходить, є батьківщиною».

3. Принцип зв'язку виховання з життям: налаштованість до умов реального життя шляхом формування світогляду, позитивного ставлення до людей, виховання людяності, принциповості, порядності.

4. Принцип наступності та спадкоємності поколінь. Основні віхи реалізації принципу: забезпечення зв'язку між поколіннями, естафетна передача старшими молоді знань, умінь, досвіду, духовних цінностей, знання народу, виховання любові до батьків, до літніх людей, шани до предків, піклування про батьків, бережливого ставлення до спадщини і т. ін.

5. Принцип участі в праці. Золоті правила народної педагогіки: «Людина виховується в праці, через працю і для праці», «Вік живи, вік учись і вік трудись». Заклик до праці лунає вже з колискової пісні: «Не вчись, котику, краси, а вчись робити, черевики шити». Повчальною є й українська народна притча: «Якщо хочеш мати в сім'ї виродка, дай своєму чадові все, що йому заманеться, і не залучай його до праці: виродок готовий».

6. Принцип природовідповідності вимагає будувати процес виховання на основі врахування вікових й індивідуальних особливостей дитини. Це домінанта народної педагогіки. Г. Сковорода говорив, що «природа є першопричиною всього і скрушною пружиною». А тому й виховання має бути «сродним», природовідповідним.

7. Принцип культуровідповідності передбачає поступове входження дитини у сферу сучасної культури, вироблення культурної поведінки, певної компетенції в мистецтві, етиці, естетиці, музиці, володіння основами знань з кібернетики, електроніки, релігії, політології, соціології, етнографії, дизайну і т. ін.

8. Принцип самодіяльності означає спрямування виховного впливу на дітей з метою їхнього особистісного виявлення, вироблення власної волі й самостійного мислення, творчої думки, ініціативи, винахідливості, підприємливості, громадської активності й т. ін.

9. Принцип педагогічної компетентності батьків. Обізнаність батьків з народною педагогікою, теорією виховання, антропологічними науками.

10. Принцип систематичності й послідовності.

11. Принцип єдності вимог і поваги до особистості [2, с. 23–24].



Отож, формуючи особистість дитини, необхідно використовувати культурну спадщину рідного народу.

Література

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 02.11.2023).
2. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка : навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. 176 с.
3. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ : Рад. школа, 1985. 312 с.
4. Сявавко Є. І. Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку. Київ : Наук. думка, 1974. 151 с.

УДК373.3.091.12:005.963.5:502|504:005.745

Дарина Гузь,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк.

Науковий керівник – **Наталія Хомюк**

ФОРМУВАННЯ ПРАКТИЧНОГО ДОСВІДУ ТА МОЖЛИВОСТІ ВЗАЄМОДІЯТИ З ПРИРОДОЮ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ЕКСКУРСІЙ НА УРОКАХ ЯДС

Розглянуто інформацію про використання екскурсій для навчання на уроках ЯДС. Подано переваги екскурсій, кроки для їх організації, ідеї для практичних занять під час екскурсій, а також наголошується на важливості впровадження цього методу для стимулювання інтересу здобувачів освіти.

Ключові слова: навчання на природі, навчальна діяльність, екологічна освіта, взаємодія з природою, збереження природи, вивчення екосистем, взаємодія людини і природи.

Екскурсії на уроках ЯДС – це важливий спосіб організації навчально-пізнавальної діяльності для здобувачів освіти. Цей метод дозволяє дітям не лише освоювати теоретичні аспекти предмету, але також спостерігати природні явища в реальному житті, долучатися до природи та отримувати практичні навички. Саме вони збільшують мотивацію до вивчення природи, оскільки навчання на вулиці або в природному середовищі виявляється набагато цікавішим, ніж у класі. Діти отримують можливість спостерігати тварин та рослини в їх природному середовищі, що підсилює активний пізнавальний процес.

Екскурсії надають дітям практичний досвід та можливість взаємодіяти з природою. На прикладі таких екскурсій діти можуть навчитися визначати рослини за листям, навчаються здійснювати метеорологічні спостереження. Це активний спосіб навчання, який робить процес освоєння природних наук більш цікавим і практичним [4].

Екскурсії мають й інші важливі переваги:

1. Збагачення словникового запасу: під час екскурсій діти зустрічають нові терміни і поняття, що сприяє розширенню їхнього словникового запасу та підвищує загальний рівень освіти, що відіграє важливу роль у соціальному житті.

2. Самодисципліна: екскурсії вимагають від дітей дотримуватися правил безпеки та бути відповідальними у природному середовищі, що сприяє розвитку самодисципліни та вихованню відповідальності. У навчальному процесі використовуються різноманітні методи і технології для стимулювання пізнавальної діяльності учнів та розвитку їхнього мислення.

Для успішної організації екскурсії потрібно виконати кілька важливих кроків та приділити увагу деталям:

1. Планування: встановлення мети, формулювання завдань та вибір місця проведення екскурсії є важливими кроками, що потребують більшої уваги. Також важливо інформувати батьків та отримати їхню згоду для участі дітей.

2. Підготовка матеріалів: має велике значення забезпечення дітей необхідними ресурсами, такими як книги, біноклі, контейнери для збору зразків та інші матеріали, що допоможуть у вивченні природи.

3. Безпека: забезпечення безпеки учасників є важливим аспектом. Вчитель повинен надати інструкції з правил безпеки на природі, включаючи захист від сонця і пояснення правил поведінки в природному середовищі.

4. Взаємодія: спонукайте здобувачів освіти активно взаємодіяти під час екскурсії, ставити запитання та брати участь у процесі вивчення. Це сприяє покращенню їх розуміння та навчального досвіду [5].

Практична частина екскурсії надає дітям можливість отримати практичний досвід і використовувати свої знання. Під час екскурсійної подорожі можна провести багато різноманітних спостережень, дослідів, тощо. Наприклад:

– спостереження за рослинами і деревами: розділіть дітей на команди та дайте кожній групі завдання вивчати та спостерігати за певними рослинами або деревами під час екскурсії. Вони можуть фотографувати, робити записи та створювати набори листя;

– екосистемні дослідження: слід вивчати різноманітні екосистеми, такі як ліси, ставки, поля або морські узбережжя. Діти можуть досліджувати взаємозв'язок між різними організмами, спостерігати за циклами життя та збирати дані;

– дослідження слідів тварин: завдання для дітей – знаходити та ідентифікувати сліди тварин під час екскурсії. Вони можуть використовувати книги або додатки для ідентифікації слідів;

– вивчення місцевих геологічних особливостей: здобувачі освіти можуть досліджувати місцеву геологію, знаходити мінерали, скам'янілості та вивчати гірські породи;

– метеорологічні спостереження: вчитель може організувати учням спостереження за погодою під час екскурсії. Вони можуть фіксувати температуру, вологість, швидкість вітру та інші метеорологічні параметри;

– екологічні акції: під час екскурсії можна запропонувати такий вид діяльності, як збір сміття або організувати разом з дітьми екологічну акцію для поліпшення стану навколишнього середовища.

Вивчення місцевих легенд й історії: вчитель може розповідати дітям про місцеві легенди та історію, пов'язану з обраною локацією. Вони можуть провести дослідження та дізнатися більше про свою рідну місцевість.

Для того щоб краще розвинути пізнавальну діяльність, вчитель повинен дозволяти дітям бути активними та самостійними дослідниками під час екскурсій, це підвищить їхню зацікавленість та розвиток навичок спостереження й аналізу.

Отже, екскурсія стає досить популярним засобом організації навчання на уроках ЯДС, де діти вивчають природу у живому середовищі, розвивають практичні навички та збільшують мотивацію до навчання. Для успішної організації екскурсій важливі планування, забезпечення безпеки та активна взаємодія з учнями під час навчання на природі. Щодо практичної частини екскурсій, саме ця частина надає можливість дітям застосовувати свої знання в реальному житті, розвивати навички спостереження, аналізу та дослідження. Ця форма навчання допомагає здобувачам освіти краще розуміти та поважати навколишнє середовище і сприяє формуванню їхнього екологічного світогляду.

Доцільність використання такої форми, як екскурсія, була нами піддана експериментальній перевірці. Знання здобувачів освіти оцінювались за допомогою тестових завдань, які були задані до початку дослідження та після його завершення. Враховуючи, що були представлені аналогічні завдання, результати виявили певні відмінності. Результати оцінки знань дітей до початку дослідження наведені на рис. 1.

Мета дослідження полягає у тому, що використовуючи одну і ту саму тему, ми можемо розглянути, як здобувачі освіти засвоюють новий матеріал на звичайному уроці і під час екскурсії. У 1 класі комунального закладу загальної середньої освіти «Луцький лицей № 10» Луцької міської ради, діти вивчають тему «Я досліджую природне довкілля влітку» [1, с. 70], сидячи за партою діти не були в змозі сприймати всю інформацію й аналізувати її, адже у них не було достатньої кількості наочності. Після вивчення цієї теми на уроці дітям був запропонований тест, результати якого були вище середнього. Згодом ми вирішили провести екскурсію на цю тему. Ми помітили, що діти комунікували з природою, збирали наочний матеріал і вивчали його. Після проведення дослідження, дітям знову ж таки був запропонований тест, який вони склали успішно.

Синім кольором відзначені знання дітей до проведення дослідження, помаранчевим – після проведення дослідження. Висновки: знання здобувачів освіти збільшились на 1,5 % що є гарним показником.

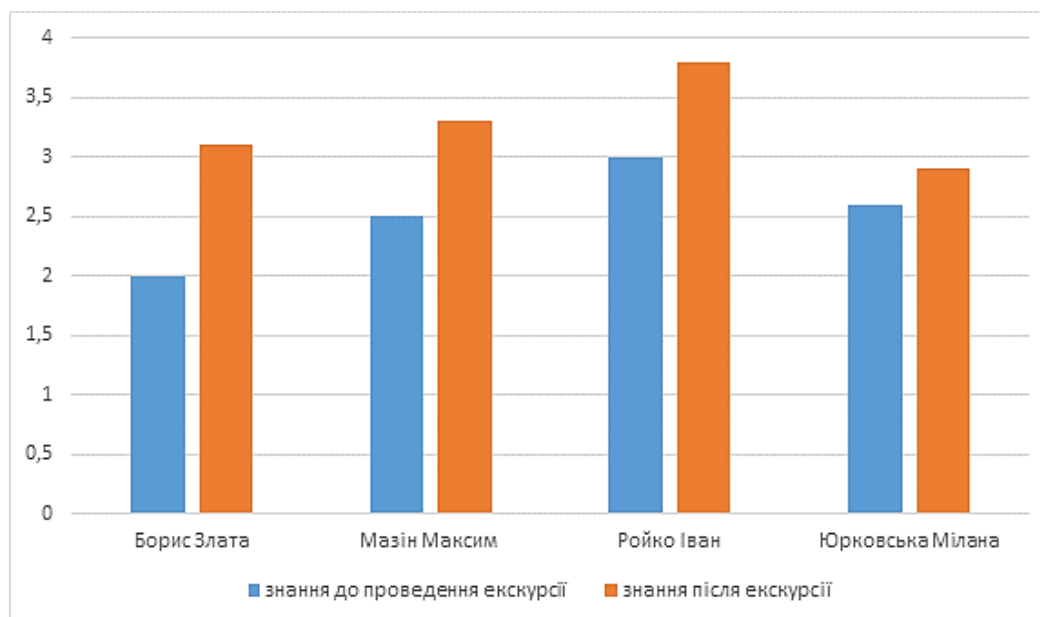


Рисунок 1. Дослідження

Отже, дослідження показало, що уроки ЯДС, здобувачі освіти краще сприймають, коли матеріал подається під час екскурсій. Екскурсії сприяють поліпшенню засвоєння матеріалу дітьми, розвивають їх пізнавальні здібності й спонукають зацікавленість у навчанні, сприяючи створенню всебічно розвинутої особистості з необхідними знаннями, вміннями та навичками. За допомогою екскурсій здобувачі освіти можуть взаємодіяти з природою, що допомагає їм краще зрозуміти ключові поняття. Крім того, екскурсії сприяють формуванню культури поведінки та активної громадянської позиції щодо питань охорони природи.

Література

1. Большакова І. О., Пристінська М. С. Я досліджую світ : підруч. інтегр. курсу для 1 кл. закл. загал. серед. освіти (у 2-х ч.). Ч. 2. Харків : Ранок, 2018. 80 с. : іл.
2. Воленюк А. В. Ботанічні екскурсії в природу, їх організація і проведення. 2021. URL: http://ekhsuir.kspu.edu/bitstream/handle/123456789/14389/Snigach_fbge_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 10.10.2023).
3. Наумова Т. О. Екскурсія як одна з провідних форм екологічної освіти учнів. Дніпро. 2023. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/11/30.pdf> (дата звернення: 10.10.2023).
4. Фіщук О. С., Коцун Л. О. Екскурсії у навчанні біології та природознавства. 2020. URL: <https://evnuir.vnu.edu.ua/bitstream/123456789/18467/1/ekskursii.pdf> (дата звернення: 10.10.2023).
5. Фіщук О. С. Використання методу фасилітації на уроках біології і екології у старшій школі : метод. розробка. Луцьк, 2020.



УДК 784.4:78

Олена Даукуліс,
Волинський національний університет імені Лесі Українки, м. Луцьк.
Науковий керівник – Анна Зарицька

ЕТАПИ СТАНОВЛЕННЯ ДИТЯЧОЇ УКРАЇНСЬКОЇ МУЗИКИ

Стаття спрямована на вивчення розвитку дитячої української музики. Основна проблема полягає у дослідженні та систематизації історичних етапів цього процесу, розгляді впливу видатних композиторів та педагогів на формування дитячої музичної культури в Україні.

Ключові слова: музична освіта, дитяча музика, етапи розвитку, історія становлення, творчість українських композиторів.

Метою дослідження є аналіз етапів формування та розвитку української дитячої музики. Вивчення впливу педагогів та композиторів на формування музичної освіти серед дітей, а також слід виявити значення різних жанрів музики для їхнього розвитку та навчання.

Етапи розвитку української музики, зокрема дитячої, вивчали та досліджували відомі українські науковці. Значний вклад внесли В. Д. Шульгіна, О. В. Михайличенко, Ю. А. Ольховський, С. С. Горбенко, Б. Фільц та інші. У своїх працях вони розкривають розвиток музичного мистецтва від його становлення до сучасності. Кожен по-різному подає матеріал та акцентує увагу на своїй проблемі. Але головна мета була досягнута, адже автори розкрили історико-культурні, музикознавчі, музично-історичні, музично-освітні проблеми тощо.

Перші згадки про дитячу музику в Україні сягають глибоко в історію та пов'язані з народними традиціями та культурою. Українська дитяча музика, яка спирається на народні пісні та колискові, відображає особливий світ почуттів та відносин між дітьми та їхніми батьками.

Передача музичних традицій через дитячу музику сприяла формуванню культурної та музичної ідентичності в українському суспільстві. Цей підхід допомагав також у навчанні дітей елементарних музичних навичок та розвивав їх музичні здібності з самого дитинства. Дитяча музика в українській культурі завжди була не лише музичним виразом, але й засобом навчання, виховання та сприяння гармонійному розвитку маленьких особистостей.

Вивчення історії національної музичної школи підкреслює його ключову роль у розумінні основних закономірностей українського освітнього процесу. Аналіз історичних аспектів цього питання підтверджує, що деякі періоди, зокрема, національне відродження у XVII–XVIII століттях та 20-ті роки XX століття, виявилися надзвичайно продуктивними для формування ідеї кристалізації теорії творчого розвитку особистості через національне музичне виховання і професійне навчання в музиці.

У XVII столітті музичне виховання та музична культура в Україні, у тому числі й дитяча музика, були частково обумовлені соціокультурним та історичним контекстом того часу.

У цей період важливим елементом музичного виховання дітей була релігійна музика. Діти отримували музичну освіту в церковних школах, де їх навчали співу та гри на музичних інструментах для служіння у церковних обрядах. Розвитку музичної освіти сприяли заклади, відомі як «братські школи», що з'явилися спочатку у Львові, Острозі, Києві та Луцьку. Ці установи мали суттєвий вплив на просування та розвиток дитячого хорового співу в Україні.

Рівень навчання в братських школах відрізнявся і сильно залежав від фінансових можливостей громадян та географічного розташування школи. Таким чином, деякі братські школи виконували роль початкових навчальних закладів з більш широкою програмою, тоді як інші функціонували як середні навчальні заклади навіть із деякими елементами вищої освіти. Однак слід відзначити, що музична освіта була важливою частиною навчального процесу в усіх типах братських шкіл.

Музична освіта у братських школах, широка музично-виконавська практика засвідчує, що духовна музика в даний історичний період була з'єднуючою ланкою між простим народом й ідеєю відновлення православної віри, національної ідентифікації, була зрозумілою для людей, мала великий виховний потенціал, що давав поштовх до виховання нової спільноти, здатної творити власну культуру, націю, державу [6, с. 276–277].

У колі видатних освітян, музикантів та педагогів все частіше піднімалось питання, щодо музичного виховання дітей та молоді. Вони вбачали в мистецтві, зокрема музичному, потужний інструмент для формування естетичного смаку та розвитку особистості.

Видатні освітяни та музиканти початку XIX століття підкреслювали важливість музичного виховання для формування естетичного смаку й особистісного розвитку дітей та молоді. Концепція К. Ушинського наголошувала на потребі широкого впровадження музичного виховання в навчальний процес для позитивного впливу на музичну культуру народу.

На початку XX ст. у вітчизняній педагогіці набули поширення прогресивні ідеї діячів у галузі музичної освіти. Видатні композитори, а саме: М. Леонтович, М. Лисенко, Я. Степовий, К. Стеценко, розробляли й видавали музичні посібники, нотні збірки, методичні вказівки та рекомендації щодо музичного виховання та навчання. З їхньою діяльністю дослідники пов'язують розвиток музично-естетичної думки в Україні, формування національних засад музично-естетичного виховання.

Музичний педагог та композитор Микола Віталійович Лисенко (1842–1912) активно досліджував питання музично-естетичного виховання молодого покоління. Любов до національної культури та Батьківщини стали основними засадами його життя та творчості. Він присвятив велику увагу збору та аналізу українських народних пісень. Важливим вкладом композитора стало свідоме



створення всіх ключових жанрів професійної музики на основі української народної спадщини, а також висвітлення головних тем української історії та фольклорних традицій, що передали дух народу [5].

З великою любов'ю працював М. В. Лисенко над упорядкуванням збірки українських народних дитячих пісень і танців під назвою «Молодощі». Добір пісень і танців в ній, текстові пояснення автора свідчать про те, з якою увагою і відповідальністю поставився композитор до створення цієї збірки. Вона була видана у 1875 році – в період, коли в країні почалася нова хвиля переслідувань національної культури українського народу. Так само велику вагу має упорядкована М. Лисенком «Збірка народних пісень в хоровому розкладі, пристосованих для учнів молодшого й підстаршого віку у школах народних». Матеріал її підібраний з врахуванням певного віку дітей; зміщені тут пісні, ігри й танці мають детальні пояснення автора [1].

Також М. Лисенко написав три опери для дітей і став новатором у цьому жанрі. Вони написані для дітей різного віку. «Коза-дереза» (1888), «Зима і весна» (1891) – адресовані дітям дошкільного віку, «Пан Коцький» (1891) – молодшим школярам.

В основі музичного виховання дітей, як вважав М. Лисенко, мають бути дитячі народні ігри з народними піснями, танцями і рухами, адже те що сприймається у дитинстві через ігри й розваги, зберігається потім у душі на все життя. Керуючись цією простою, але важливою педагогічною істиною, М. Лисенко прагнув організувати дитяче дозвілля на рідній національній основі [2].

Микола Дмитрович Леонтович виступає унікальним яскравим представником української культури початку ХХ століття. Його творча спадщина виділяється на тлі інших визначних особистостей полисенківського покоління. Мистецтво М. Леонтовича возвеличило українську культуру до рівня універсальних цінностей, викликаючи захоплення та захват його бездоганною художньою майстерністю та неповторним вишуканим стилем.

М. Леонтович надзвичайно багато зробив для популяризації багатьох українських народних пісень. На основі народних мелодій композитор створював цілком оригінальні й самобутні хорові композиції, надаючи їм неповторного звучання. В кожній народній перлинці він прагнув максимально передати її незвичайний образний зміст і художню красу, водночас використовуючи музичні надбання європейської хорової культури. Він відіграв неабияку роль у становленні видатних українських композиторів, а саме: П. Козицького, В. Дремлюги, М. Вериківського, Г. Верьовки, Л. Ревуцького, М. Скорика, Л. Дичко, Є. Станковича [3, с. 37].

Музично-педагогічна спадщина відомого українського композитора і педагога знайшла своє відображення в практиці сучасної загальноосвітньої школи України. Увага до творчості М. Леонтовича пояснюється передусім багатотою спадщиною педагога для школи, особливо обробками народних пісень. Шкільна практика відібрала найкращі з нотних обробок, а саме:

«Щедрик», «Дударик», «Грицю, Грицю, до роботи», «Женчичок-бренчичок», «Пряля», «Козака несуть», «Гра в зайчика», «Над річкою бережком», «Зоре моя вечірняя», «Їхав козак на війноньку», «Тиха вода» [7].

Микола Леонтович мав незакінчену дитячу оперу, яку планував розширити до тричастинної. 29 жовтня 1920 року в Тульчині його друзі, зокрема Кирило Стеценко та Павло Тичина, почули лише перший акт опери «На русалчин Великдень». Але, на жаль, у 1921 році М. Леонтович трагічно загинув, і твір залишився незавершеним. Тільки у 1977 році сучасні композитор М. Скорик та літератор Д. Бобир доклали зусиль, щоб завершити оперу. Скорик дописав музику, а Бобир вніс зміни в лібрето, робота над яким була розпочата Н. Танашевичем. Опера була завершена та вперше поставлена на сцені Київського театру опери та балету.

Крім цього, слід наголосити на глибоко гуманістичній спрямованості ідей Леонтовича, який прагнув до виховання особистості музикою, звеличення її духовного життя. Усією своєю композиторською, педагогічною, громадською діяльністю він стверджував ідеали музичного просвітництва, відстоював ідею обов'язкового музичного навчання всіх дітей, незалежно від музичної обдарованості, авторитетом своєї творчості сприяв поширенню власних педагогічних поглядів, які утворюють цілісну концепцію музичної освіти, основою якої стало ставлення до народної пісні як прадавнього за своєю художньою і етичною сутністю життєвого явища, зрозумілого і доступного для дитячого сприймання; визнання провідної ролі фольклору в музичній освіті школярів; прагнення до загального музичного навчання і виховання всіх дітей на матеріалі кращих творів професійної і народної творчості; вільного володіння нотною грамотою; взаємозв'язку різних видів музичної діяльності; розвитку музично-творчих здібностей і художньо-образного мислення [3, с. 98].

Серед яскравих постатей української музичної культури початку ХХ століття важко переоцінити, на думку А. Ольховського, значення К. Стеценка, композитора, педагога, музичного діяча. Його твори, як і інших українських композиторів, свідчать «про наявність в українській музиці початку ХХ століття значного потенціалу». До реформування музичної освіти К. Стеценко підійшов з концептуальних позицій української національної школи, запропонував введення в програми загальноосвітніх шкіл викладання «співів» з першого до останнього класу, гаряче відстоюючи, що одним із могутніх знарядь національного виховання є багата, прекрасна, натхненна українська народна пісня. До того ж він стверджує необхідність введення початкової музичної освіти (грамоти) з подальшим поширенням музичних знань і умінь введенням практичного засвоєння теорії, історії музики, гармонії [4].

Отже, на основі дослідження етапів становлення української дитячої музики можна зробити висновки, що українська дитяча музика відобразила багатогранність національної культури та історії на різних етапах розвитку музичної творчості. Роль видатних композиторів та педагогів у формуванні дитячої музики була досить значною, вони зробили свій внесок у створення



унікальних творів для дітей та методик їх навчання. Історія української дитячої музики демонструє її поступовий розвиток від народних пісень до створення спеціалізованих творів для дітей, що стали важливою складовою культурного спадку. Також з впевненістю можна сказати, що вивчення української дитячої музики в контексті музичної освіти має важливе значення для розвитку музичного смаку та творчих здібностей дітей. Це свідчить про значимість етапів становлення української дитячої музики та її виховну роль у формуванні музичної культури серед молодого покоління.

Література

1. Андрієвська Н. К. Дитячі опери М. В. Лисенка. Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури УРСР, 1962. 82 с.
2. Богдан З. П., Ткачук С. М. Музичні традиції дитячого фольклору в творчості українських композиторів. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Сер. 5. Пед. науки: реалії та перспективи. 2018. Вип. 62. С. 27–30.
3. Гордійчук М. М. Д. Леонтович: нарис про життя і творчість. Київ : Державне видавництво образотворчого мистецтва і музичної літератури, 1956. 123 с.
4. Гуральник Н. П. Історія музичної освіти України : курс лекцій для студ. муз. спеціальностей ВОЗ мистецького спрямування. 2-е вид., виокремлено та конкретизовано історичний дискурс. Київ : вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2015. 31 с.
5. Ковтун А. В. Виховання особистості засобами музичного мистецтва у вітчизняній педагогіці кінця XIX – середини XX. *Пед. науки: теорія, історія, інноваційні технології*. 2013. № 6. С. 61–68.
6. Трохименко А. О. Музична освіта у братських школах як передумова національно-культурного відродження України XVII століття. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. Сер. 14 : Теорія і методика мистецької освіти. 2011. Вип. 11. С. 275–278.
7. Сенета Т. В. Роль творчості М. Д. Леонтовича у становленні української культури XX століття. *Молодий вчений*. 2017. № 4.2. С. 74–77.
8. Шульгіна В. Д. Українська музична педагогіка : підручник [для студ. вищ. навч. закл.]. Вид. 3-тє, допов. Київ : НАКККіМ, 2016. 264 с.

УДК 373.3.091.31-026.731:004.9]:502/504

Наталія Денесюк,

Кошторний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк.

Науковий керівник – **Наталія Хомюк**

ВИКОРИСТАННЯ МОБІЛЬНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА УРОКАХ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Висвітлено критерії відбору мобільних технологій під час навчання здобувачів початкової освіти на уроках «Я досліджую світ». Проаналізовано окремі додатки, які можуть бути використані в процесі формування природничої компетентності здобувача початкової освіти.

Ключові слова: початкова школа, освітній процес, ЯДС, мобільні технології, мобільна освіта.

Нині дедалі більше зростає роль інформаційних і телекомунікаційних технологій у сфері освіти. Інформаційні технології надають можливість і одночасно викликають необхідність змін в організації освітнього процесу, оскільки за допомогою введення електронного (віртуального) компонента викладач поступово перетворюється зі звичайного простого лектора на організатора діяльності учнів. Крім того, пандемія та введення правового режиму воєнного стану внесли свої корективи в освітній процес. Адже, на сьогодні значна частина закладів освіти здійснює свою діяльність у режимі онлайн. При цьому вчителі та учні використовують в основному мобільні пристрої та додатки, які дозволяють реалізувати освітній процес.

Питання впровадження та використання мобільних технологій в реалізації освітнього процесу розглядають такі науковці сучасності: М. Азізінежад, М. Дмитрієва, В. Мізюк, Н. Кононец, В. Косик, О. Наливайко, С. Терещук, С. Шокалюк, М. Хашемі та ін.

За словами М. Хашемі, М. Азізінежад [3, с. 2477], електронне навчання (e-learning) та все зростаюча роль мобільних технологій у повсякденному житті стали причиною появи нового способу навчання, який називається мобільним навчанням. Мобільні технології при цьому є найважливішою складовою мобільного навчання, що має значний потенціал для підвищення якості викладання та навчання. А засобом реалізації мобільних технологій виступає смартфон як багатофункціональний мобільний пристрій, який має ряд переваг: малі розміри, доступний у використанні, зрозумілий інтерфейс тощо.

Існують як переваги, так і складності застосування мобільного навчання, які необхідно враховувати перед використанням мобільних технологій у класі. За словами М. Хашемі, М. Азізінежад [3, с. 2479], мобільні технології мають низку переваг для вчителів та учнів у порівнянні з традиційним навчанням з використанням комп'ютерних технологій. Наприклад, використання мобільних технологій веде до поліпшення якості взаємодії між учнями та вчителем: формат спілкування стає більш схожим на традиційний. Учасники виявляються задіяними у живому спілкуванні, замість ховатися за комп'ютерними моніторами. Крім того, мобільні пристрої легше використовувати та розміщувати, ніж комп'ютери чи ноутбуки. Мобільні пристрої менш важкі, ніж комп'ютери або монітори, і з їх допомогою легше обмінюватися завданнями та працювати з іншими учнями або викладачем, надсилаючи тексти електронною поштою, вирізуючи та копіюючи текст. Крім того, мобільні технології можуть використовуватись у дистанційному навчанні. З іншого боку, вчителі та учні повинні враховувати проблеми використання мобільних технологій при викладанні та навчанні, серед яких невеликі екрани, що створює обмеження кількості інформації на ньому. Крім того, батареї пристрою можуть бути ще однією проблемою. Здобувачі початкової освіти повинні переконатися, що батарея повністю заряджена, перш ніж використовувати пристрій в освітніх цілях. Разом з тим, деякі мобільні

пристрої залежать від бездротової мережі Wi-Fi і не можуть використовуватися без інтернету [3, с. 2479].

Щодо використання мобільних технологій на уроках «Я досліджую світ», то можна з впевненістю стверджувати, що цей інтегрований курс є тією платформою, яка в повній мірі може реалізуватися через мобільні технології.

Як зазначалося вище, курс «Я досліджую світ» є інтегрованим курсом, який включає різні змістові лінії. У 2 та 3 класах предмет інтегрується з інформатикою. Дітям пропонується засвоєння тем, які відображають основи медіаграмотності, розпізнавання фейків, дослідження інформації і т. ін.

Ми проаналізували підручники на можливість використання мобільних технологій. Аналіз підручників показав, що авторський колектив під редакцією Т. Воронцової у своїх підручниках використовує qr-коди після теми для додаткової інформації [4]. Переглянути цю інформацію можливо, скориставшись сканером, який вмонтований на мобільних пристроях. Варто зауважити, що у підручниках інших авторів qr-кодів немає.

Але, використання мобільних технологій на уроках ЯДС не обмежується лише одними qr-кодами. Ми проаналізували мобільні технології, які мають вільну ліцензію і доступні для скачування для операційних систем Android та iOS і можуть використовуватися в освітньому процесі для формування природничих компетентностей здобувачів початкової освіти на уроках ЯДС.

Розглянемо окремі з них, які на нашу думку будуть ефективними в процесі вивчення інтегрованого курсу ЯДС.

PlantNet. Ця мобільна технологія доступна для завантаження як на операційних системах Android, так і на iOS. Нею можуть користуватися як молодші школярі, так і їхні батьки. Побачивши на прогулянці незнайоме дерево, кущ чи квітку, можна просто сфотографувати його та завантажити фото: програма проведе аналіз фотографії та видасть назви всіх схожих видів та їх зображення, раніше завантажені іншими користувачами. У цьому додатку здобувач початкової освіти може вивчати рослини (рис.1).



Рисунок 1. Вікно програми PlantNet

iNaturalist. Ця мобільна технологія доступна для завантаження як на операційних системах Android, так і на iOS. Вона схожа за принципом використання з додатком, описаним вище, однак, має одну особливість, яка дозволяє вести внутрішній щоденник спостережень за рослинами та тваринами, а також читати щоденники інших людей. Крім того, є можливість відкрити карту місцевості та почитати звіти про рослини та комахи, які інші користувачі виявили у місцевості, де проживає здобувач початкової освіти. Безумовно, цей додаток допоможе учню покращити навички читання, розширити коло географічних уявлень, допоможе вивчити навколишній світ більш глибоко та підвищить природничу компетентність (рис. 2).

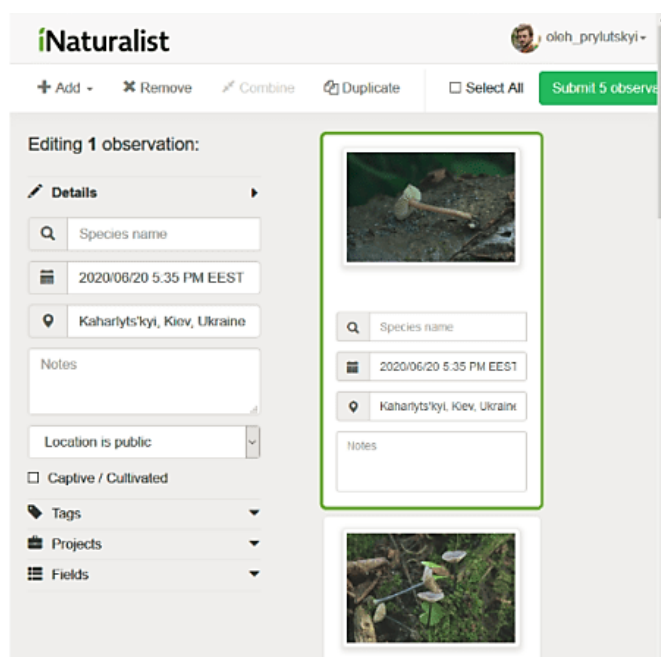


Рисунок 2. Вікно програми iNaturalist

eBird. Ця мобільна технологія також доступна для скачування в Play Market та App Store. Відрізняється від додатків вище тим, що ця технологія створена виключно для спостереження за птахами. Вона автоматично створює чек-лист для спостереження за птахами в районі, де проживає здобувач початкової освіти, виходячи з місця розташування, пори року та інших параметрів. Тут також можна спілкуватися з однодумцями та публікувати свої власні спостереження, які потім використовуються для вирішення завдань у галузі охорони природи. Так як більшість інформації в цьому додатку представлена англійською мовою, то крім навколишнього світу учень молодшого шкільного віку може знайомитися з новою лексикою англійською мовою (рис. 3).

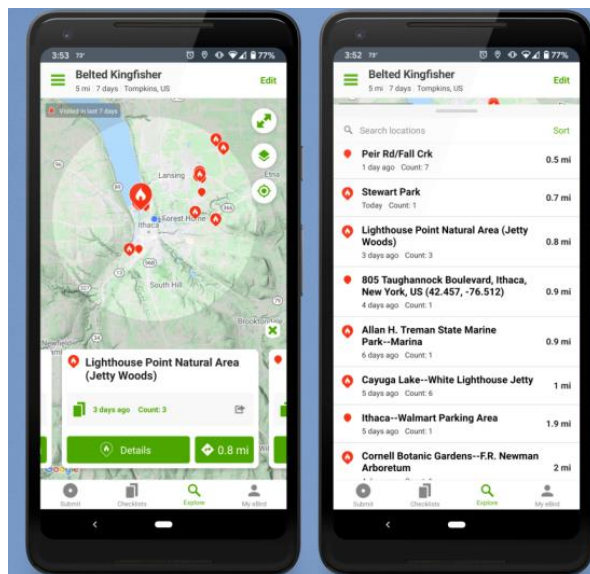


Рисунок 3. Вікно програми eBird

При виборі мобільної технології як засобу навчання на уроках ЯДС слід враховувати ряд критеріїв оцінки: 1) практичність; 2) доступність; 3) зручність використання; 4) якість [1, с. 7].

Перед використанням мобільних технологій на уроках у початковій школі, в тому числі й на уроках інтегрованого курсу ЯДС, учні та вчителі повинні оцінити їхню надійність. Важливо знати автора мобільної технології. Мобільні технології повинні містити відповідну інформацію, оскільки деякі програми не можуть використовуватися в іншій країні або містять інформацію, нерелевантну для іноземного користувача. Візуальні ефекти – це ще один важливий критерій для вибору мобільних технологій для учнів початкової школи, тому що вони мають бути придатними та простими у використанні для вчителів та учнів [1, с. 54].

Таким чином, нами було розглянуто потенціал деяких мобільних технологій, за допомогою яких здобувач початкової освіти може вивчати навколишній світ. Застосування подібних мобільних технологій на уроках ЯДС допоможе вчителям активніше залучати учнів до проєктної та дослідницької діяльності, створювати мотивацію до вивчення цього предмета та сприятиме формуванню природничої компетентності.

Література

1. Близнюк Т. Цифрові інструменти для онлайн і офлайн навчання : навч.-метод. посіб. Івано-Франківськ : Прикарпат. нац. ун-т ім. В. Стефаника, 2021. 64 с.
2. Я досліджую світ : підруч. для 3 кл. закл. заг. середньої освіти (у 2-х част.). Ч. 1. / Т. В. Воронцова, В. С. Пономаренко, І. В. Гарбузюк, О. Л. Хомич, Н. В. Андрук, К. С. Василенко. Київ : Вид-во «Алатон», 2020. 144 с.
3. Hashemi M., Azizinezhad M., Najafi V., Nesari A. What is Mobile Learning? Challenges and Capabilities. *Procedia – Social And Behavioral Sciences*. 2011. № 30. P. 2477–2481.

УДК 378:796.071.4:[37.015.31:172.15](043.2)

Сергій Джурак,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – Галина Голя

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ У РОБОТІ ВЧИТЕЛЯ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Яскраво висвітлено як можна впливати на розвиток високої патріотичної свідомості в учнів. Якими способами можна реалізувати національно-патріотичне виховання на уроках фізичної культури та позашкільних заходах.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, патріотизм, фізична культура і спорт, модульна система, теоретико-методичні знання, загальна фізична підготовка, варіативний модуль, хортинг, професійно-прикладна фізична підготовка, козацькі забави.

Національно-патріотичне виховання – спрямована на дітей та молодь комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, громадських організацій, сім'ї, освітніх закладів, інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави [1].

Основними складовими національно-патріотичного виховання є:

- громадянсько-патріотичне виховання;
- військово-патріотичне виховання;
- духовно-моральне виховання.

Значним потенціалом щодо виховання громадянина-патріота володіє фізична культура і спорт. Водночас нині спостерігається поступове зниження у школярів інтересу до занять спортом, спортивно-масової і фізкультурно-оздоровчої діяльності. З огляду на це постає потреба запровадження нових видів спорту щодо патріотичного виховання в новій українській школі.

Оскільки навчальна програма з фізичної культури для учнів загальноосвітніх навчальних закладів побудована за модульною системою і складається з двох обов'язкових модулів: теоретико-методичні знання і загальна фізична підготовка та варіативні модулі, то, практично, кожен вид спорту представлений у вигляді варіативного модуля.

Реалізація Концепції національно-патріотичного виховання дітей та молоді відбувається на уроках фізичної культури під час вивчення модуля «Теоретико-методичні знання» у таких темах, як відродження Олімпійських ігор сучасності, основні цінності олімпізму, визначні спортивні досягнення



олімпійців, Олімпійська Україна, Параолімпійський рух на сучасному етапі, олімпійська філософія та здоровий спосіб життя тощо.

Одним із виховних завдань Концепції є військово-патріотичне виховання молоді, спрямоване на підготовку її до оволодіння військовими професіями, формування готовності до служби в армії, задоволення інтересів підростаючого покоління у постійному вдосконаленні своєї підготовки до захисту Вітчизни; мотивацію молоді до військової служби.

Основний модуль «Загальна фізична підготовка» та розділи варіативних модулів «Спеціальна фізична підготовка» спрямовані на вдосконалення фізичної форми учнів, їх функціональної готовності. Під час вивчення варіативних модулів учні ознайомлюються з історією виникнення та розвитку видів спорту, відомими українськими спортсменами та їх досягненнями на міжнародній арені, характеристикою видів спорту на сучасному етапі тощо.

Задля реалізації поставленого завдання, а саме національно-патріотичне виховання, бажано впроваджувати такі варіативні модулі як «Хортинг», «Професійно-прикладна фізична підготовка».

Варіативний модуль «Професійно-прикладна фізична підготовка» спрямовано на підтримку та розвиток основних професійно-прикладних фізичних та психологічних якостей, формування прикладних умінь та рухових навичок, підвищення функціональної стійкості організму учнів до умов обраної професійної діяльності.

Застосування на уроках рухливих та народних ігор, розваг, естафет, козацьких забав, спортивних ігор за спрощеними правилами сприяють вихованню патріотичних почуттів, моральних та фізичних якостей, формують свідомого громадянина України [2].

Також у варіативних модулях варто вводити козацькі забави, це саме ті ігри, що дозволяють краще взнати минуле та брати приклад з козаків. Козацькі забави можна проводити різноманітно. Наведемо приклади естафет, які можна використовувати:

– «Козацька переправа». (Завдання команди переміститися по черзі на іншу сторону за допомогою обруча.)

– «Козацька кмітливість». (Запитання на тему «Козацтво».)

– «Як козаки вареники переносили». (Перенесення тенісного м'ячика на ракетці.)

– «Втеча з полону». (Стрибки у мішках.)

– «Як козаки картоплю збирали». (Садіння і збирання картоплі у лунки тенісними м'ячиками.)

– «Козаки на конях». (Кожен учасник по черзі сідає на коня – м'яч між ніг. Стрибає до «сторожової вежі» і назад, передає м'яч наступному.)

– «Як козаки силою вихвалялися». (Перетягування канату.)

Проведення козацьких забав на уроках фізичної культури дає змогу виховувати шанобливе ставлення до запорожців, спонукати до наслідування їх кращих рис характеру: добродушності, безкорисливості, товариськості,

бажання завжди прийти на допомогу. Сприяти розвитку в учнів морально-вольових та фізичних якостей, інтелектуальних здібностей.

Формуванню національно-патріотичних почуттів в учнів початкової школи сприяє введенню до варіативної складової модуля «Хортинг». Хортинг – один із найбільш популярних, потужних і масових видів бойового мистецтва; це спорт, виховний потенціал якого ґрунтується на культурних, оздоровчих і бойових традиціях українського народу. Завдяки цьому хортинг сприяє вихованню у підростаючого покоління загальнолюдських цінностей, патріотизму, формуванню внутрішньої культури особистості, її високих моральних якостей, здорового способу життя, оптимізує гармонійний фізичний розвиток молодших школярів.

Фундаментом хортингу є особлива форма двобою з двома різноплановими раундами, що суттєво відрізняє його серед інших подібних видів спорту. Перший раунд проводиться в шоломах (за бажанням) та рукавицях. У ньому дозволяються удари ногами по ногах, руках, тулубу, голові. Дозволена також боротьба у стійці і партері як продовження прийому зі стійки. Двобій спортсменів проходить у високому темпі з ударами руками в голову, короткочасними захватами рук, ніг, будь-якими збивами суперника з ніг. Якщо не було очевидної переваги, нагдауну, нокауту, то призначається другий раунд комплексного двобою, що проводиться без шолому і рукавиць. Тут спортсменам дозволені удари ногами у голову, тулуб, по ногах, по руках; голими руками і кулаками – удари у тулуб, по плечах, передпліччях, ногах. Дозволена також боротьба у стійці й партері, захвати, кидки, больові та задушливі прийоми у стійці й партері, утримання суперника на підлозі хорту (змагального майданчика) за шию, тулуб, кінцівки. Після другого раунду у жінок, юнаків та юніорів визначається переможець. У дорослих у титульних двобоях, двобоях за третє або перше місце може призначатися третій раунд – за поєднаними правилами перших двох [3].

Також можна впроваджувати хортинг у позакласній роботі з підлітками. Освітній процес у колективі побудувати за принципом «від простого до складного». Такий освітній процес включатиме в себе три рівня підготовки: початковий, основний, вищий.

Завдання початкового рівня:

- організувати набір дітей у гурток;
- познайомити з умовами навчання та вимогами до вихованців;
- познайомити з правилами безпеки під час занять;
- дати новим дітям правильне уявлення про техніку і тактику хортингу;
- виявити здібності нових дітей до навчання та розвитку фізичних якостей.

Завдання основного рівня:

- навчити необхідному набору теоретичних знань та практичних умінь у виді спорту хортинг;
- достатньому для занять обраною діяльністю на рівні участі у показових групах та успішних виступів на спортивних змаганнях.



Завдання вищого рівня:

- удосконалювати спеціальну фізичну підготовку, технічну та тактичну майстерність виконавців;
- готувати та вивчати показові номери;
- сприяти формуванню індивідуальної манери ведення двобоїв;
- сприяти формуванню професійного та соціального партнерства, доброзичливого ставлення до членів колективу та наставників.

Отже, хортинг як дієвий засіб виховання наполегливості забезпечує учням можливість вирішувати поставлені завдання, брати участь в організації відповідних спортивних занять, спонукає до вияву наполегливості в реальних учинках і володіє могутнім виховним потенціалом [4].

Національно-патріотичне виховання школярів дозволяє з першого класу формувати і розвивати свідоме ставлення дітей до своєї країни – вміння цінувати і поважати події минулого і сучасні досягнення нашого народу, розрізняти поняття добра і зла.

Література

1. Концепція національно-патріотичного виховання. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/pozashkilna-osvita/vihovna-robota-ta-zahist-prav-ditini/nacionalno-patriotichne-vihovannya> (дата звернення: 26.10.2023)
2. Навчальна програма для закладів загальної середньої освіти. Фізична культура. 10–11 класи (Рівень стандарту). URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-10-11-klas/2022/08/15/navchalna.programa-2022.fizichna-kultura-10-11-standart.pdf> (дата звернення: 26.10.2023).
3. Проць Р. Хортинг як чинник військово-патріотичного виховання учнівської молоді в процесі допризовної підготовки. *Молодь і ринок*. 2014. № 5 (112). С. 88–92.
4. Єрьоменко Е. А. Виховання наполегливості у школярів 6–7 років у процесі занять хортингом : автореф. дис. ... канд. пед. наук. Національна академія педагогічних наук України, Інститут проблем виховання. Київ, 2016. 21 с.

УДК 373.3.016-029:62(043.2)

Софія Калущ,

Кошарний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк.

Науковий керівник – Алла Хомярчук

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ТВОРЧИХ ЗАВДАНЬ У ТЕХНОЛОГІЧНІЙ ОСВІТНІЙ ГАЛУЗІ

Розглянуто особливості використання творчих завдань в технологічній освітній галузі. Охарактеризовано можливості розвитку інтересу до навчання здобувачів початкової освіти в технологічній освітній галузі. Описано приклади творчих завдань, спрямованих на розвиток інтересу до навчання здобувачів початкової освіти на прикладі уроків «Я досліджую світ» (технологічна освітня галузь).

Ключові слова: інтерес, навчальний інтерес, творчі завдання, технологічна освіта, здобувачі початкової освіти, курс «Я досліджую світ».

Постановка наукової проблеми та її значення. У сучасному світі інформаційних технологій особливої значущості набуває технологічна освітня галузь та роль, яку вона виконує щодо формування компетенцій здобувачів початкової освіти, необхідних не тільки для здійснення навчально-пізнавальної діяльності, але й у інших життєвих ситуаціях. Технологічна освітня галузь – це організований процес навчання та виховання, спрямований на формування технологічної, екологічної, економічної культури особистості здобувачів початкової освіти через розвиток творчого мислення, комплексу здібностей та якостей особистості [2]. Реалізуючи повний цикл «від виділення проблеми до впровадження результату», технологічна освітня галузь активно сприяє встановленню зв'язків між освітою та життям, що є цінністю та особистісним змістом для кожного здобувача освіти.

Однак, необхідно враховувати, що в учнів 1–4 класів, недостатньо знань та сформованих навичок для виконання навчальних завдань у повному обсязі. Відповідно, використання творчих завдань, які поєднують взаємозв'язок пізнавального та розумового мислення, дозволяє створити та підтримати в учнів стійку мотивацію на всіх етапах навчальної та практичної діяльності.

Проблема заслуговує на особливу увагу, оскільки використання творчих завдань сприяє розвитку та реалізації творчого потенціалу учнів, стимулює винахідництво, формує цілеспрямованість, наполегливість, працьовитість. Отже, використання творчих завдань в технологічній освітній галузі, які спрямовані на розвиток інтересу до навчання здобувачів початкової освіти є актуальною.

Аналіз основних досліджень та публікацій свідчить, що проблема використання творчих завдань в технологічній освітній галузі перебуває в центрі уваги багатьох вітчизняних учених. Наявні погляди щодо цього питання можна класифікувати так: підвищення інтересу до навчання (О. Курин, С. Стогній та ін.); особливості підвищення інтересу до навчання в технологічній освітній галузі (Д. Огієнко, Є. Лодатко та ін.); використання творчих завдань як аспекту підвищення навчального інтересу до навчання (Т. Балаєва, Н. Іваницька, М. Хімій та ін.). Проте, використання творчих завдань в технологічній освітній галузі є малодослідженим, що й обумовлює наш науковий інтерес до зазначеної теми.

Отже, метою даної наукової роботи є аналіз можливостей використання творчих завдань у технологічній освітній галузі.

Виклад основного матеріалу. Стимулювання інтересу до навчання є дуже важливим елементом освітнього процесу. Є. Лодатко розглянуто організаційно-педагогічні умови стимулювання інтересу до навчання здобувачів початкової освіти в процесі реалізації технологічної освітньої галузі, серед яких:

- моделювання проблемних ситуацій у системі особистісно орієнтованих завдань, що стимулюють творчість учня;
- активізація творчої діяльності учня засобами включення у діяльність із розробки конструкторсько-технологічних завдань;



– створення творчого технологічного середовища, що актуалізує творчі якості особистості учня;

– упровадження педагогічної технології формування творчих можливостей учня у технологічній освітній галузі, що забезпечує супровід індивідуальної траєкторії творчого саморозвитку та підтримку творчої ініціативи [3, с. 14].

На думку Д. Огієнко, у процесі творчої діяльності також дуже важливо враховувати такі індивідуальні особливості учнів, як рівень знань, мотивація до творчості, здібності, індивідуальний темп роботи [4, с. 195].

На підтвердження вищевикладеного, О. Курин зазначає, що використання творчих завдань – це захопленість процесом пізнання та новизною рішень, що проявляється в оригінальному розв’язуванні задач та прискореному розвитку знань, умінь і навичок учня. У процесі роботи над творчими завданнями в технологічній освітній галузі доцільно використовувати як індивідуальну, так і групову форми роботи, що є одним з ефективних засобів розвитку самостійності, творчого розвитку та розширення кругозору учнів. Крім цього, дослідники доводять, що на уроках технологічної освітньої галузі творчі завдання для учнів включаються і до дослідницької діяльності, яка пов’язана з вирішенням творчої задачі із заздальгідь невідомим результатом. Наприклад, здобувачі початкової освіти досліджують різні види паперу, тканини, нитки, історію появи таких предметів як олівець, ножиці, праска, застосування вторинної сировини та ін. Тут важливо, щоб тема дослідження була знайома учням, цікава, особистісно або суспільно значуща [2, с. 199].

У дослідженні Є. Лодатко розглянуто сюжетні та тематичні творчі завдання для учнів початкової школи із залученням робототехніки в процесі навчання технологічної освітньої галузі. Відповідно, педагогічна робототехніка як напрямок навчально-пізнавальної діяльності викликає пізнавальний інтерес у здобувачів освіти: учні розробляють, конструюють, програмують і випробовують створені моделі. З огляду на це у спільній роботі діти розвивають свої творчі здібності, колективно вирішують творчі завдання, набувають важливих знань [3, с. 15]. Цей творчий процес потребує максимальних зусиль, що є однією з важливих умов розвитку інтересу до цього напряму. Для створення творчих завдань технологічної освітньої галузі педагоги можуть використовувати такі освітні платформи, як: Lego First, Lego WeDo, Lego Mindstorms, які широко представлені на ринку додаткових освітніх послуг.

С. Стогній акцентує увагу на використанні як індивідуальних, так і творчих проектів у технологічній освітній галузі. Причому важливістю набуває створення творчого середовища із застосуванням інформаційних та інноваційних технологій у процесі здійснення творчої діяльності на уроках [5].

У контексті нашого дослідження основним аспектом висвітлення використання творчих завдань в технологічній освітній галузі є курс «Я досліджую світ». Уроки курсу «Я досліджую світ» у сучасній системі освіти

включені з ранніх років. Діти починають вивчати цей напрямок частково вже у дошкільному віці, у ЗДО. У початкових класах уроки «Я досліджую світ» вивчаються як окремий конкретний предмет. Здобувачам початкової освіти через цей предмети даються базові знання до таких напрямів як, ботаніка, біологія, фізіологія, географія, астрономія, хімія, фізика та ін. [6, с. 277].

Отже, нижче розглянемо варіанти реалізації творчих завдань відповідно до змістового наповнення Технологічної освітньої галузі як невід'ємної складової інтегрованого курсу «Я досліджую світ»:

1) Завдання для підвищення пізнавальної активності:

– «Хвилинка міркування». Наприклад: метафора з 6-ти порівнянь. Описується досліджуваний об'єкт за 6-ма характеристиками (колір, смак, запах, зовнішність, звук, емоції/переживання).

– «Пазли для розвитку логіки». Дане завдання доцільно виконувати за допомогою електронних ресурсів, де на відповідних сторінках розмістити для учнів пазли, склавши які діти розв'яжуть логічні ланцюжки теми уроку.

2) Завдання спрямовані на формування особистого інтересу для отримання нової інформації. Дані завдання спрямовані на пояснення учням теми уроку та формування розуміння в учнів які знання вони отримають на даному уроці. Наприклад:

– «Знаю – хочу дізнатися – дізнався».

– «Чомучки» (нестандартні запитання).

– «Прогнозування за ілюстрацією», у процесі реалізації якої на уроці для обговорення вчитель пропонує учням переглянути ілюстрації та зробити припущення щодо теми, яка вивчатиметься.

– «Товсті/тонкі питання», де тонкі питання представлені відповідями так/ні, а товсті вимагають від учня розгорнутої відповіді, міркування із залученням додаткової інформації [1, с. 253].

3) Творчі завдання для знайомства з новою інформацією, де акцентується увага на наданні учням можливості знайти необхідну інформацію для подальшого її аналізу. На цьому етапі доцільно використовувати наступні творчі завдання:

– «Fishbone (Риб'яча кістка)».

– «Читання з позначками» (+ Я це знаю; – Я це не знав / Я думав інакше; ? Це мене здивувало; ! Я хотів би дізнатися про це детальніше).

– «Кубування», де учням пропонується дати відповідь на 6 питань які стосуються певного об'єкта чи предмета (червоний – опис, рожевий – порівняння, синій – асоціації, помаранчевий – моя позиція, фіолетовий – застосування, зелений – екологічна стежка). Вправа спрямована на краще пізнання особливостей вивченого об'єкта. Для реалізації вправи необхідне використання різнокольорових кубиків [5].

4) На заключному етапі вивчення теми доцільно використовувати творчі завдання де учні зможуть продемонструвати результати своїх умінь та навичок (знань). Наприклад:

– «Вернісаж готових робіт» – презентація, фотовиставка малюнків (або виробів) на сайті або в соцмережах.

– «Дослідний проєкт» – завдання, в якому об'єднано самостійну роботу з кількох предметів та обсягом у 2–3 уроки.

– «Створюємо електронну збірку» – завдання, яке полягає у пошуку способів обробки різних матеріалів (наприклад, тканини, дерева, паперу), старовинних та сучасних видів декоративно-ужиткової творчості. Самостійно знайдену інформацію про конкретний об'єкт учні оформляють відповідно до зразка та заносять до банку даних класу чи школи.

– «Виконай ескіз предмета за описом» – завдання, метою якого є розвиток об'ємно-просторової уяви учнів. Дітям надається детальний опис предмета, його функціональність та призначення. Завданням дітей є на підставі опису уявити своє бачення майбутнього предмета малюнку (вид спереду, ззаду), включаючи попереднє опрацювання конструкції планованого виробу.

– «Покажи проєкт у макеті» – завдання, метою якого є формування навичок проєктної діяльності у галузі макетування. Дітям надається ескіз виробу, можливі варіанти розгортки деталей виробу та мапа правил техніки безпеки роботи з інструментами. Завданням учнів є створення макета виробу з паперу, картону та інших видів паперу за ескізом, запропонованим учителем.

– «Створення рекламного буклету» – завдання, метою якого є формування навичок підприємницької діяльності, де учні виконують міні-проєкти (матеріальні, нематеріальні). Отриманий результат учні повинні подати у вигляді рекламного буклету з метою залучення цільової аудиторії до продукту [5].

Наведені вище творчі завдання можуть виконуватися як в індивідуальній так й у груповій формах роботи та сприяють: навчанню учнів мислити в різних напрямках; розв'язувати нестандартні ситуації; розвивати мислення, розвиток самостійності у здобутті знань та застосуванні їх на практиці, тобто усі навички необхідні для подальшої життєдіяльності та адаптації до сучасного світу.

Висновки. Таким чином, розглянуто особливості використання творчих завдань у технологічній освітній галузі. З'ясовано, що використання творчих завдань у технологічній освітній галузі робить навчальний процес цікавішим та ефективнішим, мінімізує розрив між теорією та практикою, в учнів формуються практичні навички. У процесі виконання творчих завдань удосконалюється мислення, розвиваються комунікативні навички, розширюється досвід. Розглянуто приклади творчих завдань на прикладі уроків «Я досліджую світ» (технологічна освітня галузь): завдання для підвищення пізнавальної активності («Хвилинка міркування», «Пазли для розвитку логіки»; завдання для формування особистого інтересу для отримання інформації («Знаю – хочу дізнатися – дізнався», «Чомучки» (нестандартні запитання), «Прогнозування за ілюстрацією», «Товсті/тонкі питання»); для знайомства з новою інформацією, де акцентується увага на наданні учням можливості знайти необхідну інформацію для подальшого

її аналізу («Fishbone (Риб'яча кістка)», «Читання з позначками», «Кубування» та ін.).

Література

1. Іваницька Н., Балаєва Т. Особливості організації дослідження-розпізнавання у 1-му класі при вивченні інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *The 13 th International scientific and practical conference «Science, innovations and education: problems and prospects»* (July 28–30, 2022) CPN Publishing Group, Tokyo, Japan. 2022. P. 253.

2. Курин О. Формування в учнів початкових класів критичного мислення з використанням мультимедійних ігор на уроках «ЯДС». *The 2 nd International scientific and practical conference “Current challenges of science and education”* (October 16–18, 2023) MDPC Publishing, Berlin, Germany. 2023. P. 197–180.

3. Лодатко Є. Інформаційно-технологічна компетентність як основа підготовки майбутніх інженерів-педагогів до розвитку технічної творчості учнів. *Молодь і ринок*. Дрогоб. держ. пед. ун-т ім. І. Франка. Львів, 2015. № 7. С. 13–16.

4. Огієнко Д. Підготовка майбутніх учителів початкової школи до організації проєктно-технологічної діяльності учнів на уроках «Дизайн і технології». *Вісн. Чернігів. нац. пед. ун-ту ім. Т. Г. Шевченка*. Вип. 136. Чернігів : ЧНПУ, 2016. № 1–2. С. 195–197.

5. Стогній С. Проєктна діяльність на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». Педагогічний досвід. Сватки, 2022. 45 с. URL: <http://surl.li/mross> (дата звернення: 29.10.2023).

6. Хімії М. Екологічне виховання молодших школярів засобами проєктної діяльності на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Інклюзивна освіта як індивідуальна траєкторія особистісного зростання дитини з особливими освітніми потребами* : зб. матеріалів VI Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнар. участю (м. Вінниця, ВДПУ ім. М. Коцюбинського, 27 квітня 2020 р.). Вінниця, 2020. Вип. 10. С. 275–284.

УДК 373.2/.3015.311:159.923(045)

Дарина Катеринюк,

Кошторний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк.

Науковий керівник – Тетяна Бортнюк

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАСТУПНОСТІ ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ В РАМКАХ РЕФОРМИ НУШ

Розкрито принцип наступності дошкільної та початкової освіти крізь призму концепції Нової української школи; зацентовано увагу на необхідності співпраці закладу дошкільної освіти і початкової школи задля його реалізації.

Ключові слова: дошкільна освіта, початкова освіта, наступність, інновація, ЗДО, Концепція «Нова українська школа» (НУШ).

Одним із вагомих завдань сьогодення є забезпечення наступності змісту дошкільної та початкової освіти, відповідність Базового компонента дошкільної освіти віковим особливостям дітей старшого дошкільного віку



та вимогам концептуальних засад реформування Нової української школи (НУШ).

Наступність між дошкільною та початковою освітою – це забезпечення неперервності здобуття людиною освіти. Наступність в освіті необхідна для створення єдиного освітнього процесу, що логічно продовжується від дитячого садка до школи. Цей процес допомагає досягти цілісного розвитку особистості [5].

Розглянемо основні інноваційні підходи до реалізації принципу наступності закладу дошкільної освіти (ЗДО) та початкової школи, проаналізуємо витоки реформи НУШ та її переваги.

Так, одну з ключових позицій у забезпеченні наступності і перспективності в освітньому процесі посідає зв'язок змісту дошкільної і початкової освіти, що полягає у поступовості й послідовності реалізації чинних програм розвитку, навчання і виховання дітей дошкільного віку та освітньої програми для 1-го класу початкової школи. Обов'язкове врахування того рівня розвитку дитини, з яким вона прийшла до першого класу школи, сприятиме органічному, природному збагаченню особистісного розвитку, започаткованому в дошкільному періоді життя, та створить умови для успішного подальшого зростання і переходу дитини з першого рівня освіти до наступного [1, с. 12].

У Законі України «Про освіту» зазначено, що метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [3]. Окреслена мета не втрачає своєї актуальності, а тільки її підтверджує на тлі російської агресії і спричиненої нею екзистенційної війни українського народу та переосмислення перспектив післявоєнної розбудови країни.

Згідно з Державним стандартом початкової освіти, затвердженим постановою КМУ від 21.02.2018 р. № 87 [2], з 1 вересня 2018 року в усіх школах запроваджено нову програму навчання.

Відповідно до основних ідей НУШ та положень Державного стандарту початкової освіти з метою забезпечення наступності змісту та уникнення його дублювання в освітніх програмах дошкільної і початкової освіти рекомендується посилити розвивальну і виховну складові освітнього процесу, надати пріоритет соціалізації, моральному вихованню, формуванню мотивів пізнавальної діяльності тощо [1, с. 14]. Вважаємо, що учителям початкової

школи доцільно використовувати досвід роботи педагогів закладів дошкільної освіти зі старшими дошкільниками.

Назвемо переваги НУШ.

Схожість з європейською системою освіти. Український атестат про загальну середню освіту будуть визнавати у ЄС. Завдяки цьому буде легше вступити до Європейського вищого навчального закладу.

Автономія вчителя. Концепція НУШ передбачає велику свободу у виборі методів, прийомів та засобів навчання та виховання.

Учні будуть здобувати не тільки знання, а й вміння практично застосовувати їх в повсякденному житті.

Автономія школи. Школи зможуть вносити зміни до навчальних планів, освітніх програм та програм з навчальних предметів.

Інклюзивна освіта. Учні з особливими потребами зможуть навчатися разом зі своїми однолітками. Для них в НУШ створяться спеціальні умови для навчання.

Ранкові зустрічі. Діти в захваті від них, адже такі зустрічі спрямовані на розвиток співпраці, допомагають працювати в команді, мають гарний емоційний вплив на дітей.

Відкрита до батьків школа. Звичних для всіх батьківських зборів не буде. Взаємодія між батьками та вчителями виходить на новий рівень.

Новий простір класу. Зонування класу та зручна організація простору класу, мобільні парти.

Ігрові кімнати в школах, де будуть різноманітні засоби навчання, матеріали для дітей (дидактичні та розвивальні ігри, картки, іграшки тощо) [4].

В НУШ прислухаються до учнівської думки, вчать критично мислити, не боятись висловлювати власну думку та бути відповідальними громадянами. Серед її переваг – розвиток емоційного інтелекту, формування комунікативної компетентності (вміння дружити, вибачатися, вирішувати конфліктні ситуації тощо), розвиток співпраці / командоутворення, формування довірчих стосунків. Головна мета запровадження реформи – виховати «інакше», нове покоління українців.

Також Концепція НУШ впроваджує інтегроване та проєктне навчання. Таке навчання сприяє тому, що учні отримують цілісне уявлення про світ, адже вивчають явища з точки зору різних наук та вчаться вирішувати реальні проблеми за допомогою знань з різних дисциплін. Через досліди та спостереження вчаться самостійно здобувати знання та критично мислити. Адже у сучасному світі самі знання, які передає вчитель, не такі вже й важливі. Основне – як їх застосувати на практиці. Не можна цього навчитися, лише дивлячись у спину сусіда і в очі вчителю. Для цього потрібно значно більше: десь помилитися, десь посперечатися, десь зробити спільний проєкт і презентувати його.



Не викликає сумніву, що окреслені вище інноваційні підходи щодо забезпечення наступності між дошкільною та початковою освітою мають здійснюватися педагогічними колективами спільно і системно. Встановлення зв'язку та творчої співпраці між закладом дошкільної освіти і початковою школою на рівні заходів з дітьми – необхідна умова успішного вирішення завдань наступності. Для ефективного обміну досвідом вихователів ЗДО та учителів початкової школи щодо використання ігрових методів і прийомів, форм організації діяльності дітей, системи роботи з розвитку мовлення, формування пізнавальних процесів, соціалізації дитини доцільно передбачати індивідуальні та інтерактивні (колективні, колективно-групові, групові) форми методичної роботи. Об'єднані зусилля педагогічних колективів закладів дошкільної і загальної середньої освіти та батьківської громадськості забезпечать психологічно виважений та успішний для дитини перехід з попереднього рівня – дошкільна освіта, на наступний – початкова освіта [5].

Отже, перехід дитини із ЗДО до школи є важливим етапом її життя, який пов'язаний не лише зі зміною середовища її розвитку, а й з відповідними процесами самоусвідомлення, зіткненням з новими проблемами, відкриттям у собі нових можливостей тощо. Одним дітям це додає піднесеного настрою, відчуття чогось якісного, іншим вселяє ностальгію за звичним життям у дитячому садочку, інколи породжує стресові стани. Тому дуже важливо, щоб у закладі дошкільної освіти, в сім'ї допомогли дитині усвідомити, що школа є продовженням того, чим займалася, що опанувала вона у ЗДО. Не менш важливо, щоб із перших днів перебування в школі дитина на конкретних прикладах переконувалася в цьому. Все це стане можливим, коли дотримуватися принципу наступності дошкільної та початкової освіти. У цьому напрямі наукового вирішення потребують питання змісту сучасної дошкільної та початкової освіти, а також інформаційного, методичного, матеріально-технічного забезпечення навчального процесу в НУШ та ЗДО.

Література

1. Бібік Н. Нова українська школа : порадник для вчителя. Київ : Літера ЛТД, 2018. 160 с.
2. Державний стандарт початкової освіти України (2018). URL : <https://nus.org.ua/news/uryad-opublikuvav-novyjderzhstandart-pochatkovoyi-osvity-dokument/> (дата звернення: 24 вересня 2019).
3. Закон України «Про освіту». URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
4. Концепція Нової української школи. URL : <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/nova-ukrainska-shkola-compressed.pdf?authuser=0>
5. Наступність між дошкільною та початковою освітою. URL : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/nastupnist-mizh-doshkilnoyu-ta-pochatkovoyu-osvitoyu>

УДК 37.013.42:[373.3.015.31:172.15](043.2)

Анна Козак,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – **Сергій Марчук**

УКРАЇНСЬКА НАРОДНА ПЕДАГОГІКА – ОСНОВА НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Розглянуто можливості української етнопедагогіки у національному вихованні школярів. Обґрунтовано основні ідеї народного досвіду виховання українців.

Ключові слова: українська народна педагогіка, національне виховання, український народ.

Національне виховання спирається на загальнопедагогічні принципи виховання, такі як дитиноцентризм, природовідповідність, культуровідповідність, гуманізм, врахування вікових та індивідуальних особливостей. Водночас національно-патріотичне виховання має власні принципи, що відображають його специфіку. Серед них – принцип національної спрямованості, що передбачає формування національної самосвідомості, виховання любові до рідної землі, природи, українського народу, шанобливого ставлення до його культури, історії, традицій; поваги до культури всіх народів, які населяють Україну; здатності зберігати свою національну ідентичність, пишатися приналежністю до українського народу, брати участь у розбудові та захисті своєї держави [1].

Для вирішення цих надзвичайно важливих завдань джерелом наснаги і вірним дороговказом безперечно виступає етнопедагогіка (українська народна педагогіка), яка втілює в собі народний педагогічний досвід і народну мудрість, народні погляди на мету і завдання, зміст і методи виховання і навчання [2, с. 48].

Мета статті – проаналізувати потенціал української народної педагогіки у національному вихованні молодого покоління.

У кінці ХХ ст. з'явилась низка праць з етнографії, українознавства, етнопедагогіки, етнопсихології, педагогіки народознавства. Актуальними виявилися ті праці, які стосуються етновиховання дітей і молоді. Цим проблемам присвячені праці А. Богуш, П. Ігнатенка, О. Кондратович, Н. Лисенко, Ю. Руденка, М. Стельмаховича, В. Струманського, Є. Сявакко та ін.

Народна педагогіка – та, яку створив народ. Це галузь емпіричних педагогічних знань народу про мету, завдання виховання, сукупність народних засобів, умінь і навичок виховання та навчання. Термін «народна педагогіка» вперше в науковий обіг увів видатний вітчизняний педагог К. Ушинський [5, с. 11].

Народна педагогіка – золотий фонд наукової педагогіки. Ідеї народної педагогіки відображені у педагогічній спадщині видатних педагогів –

Я.-А. Коменського, Й. Песталоцці, К. Ушинського, Г. Сковороди, Т. Шевченка, І. Франка, Л. Українки, С. Русової, В. Сухомлинського та ін.

Українські науковці – дослідники народної педагогіки: Є. Сявавко «Українська етнопедагогіка в її історичному розвитку», М. Стельмахович «Народна педагогіка», «Мудрість народної педагогіки», В. Скуратівський «Берегиня», «Просвіт», «Місяцелік» та ін.

Цілі, завдання і засоби народної педагогіки відображенні у фольклорі (казках, легендах, прислів'ях, приказках, піснях); іграх, танцях, прикладному мистецтві, музиці, святкових обрядах, традиціях трудового і сімейного виховання.

Тільки народне виховання, зауважив К. Ушинський, є живим органом в історичному процесі народного розвитку, таке виховання набуває надзвичайної впливової сили на формування національного характеру, національної психології людини. «Чи дивно після цього, що виховання, створене самим народом і побудоване на народних засадах, має ту виховну силу, якої немає в найкращих системах, побудованих на абстрактних ідеях або запозичених в іншого народу» [6, с. 100].

Народна педагогіка – це галузь педагогічного досвіду народу, яка розкриває його погляди на мету, завдання, форми, методи та засоби навчання і виховання [3, с. 8].

Українську народну педагогіку розглядають як систему емпіричних знань, засобів, принципів та вмінь, вироблених і застосовуваних українцями в навчанні і вихованні підростаючих поколінь. Вона передувала педагогічній науці і стала її основним першоджерелом. Народна педагогіка – це усний багатотомний підручник виховання, що з найдавніших часів зберігається в пам'яті народу і передається від покоління до покоління.

Цінність народної педагогіки – в її органічній єдності з укладом життя народу, його історією, культурними і побутовими традиціями. Ідеї та засоби народної педагогіки глибше і повніше втілюють у собі людську духовність. Народна педагогіка є невичерпною скарбницею виховних засобів, головні серед них – це рідна мова, фольклор, міфологія, символіка, народне мистецтво, національні традиції, звичаї, обряди, народні ігри та іграшки тощо.

Етнопедагогіка з'ясовує можливості й шляхи реалізації прогресивних ідей народу в сучасній практиці, досліджує способи встановлення контактів народної педагогічної мудрості з педагогічною наукою, аналізує педагогічне значення тих чи інших явищ народного життя і з'ясовує їх відповідність сучасним завданням виховання.

Головна мета етнопедагогіки – надихати дітей та молодь на збереження духовних надбань рідного народу, виховувати високо свідомих представників української нації, носіїв і творців національної культури [3, с. 13].

Основну мету виховання народна педагогіка бачить у тому, щоб навчити кожного бути людиною. Навіть знання без людяності нічого не варті. «Знання без людяності – це меч у руках безумця», – кажуть у народі. Тому й виховання

починається там, де вихователь ставиться до вихованця з повагою до його особистості, а завершується тоді, коли дитина стає справжньою людиною [4, с. 42].

Народна педагогіка прагне розкрити життя, висуває потребу в серйозній і всебічній підготовці до нього («Життя прожити – не поле перейти»), «Вік ізвікувати – не пальцем перекивати», «На довгим віку всього доведеться», «Вік прожити – не дощову годину перестояти», «Життя як стерниста нива: не пройдеши, ноги не вколовши»).

Народна педагогіка пройнята глибокою людяністю. Вона високо підносить гідність людини, її життєву місію. В українському фольклорі оспівуються велич людини, краса її духовних якостей. Народ-педагог послідовно бореться за право кожної людини розкрити свої найкращі риси. Водночас повсякденність не раз спонукала задуматися над тим, чому все те краще, що досягло людство, не завжди властиве окремій особі, чому одна людина добра, а інша – зла, один щасливий, а інший прожив ціле життя, так і не знайшовши щастя.

В основі української родинної педагогіки завжди чітко вирізнялися її ідеали, суттю своєю вкорінені в глибини життя народу, його свідомості, праці й творчої діяльності. Споконвіку для нашого народу найвищими і святими були ідеали сім'ї як першооснови життя людини, своєї фортеці, яка забезпечує розвиток і захист найкращих якостей особистості; праці як найповнішої форми вияву творчих здібностей і можливостей людини, джерела достатку й радості, забезпечення повноцінного життя родини; духовності, цієї синтетичної форми осягнення світу й себе в єдиному високоморальному вимірі творчої діяльності й гуманного ставлення до навколишнього середовища та людей; громадянства як відчуття особистої належності до рідної землі, держави, сім'ї, роду, способів життя, традицій і звичаїв, відповідальності за їх збереження, розвиток й примноження.

На цих засадах і має відроджуватись українська сім'я та виховання підростаючих поколінь. Такий підхід забезпечить повноцінний розвиток суспільства і суспільних відносин в умовах ринкових реформ, соціальної дестабілізації й моральної пригніченості значних мас населення, спаду народжуваності дітей, зниження сільськогосподарського і промислового виробництва.

Виховний ідеал української родини творився віками і за традицією сьогодні має переходити від старших поколінь до молодших, що його доповнять і вдосконалять. Він знаходиться в одному ряду з досягненнями інших цивілізованих народів. Це підтверджує спільність розвитку української сім'ї, її педагогіки і загальноєвропейського процесу. Адже здобутки одного народу на невеликому європейському просторі швидко ставали надбанням інших народів. Свідченням цього є те, що педагогічні системи Я.-А. Коменського, Ж.-Ж. Руссо, Й. Песталоцці, К. Ушинського, В. Сухомлинського впевнено знаходили своїх прихильників і послідовників серед усіх народів Європи.

Перлини виховної мудрості народу, невичерпна своєрідна скарбниця форм, методів та засобів народного виховання є золотим фондом народної педагогіки, одного з чинників колективної народної творчості. Вплив виховання на формування особистості народ вважає важливим чинником, що визначає долю людини [3, с. 17].

Дослідження засвідчують, що українська національна система виховання склалась історично. Виховні ідеали нашого народу визначалися конкретними історичними умовами. Впродовж багатьох століть в етнопедагогіці усталився один ідеал – ідеал людини праці, сформований на ґрунті хліборобського життя, який не залежний від національних і соціальних умов, та містить елементи християнського ідеалу, оскільки українці – релігійна нація.

Загалом, ми переконані, що виховання дітей та молоді виявиться більш ефективним, коли воно буде здійснюватися на народних засадах, з врахуванням багатовікового народного досвіду.

Література

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 20.10.2023).
2. Концепція національного виховання: схвалена Всеукраїнською педагогічною радою працівників освіти 30 червня 1994 року. *Початкова школа*. 1995. № 2. С. 48–52.
3. Мосіяшенко В. А. Українська етнопедагогіка : навч. посіб. Суми : ВТД «Університетська книга», 2005. 176 с.
4. Стельмахович М. Г. Мудрість народної педагогіки. Київ : Т-во «Знання», 1971. 48 с.
5. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ : Рад. школа, 1985. 312 с.
6. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні. *Вибр. пед. твори*. : в 2 т. Т. 1. Київ : Рад. школа, 1983. С. 43–103.

УДК 398.6:373.3.015ю31:172.15](043.2)

Софія Кондратюк,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – **Сергій Марчук**

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ЗАГАДКИ ЯК ЗАСОБИ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ (ТЕОРЕТИЧНИЙ АСПЕКТ)

Розглянуто сутність українських загадок. Розкрито їх педагогічний потенціал у національному вихованні учнів. З'ясовано різні підходи до класифікації народних загадок.
Ключові слова: народна загадка, національне виховання, класифікація загадок.

Загадки – це короткі твори, в основі яких лежить дотепне метафоричне запитання, що передбачає відповідь на нього. Щоб знайти відповідь – відгадку,

потрібно вмiти зiставляти життєві явища на основi їх спорiдненостi чи подiбностi за певними ознаками, рисами, характеристиками. Звiдси i назва слова «загадка»: вiд «гадка» – думка, «гадати» – думати, мислити.

Специфика загадок полягає в тому, що в них у завуальованiй алегоричнiй формi зашифровано якийсь предмет чи явище i треба вiдшукати його первiсне значення. Тому М. Лановик, аналізуючи художню форму загадок, твердить, що «кожна загадка композиційно – одночленний паралелiзм, другим членом якого є вiдгадка» [5, с. 236].

Мета статтi – з'ясувати сутнiсть, педагогiчне значення та класифiкацiю українських народних загадок та їх роль у національному вихованнi молодого покоління.

Загадки у своїй творчостi використовували І. Франко, Ю. Федькович, Л. Глібов, Л. Боровиковський, С. Руданський, П. Тичина, М. Сингаївський, О. Потебня, С. Русова, В. Сухомлинський, К. Ушинський та ін.

Проаналізувавши низку науково-літературних джерел, ми здійснили контент-аналіз поняття «загадка» (табл. 1).

Таблиця 1

Категорiальний аналіз поняття «загадка»

Автор / Джерело

Визначення (зміст) поняття

М. Лановик,
З. Лановик
[5, с. 77]

Загадки – це короткі твори, в основi яких лежить дотепне метафоричне запитання, що передбачає вiдповiдь на нього. Щоб знайти вiдповiдь – вiдгадку, потрібно вмiти зiставляти життєві явища на основi їх спорiдненостi чи подiбностi за певними ознаками, рисами, характеристикам. Звiдси i назва «загадка» вiд «гадка» – думка, «гадати» – думати, мислити.

Літературознавчий
словник-довiдник
[6, с. 97]

Загадка (вiд «гадати» – думати, вгадувати) – жанр фольклору, дотепне запитання, часто у вiршованiй формi.

В. Гнатюк
[8, с. 65]

Загадки – бистроумні й дотепні питання, в яких повинна критися також вiдповiдь на них.

Л. Дунаєвська
[3, с. 67]

Загадка – це афористичний твір, що складається з стислого поетичного, часто ритмiзованого вислову, в якому певний предмет чи явище зображується через його метафоричний еквiвалент».

І. Березовський
[1, с. 88]

Загадки – це стислі поетичні запитання, мудрі сентенції, які в «прихованiй», часто нарочито завуальованiй формi зображають окремий предмет чи явище через інші – на основi їх певної спорiдненостi, подiбностi, часом ледве вловимої i навіть далекої».

М. Дмитренко
[4, с. 145]

Загадка – це короткий афористичний фольклорний твір, побудований на iнакомовностi, метафорi, алегорiї, описовi предметiв, явищ, живих iстот у хитромудрiй запитальнiй чи стверджувальнo-констатуючiй формi (де це питання вiдчувається) i потребує вiдгадки, вiдповiдi, розшифрування зумисне закодованої символiчної iнформацiї з метою: активiзацiї пiзнавальної дiяльностi; формування навичок логiчного, абстрактного мислення; розвитку кмітливостi, спостережливостi; естетичної насолоди; розваги, гри i опосередкованого виховання чи випробування розумових здiбностей людини за певних обставин.

М. Стельмахович
[7, с. 98]

Загадка (від слова «гадати» – думати, розмірковувати) – дуже стислий і розповсюджений вид народної творчості. Це стислий вислів віршем або ритмізованою прозою з дотепним запитанням, відповідь на яке міститься в образних натяках на нього.

Отож, істотними ознаками поняття «загадка» є: короткі й дотепні описи людей, тварин, предметів, подій, явищ; віршована форма; хитромудрі запитання; художнє алегоричне зображення істоти, предмета або явища; короткий афористичний фольклорний твір.

І. Франко, І. Березовський, М. Рибнікова та інші вчені запропонували класифікації українських народних загадок. М. Сахаров розташував загадки за нумерацією, І. Худяков – за алфавітом відгадок. Д. Садовніков запропонував розміщувати матеріал за тематикою відгадок.

Однією з перших логічно несуперечливих і науково вмотивованих класифікацій, що не втратила свого значення і в наш час, була запропонована І. Франком у праці «Останки первісного світогляду в руських і польських загадках народних» [9, с. 323].

Інші класифікації загадок у переважній більшості побудовані на основі тематичного, а не історичного принципу. Так, І. Березовський виділяв такі тематичні групи:

1. Природа (Небо. Земля. Явища природи. Рослинний світ. Тваринний світ).

2. Людина (Фізична природа людини: будова тіла, життя і смерть. Матеріальне життя людини: їжа, одяг, взуття, речі домашнього вжитку).

3. Трудова діяльність людини (Освіта. Музика. Звичаї та обряди. Абстрактні, загальні, умовні та зібрані поняття. Головоломки, шаради та різноманітні запитання). Різні [1, с. 31]. Включена група «Різні» вказує, що можна виділити й інші тематичні групи та підгрупи.

Загадки дуже тісно пов'язані з іншими жанрами усної словесності [7, с. 287]. Перш за все, як уже зазначалось, генетично вони пов'язані з міфологією – містять елементи давніх вірувань (анімізму, тотемізму), – а також з магією: споріднені із замовляннями, в яких з певних причин вказується не пряма назва предметів чи явищ, а їх описова метафорична форма. У найдавніших загадках збереглися залишки віри в магічну дію слова, тому подекуди в давніх колядках і віншуваннях трапляються побажання у формі загадок. Загадки виявляють тісний зв'язок із народною лірикою. У календарно-обрядовому циклі вони найчастіше трапляються у русальних піснях, де відгадуванню загадок надається магічна сила [2, с. 200]. Проаналізувавши низку науково-літературних джерел, ми здійснили типологію української народної загадки (табл. 2).

Типологія української народної загадки

<i>Автор класифікації</i>	<i>Класифікація</i>
І. Франко у праці «Останки первісного світогляду в руських і польських загадках народних»	<ul style="list-style-type: none"> – анімістичні, в яких явища природи, неживі предмети виступають істотами (це загадки про небо, землю, сонце, місяць, зорю); – зооморфічні, в яких сили природи зображені у вигляді звірів; – антропоморфічні, в яких явища природи ідентифікуються з людьми.
І. Березовський	<ul style="list-style-type: none"> – природа (Небо. Земля. Явища природи. Рослинний світ. Тваринний світ); – людина (Фізична природа людини: будова тіла, життя і смерть. Матеріальне життя людини: їжа, одяг, взуття, речі домашнього вжитку); – трудова діяльність людини (Освіта. Музика. Звичаї та обряди. Абстрактні, загальні, умовні та зібрані поняття. Головоломки, шаради та різноманітні запитання); – різні.
Ю. Левін, В. Чичеров	<p>За художньою будовою:</p> <ul style="list-style-type: none"> – питання; – метафоричні й алегоричні загадки; – арифметичні; – жартівливі.
Ю. Ілларионова	<p>За художньою будовою:</p> <ul style="list-style-type: none"> – загадки, побудовані на перерахуванні ознак предмета; – загадки, побудовані на основі протиставного порівняння; – загадки метафоричні.

Таким чином, аналіз наукової літератури показав різноманітну типологію народних загадок і виявив тісний зв'язок загадки із народною лірикою, з іншими жанрами усної словесності. Найголовнішими ознаками художньої специфіки жанру загадок є конкретність теми, лаконізм, конденсованість думки, надзвичайна стійкість традиції та велика усталеність образності.

Література

1. Березовський І. Г. Українська народна творчість. Київ : Наук. думка, 1973. 152 с.
2. Вікова та педагогічна психологія : навч. посіб. Київ : Просвіта, 2001. 416 с.
3. Грицай М. С., Бойко В. Г., Дунаєвська Л. Ф. Українська народно-поетична творчість. Київ : Вища школа, 1983. 358 с.
4. Дмитренко М. Українська фольклористика: історія, теорія, практика. Київ : Редакція часопису «Народознавство», 2001. 576 с.
5. Лановик М., Лановик З. Українська народна словесність. Львів : Генеза, 2000. 540 с.
6. Літературознавчий словник-довідник. Київ : Академія, 1997. 752 с.
7. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ : Рад. школа, 1985. 312 с.
8. Український фольклор : критичні матеріали. Київ : Вища школа, 1978. 288 с.
9. Франко І. Галицько-руські народні приповідки. Передмова до Т. 1. (Львів, 1905), Т. 2 (Львів, 1908), Т. 3 (Львів, 1910). *Франко І. Твори* : у 50 т. Т. 38. С. 294–328.

УДК: 373.3.015.31:502/504(043.2)

Юлія Кулікова,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – **Наталія Хомюк**

РОЗВИТОК ТВОРЧИХ ЗДІБНОСТЕЙ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Окреслено важливість розвитку творчих здібностей молодших школярів, правильний підхід до дітей, врахування інтересів та побажань кожного. Застосування нових методів і прийомів на уроках «ЯДС» задля розвитку творчих здібностей дітей.

Ключові слова: критичне мислення, теорія «Формальної освіти», нова українська школа, здібності учнів, вправа «Синквейн», антиципація, мозковий штурм.

Одна із проблем сьогодення – невелика кількість здобувачів освіти, у яких добре розвинені творчі здібності. Початкова школа потребує використання такої методики проведення занять, яка б відповідала нормам сучасного суспільства, яка змогла б підготувати високоосвічених особистостей до вибору майбутньої професії. Творчість – це не сума знань, а особлива спрямованість інтелекту, особливий зв'язок між інтелектуальним життям особистості й проявом її сил в активній діяльності. (В. Сухомлинський).

В. О. Сухомлинський рекомендував вчити дітей думати, творити, фантазувати серед чудової краси природи, що є джерелом думки і слова. Важливою умовою формування творчого мислення через природу є організація спостережень. Вони розпочинаються з розвитку молодших школярів уміння бачити природу. Адже відомо, що дивитися – це не означає бачити.

Теорія формальної освіти (Дж. Локк, Й.-Г. Песталоцці, Й.-Ф. Герbart, XVII–XVIII ст.), яка тісно пов'язана з розвитком творчих здібностей. Теорія свідчить про те, що найголовнішим є не зміст освіти, а «*гімнастика розуму*». Головним завданням шкільної освіти повинен бути розвиток розумових здібностей молодших школярів, їхнього мислення, уяви, пам'яті, а не набуття фактичних знань. Розвиток творчих здібностей на уроці ЯДС повинні бути не менш присутні ніж на інших уроках в школі.

Нова українська школа – школа творчості, шлях до успіху. Завдання вчителя – зробити максимально комфортні умови для утвердження атмосфери творчості дітей, допомогти учням знайти себе в житті. Важливу роль для розвитку творчих здібностей молодших школярів відіграє правильно підібраний, цікавий матеріал, який відповідатиме віковим особливостям дітей, а також різноманітні методики викладання, новітні ІТ-технології. Урок ЯДС повинен базуватися на тому, що учитель та молодші школярі – одне ціле. Це свідчить про те, що всі учні унікальні – навіть якщо в одного гірше

розвинені творчі навички, ніж в іншого. Особливістю професії «вчитель» є вміння прогнозувати подальші можливості творчого розвитку дітей. Проектувати наступні дії, передбачати можливий результат своєї діяльності. Існує безліч вправ, які пов'язані із розвитком творчих здібностей дітей, наприклад, вправи в онлайн-середовищі, тобто інтернеті, і вправи, які можна використовувати в класі – офлайн-середовищі.

В дітей молодшого шкільного віку, варто розвивати не тільки творчі здібності, а й таку якість, як критичне мислення. Мислити критично – означає вміти порівнювати, аналізувати, оцінювати інформацію з будь-яких джерел; робити висновки на основі висунутих припущень. На уроках «ЯДС» пропонуються використовувати вправу «Синквейн» (сенкан).

Сенкан – форма вільного вірша, яка складається з 5 рядків. Сенкан створюють під час вивчення нового матеріалу. Ця вправа формує у школярів здатність усвідомлювати, узагальнювати, розуміти складні ідеї, проте переоформлювати їх у більш простий варіант. Вправа спрямована на те, щоб удосконалити навички мислення, «розбавити» яскравими фарбами фантазію дітей.

Сенкан складається за такою формою:

- 1 рядок – тема (звичайно іменник);
- 2 рядок – опис (звичайно 2–3 прикметники);
- 3 рядок – дія (звичайно 3 дієслова);
- 4 рядок – ставлення (фраза, яка складається з 4 слів і висловлює ставлення до теми);
- 5 рядок – перефразування сутності (синонім до першого слова).

Приклад сенкану: урок «Я досліджую світ». 2 клас. За підручником І. Жаркова та ін. Під час вивчення тем:

«Чому зникають рослини / тварини / речі?»	«Харчування і здоров'я»
Рослини Непомітно, цікаво, швидко Зникають, зникали, будуть зникати Усе рано чи пізно зникне Флора	Харчування Здорове, шкідливе, підступне Потребує, провокує, манить Слідкуй за правильним харчуванням Живлення

Навчити молодших школярів творити – можна з легкістю, варто лише підібрати правильну методику викладання і правильний підхід до кожної дитини. Врахувати побажання кожного. Для розвитку творчих здібностей школярів можна використовувати безліч різних інтернет-джерел, варто лише зрозуміти, які завдання зможуть покращити мислення і творчі здібності школярів.

Антиципація – передбачування, вигадування подій, явищ; заздалегідь складене уявлення про що-небудь. На перший погляд, звичайнісіньке визначення, проте, який несе в собі сенс! Антиципацію найчастіше використовують на уроках «ЯДС» та ін.

Можна використати завдання «Подумай та опиши малюнок, складіть казку про весну». Педагог зачитує початок опису: «На першому фото зображено дівчину у світло-зеленому платті...», а кожен наступний школяр продовжує описувати малюнок. Хто останній завершує описувати малюнок, складає казку про весну. Мета завдання полягає у вдосконаленні уяви школярів, мисленні та вмінні самостійно аналізувати завдання.



Рисунок 1

Найбільшої популярності серед розвитку творчих здібностей школярів набув метод «Мозковий штурм», який досить часто використовується на будь-яких заняттях.

Мозковий штурм – оперативний метод вирішення проблеми на основі стимулювання творчої активності, при якому учасникам обговорення пропонують висловлювати якомога більшу кількість варіантів рішення. Суть його в тому, що учасники озвучують якомога більше варіантів, зокрема й найнеймовірніші, а потім з усіх обираються найкращі ідеї або рішення, які можна реалізувати на практиці.

Мозковий штурм включає такі етапи:

– *Генерація ідей.* Учасники виносять всі можливі ідеї для конкретної проблеми чи завдання без будь-яких обмежень. На цьому етапі важливі креативність і відкритість.

– *Аналіз і перевірка.* Ідеї обговорюються, групуються та аналізуються для вибору найбільш перспективних або здійснених ідей.

– *Відбір і реалізація.* Кращі ідеї відбираються для подальшої реалізації або детальної розробки.

Наприклад: тема «мозкового» штурму «Весна – найкраща пора року».

Перша команда учасників повинна довести, що весна – найкраща пора року. Весна – це пора року, коли стає тепло, сонячно. Природа прокидається, оживає.

Друга ж команда учасників заперечує факти. Весна – це не найкраща пора року. Тепліє, тане сніг, відлига. В цей час люди хворіють на застуду.

Організм ослаблений після зими, не вистачає вітамінів. По закінченню дискусії судді роблять висновок.

Мозковий штурм дозволяє об'єднати різноманітні точки зору та досвід учасників для досягнення кращих результатів. Це ефективний спосіб стимулювати креативність, просувати інновації та знаходити рішення проблем через командну роботу.

Завдання на розвиток творчих здібностей можуть бути подібні, проте кожне з них «несе» в собі різний сенс, різну мету, різне призначення.



Рисунок 2

Уроки «ЯДС» рекомендують починати з ранкового кола, на (рис. 2) подані питання які можна застосувати на занятті. Мета завдання полягає у сприянні розвитку пізнавальної активності школярів, зацікавленості у навколишньому середовищі, а також розвитку мислення, пам'яті, уваги. Діти записують в зошиті яка температура повітря, який стан неба, опади.

Нами було проведено опитування у школярів 3 класу гімназії № 14 та школярів 3 класу ліцею № 24, метою якого було отримати відповіді на наступне запитання:

1. Як часто ви граєте в ігри на уроках «ЯДС»? На (рис. 3) зображено опитування у вигляді діаграми.

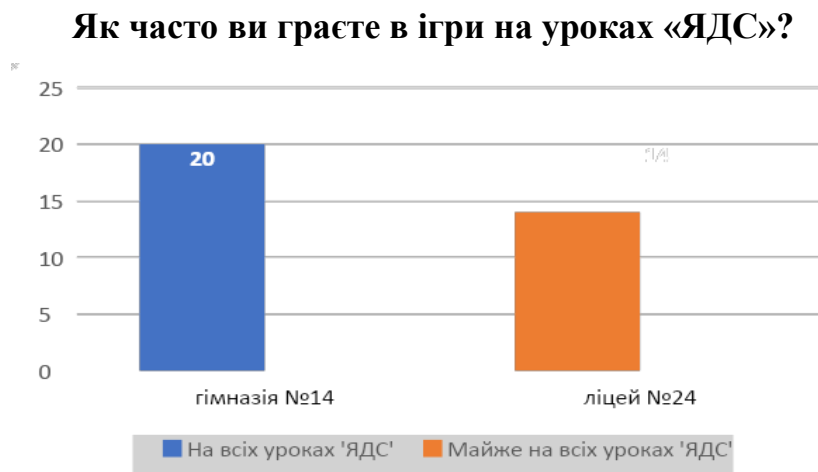


Рисунок 3

Варто виокремити великий відсоток того, що педагоги гімназії № 14 та ліцею № 24 достатньо приділяють часу використанню дидактичних ігор на уроках «ЯДС», тому це є ознака того, що вчитель може вплинути не тільки на знання школярів, а й на розвиток творчих здібностей дітей.

Отже, розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках «Я досліджую світ» є одним із головних завдань сучасної української школи і цілеспрямованим процесом, який здійснюється у спеціально створеному освітньому середовищі, за допомогою педагогічного впливу і застосування системи завдань. Ефективність формування і розвитку творчої особистості, її індивідуальних здібностей і таланту залежить від дотримання компетентнісного, діяльнісного та особистісного підходу до організації освітнього процесу.

Література

1. Разгільдєєва Л. В. Розвиток творчих здібностей учнів на уроках інтегрованого курсу «Я досліджую світ». URL: <https://genezum.org/library/rozvytok-tvorchyh-zdibnostey-uchniv-na-urokah-integrovanogo-kursu-ya-doslidjuyu-svit> (дата звернення 14.04.202)
2. Жаркова І., Мечник Л., Роговська Л., Пономарьова Л., Антонов О. Я досліджую світ. 2 клас.
3. Теорії матеріальної і формальної освіти. URL: https://pidru4niki.com/73694/pedagogika/teoriyi_materialnoyi_formalnoyi_osviti
4. Словник української мови у 20 томах – антиципація. URL: <https://slovnuk.me/dict/newsum/>
5. Вашуленко О. Розвиток творчих здібностей молодших школярів на уроках літературного читання. URL: <https://lib.iitta.gov.ua/717392/2.pdf>
6. Одна голова добре, а дві – краще: що таке мозковий штурм. URL: <https://happymonday.ua/shho-take-mozkoviy-shturm>
7. Творчі завдання на уроках природознавства у початковій школі. URL: <https://naurok.com.ua/prezentaciya-tvorchi-zavdannya-na-urokah-prirodnavstva-v-pochatkoviy-shkoli-229643.html>

УДК: 373.091.33:055.336.2:374]:502/504 (043.2)

Анна-Марія Левценюк,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – **Наталія Хомюк**

ФОРМУВАННЯ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ З ВРАХУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ІНТЕРЕСІВ ДІТЕЙ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ МАСОВОЇ ПОЗАКЛАСНОЇ РОБОТИ НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Описано деякі з поширених форм масової позакласної роботи на уроках ЯДС, методика проведення та організації роботи.

Ключові слова: *масова позакласна робота, формування природничої компетентності, позакласне читання, індивідуальні інтереси, природничі свята, КВК, розвиток пізнавального інтересу, розвиток самостійності здобувачів освіти.*

Позакласна робота – одна з форм організації вільного часу здобувачів освіти, що є достатньо важливою частиною навчально-виховного процесу. Ця робота є добровільною, базується на бажанні та інтересі дітей. Це позитивно впливає на розвиток індивідуальних інтересів та їх здібностей, пізнавальних інтересів, бажання досліджувати та охороняти природу. Загалом, розрізняють три типи позакласної роботи: індивідуальна, групова та масова позакласна робота [2; 3, с. 161].

Одна з переваг та головна особливість саме масової позакласної роботи є безпосередньо масовість. А саме можливість охопити сусідні, паралельні або взагалі всі початкові класи школи. Ця особливість позитивно впливає на роботу дітей, забезпечує згуртованість та дружність між початковими класами, різниця у віці позитивно впливає на різноманітність ідей, розподіл завдань та роботи по віку [1]. Масова позакласна робота з ЯДС включає різноманітні форми роботи. Незважаючи на кількість школярів, індивідуальні інтереси дітей враховуються під час організації та проведення певних форм роботи. Найпоширеніші з них: тематичне позакласне читання; усні журнали; тематичний перегляд науково-популярних і художніх фільмів про природу; тематичні свята; конкурси; КВК (клуб веселих та кмітливих); позакласні природознавчі екскурсії [2].

Позакласне читання займає значне місце у процесі формування природничої компетентності, а саме: розширює кругозір з навчального предмета, зумовлює розвиток самостійності та формування вміння працювати з книжкою, розвиток інтересу до читання та дослідження. Вчителю необхідно бути добре ознайомленим з різноманітною дитячою науково-популярною літературою для ефективного керування роботою. Обговорення прочитаного відбувається за наступною схемою:

- вступне слово вчителя;
- переказування школярами основного змісту; діти висловлюють думки щодо прочитаного, що сподобалось, про що почули вперше тощо;
- визначають основну ідею та посил тексту;
- порівняння з власними спостереженнями [4].

Доречно доповнювати таку роботу різними засобами наочності, ігровими прийомами, творчими завданнями. Звичайно, до такого виду діяльності передбачається підготовка школярів, вони мають усвідомлювати мету та завдання роботи, щоб стати активним учасником. Діти не тільки самостійно можуть виконувати завдання, також їхня самостійність проявляється у виборі матеріалів для позакласного читання. Вчителю важливо дізнатись краще, що подобається дітям, що їх більше цікавить. На основі інтересів дітей, вчителем дається спільне для всіх дітей оповідання, ними обирається одне із запропонованих, а потім школярі самостійно знаходять літературу на відповідну тему [1; 4].



Окрім того, що вчитель має бути добре обізнаним в літературі та її актуальності, також він має дотримуватись ряду вимог задля забезпечення ефективності позакласного читання. Перша вимога – мотивація пізнавальної діяльності. Школярі повинні розуміти навіщо вони працюють з книгою, яка пропонується. Зазвичай, у дітей спочатку переважають зовнішні мотиви, наприклад: бажання отримати похвалу. Але завдання вчителя налаштувати дітей у правильному напрямку, тоді їхні мотиви самостійно поступово змінюватимуться внутрішніми, пізнавальними. Наприклад, бажання дізнатись щось нове, прочитати та досліджувати, тому що цікаво. Не потрібно забувати про важливість врахування інтересів школярів та індивідуальних інтересів окремого здобувача освіти. Цілеспрямованість та послідовність у підборі літератури за змістом та обсягом – ще одна важлива вимога. Підбір літератури повинен бути поступовим та логічним. На початках позакласної роботи для читання слід пропонувати коротенькі, але дуже цікаві тексти, оповідання, статті. Не менш важливим зі сторони вчителя до здобувачів освіти – є сприяння розвитку у них самостійності, критичного мислення, вміння працювати з текстами, висловлювати думку та складати план щодо прочитаного, виділяти головну думку тексту тощо. В позакласному читанні самостійність школярів є важливою. Зазвичай робота розпочинається з учителем, та згодом, із засвоєнням вище перерахованих умінь, самостійність дітей зростає. Важливо, щоб вчитель сприяв цьому [1].

Природниче свято – форма масової позакласної роботи, яка надає можливість охопити найбільшу кількість дітей та класів. Серед них: «Свято жнив», «День квітів», «День птахів», «Свято золотої осені», «Зелена аптека рідного краю» та інші. Кожне свято має свою мету та завдання. Наприклад, проведення «Дня птахів» надає змогу поглибити та розширити знання про птахів, їхній спосіб життя і поведінку, а також формує в здобувачів освіти практичні уміння здійснювати природоохоронні заходи. Наприклад: підгодовування птахів узимку, виготовлення і розвішування штучних гнізд тощо [1].

Роботу по підготовці до святкування «Дня птахів» можна розпочати вже у вересні. Діти отримують завдання – спостерігати за поведінкою птахів восени, за тим, як вони відлітають, готуються до зими. Діти різного віку мають різні інтереси і це потрібно враховувати. Наприклад, другокласники можуть взяти участь у конкурсі малюнків «Птахи – наші друзі», а чотирикласники можуть створити проєкт, в якому зображують та описують свої спостереження за птахами в цю пору року. Взимку діти продовжують спостереження за птахами, підкормлюючи їх в кормушках. Проведення свята «День птахів» можна зв'язати з тим, що весною птахи прилітають на батьківщину. Ось приблизний план проведення такого свята:

1. Літературно-художній монтаж про значимість птахів у природі й діяльності людини.

2. Природнича екскурсія – вішання годівничок та перше годування птахів.



3. Представлення школярами своїх спостережень за птахами в лісі, у своїй місцевості та в живому куточку.

4. Підбиття підсумків натуралістичної роботи дітей.

5. Нагородження кращих грамотами та подарунками.

6. Проведення вікторини про птахів місцевості.

7. «Пташиний карнавал» – конкурси на кращий пташиний костюм, краще виконання пісень та віршів про птахів тощо.

8. Перегляд кінофільму «Діти – друзі птахам» і обговорення його [3].

Ще однією із цікавих форм масової позакласної роботи є КВК (клуб веселих та кмітливих). Сценарії КВК створюються навколо обраної теми. Він орієнтований на окремих гравців, цілу команду та вболівальників і поєднує в собі фронтальні, групові та індивідуальні завдання. Завдання повинні бути теоретичними і практичними, але обов'язково цікавими, конкретними, зрозумілими і вимагати винахідливості та кмітливості. Сценарії можуть включати ігри, загадки та цікаві повідомлення [4].

Найефективніше, коли команда формується усім класом, в такому випадку всі діти зможуть брати участь в обговоренні учасників. Це має вирішальне значення для взаєморозуміння та формування самооцінювання та оцінювання інших. Для оцінки виконання завдань КВК розробляються якісні та кількісні критерії, які є зрозумілими для дітей [3; 4].

Третьюкласники брали участь у КВК на тему «Рослинний і тваринний світ як частина живої природи». На початку свята вчитель сказав вступне слово та представив суддів. Далі діти представляють свої команди: оголошують назву, девіз, кожен член представляється. Проводилась розминка, під час якої команди відповідають на запитання, наприклад:

- Чому рослини належать до живої природи?
- Чи мають рослини органи? Які? Чим вони відрізняються від тварин?
- Які дерева ростуть біля школи?
- Назвіть рослину, що зображена на малюнку.



Після цього можна виконувати завдання конкурсу. Попередньо різні завдання було запропоновано дітьми на зборах під час організації заходу, ідеї та пропозиції дітей було враховано. Приклади завдань:

- Описати рослину за фотографією.
- Придумати загадку, назвати прислів'я про рослину.
- Назвати дерево / кущ за формою листя.
- Розповісти вірш, заспівати пісню, скласти казку про певну рослину.
- Зробити поробки з природних матеріалів (листя, плодів, гілочок тощо).

Наприкінці КВК, поки підбиваються підсумки, проводяться ігри для вболівальників. Після підбиття підсумків нагороджуються переможці [4].

Отож, під час масової позакласної роботи можливо враховувати індивідуальні інтереси дітей. Масова позакласна робота відіграє позитивну та значну роль у формуванні природничої компетентності на уроках ЯДС в початковій ланці. Це викликає інтерес до предмету, діти навчаються по-новому любити рідний край та цінувати природу навколо. Тому сучасним вчителям обов'язково потрібно досконало володіти методологічними та практичними знаннями щодо проведення масової позакласної роботи.

Література

1. Козлова В. М. Екзаменаційна комплексно-кваліфікаційна робота, «Донбаський державний педагогічний університет» 2015; «Масова позакласна робота з природознавства». С. 3. URL: <https://studfile.net/preview/4617817/page:3/> (дата звернення: 24.10.2023).
2. Методика викладання природознавства. URL: https://allreferat.com.ua/uk/pedagogika_metoduka_vukladanny/kontrolnaya/5442 (дата звернення: 24.10.2023).
3. Пакулова В. М., Кузнєцова В. І. Методика викладання природознавства. Москва : Просвещение, 1990. С. 161–165.
4. StudFiles: Мукачівський державний університет, файл: Природа 56. Масова позакласна робота. С.19.
5. URL: <https://studfile.net/preview/5537936/page:19/> (дата звернення: 24.10.2023).

УДК 177.2:17.022.1(043.2)

Анастасія Логвинюк,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – **Сергій Марчук**

ЕТИЧНА БЕСІДА ЯК ВАЖЛИВИЙ МЕТОД МОРАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ

Визначено сутність етичної бесіди у моральному вихованні дітей дошкільного віку. Також визначено завдання та види морально-етичних бесід.

Ключові слова: моральне виховання, етична бесіда, діти дошкільного віку.

В. Сухомлинський зазначав, щоб у людини утворилась висока ідея, слід дати їй азбуку людської культури. Моральна культура є основою виховання особистості з перших років життя. Суть морального виховання полягає у формуванні моральної позиції, цілісних орієнтацій, інтересів і потреб особистості.

Сутність морального виховання, на думку О. Вишневського, полягає в тому, що людина утверджує в собі свою природну схильність до добра та готовність відстоювати його в собі та житті. Це виховання зорієнтоване на засвоєння людиною абсолютних вічних норм співжиття, які носять універсальний, вселюдський характер і є необхідним елементом людяності» [2, с. 78].

Мета статті – проаналізувати сутність та роль етичної бесіди у моральному вихованні дітей дошкільного віку.

Як педагоги, так і психологи одностайно стверджують, що дошкільний вік – особливий етап у формуванні ставлення дитини до навколишнього світу. Цей вік сприятливий для формування основи культури поведінки: діти дошкільного віку вже здатні сприймати вимоги до себе, вони піддатливі зовнішньому світові, схильні до наслідування.

Моральне виховання, як і будь-який напрям виховної роботи з дітьми дошкільного віку, передбачає використання системи прийомів, способів, операцій пізнання особливостей їхнього світовідчуття, мислення, поведінки і цілеспрямованого впливу на них.

Етичні бесіди – розмови вихователя з дітьми на моральні теми під час занять, у повсякденному житті. Головне завдання етичних бесід полягає в роз'ясненні значення моральних норм і правил поведінки, аналізі вчинків дітей і дорослих, колективному обговоренні етичних проблем. Негативні прояви поведінки також можуть стати приводом для розмови, яка має на меті вироблення в дітей відповідної оцінки негативного вчинку і прагнення уникати його.

Етичні бесіди проводяться у дошкільному закладі як самостійне заняття з дітьми старшого дошкільного віку та як прийом навчання після читання художнього твору морально-етичного змісту в усіх вікових групах.

Етична бесіда – це організована й цілеспрямована розмова вихователя з дітьми на відповідну моральну тему; складається вона із запитань і відповідей.

Мета етичної бесіди – систематичне роз'яснення дітям норм і правил моралі, допомога в усвідомленні ними морального досвіду, формування громадської думки, розвиток критики і самокритики в дитячому колективі.

Мораль художнього твору найкраще засвоюється дітьми в етичних бесідах після їх читання. Відомо, що дошкільники вирізняються здатністю до наслідування. Діти наслідують товаришів, дорослих, і героїв літературних творів. Проте наслідування набуває усвідомленого характеру, вони не сліпо копіюють все, що хочуть і бачать, а вносять у свої дії минулий досвід.

Етична бесіда, яка проводиться одразу після читання художнього твору під керівництвом педагога, забезпечує дітям правильне орієнтування



на позитивні зразки поведінки, допомагає диференціювати «хороше» і «погане», усвідомити, що можна наслідувати, а що засуджувати. У процесі таких етичних бесід у них формується вміння у своїй поведінці й вчинках наслідувати приклади хороших людей, позитивних героїв художніх творів.

З дітьми старшого дошкільного віку проводять бесіди про вчинки дітей. Така етична бесіда пов'язується з певним життєвим фактом, конкретним вчинком дитини (або групи дітей). Її мета – роз'яснити суть морального вчинку, охарактеризувати поведінку дітей, допомогти усвідомити свої вчинки, правильно його оцінити й викликати відповідні моральні відчуття, які вимагали б схвалення чи засудження. Етичні бесіди про конкретні вчинки дітей формують свідоме ставлення до виконання правил поведінки.

У процесі етичних бесід розв'язується ціла низка завдань морально-етичного виховання дітей:

- формування узагальнених моральних уявлень про чесність, правдивість, скромність, дисциплінованість, колективізм та інші моральні категорії;
- виховання адекватної взаємооцінки та самооцінки відповідно до загальних норм і правил поведінки;
- формування свідомого ставлення дітей до виконання правил поведінки;
- спонукання дітей до позитивних моральних вчинків [1, с. 234].

Етичні бесіди поділяються на колективні, групові та індивідуальні.

Колективні бесіди проводять з усією групою, плануються як самостійне заняття з розділу «Художньо-мовленнєва діяльність». Орієнтовна тематика бесід: «Бережливе ставлення до громадського майна та особистих речей», «Чесність і правдивість», «Дружба і товаришування», «Скромність», «Чистота і охайність», «Чуйність і уважність», «Про обов'язок і відповідальність», «Про сміливість і хоробрість».

Групові бесіди проводять тоді, коли виникає необхідність у роз'ясненні норм і правил моралі декільком дітям. Наприклад, вихователь помітив, що декілька дітей не дотримуються правил особистої гігієни, неохайно поводяться з особистими речами, іграшками. У вільний від занять час з ними проводять групову етичну бесіду «Будь охайним». Групові етичні бесіди можуть бути як планові, так і позапланові, тобто проводитись у разі необхідності.

Індивідуальні етичні бесіди проводять у зв'язку з певним вчинком дитини (позитивним чи негативним) з урахуванням індивідуального підходу. Успіх такої бесіди багато в чому залежить від того, чи вдасться вихователю викликати дитину на відвертість. Для цього необхідно добре знати свого вихованця, особливості характеру, його інтереси, запити, рівень морального розвитку. Тематика індивідуальних бесід досить різноманітна: «Ти і твої товариші», «Твій друг», «Твій обов'язок», «Як ти розмовляєш», «Правдивість і чесність». Індивідуальні етичні бесіди можна проводити щодня.

Успіх колективної бесіди залежить від правильної її побудови. Етична бесіда складається з трьох частин: 1) початок бесіди; 2) хід (або основна частина); 3) прикінцева частина [3, с. 58]. Кожна з цих частин передбачає свою

мету й будується по-різному, залежно від моральних завдань, які розв'язуються у процесі бесіди. Початок бесіди має на меті викликати в дітей інтерес до певної морально-етичної категорії, зацікавити їх певним моральним фактом та зосередити на цьому увагу. На початку бесіди використовуються різноманітні прийоми. Так, етичну бесіду можна розпочати з вступної бесіди, спрямованої на з'ясування розуміння дітьми моральних питань. Наприклад, бесіду про чесність і правдивість вихователь починає запитаннями: «Кого ми називаємо чесним?», «Коли про людину говорять, що вона правдива?», «Ви розумієте, що значить бути чесним і правдивим», «Як називають тих, хто говорить неправду?».

Бесіду про дружбу і товаришування можна розпочати з таких запитань: «Кого ми називаємо другом?», «Що має робити друг?», «Кого ми називаємо товаришем?», «Про кого говорять: він хороший товариш?», «Про кого говорять: він поганий товариш» і т. ін.

Таким чином, у процесі етичних бесід діти дошкільного віку оволодівають правилами поведінки, засвоюють морально-етичні поняття та норми спілкування.

Література

1. Богуш А., Гавриш Н., Котик Т. Методика організації мовленнєвої діяльності дітей у дошкільних навчальних закладах. Київ : Слово, 2006. 304 с.
2. Вишневський О. Концепція демократизації українського виховання. *Концептуальні засади демократизації та реформування освіти в Україні. Педагогічні концепції*. Київ : Школяр, 1997. С. 78–122.
3. Поніманська Т. І. Дошкільна педагогіка. Київ : Академвидав, 2006. 456 с.

УДК 378:796.061.4:[37.014.31:156.15](043.2)

Дарина Лось,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – Галина Голя

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОЇ СВІДОМОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ

Висвітлено основні аспекти формування національно-патріотичної свідомості у молодших школярів. Здійснено аналіз нормативно-правової бази з національно-патріотичного виховання. Визначено підходи формування національно-патріотичної свідомості у початковій школі.

Ключові слова: молодші школярі, початкова школа, національно-патріотичне виховання, патріотизм, нормативна база, НУШ.



Україна протягом багатьох століть боролась за власну державу, мову, ідентичність. Незважаючи на довгий період перебування під владою інших держав (Австро-Угорщина, Річ Посполита, Російська імперія, СРСР), український народ зумів не втратити своєї ідентичності. Починаючи з отримання незалежності в 1991 році питання важливості національно-патріотичного виховання постало з особливою важливістю. Потрібно було виховувати нове покоління українців та українок у любові до власної мови, держави, історії. На жаль, цього не було реалізовано повною мірою. Мовне питання, яке розділяло суспільство з часів отримання незалежності, гостро постало з 2014 року, що є беззаперечним підтвердженням цього.

Питання національно-патріотичного виховання досліджували такі українські дослідники як: Бех І. Д., Кононенко П. П., Матящук В. П., Сухомлинський В. О., Русова С. Ф., Чорна К. І. та інші. Особливості національно-патріотичного виховання саме в початковій школі розкривали у своїх працях: Васильківська Н. А., Добровольська Л. Н. та інші. Про теоретико-методологічні аспекти патріотичного виховання писали: Вишневський О. І., Поніманська Т. І., Чепель М. М. та інші.

Після початку війни, яку розв'язала росія проти України у 2014 році, питання національно-патріотичного виховання посилило свої позиції у системі освіти, але проблеми національної ідентичності залишились невирішеною. Це підтверджується Концепцією національно-патріотичного виховання у системі освіти України, що з'явилась у 2022 році, після повномасштабного вторгнення росії на територію нашої держави: «...до сьогодні українська освіта не мала переконливої і позитивної україноцентричної традиції, досвіду щодо виховання патріотизму в дітей та молоді, у попередні часи боялися взагалі терміна «національний», а «патріотичне виховання» сприймали винятково в етнопольовому або недорадянському вимірі» [3].

Повномасштабне вторгнення 2022 року – це нова критична точка, яка має спонукати українське суспільство до визнання важливості національно-патріотичного виховання. Втратити цю можливість – неприпустимо.

Національно-патріотичне виховання – це основа майбутнього нашої країни. Процес навчання дитини у сфері громадянськості починається у ранній період. На цьому етапі батьками закладаються основи розуміння дитиною себе як частини суспільства, народу. За допомогою колискових та казок виникає любов до народної творчості. У початковій школі вчителі допомагають молодшим школярам поглибити власні знання про країну, у якій вони живуть, національні символи, створюють загальне уявлення про Конституцію. Виховуючи школярів ми виховуємо народ, не даємо йому втратити свою ідентичність.

Основою патріотичного виховання є термін «патріотизм». М. Чепіль вважає, що саме патріотизм є тим, що додає свідомості особистості позитивних мотивів, потреб, прагнень, ціннісних орієнтирів, інтересів, ідеалів, які стають високоефективними рушіями її навчання, розвитку, виховання. Також патріотизм є розвивальною функцією у формуванні особистості, прагненням

людини до свободи. І. Д. Бех, дійсний член Національної академії педагогічних наук України, вважає патріотизм найвищою цінністю особистості, що являє собою поєднання багатьох інших цінностей (моральну стійкість, готовність до самопожертви, почуття гідності, відданість народу, державі). Саме тому важливо приділяти значну увагу вихованню патріотизму в учнів початкової школи. З прищепленням любові до держави – прищеплюються інші цінності, які складають основу сформованої особистості [1].

Згідно з Великою українською енциклопедією: «патріотизм – це моральний і політичний принцип, соціальне почуття, змістом якого є любов до Батьківщини і готовність заради неї жертвувати власними інтересами. Значущість патріотизму зумовлена його здатністю мобілізувати суспільство, залучати матеріальні та людські ресурси для досягнення певної мети, зокрема, в умовах внутрішньої або зовнішньої загрози». У цьому визначенні наголошується на патріотизмі, як соціальному почутті.

Згідно з інформацією, розміщеною на офіційній сторінці Міністерства освіти та науки України, національно-патріотичне виховання – це «комплексна системна і цілеспрямована діяльність органів державної влади, освітніх закладів, громадських організацій, сім'ї та інших соціальних інститутів щодо формування у молодого покоління високої патріотичної свідомості, почуття вірності, любові до Батьківщини, турботи про благо свого народу, готовності до виконання громадянського і конституційного обов'язку із захисту національних інтересів, цілісності, незалежності України, сприяння становленню її як правової, демократичної, соціальної держави» [4]. Погоджуємось із думкою про те, що найважливішим пріоритетом національно-патріотичного виховання школярів є формування ціннісного ставлення кожної дитини до українського народу, Батьківщини, держави, нації. Національно-патріотичне виховання – це одне з першочергових завдань держави у побудові свідомої нації. Це важливе завдання освіти школярів Нової української школи.

Одним із завдань держави є підготовка нового покоління до життя у країні та її творення, адже сьогоднішні діти завтра стануть рушійною силою розвитку України. Для того, щоб нове покоління не втратило здобутки попередників, а навпаки, примножувало їх, важливо ще з початкових класів приділяти увагу вирішенню даної проблеми. У Статті 11 Конституції України, яка є основним законом держави, вказано, що держава сприяє об'єднанню та розвитку української нації, її історичної свідомості, традицій і культури, а також розвиткові етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності всіх корінних народів і національних меншин України [2]. Згідно з Національною Доктриною розвитку освіти в Україні в XXI столітті виділялись пріоритетні напрямки політики щодо освіти, які за своєю суттю були поєднанням національних і загальнолюдських цінностей [5]. Також до них входили орієнтація на особистість учня, безперервний процес підвищення якості освіти, реформатування її змісту, організації процесу навчання та виховання. Важливим було питання поширення україномовного освітнього простору та забезпечення освітніх потреб



національних меншин. Також у доктрині наголошувалось на тому, що національне виховання є органічною складовою освіти. Його мета полягає у вихованні свідомого громадянина, патріота. Молоде покоління має набути соціальний досвід, володіти культурою міжнаціональних взаємовідносин. Важливо формувати у молоді навички існування в громадянському суспільстві. Їй має бути притаманна духовність високої культури.

Розуміючи важливість виховання національно-свідомих громадян, Кабінет Міністрів України відповідно до указу Президента розробляє стратегію національно-патріотичного виховання на п'ять років. У зв'язку з повномасштабним вторгненням 24 лютого 2022 року постала потреба з оновленням Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки. Шляхами реалізації цієї стратегії є:

- проведення заходів, спрямованих на реалізацію патріотичного виховання в закладах системи освіти, культури, спорту;
- підтримка та сприяння волонтерським проектам;
- вивчення потреб дітей і молоді, зокрема шляхом проведення соціологічних досліджень;
- забезпечення активної участі сім'ї та родини в розвитку фізично і морально здорової, патріотично налаштованої зростаючої особистості, та інші [6].

Отже, держава спрямовує суспільство, зокрема освіту, на національно-патріотичне виховання дітей та молоді.

Концепцією Нової української школи розглядається виховний процес як невід'ємна складова освіти. Державним стандартом початкової освіти передбачений зміст освітніх галузей, спрямований на розуміння історії та культури краю, символіки України, етнографії тощо. Під час повномасштабної російської війни проти України 2022 року це питання набуло нового особливого значення. Державна політика лягає в основу Нової української школи, а саме виховання гідних громадян України, які цінують власну державу, її символи, історію, які будуть будувати країну на принципах справедливості, чесності, любові до Батьківщини.

Література

1. Бех І. Д. Патріотизм як цінність. *Вісник національного університету «Києво-Могилянська академія». Філософські науки.* 7(15). С. 42–48.
2. Конституція України : офіц. текст. Київ : КМ, 2013. 96 с.
3. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді. URL: <https://ippo.edu.te.ua/vihovna-robota/nacionalno-patriotichne-vihovannya> (дата звернення: 20.10.2023).
4. Національно-патріотичне виховання. МОН. URL: <https://cutt.ly/jMvG3NJ> (дата звернення: 14.10.2023).
5. Національна Доктрина розвитку освіти в Україні в XXI столітті. Указ Президента України від 17.04.2002 р. № 347/2002. URL: http://schoolchem.ho.ua/ZavKab/NormD/1_7_nac_doktryna.pdf (дата звернення: 20.10.2023).

б. Про затвердження плану дій щодо реалізації Стратегії національно-патріотичного виховання на 2020–2025 роки : Постанова Кабінету Міністрів України від 09.10.2020 р. № 932. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/932-2020-%D0%BF#Text> (дата звернення: 12.10.2023).

УДК 373.3.01|.09:172.120(091)(043.2)

Софія Мульчак,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – Юлія Луцюк

ГРОМАДЯНСЬКА ТА ІСТОРИЧНА ГАЛУЗЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ

Досліджується важливість громадянської та історичної галузей в освітньому процесі Нової української школи (НУШ). Аналізуються інноваційні підходи до планування уроків, які поєднують громадянську освіту і вивчення історії, зокрема історії України, з метою формування глибокого розуміння громадянського суспільства та патріотизму серед учнів.

Ключові слова: *Нова українська школа (НУШ); громадянська освіта; історична освіта; галузь знань; розвиток критичного мислення; виховання патріотизму; інноваційні підходи в освіті; зміст освіти; роль вчителя у процесі навчання.*

Нова українська школа представляє собою амбіційний освітній проект, спрямований на трансформацію системи загальної середньої освіти в Україні. Однією з ключових складових НУШ є акцент на громадянській та історичній освіті, що зумовлено важливістю розуміння суспільства, його історії та цінностей для формування повноцінних громадян.

Громадянська освіта в контексті Нової української школи має величезне значення, оскільки вона допомагає учням розуміти роль і відповідальність громадянина в суспільстві. Громадянська освіта сприяє формуванню важливих цінностей, таких як права та обов'язки, соціальна справедливість, толерантність та активна участь у громадянському житті. Однією з ключових цілей громадянської освіти в НУШ є формування громадянської компетентності учнів. Це означає, що учні навчаються бути активними учасниками суспільного життя, розуміючи свої права і обов'язки, вміючи виражати свою думку, брати участь в громадських обговореннях, розвивати соціальну та культурну компетентність. В рамках НУШ, громадянська освіта стає більш інноваційною та інтерактивною. Деякі інноваційні підходи включають:

1. **Інтердисциплінарність:** громадянська освіта в НУШ інтегрується з іншими предметами, що дозволяє учням бачити зв'язок між громадянськими питаннями та іншими галузями знань.

2. **Практичне навчання:** учні мають можливість активно долучатися до вирішення громадянських завдань, участь у проектах та громадських заходах.



3. Використання сучасних технологій: громадянська освіта в НУШ використовує сучасні засоби і технології, такі як відео, інтерактивні ресурси та мережеві платформи для залучення учнів та підвищення ефективності навчання.

4. Співпраця з громадськими організаціями: учні мають можливість співпрацювати з громадськими організаціями та брати участь у громадських ініціативах, що надає практичний досвід громадянської участі.

Ці інноваційні підходи сприяють більш ефективному та цікавому вивченню громадянської освіти в НУШ та готують учнів до активної участі у громадському житті.

У школі вивчення історії України та світової історії відіграє ключову роль у формуванні знань та розвитку учнів. Вивчення цього предмета допомагає здобувачам освіти пізнати свою країну, її минуле, культурну спадщину та відчути патріотизм. Вивчення світової історії розширює їх горизонти та допомагає розуміти важливі події та процеси на світовому рівні. НУШ акцентує на розвитку історичного мислення учнів. Вивчення історії допомагає їм вчитися аналізувати історичні події, розуміти причини і наслідки, а також оцінювати різні точки зору. Це сприяє розвитку критичного мислення, вмінню аргументувати свої погляди та вирішувати складні завдання. У НУШ історія інтегрується з іншими предметами, що сприяє розвитку інтердисциплінарного підходу у навчанні. Учні вивчають історію у контексті літератури, мистецтва, географії та інших предметів, що допомагає їм бачити зв'язки між різними аспектами знань. Цей підхід підсилює розуміння глибокого суттєвого змісту історичних подій.

Ці елементи спільно сприяють розвитку історичного мислення учнів, розширенню їхніх знань про історію України та світову історію та підготовці до активної участі у громадському житті.

Планування уроків та навчальних програм в історичній та громадянській освіті відіграє критичну роль. Планування повинно враховувати інтерактивність та інноваційні методи, відповідати вимогам сучасного освітнього процесу, а також сприяти розвитку критичного мислення учнів. Цей пункт може включати в себе такі підпункти:

1. Визначення мети та цілей уроку: планування починається з чіткого формулювання мети та цілей уроку, враховуючи важливість розвитку громадянської та історичної компетентності.

2. Використання інтерактивних методів: планування повинно передбачати використання інтерактивних методів, які залучають учнів до активної участі, обговорень, проєктів тощо.

3. Застосування інноваційних засобів: включення сучасних технологій та ресурсів для того, щоб зробити уроки більш цікавими та доступними для учнів.

4. Оцінка та рефлексія: визначення способів оцінки знань та розвитку учнів, а також регулярна рефлексія для покращення планування.

Взаємозв'язок між громадянською та історичною освітою є ключовим аспектом в НУШ. Важливо розуміти, що історія формує основу громадянської ідентичності та громадянського суспільства. Правильно вивчена історія розкриває цінності, які лежать в основі сучасної громадянської культури та демократії. Планування уроків і навчальних програм повинно сприяти інтеграції громадянської та історичної освіти, дозволяючи учням розуміти, як історичні події впливають на формування сучасного суспільства та громадянської ідентичності. Взаємозв'язок між цими двома галузями допомагає учням розуміти історичний контекст та важливість громадянських цінностей, сприяючи розвитку громадянського суспільства.

Сучасні виклики у впровадженні громадянської та історичної освіти:

1. Неоднаковий доступ до освіти: впровадження громадянської та історичної освіти стикається з викликом нерівного доступу до якісної освіти в різних регіонах, що потребує зусиль для забезпечення рівних можливостей для всіх учнів.

2. Підготовка вчителів: ефективне впровадження громадянської та історичної освіти вимагає підготовки вчителів, які мають бути компетентними у цих галузях та вміти викладати їх інтерактивно та інноваційно.

3. Актуалізація навчальних програм: постійне оновлення навчальних програм, враховуючи сучасні виклики та події в історії, є важливим завданням.

4. Забезпечення громадянської безпеки та прав людини: освіта повинна враховувати сучасні виклики, пов'язані з громадянською безпекою та правами людини, і формувати учнівську готовність реагувати на них.

Переваги та досягнення впровадження Нової української школи (НУШ):

1. Модернізація освіти: НУШ сприяє модернізації освіти, впроваджуючи інноваційні методи навчання, використовуючи сучасні технології та інтерактивні ресурси.

2. Розвиток критичного мислення: в Новій українській школі надається більше можливостей для розвитку критичного мислення, аналізу та аргументації думок.

3. Підготовка до громадянської участі: НУШ надає учням навички та знання, необхідні для активної громадянської участі, що є важливим в контексті розвитку демократії.

4. Інтердисциплінарність: сучасна українська школа сприяє розвитку інтердисциплінарного підходу, що допомагає учням бачити зв'язки між різними галузями знань.

5. Готовність до життя в сучасному світі: НУШ готує учнів до життя в сучасному суспільстві, надаючи їм комплексні знання та навички, необхідні для успішного функціонування.

Педагогічне керівництво є важливим елементом успішної освітньої системи та впровадження Нової української школи. Ключові аспекти важливості педагогічного керівництва:



1. Розвиток освітньої політики: педагогічне керівництво допомагає формувати освітню політику, визначати пріоритети та розвивати стратегії для покращення якості освіти в контексті НУШ.

2. Підтримка вчителів: вчителі грають центральну роль у впровадженні НУШ. Педагогічне керівництво надає підтримку, навчання та ресурси для підвищення професійної компетентності вчителів.

3. Розвиток інноваційних методів: педагогічне керівництво сприяє розробці та впровадженню інноваційних методів та підходів до навчання, що відповідають вимогам сучасності.

4. Моніторинг та оцінка: педагогічне керівництво включає моніторинг та оцінку реалізації НУШ, що допомагає виявляти успіхи та недоліки, а також коригувати стратегію націлення.

5. Співпраця з громадськістю: педагогічне керівництво взаємодіє з батьками, громадськістю та громадськими організаціями для підтримки реформ в освіті та залучення громадян до участі у розвитку освітньої системи.

Розвиток критичного мислення учнів є однією з головних цілей освіти, включаючи Нову українську школу. Критичне мислення допомагає учням:

1. Аналізувати інформацію: учні вчать критично оцінювати інформацію, розрізняти факти від домислів та брехні.

2. Робити обґрунтовані висновки: вони навчаються робити висновки на підставі доказів та аргументів.

3. Виразити свою думку: учні розвивають навички виразного мовлення та аргументації своєї думки.

4. Розв'язувати складні завдання: критичне мислення допомагає дітям розуміти складні завдання, аналізувати їх та знаходити ефективні рішення.

Отже, роздуми про роль громадянської та історичної галузей в Новій українській школі несуть в собі велике значення для майбутнього освіти та громадянського суспільства. Громадянська та історична освіта є не лише навчальними дисциплінами, але й важливими інструментами для формування повноцінних громадян та активних учасників суспільства. Впровадження громадянської та історичної освіти підкреслює важливість розвитку повноцінних громадян, які розуміють історичний контекст та громадянські цінності. Це робить освіту більш змістовною та сприяє підготовці молодого покоління до активної участі у будівництві сучасного суспільства, яке ґрунтується на демократії, правах людини та громадянській відповідальності. Завдяки громадянській та історичній освіті, створює можливість крокувати в майбутнє з розумінням минулого, що є найважливішою запорукою сталого та гармонійного розвитку суспільства.

Література

1. Державний стандарт базової середньої освіти, Затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 30.09.2020 р. № 898. URL: <http://surl.li/bubyi> (дата звернення: 31.10.2023).

2. Нова українська школа : концептуальні засади реформування середньої школи. Репозитарій львівського державного університету фізичної культури. URL: <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/20195> (дата звернення: 31.10.2023).

3. Концепція розвитку громадянської освіти в Україні, Затверджена Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 3 жовтня 2018 р. № 710-р. Верховна Рада України. URL: <http://surl.li/tctn> (дата звернення: 31.10.2023).

4. Паркер Р., Томен Б. С. Діяльнісний підхід у школі. 2019. 39 с. URL: <http://surl.li/mxclm> (дата звернення: 31.10.2023).

УДК 373.3/.5.015.31:172.25(043.2)

Степан Павлусь,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – **Сергій Марчук**

УКРАЇНСЬКІ НАРОДНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ

Розглянуто можливості народної ігрової діяльності у військово-патріотичному та національному вихованні дітей та молоді. Визначено, що українські народні ігри та забави сприяють вирішенню найважливіших завдань національно-патріотичного та фізичного виховання молодого покоління.

Ключові слова: патріотичне виховання, українська народна гра, національне виховання.

Національно-патріотичне виховання має сприяти єднанню українського народу, зміцненню соціально-економічних, духовних, культурних основ розвитку українського суспільства і держави.

У Концепції національно-патріотичного виховання в системі освіти України зазначено, що складовою частиною патріотичного виховання, яка в часи воєнної загрози набуває пріоритетного значення, є військово-патріотичне виховання, зорієнтоване на формування у зростаючої особистості готовності до захисту України, розвиток бажання здобувати військові професії, проходити службу у Збройних Силах України як особливому виді державної служби. Його зміст визначається національними інтересами України і покликаний забезпечити активну участь громадян у збереженні її безпеки від зовнішньої загрози. Робота з військово-патріотичного виховання має проводитися комплексно, спільними зусиллями органів державної влади та місцевого самоврядування, а також закладів освіти, сім'ї, громадських об'єднань та благодійних організацій, Збройних Сил України, інших силових структур [1].

Мета статті – на основі аналізу інформаційно-наукових джерел визначити педагогічні можливості українських народних ігор у національно-патріотичному вихованні дітей та молоді.



Н. Михальченко вважає, щоб виховати патріота, свідомого громадянина своєї держави, потрібно формувати у молоді комплекс якостей характеру, що є основою набуття соціального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжнаціональних взаємин, розвитку духовності, фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, правової, трудової, екологічної культури. Для цього слід формувати у молоді: патріотичну свідомість, громадянську відповідальність і мужність, суспільну ініціативність і активність, готовність трудитися для розвитку Батьківщини, захищати її, підносити міжнародний авторитет; високу патріотичну переконаність та самосвідомість; гуманність, шанобливе ставлення до культури, традицій, звичаїв та духовних надбань [3, с. 61].

Дослідники О. Непша, Г. Суханова, В. Ушаков зазначають, що українські народні рухливі ігри виступають засобом національно-патріотичного виховання учнів на уроках фізичної культури та позаурочний час. Граючись, учень пізнає оточуючий світ, навчається спілкуванню з іншими школярами та дорослими, виконує побутові дії, фантазує. Українські народні рухливі ігри є найважливішим засобом розвитку фізичної активності школярів. В основі рухливих ігор лежать фізичні вправи, в ході виконання яких учасники долають низку перешкод, прагнуть досягти певної, задалегідь поставленої мети. Завдяки великій різноманітності змісту ігрової діяльності, вони всебічно впливають на організм і особистість, сприяючи вирішенню найважливіших спеціальних завдань фізичного виховання [2, с. 124].

Український народ своїм багатовіковим досвідом інтуїтивно відібрав найефективніші засоби гармонійного виховання підростаючого покоління, чільне місце серед яких посідають народні рухливі ігри. В освітньому процесі початкової школи вони традиційно використовуються як засіб фізичного виховання. У культурологічних дослідженнях рухливі ігри визнані суттєвим елементом української національної культури. Народ завжди виступає вихователем молодого покоління, а виховання при цьому набуває народного характеру. Зважаючи на те, що національні рухливі ігри кожного народу своєрідні, неповторні й унікальні вони відображають світогляд народу, його морально-етичні й естетичні принципи, багатовіковий досвід виховання підростаючого покоління. У свою чергу, кожен народ, залежно від соціально-економічних умов свого розвитку, психічного складу, географічного положення тощо історично виробляв самобутні види рухливих ігор та розваг, способи їх, використання, які потім склали своєрідні системи тіловиховання. Не є винятком у цьому плані й традиції української системи фізичного виховання, основу якої складає надзвичайно багатий пласт народних рухливих ігор [4, с. 509].

Відомий дослідник народних ігор А. Цьось зазначає, що важливе місце в змісті календарних свят і обрядів займають різноманітні рухливі ігри та забави. Вони значно підвищують емоційний фон святкувань, пов'язують у єдиний цикл усі форми обрядовості. Ігрова дія супроводжується відчуттям піднесення фізичних і духовних сил людини. Ігри дають їй справжню радість і розрядку

від психонервового навантаження, спричиненого клопітким буденням нашого життя [5, с. 162].

Народні ігри та забави, особливо весняні, відображали, з одного боку, побут людей, а з іншого, – своїм змістом впливали на навколишній світ і людину. Тому, розглядаючи магічне значення ігор, А. Цьось розкриває ці дві їхні сторони (табл. 1). Найстаріші ігри, створені за багато років до прийняття християнства, мали філософських зміст. У ті далекі часи людина хотіла знайти і зрозуміти звідкіля і як виник світ, закономірності природних змін, народження, розвитку, завмирання та воскресіння всього живого [5, с. 166].

Таблиця 1

Магічне значення українських народних ігор [за джерелом: 5]

<i>Назва ігор</i>	<i>Магічне значення</i>
«Кривий танець», «Вінок», «Коструб», «Воротар», «Подоляночка»	Філософський зміст: хвала сонцю; відображення змін пір року; народження, розвиток сил, старість і смерть людини
«Мак», «Горошок», «Огірочки»	Вегетаційний зміст: передача навколишній природі енергії, сили та радості
«Горобчик», «Перепілка», «Чадо»	Хвалебний зміст: хвала весні, птахам, любов до природи і природних явищ
«Барвінок», «Білозорчик Білоданчик»	Лицарсько-дружинний зміст: захист свого роду; почуття гідності, хоробрості і відваги; підготовка до військових походів
«Діброва», «Вербова дощечка»	Родинно-побутовий зміст: відображення родинного життя; взаємини між членами родини; закликання добра, щастя, успіху та багатства
«Царенко», «Калита», «Панас», «Хустина», «Сусідка»	Подружній та еротичний зміст: прагнення до одруження; угадування долі, характеру майбутньої дружини або чоловіка
«Дзвін», «Лопатки», «Бирки», «Заєць», «Кучі», «Стільчик», «Коса»	Пошана покійників: задобрити душі покійних родичів; повеселити померлих людей; підтримати родичів померлих
«Лялі», «Тополя», «Завивання вінків», «Водіння куста»	Профілактичний зміст: викликати велику життєдайну силу природи: сприяти росту рослин, захистити поля від негараздів природи
«Котка», «Битка»	Стимулювальний зміст: зародження нового життя; пробудження природи

Частина весняних ігор мала лицарсько-дружинний зміст. Як зазначає М. Грушевський, у різних народів весною відновлювалися військові походи. Наприклад, у римлян тиждень від 17 до 24 березня був військовим переглядом, чищенням зброї, військових танців. У германських племен військовий перегляд припадав на травень. Не були винятком і стародавні слов'яни. Тому в старій обрядовості весна асоціювалася з покликом «іти на війну – бити ворога».

*Прийшла до нас весна красна,
Гаївочку нам принесла:*

*Для панянок гаївочку,
Для парубків мандрівочку.*

Стародавня дружина характеризувалася тим, що вона не мала ні князя, ні іншого провідника. Це було товариство рівних членів – «другів» між собою. В одній із колядок ідеться:

*Блудило блудців сімсот молодців,
Ой виблудили вони на круту гору...*

У численних веснянках яскраво відображено життя і організацію парубочих громад, їх військові походи, велике почуття гідності, хоробрості, відваги й любові до свого народу, здатність до його захисту. У пізніші часи на чолі дружини ставав ватажок-герой, який наділявся найгрізнішими й найблагороднішими рисами особистості [5, с. 168].

Отож, українські народні ігри та забави споконвіку і сьогодні є важливим засобом національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

Література

1. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України. Затверджено Наказом Міністерства освіти і науки України 06 червня 2022 року № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 27.10.2023).
2. Непша О., Суханова Г., Ушаков В. Українські народні рухливі ігри як засіб національно-патріотичного виховання учнів на уроках фізичної культури та позаурочний час. *Гуманітарний простір науки: досвід та перспективи*. 2016. Вип. 5. С. 123–127.
3. Михальченко Н. Національно-патріотичне виховання в закладах дошкільної освіти : навч.-метод. посіб. для дист. навч. Миколаїв : СПД Румянцева Г. В., 2021. 206 с.
4. Троценко Т. Ю. Вплив народних рухливих ігор на виховання патріотичних почуттів у молодших школярів. *Молодий вчений*. 2015. № 2. С. 508–510.
5. Цьось А. В., Деделюк Н. А. Історія фізичного виховання на теренах України з найдавніших часів до початку XIX ст. Луцьк : Східноєвроп. нац. ун-т ім. Лесі Українки, 2014. 456 с.

УДК 373.3.016:811.161.2'367.622(043.2)

Катерина Петровець,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк.

Науковий керівник – **Олена Гончарук**

ПРИЙОМИ ФОРМУВАННЯ ПРАВИЛЬНОСТІ МОВЛЕННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ ПІД ЧАС ДОСЛІДЖЕННЯ ІМЕННИКА ЯК ЧАСТИНИ МОВИ

У науковій розвідці визначено зміст понять «компетентність вільного володіння державною мовою», «правильність мовлення», проаналізовано зміст та очікувані результати навчання здобувачів освіти під час дослідження іменника як частини мови, з'ясовано прийоми формування правильності мовлення молодших школярів під час вивчення іменника як частини мови.

Ключові слова: компетентність вільного володіння державною мовою, правильність мовлення, іменник.

Реформа сучасної освіти, зокрема початкової, полягає в компетентнісному підході під час підготовки здобувачів освіти. У Державному стандарті визначено 11 ключових компетентностей, серед яких – вільне володіння державною мовою, що передбачає «уміння усно і письмово висловлювати свої думки, почуття, чітко та аргументовано пояснювати факти, а також любов до читання, відчуття краси слова, усвідомлення ролі мови для ефективного спілкування та культурного самовираження, готовність вживати українську мову як рідну в різних життєвих ситуаціях» [1]. На нашу думку, саме на уроках української мови та літературного читання в початковій школі закладається фундамент для формування та розвитку компетентності вільного володіння державною мовою в молодших школярів, зокрема їхньої правильності мовлення. Правильність мовлення – це відповідність літературним нормам, що діють у мовній системі (орфоепічним, орфографічним, лексичним, граматичним, стилістичним та пунктуаційним) [3, с. 13].

Дослідженням проблеми формування правильності мовлення здобувачів початкової освіти займалися науковці-лінгводидакти С. І. Дорошенко, М. С. Вашуленко, О. І. Мельничайко, О. Я. Савченко, Г. П. Коваль, М. М. Наумчук, С. Т. Яворська та ін.

У системі формування правильності мовлення молодших школярів чільне місце посідає дослідження ними самостійних частин мови, зокрема іменника. Тому метою нашої розвідки є визначити та систематизувати прийоми формування акцентологічної, орфоепічної, морфологічної, орфографічної та пунктуаційної правильності мовлення здобувачів початкової освіти під час вивчення іменника як самостійної частини мови.

Відповідно до Типової освітньої програми, розробленої під керівництвом О. Я. Савченко, серед очікуваних результатів навчання у процесі дослідження іменника як самостійної частини мови є такі: учень «визначає рід і число іменників; змінює іменники за числами і відмінками; змінює у процесі словозміни іменників приголосні [г], [к], [х] перед закінченням *-і* на [з'], [ц'], [с'], голосний [і] на [о], [е]; правильно вживає в орудному відмінку однини в іменниках чоловічого роду закінчення *-ом, -ем (-ем)*, в іменниках жіночого роду закінчення *-ою, -єю (-єю)*; перевіряє за словником закінчення іменників чоловічого роду в родовому й орудному відмінках; використовує в мовленні паралельні форми іменників чоловічого роду – назв істот у давальному й місцевому відмінках однини; правильно записує іменники жіночого роду з основою на приголосний в орудному відмінку однини; правильно вживає літературні форми іменників у місцевому відмінку множини з прийменником *по*» [2, с. 14].

Формування орфоепічної правильності в молодших школярів під час дослідження іменників полягає у правильності промовляння ними звуків та звукосполучень, зокрема: 1) недопустимість оглушення дзвінких приголосних перед глухими та в кінці слова, наприклад, у словах *казка, берізка, дуб, сад*

тощо. Натомість у словах кігті, нігті, легкість, вогкість, дігтяр дзвінкий [г] оглушується; 2) подовжене промовляння подовжених звуків, наприклад, у словах насіння, коріння, ніччю, піччю тощо; 3) тверда вимова шиплячих приголосних, наприклад, у словах щастя, учень, джип тощо. Найефективнішими прийомами формування в учнів правильності вимови звуків та звукосполучень вважаємо: 1) орфоепічно правильне мовлення вчителя як зразок для наслідування учнями; 2) звуко-буквений аналіз; 3) робота зі скоромовками та чистомовками. Складовою орфоепічної правильності є акцентологічна правильність (наголошування слів). Вважаємо, що вищезазначені прийоми також є ефективними у формуванні акцентологічної правильності здобувачів початкової освіти, проте обов'язково потрібно долучити прийом «Стіна слів» та сформувати вміння у молодших школярів послуговуватися академічним орфографічним словником як паперовим, так і електронною версією для визначення правильності наголошування слова. Для невимушеного запам'ятовування правильності наголошування іменників доречно також опрацьовувати слова, об'єднані в тематичні групи, наприклад, піц'ерія, лате, курятина; лепеха, кропива, осока, ірис; течія, русло, річище тощо. Зауважимо, що знання і дотримання орфоепічних норм мовлення учнями початкової ланки частково визначає рівень їхньої орфографічної грамотності.

Під час дослідження іменника як частини мови школярі засвоюють чимало орфограм, зокрема: написання іменників власної назви; чергування приголосних [г], [к], [х] перед закінченням -і на [з'], [ц'], [с']; чергування голосних [і] на [о], [е]; правопис закінчень -ом, -ем (-ем) в орудному відмінку однини в іменниках чоловічого роду; правопис закінчень в іменниках жіночого роду закінчення -ою, -ею (-єю); правопис закінчень -а/-я, -у/-ю в іменниках чоловічого роду в родовому відмінку однини; правопис іменників жіночого роду з нульовим закінченням в орудному відмінку однини з подовженням та апострофом. На нашу думку, у формуванні орфографічної грамотності молодших школярів у процесі дослідження іменника ефективними є такі прийоми: 1) словникова робота (від цього залежить розпізнавання іменників власної назви); 2) спостереження за змінюванням іменників за відмінками за поданими зразками та під час мовлення вчителя (учні практично засвоюють явище чергування приголосних та голосних звуків під час відмінювання); 3) виконання звуко-буквеного розбору (розбір слів з подовженими приголосними та з апострофом); 4) виконання орфографічного розбору; 5) засвоєння орфографічних правил; 6) послуговування орфографічним словником; 7) розвиток фонетичного слуху; 8) читання на постійній основі літературних текстів (учні практично засвоюватимуть правильність написання іменників з орфограмами).

Від уміння здобувачів освіти визначати рід та число іменника залежить морфологічна правильність їхнього мовлення, зокрема правильність поєднання іменників із займенниками або заміна іменників займенниками, побудова іменниково-прикметникових та дієслівних словосполучень,

уживання правильних відмінкових закінчень іменників під час відмінювання їх за відмінками. Вважаємо, що найкращим прийомом визначення роду та числа іменника є заміна його словами *він/вона/воно* (рід іменника) *він/вона/воно/вони* (число іменника). Цей прийом широко представлений у завданнях до вправ, розміщених у підручниках «Українська мова та літературне читання». Наприклад:

1). Запиши слова-назви намальованих предметів у три стовпчики.

він *вона* *воно*

2). Спиши словосполучення. Усно склади з ними речення (*мій дідусь, моя бабуся, моє серденько*). Прочитай слова. Як їх можна згрупувати?

<i>озеро</i>	<i>поле</i>	<i>гора</i>	<i>голуб</i>
<i>лисиця</i>	<i>долина</i>	<i>гай</i>	<i>голубка</i>
<i>лисень</i>	<i>голубень</i>	<i>ліс</i>	<i>лис</i>

3). Запишіть ці слова у три колонки за зразком, поданим у таблиці.

*Мій, він Моя, вона Моє,
татусь матуся дитя*

4). Запиши в колонку назви предметів (малюнки подано). До кожного іменника допиши, додаючи слова *він, вона, воно*, де розміщується предмет. Зроби висновок про те, якими словами можна замінити іменники.

Під час роботи з такими іменниками, як *нежить, біль, собака, шампунь, тюль* важливо навчити учнів апелювати до орфографічного словника з метою визначення роду. Проте вміння правильно визначити рід іменника не завжди сприяє розвитку морфологічної правильності школярів. Важливо якомога більше залучати учнів до практичного використання отриманих знань і вмінь, зокрема шляхом виконання таких завдань, як-от:

1). Розкрийте дужки і запишіть речення. Обґрунтуйте свій вибір слова в дужках.

*(Мій, моя) собака занедужа(в, ла). У (нього, неї) сильн(ий, а) нежить.
(Він, вона) сумн(ий, а).*

2). Побудуйте словосполучення.

Тюль (красивий, красива, красиве), коала (кумедний, кумедна, кумедне), шампунь (пахучий, пахуча, пахуче), дівча (грайливий, грайлива, грайливе), хлоп'я (веселий, весела, веселе).

3). Провідмінійте за відмінками іменники *перекис, нежить*.

Під час дослідження теми «Відмінювання іменників за відмінками» школярі вчать утворювати форми кличного відмінка, а відтак практично засвоюють морфологічну норму під час побудови речень зі звертаннями. Продуктивними прийомами, на нашу думку, що сприяють правильності написання закінчень в іменниках у формі кличного відмінка, вважаємо: 1) спостереження за закінченнями під час відмінювання за відмінками іменників твердої, м'якої та мішаної групи (без уживання термінів); 2) мовлення вчителя, зокрема використання правильної форми іменника в кличному відмінку під час звертання до школярів; 3) визначення звертань



у текстах та звернення уваги учнів на закінчення іменників; 4) побудова речень зі звертаннями як в усному, так і в писемному мовленні.

Зазначимо, що під час формування вмінь утворювати іменники в кличному відмінку одночасно-паралельно школярі засвоюють пунктуаційну норму – виділення звертання комами. Прийомами засвоєння вищезазначеної пунктуаційної норми є: 1) аналіз змісту спонукального речення та визначення особи, до якої звертаються, тобто звертання; 2) засвоєння пунктуаційних правил у реченнях зі звертанням; 3) виразне читання речень зі звертаннями; 4) складання речень зі звертаннями та їх запис. Отже, під час дослідження теми «Відмінювання іменників за відмінками» у молодших школярів формується також і пунктуаційна правильність.

Провівши аналіз дослідженої проблеми, робимо висновок, що здобуті учнями початкової школи знання про іменник стають основою для формування правильності мовлення, а відтак складовою компетентності вільного володіння державною мовою.

Література

1. Про внесення змін до Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/688-2019-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.01.2021).

2. Савченко О. Я. Типова освітня програма 3–4 клас. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/>

3. Шевчук С. В. Українське ділове мовлення : навч. посіб. 7-е вид., випр. і допов. Київ : Алерта, 2013. 307 с.

УДК 37.012-027.32:[373.3.016:502/504]:005.745(477)"2023"(082)

Ірина Поронюк,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – **Наталія Хомюк**

ВИКОРИСТАННЯ СПОСТЕРЕЖЕННЯ ЯК ОСНОВНОГО МЕТОДУ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Розглядається використання спостереження як основного методу вивчення природознавства в початковій школі. Підкреслюється, що спостереження дозволяє учням розвивати навички аналізу та критичного мислення, сприяючи глибшому зрозумінню природних явищ та створюючи підґрунтя для подальшого вивчення природознавства.

Ключові слова: спостереження, початкова школа, критичне мислення, природознавство.

Вивчення природознавства в початковій школі відіграє надзвичайно важливу роль у формуванні здобувачів освіти, даючи їм можливість розуміти,

досліджувати та поважати природний світ, у якому вони живуть. Набуття знань про природу сприяє створенню екологічної свідомості суспільства і формує шанобливе ставлення до навколишнього середовища.

Історія виникнення спостереження як методу дослідження природознавства налічує тисячоліття розвитку і еволюції. Від стародавніх цивілізацій до сучасних дослідників, спостереження завжди було ключовим інструментом в пізнанні природи.

Вже в доісторичні часи люди спостерігали за природою, докази чого можна знайти в малюнках на стінах печер та в наукових працях давніх цивілізацій. Спостереження включає в себе спостереження за рухом зірок, сонця, місяця та інших небесних об'єктів.

У Стародавній Греції філософи, такі як Арістотель, розглядали спостереження як ключовий метод вивчення природи. Вони досліджували живу та неживу природу шляхом систематичних спостережень і філософських роздумів.

У сучасному науковому світі спостереження залишається основним методом вивчення природи, включаючи біологію, астрономію, екологію, геологію та багато інших галузей даної науки. Використання різних видів спостережень, включаючи експерименти, дистанційні спостереження та спостереження в природних умовах, дозволяють вченим отримувати нові знання та розуміння природних явищ [1].

Спостереження – це систематичний процес сприйняття, фіксації та аналізу подій, об'єктів чи явищ навколишнього світу за допомогою органів чуття або технічних засобів. У контексті уроків ЯДС, спостереження є ключовим методом, який дозволяє здобувачам освіти активно взаємодіяти з навколишнім світом, аналізувати та розуміти природні явища, які оточують їх.

Використання спостереження в формуванні природничої компетентності має безліч переваг. По-перше, цей метод сприяє залученню здобувачів освіти до навчального процесу, роблячи його цікавим та практичним. Він стимулює їх активність і розвиває навички спостережливості та аналізу. По-друге, спостереження допомагає засвоювати знання на практиці, роблячи навчання більш конкретним і доступним. Наприклад, здобувачі освіти можуть спостерігати за рослинами, тваринами чи погодними явищами. По-третє, спостереження сприяє розвитку критичного мислення, оскільки воно вимагає активного аналізу, порівняння та підведення підсумків на основі своїх спостережень. Таким чином, використання спостереження як методу дослідження на уроках ЯДС не лише збагачує знання здобувачів освіти, але й розвиває їх когнітивні та аналітичні навички.

Процес навчання методу спостереження є ключовим етапом в розвитку природознавчих навичок в початковій школі. Цей процес може бути поділений на кілька важливих кроків.

Першим кроком є роз'яснення здобувачам освіти, що таке спостереження та чому воно важливе для вивчення природи. Вчитель демонструє,



як спостереження допомагає отримувати інформацію та досліджувати навколишній світ.

Учитель надає конкретні інструкції щодо того, як правильно спостерігати за об'єктами природи. Це включає в себе інструктаж з техніки безпеки, визначення спостережуваних ознак, вимірювання та запис отриманих даних. Даний інструктаж проводиться перед кожною практичною роботою та перед кожним спостереженням.

Після завершення спостережень здобувачі освіти аналізують свої результати та порівнюють їх із знаннями, отриманими на уроці. Дискусії в класі можуть допомогти їм зрозуміти природні явища глибше та розвивати критичне мислення.

Розвиток навичок спостереження на уроках ЯДС є важливим етапом, оскільки ці навички стають фундаментом для подальшого вивчення природознавства. Ось чому це важливо: спостереження вчить сприймати об'єкти навколишнього світу об'єктивно, без упереджень чи припущень; допомагає здобувачам освіти розвивати критичне мислення; розвиває практичні навички; допомагає здобувачам освіти бути обізнаними та допитливими громадянами; створює підґрунтя для подальшого вивчення природознавства на більш продуктивному рівні.

З перших днів навчання у школі вчитель повинен організувати систематичні, цілеспрямовані спостереження за погодою, сезонними змінами в рослинному, тваринному світі.

У 1 класі основні дані спостережень учні фіксують у щоденниках, а черговий занотовує в класний календар природи. Самостійне спостереження здобувачів освіти залишати без уваги і контролю вчителя не можна. Увага у їхньому віці нестійка, і тому вони можуть забути про проведення спостереження. Вчитель розвиває спостережливість і довільну увагу здобувачів освіти, навчає не тільки бачити, а й вміти розповісти про бачене.

У 2 класі – вчать аналізувати дані своїх спостережень, підбивати підсумки, виявляти причинні зв'язки між явищами природи, а також між ними і практичною діяльністю людини. Здобувачі освіти спостерігають за сходом і заходом Сонця, за його висотою над горизонтом у різні пори року і протягом дня, а під час канікул самостійно ведуть спостереження.

У 3–4 класах – починають користуватися деякими приладами, складнішим стає характер обробки результатів спостережень, продовжують систематично вести спостереження за погодою.

Перспективи подальшого використання цього методу в природознавчому навчанні: зацікавлення серед здобувачів освіти на уроках ЯДС, оскільки це більш практичний та конкретний підхід до вивчення природи; розвиток навичок, які є важливими в сучасному світі, таких як критичне мислення, робота в команді та аналіз даних; формування у здобувачів освіти екологічної свідомості й відповідальності за навколишнє середовище; проведення невеликих наукових досліджень [2].

Здобувачі освіти заповнюють сторінки зошита з друкованою основою, що вони роблять за допомогою умовних позначень, які надані у друкованому зошиті (рис. 1).



Рисунок 1

Здобувачі освіти виконують спостереження за положенням Сонця на небосхилі протягом року, вимірюючи при цьому довжину тіні від гномона і записують результати їх спостереження у зошит з друкованою основою (рис. 2) [3].

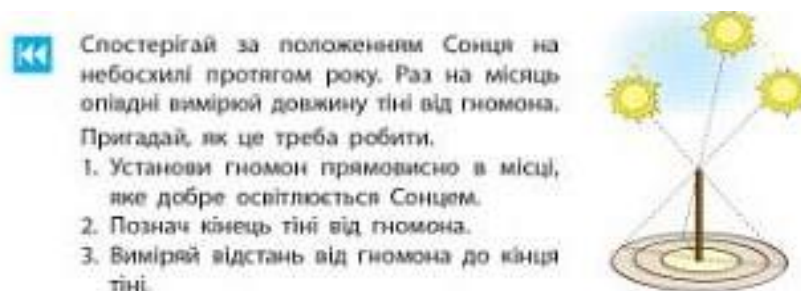


Рисунок 2



Рисунок 3

спостереження самостійно, 28,6 % – з допомогою вчителя, 7,1 % – з допомогою батьків (рис. 3).

Було задано питання: де здобувачі освіти переважно проводять спостереження? За проведеним опитуванням ми визначили, що 85,7 % опитаних проводять спостереження в класі, 14,3 % – вдома (рис. 4).

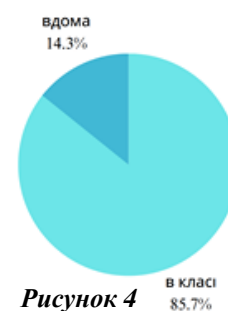


Рисунок 4



Рисунок 5

Було задано питання: Чи подано інструктаж до дослідів? За проведеним опитуванням ми визначили, що 100 % опитаним було надано інструктаж (рис. 5).

Підсумовуючи усе вищезазначене, варто зауважити, що завдяки спостереженням здобувачі освіти стають активними учасниками навчального процесу, що робить навчання більш цікавим та практичним. Використання спостереження в навчанні на уроках ЯДС сприяє формуванню екологічно свідомих громадян та підготовці нового покоління, яке розуміє важливість збереження природи.

Література

1. Байбара Т. М. Методика навчання природознавства в початкових класах : навч. посіб. Київ : Веселка, 1998. 325 с. URL: <http://elcat.pnpu.edu.ua/docs/Baybara.pdf> (дата звернення: 16.10.2023).
2. Методика організації спостережень школярів за змінами в живій та неживій природі. URL: <https://ua-referat.com> (дата звернення: 16.10.2023).
3. Бібік Н., Бондарчук Г. Я досліджую світ : щоденник спостережень. Ранок, 2021. 64 с. URL: <https://www.ranok.com.ua/info-ya-doslidzhuyu-svit-4-klas-shchodennik-sposterezhen-do-pidruchnika-n-bibik-g-bondarchuk-32158.html> (дата звернення: 16.10.2023).

УДК 364.69:613.86]:373.3(043.2)

Оксана Приведенець,

Ірина Михалюк,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк.

Науковий керівник – Юлія Луцюк

СОЦІАЛЬНА І ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖУВАЛЬНА ГАЛУЗЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НУШ

Проаналізовано особливості викладання соціальної і здоров'язбережувальної галузі у початкових класах Нової української школи, розглянута мета та завдання освітньої галузі.

Ключові слова: *Нова українська школа, реформа, освітня галузь, змістові лінії.*

Провідною метою освітньої реформи, в тому числі нинішньої, є підвищення якості освіти. Нова українська школа являє собою ключову реформу Міністерства освіти і науки. Головна мета реформи створити школу, у якій буде затишно навчатись і яка даватиме учням знання й вміння, які вони зможуть застосовувати у своєму житті. Ключовою зміною для учнів є підходи до навчання та змісту освіти.

Соціальна і здоров'язбережувальна освітня галузь формує в учнів соціальну компетентність а також багато різних компетентностей, розвиває

самостійність, становлення соціальної та активної залученості через здорових спосіб життя дитини, здатність до співпраці з іншими у різних ситуаціях. При вивченні матеріалу цієї галузі учень формує в собі певні компетентності, а саме вивчає наслідки, ухвалює рішення, які стосуються його здоров'я, дбає про своє здоров'я та безпеку, усуває загрозу для його життя [1, с. 8].

Відповідно до окресленої мети, головними завданнями соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі у початковій школі є:

- формування у школярів стійких переконань щодо цінності життя, здоров'я і безпеки для себе і тих, хто їх оточує;
- виховання дбайливого та усвідомленого ставлення до власного здоров'я і безпеки [2, с. 15];
- розвиток потреби самопізнання та самовдосконалення;
- формування в учнів стійкої мотивації до здорового способу життя;
- формування свідомого прагнення дотримуватися безпечної, здорової та етичної поведінки для поліпшення добробуту;
- розвиток уміння ухвалювати рішення в повсякденних ситуаціях з користю для безпеки та здоров'я;
- сприяння індивідуальному розвитку самостійності, підприємливих якостей та поведінки свідомого споживача;
- формування вміння вчитися без шкоди для здоров'я;
- створення сприятливого безпечного та здорового середовища в школі.

Зміст соціальної та здоров'язбережувальної освітньої галузі структуровано за трьома змістовими лініями: «Безпека», «Здоров'я», «Добробут» [3, с. 4].

Змістова лінія «Безпека» передбачає розвиток навичок безпечної поведінки вдома, школі та у природному і техногенному середовищі, прогнозування наслідків небезпечних дій, визначення впливів на вибір безпечної поведінки, дотримання правил (дорожнього руху, використання побутової техніки і побутової хімії тощо) та відповідального ставлення до особистої безпеки й безпеки інших.

Змістова лінія «Здоров'я» спрямована на формування в учнів здоров'язбережувальної компетентності й поведінки через набуття навичок здорового способу життя, розвиток позитивної самооцінки, критичного мислення, уміння ухвалювати зважені рішення, відповідально ставитися до власного здоров'я та здоров'я тих, хто поряд, і протидіяти негативним соціальним чинникам.

Змістова лінія «Добробут» забезпечує розвиток етичної поведінки в соціумі, вміння вчитися і формування позитивного ставлення до навчання, усвідомлення важливості здорового способу життя для добробуту, розвиток підприємливості й споживчої культури для оптимального використання ресурсів та забезпечення добробуту.

Навчальний матеріал змістових ліній реалізується наскрізно в кожній темі через інтеграцію і взаємодоповнення.



Обов'язкові результати навчання змістової лінії «Безпека»: пояснює, що робити в небезпечних ситуаціях вдома, у школі та навколишньому світі; прогнозує можливі наслідки своїх дій (рішень) для себе та інших осіб; аналізує позитивний і негативний вплив на вибір здорової та безпечної поведінки; вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях із користю для здоров'я, безпеки та добробуту; поводить себе безпечно з огляду на себе та інших осіб вдома, у школі, на вулиці, у громадських місцях; визначає потребу в допомозі собі та іншим особам, оцінює можливості її надання; намагається критично оцінювати інформацію щодо товарів і послуг; демонструє різноманітні практики поведінки, які запобігають або зменшують ризики для життя і здоров'я

Обов'язкові результати навчання змістової лінії «Здоров'я»: прогнозує можливі наслідки своїх дій (рішень) для себе та інших осіб; спостерігає за змінами у своєму тілі залежно від фізичного стану, настрою, виду діяльності, способу життя; пояснює та приймає; аналізує позитивні й негативні впливи на вибір здорової та безпечної поведінки; сприймає критичну інформацію щодо себе та етично реагує на неї; демонструє різноманітні практики поведінки, які запобігають або зменшують ризики для життя і здоров'я; обмірковує альтернативні рішення щодо відповідності здоровим чи шкідливим звичкам; обирає діяльність, яка приносить задоволення та користь; вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях із користю для здоров'я, безпеки та добробуту; намагається ощадно використовувати ресурси; намагається критично оцінювати інформацію щодо товарів і послуг; протидіє проявам тиску, неповаги та приниження щодо себе та інших осіб, самотійно або за допомогою дорослих залежно від ризику; поводить себе етично (демонструючи сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність та ін.); планує та організовує власне навчання, чергуючи його з відпочинком.

Обов'язкові результати навчання змістової лінії «Добробут»: обирає діяльність, яка приносить задоволення та користь; розрізняє необхідні та надмірні потреби свої та інших осіб; визначає короткострокові цілі та планує конкретні дії щодо задоволення власних потреб; прогнозує можливі наслідки своїх дій (рішень) для себе та інших осіб; вирішує, як діяти у повсякденних ситуаціях із користю для здоров'я, безпеки та добробуту; намагається ощадно використовувати ресурси; поводить себе етично (демонструючи сумлінність, справедливість, чесність, відповідальність та ін.); планує та організовує власне навчання, чергуючи його з відпочинком; сприймає критичну інформацію щодо себе та етично реагує на неї; погоджується на ту роль, що здатний виконати найкраще; разом з іншими особами визначає мету спільної роботи, намагається досягти її; визначає потребу в допомозі собі та іншим особам, оцінює можливості її надання; уявляє свою мету і розповідає про те, як її досягти; пояснює, як від ставлення до навчання залежить власний успіх і добробут.

Отже, соціальна та здоров'язбережувальна галузь мотивує і підготовлює дітей та підлітків дотримуватися моделей поведінки, сприятливих

для особистого, сімейного і суспільного здоров'я, безпеки, добробуту та сталого розвитку.

Література

1. Бойчук Ю. Д. Загальна теорія здоров'я і здоров'язбереження. Харків : МОН України, 2017. 488 с.
2. Нова українська школа: poradnik для вчителя. Київ : Вид. дім «Плеяди», 2017. 207 с.
3. Типова освітня програма закладів загальної середньої освіти. Київ : МОН України, 2018. 14 с.

УДК 37.018.1:39(043.2)

Надія Примак,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – **Сергій Марчук**

ПРАЦЯ ЯК ВАЖЛИВИЙ ЗАСІБ СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ (НАРОДОЗНАВЧИЙ АСПЕКТ)

Вивчено та проаналізовано особливості традиційної трудової діяльності українців. Розкрито зміст народних мудрослів 'їв про працю.

Ключові слова: *праця, трудова діяльність, трудова обрядовість.*

Трудове виховання є одним з напрямків виховання, що забезпечує повноцінний гармонійний і всебічний розвиток особистості. Передові представники філософської і педагогічної думки вбачали у праці велику перетворюючу силу, яка забезпечувала б прогресивний розвиток як суспільства в цілому, так і кожної людини окремо.

Проблема трудового виховання в сім'ї на засадах народної педагогіки знайшла своє відображення і в наукових доробках С. Русової, М. Стельмаховича, В. Сухомлинського, Є. Сявакко, К. Ушинського та ін.

Мета статті – проаналізувати виховний потенціал праці у народно-педагогічній концепції українців.

Виховна роль праці, на нашу думку, залежить від відображення трудових відносин у духовному житті школярів, в їхніх думках і почуттях. Виховання любові до праці, усвідомлення необхідності праці для життєдіяльності кожної людини, як стрижень трудового виховання в цілому, можливе лише за умови, коли дитина пройметься красою відносин між людьми, які виникають у процесі праці.

Проблема підготовки до життя і праці – центральна в народній педагогіці. Розв'язання її зводиться до бажання мати добрих дітей («Добрі діти – спокійна старість, лихі діти – старість стає пеклом»).

Ми погоджуємося з думкою авторів етнографічного довідника «Українська минувшина» про те, що трудові свята і обряди є органічною



складовою святково-обрядової культури українського народу і взаємозв'язок свят і праці має традиції, що сягають доісторичних часів [3, с. 201].

Важливо, що традиційна трудова обрядовість тісно пов'язана з календарним циклом сільськогосподарських робіт, адже обряди неодмінно супроводжують початок оранки, сівби, вигін худоби на пасовище, закінчення жнив, тощо. У селянській сім'ї трудові традиції та обряди в наш час повинні стати справжньою школою для підростаючого покоління, бо ж у процесі виконання ритуальних дій дитина здобуває перші трудові навички. Усім розмаїттям своїх художніх, емоційних, атрибутивних, пісенно-музичних засобів трудові свята покликані сприяти вихованню у дітей та молоді любові до нелегкої хліборобської праці, до землі, прищеплювати своєрідний «кодекс хліборобської честі».

Мету і зміст виховання диктує саме життя, конкретні умови життєдіяльності трудової людини. Протягом тисячоліть виховання дітей в українців передбачало передусім озброєння трудовими уміньми й навичками, які передавалися від покоління до покоління. Щоб жити, треба виробляти й відтворювати матеріальні й духовні цінності. А для цього потрібно, щоб нові покоління, які приходять на зміну, могли вміло прийняти естафету життєдіяльності від старших поколінь. Адже людина в дитячому і юнацькому віці не має досвіду, знань, умінь і навичок поведінки, які потрібні їй для трудової і суспільної діяльності. Все це приходить тільки через виховання, яке забезпечує підготовленість молоді до діяльності в різних сферах суспільного життя, наступність поколінь. Засвоюючи й використовуючи попередній досвід, нові покоління збагачують й удосконалюють його, вносять свій вклад у розвиток виробничих сил, матеріальної й духовної культури.

Особливо актуальною і значимою ця проблема є сьогодні, коли батьки замість дбати про те, щоб виховати у своїх дітей належне ставлення до праці, часто самі показують у цьому поганий приклад своїм вихованцям: без вагань міняють свою професію на будь-яку, нерідко нікчемну, принизливу для людської гідності роботу – аби тільки роздобути якомога більше «зелених» та придбати для своїх дітей наймодніші речі (та обов'язково такі, яких немає у дітей їхніх родичів, знайомих). Задля легкої наживи готові поїхати, виїхати куди завгодно, купити, перепродати будь-що, кому завгодно – хто більше дасть... Про яку духовну, животворну силу праці тут може йти мова? От і звикають наші діти змалечку до того, буцімто немає значення, що робити, як працювати, як ставитись до праці – аби лиш більше заробити [1, с. 18].

В основі традиційного родинного виховання лежить праця. Саме вона є мірилом духовних і фізичних якостей людини. Працю можна по праву назвати великим творцем людської особистості, дійсного духовного багатства, моральної чистоти. Тому й безсумнівно вся народна педагогіка ґрунтується на праці. За народною оцінкою праця виступає головним засобом створення

матеріальної й духовної культури. Правильно організована праця облагороджує людину, забезпечує її нормальний фізичний, розумовий і моральний розвиток, відвертає від поганих думок і вчинків. Здавня вважалося, що навіть у найбільшому горі душу очищає, зцілює і повертає до життя саме праця. Недарма ж кажуть: «Праця в горі утішає» [2, с. 174].

Мабуть, найбільшу кількість крилатих висловів кожний народ присвятив праці, оскільки її виховна сила настільки велика, що її важко переоцінити. Українські мудрослів'я про працю твердять: «Хто багато робив, той багато знає», «У праці – краса людини», «Без діла слабше сила» та ін.

У народі застерігають: якщо хочеш мати в своїй сім'ї виродка, дай синові чи дочці все, що вони хочуть, і позбав їх можливості працювати. Неробство неодмінно веде до нещастя («від неробства до злочину – один крок», «з ледарем поведешся – горя наберешся»). За народним переказом, щасливим може бути лише той, хто працює («щастя не в горах ховається, а працюю здобувається», «ледачий не буде щасливий», «праця – ключ до щастя»). Народ ніколи не відривав щастя від праці, навіть тоді, коли праця була для нього прокляттям. Любов до праці, уміння працювати є найкращою спадщиною, яку можуть залишити батьки своїм дітям. І якщо в середовищі трудівників не існувало проблеми батьків і дітей, то здебільшого завдяки тому, що їх об'єднувала праця. Люди праці бачили в дітях свою подальшу зміну, своїх спадкоємців, помічників і годувальників. Навіть на запитання про вік сина селянин відповідає: «та вже пастушок, погонич, робітничок, косарь». Праця – найвище мірило цінності людини.

Праця, як могутній чинник родинного виховання проходить червоною ниткою через усі жанри й види українського фольклору: колискові пісні, веселі дитячі пісеньки, народні казки, дійові особи яких за сумлінну працю отримують винагороду, ігри, пов'язані з сімейним побутом, тощо.

Зокрема їй приділено дуже велику увагу в казках, змальовані тут персонажі, завжди розумні, чесні, працюючі, правдиві, скромні, людяні, доброзичливі, а ледарі – тупі, хвалькуваті, брехливі, з черствим і холодним серцем, здатні на жорстокість і злочин. Герої казок за чесну, сумлінну працю одержують нагороду, а за бездіяльність зазнають покарання. Гульцям і неробам народ виносить покарання – смертний вирок. Так в українській народній казці «Дідова дочка і бабина дочка» показано, що дідова дочка виросла в праці. Праця зробила її лагідною, людяною. Вона не цуралась будь-якої роботи, за що одержала винагороду. Гоноровита ж бабина пестунка-нероба, цуралась чорної роботи, бо не хотіла «руки каляти», за що була тяжко покарана.

Широко представлена праця в українських загадках. Трудовий процес людини, господарський реманент, знаряддя і результат праці – провідна тема українських загадок. Наприклад: «Ходить пані по майдані. Куди гляне – трава в'яне» (коса косить), «Літом служить, а зимою зуби сушить» (борона), «Внизу роги, а наверху хвіст» (вила), «Загадаю загадку, кину на грядку, нехай



моя загадка до літа лежить» (озимий хліб, посіяний у полі), «Б'ють мене ціпами, ріжуть мене ножами, за те мене отак гублять, бо всі мене дуже люблять» (хліб). Подібні загадки спонукають дитину замислитись над значенням людської праці, виховують почуття поваги до трударя, бережливе ставлення до знарядь праці.

Обравши своїм провідним гаслом «Хто не працює, той не їсть», народна педагогіка бореться за реалізацію його на практиці. Праця в ній є першою необхідністю і обов'язком для кожного. Народні традиції родинного виховання відображують жагуче прагнення батьків до того, щоб забезпечити найвищий рівень трудової підготовки дітей, збудити в молоді, як психологічний, так і моральний постійний потяг до праці, при чому такий сильний, щоб вихованець соромився власного байдикування, обурливо ставився до ледарів і нероб, в умовах бездіяльності почував себе ненормально та й навіть в уяві не припускав собі такого, як жити не працюючи.

У трудових родинях працюють всі без винятку, крім тяжкохворих, «діти допомагають трудитися батькам, батьки не можуть обійтись у своїй праці без дітей; як тільки дитина навчиться нести своєю рукою ложку від тарілки до рота, вона працює – для того, щоб потренуватись в праці. А том, що ніхто з людей, які оточують дитину, без праці не уявляє собі життя». За розпорядком господарських робіт в українській селянській родині стежив батько. Він за вечерею підсумовував, що зроблено протягом дня, та давав кожному членові сім'ї на наступний день.

Традиційно, робочий день починався дуже рано: влітку о 4–5 годині, а взимку о 5–6-й. Зміст і характер праці в трудовій родині підпорядковувався потребам і умовам соціально-економічного життя, а трудове виховання здійснювалось через безпосереднє залучення дітей до праці батьків. При цьому зберігалась наступність, зумовлена віковими можливостями дітей. Це наочно можемо спостерігати, наприклад, на пастухуванні, через яке проходили всі селянські діти. Тут з віком дитини змінювались види домашніх тварин, яких вона пасла, у такій послідовності: кури, гуси, вівці, поросята, корови, коні. Причому до випасання коней, тим більше нічного, залучались тільки хлопці.

Отже, здійснюючи трудове виховання, українська родинна етнопедагогіка враховує як вікові, так і статеві особливості дітей, а працю вважає основним засобом морального і фізичного здоров'я, краси і натхнення.

Література

1. Докуніна О. Зміст виховання молодших школярів у сучасній українській сім'ї. *Початкова школа*. 2007. № 5. С. 17–21.
2. Стельмахович М. Г. Провідні ідеї і традиції трудового виховання. *Народна педагогіка*. Київ : Рад. школа, 1985. С. 173–192.
3. Українська минувшина : ілюстративний етнографічний довідник / А. Пономарьов, Л. Артюх та ін. Київ : Либідь, 1993. 256 с.

УДК 371.214:371.3(075.8) 684.114.87

Софія Романюк,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – Алла Хомярчук

РОЗВИТОК ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРИ КОНСТРУЮВАННІ ВИРОБІВ У ТЕХНІЦІ «ОРИГАМІ»

У статті вказано, що оригамі – це не тільки цікавий вид рукоділля, але також інструмент розвитку різних психологічних та пізнавальних навичок у дітей. Конструювання виробів у техніці «оригамі» сприяє розвитку дрібної моторики, координації рухів, просторового мислення, уміння концентрувати увагу та розв'язувати завдання.

Ключові слова: оригамі, пізнавальна активність, молодші школярі, творчість, курс «Я досліджую світ».

Пізнавальна діяльність молодших школярів – це процес активного вивчення дітьми світу навколо, в ході якого вони формують свої знання, уміння та навички. Ця діяльність характеризується особливою активністю допитливості, спрямованістю на отримання нової інформації та засвоєння нових навичок [1].

Основні характеристики пізнавальної діяльності молодших школярів:

1. *Допитливість.* Молодші школярі активно ставлять питання про навколишній світ, намагаючись зрозуміти причинно-наслідкові зв'язки.
2. *Експериментування.* Діти в цьому віці часто використовують експеримент як спосіб дізнатися щось нове.
3. *Ігрова форма.* Ігри допомагають дітям вивчати нове, розвивати логіку, мислення та спостережливість.
4. *Візуалізація.* Молодші школярі краще сприймають і запам'ятовують інформацію, коли вона подається у візуальній формі.
5. *Практичний досвід.* Здобуття нових навичок та знань часто відбувається через безпосереднє спілкування з оточуючим світом, взаємодію з предметами, людьми, природою.
6. *Соціалізація.* Пізнавальна діяльність також відбувається в процесі спілкування з однолітками, вчителями, дорослими.
7. *Емоційний компонент.* Позитивні емоції, отримані від процесу пізнання, сприяють мотивації до подальшого вивчення і дослідження.

Пізнавальна діяльність молодших школярів є основою їхнього розвитку, формування світогляду та підготовки до подальшого навчання [2].

Пізнавальна діяльність учнів початкових класів є ключовим аспектом їхнього навчання і розвитку. Це процес, в ході якого діти вивчають світ, формують свої знання, навички та уявлення про навколишнє середовище. Ось декілька аспектів пізнавальної діяльності для молодших школярів:



– *Мотивація до пізнання.* Важливо створити середовище, де діти будуть зацікавлені в навчанні. Ігровий підхід, використання наглядних посібників та інтерактивні завдання можуть заохотити дітей до пізнавальної діяльності.

– *Розвиток допитливості.* Заохочуйте учнів ставити питання, досліджувати та шукати відповіді.

– *Навчання через досвід.* Практичний досвід, експерименти, спостереження в природі чи використання навчальних ігор можуть підсилити інтерес до пізнавальної діяльності.

– *Розвиток навичок мислення.* Учнів дітей аналізувати, порівнювати, класифікувати та робити висновки.

– *Самостійність у навчанні.* Заохочуйте учнів до самостійної роботи, дозволяйте їм вибирати напрямки для дослідження та встановлюйте задачі, які стимулюють самостійне мислення.

– *Соціальна інтеракція.* Групові проекти, дискусії та інші форми взаємодії можуть допомогти учням обмінюватися знаннями та досвідом.

Для ефективного розвитку пізнавальної діяльності важливо, щоб вчителі були гнучкими, відкритими до нових методів навчання та вміли створювати стимулююче навчальне середовище [1].

Формування пізнавальної активності молодших школярів є одним з ключових завдань сучасної освіти. Під пізнавальною активністю розуміють активний інтерес до пізнання, пошук нових знань та інформації, а також готовність до самостійного вивчення матеріалу. Ось декілька способів сприяти формуванню пізнавальної активності у молодших школярів:

– *Стимулювання допитливості.* Заохочуйте учнів задавати питання, обговорювати їх і шукати відповіді разом.

– *Ігрові методики.* Використовуйте ігри, головоломки, загадки для розвитку логічного мислення, уваги та пам'яті.

– *Проекти та дослідження.* Пропонуйте дітям прості дослідницькі проекти, де вони можуть досліджувати та аналізувати явища або об'єкти.

– *Активне використання наглядних засобів.* Ілюстрації, моделі, відео можуть зробити навчальний матеріал цікавішим та зрозумілішим.

– *Участь у дискусіях.* Обговорення та обмін думками можуть сприяти розвитку критичного мислення та аналітичних навичок.

– *Самостійна робота.* Надавайте можливість дітям працювати самостійно над завданнями, але завжди будьте готові допомогти при потребі.

– *Застосування знань на практиці.* Дозвольте учням використовувати здобуті знання в реальних життєвих ситуаціях.

– *Зворотний зв'язок.* Постійно давайте учням зворотний зв'язок про їхній прогрес, відзначаєте їхні досягнення та заохочуйте до подальшого розвитку.

– *Позитивне ставлення до невдач.* Навчіть дітей сприймати помилки як можливість навчитися та вдосконалитися.

– *Взаємодія з однолітками.* Спільна робота, обмін знаннями та досвідом може підвищити мотивацію до пізнання [2].

Формування пізнавальної активності вимагає системного підходу, гнучкості в методах навчання та постійного стимулювання інтересу учнів

Одним із таких методів формування пізнавальної активності молодших школярів є засоби вивчення техніки «оригамі».

Оригамі, японське мистецтво складання паперу, може бути використане не лише як засіб виразності та креативності, але й як ефективний інструмент для формування пізнавальної активності молодших школярів [3].

– *Розвиток просторового мислення.* Складання паперу вимагає від дітей уявлення про форму, пропорції та просторові відносини, що сприяє розвитку просторового мислення.

– *Увага до деталей.* Оригамі вимагає точності та уважності, особливо при виконанні складних моделей.

– *Послідовність та логіка.* Діти навчаються слідувати послідовним інструкціям, що розвиває їхню логіку та аналітичні навички.

– *Креативність.* Оригамі заохочує дітей до експериментів із формами, кольорами та дизайном, розвиваючи їхню креативність.

– *Соціальні навички.* Спільне складання оригамі може сприяти командній роботі, взаємодопомозі та обміну досвідом між учнями.

– *Застосування в інших дисциплінах.* Техніка оригамі може бути впроваджена в навчальний процес з математики (геометрія), природничих наук (моделювання різних організмів) або мистецтва.

У процесі роботи учнів над фігурками оригамі слід звернути їхню увагу на ті геометричні фігури, які виходять на кожному окремому етапі роботи. Так як перші роботи досить прості, особливу увагу потрібно звернути на техніку виконання елементів і прийоми, використовувані в окремих технологічних операціях. Особливість цих прийомів в тому, що вони дають можливість дітям закріпити основні геометричні поняття.

При проведенні перших занять слід звертати особливу увагу на помилки: нерівність сторін, не паралельність сторін і ліній перегинів, нерівності кутів при їх поділі навпіл. Подібні помилки не дозволять виконати складні вироби, де багато різноманітних перегинів з декількома шарами паперу. Безумовно, багато з похибок пояснюються недостатньо розвинутою моторикою та координацією руху дітей. Але основним недоліком молодших школярів є нерозуміння математичного сенсу виконуваних фігур.

При виконанні оригамі будується своєрідний алгоритм діяльності, при якій дитина, часто навіть без допомоги вчителя, фіксує увагу на кожному етапі роботи, прагнучи усвідомити всю використовувану знакову систему. Слід відзначити і ще одну з особливостей оригамі – оборотність процесу складання, яка передбачає також оборотність розумової діяльності.

Отже, з усього вищесказаного можна зробити висновок, що оригамі має такі особливості:

– По-перше, можливість контролю процесу створення моделі на кожному етапі.



– По-друге, воно розвиває вербалізацію (свого роду рефлексію власної роботи).

– По-третє, передбачає фіксацію основних моментів роботи.

– По-четверте, використовує всі основні геометричні поняття.

– По-п'яте, дозволяє поєднувати планометрію і симетрію.

У багатьох школах України ведеться викладання оригамі в початкових класах. На думку сучасних викладачів, заняття з цього предмету можна проводити в 1–4 класах замість уроків праці, такі уроки можуть бути введені в сітку годин розкладу навчального закладу як постійний предмет. Оригамі можна зробити факультативним предметом або проводити заняття в групах подовженого дня або приватних школах, роблячи комбіновані уроки оригамі, малювання і аплікації.

Світ оригамі – могутній духовний і етичний виховний засіб глобального значення, оскільки на таких заняттях активно відбувається знайомство з культурами народів. У сучасному оригамі діти взаємодіють з багатьма явищами культури: східними і західними, духовними і побутовими, визначеними і ймовірнісними, випадковими і закономірними. Спробуємо простежити позитивні надбання та використання цього мистецтва у процесі формування національних цінностей учнів молодшого шкільного віку, яке відбувається на основі запровадження української національної тематики в мистецьких творах з оригамі, синтезу художньо-естетичних та національних цінностей, інтеграції українського національного декоративно-прикладного мистецтва з витворами цього мистецтва. Варто також окреслити такі специфічні особливості оригамі, як зображальність, візуальність та наочність мистецького матеріалу, емоційний фон творчої роботи над витворами. Здатність оригамі поєднувати національне та мистецьке посилюється його невід'ємним зв'язком з іншими видами творчої діяльності, такими як література, малювання, аплікація, декоративно-прикладне мистецтво [3, с.19].

Так, під час виготовлення тематичних композицій з оригамі виявляються широкі творчі можливості використання мотивів національної літератури – народних казок, пісень, віршів. Саме казка є одним із засобів одухотворення почуттів, об'єднання їх з розумово-вольовим процесом, що є запорукою виховання індивіда як цілісної, гармонійно розвиненої особистості. Як правило, казка не вчить безпосередньо норм і правил морально-естетичної культури, не організовує їх силою морально-естетичного почуття, яке домінує над складовими духовного світу особистості й не дозволяє будь-якій із них відділитися від безпосереднього буття індивіда.

Література

1. Словник термінів з педагогіки. URL: http://kominternovskiy-ruo.edu.kh.ua/mc/osvitni_innovacii/slovník_terminiv_z_pedagogiki (дата звернення: 26.10.2023).

2. Шангин І. В., Сліпченко Л. В. Використання оригамі як засобу розвитку творчих здібностей молодших школярів. *Науковий часопис НаУОА*. Серія: Педагогіка. Психологія. 2016. С. 200–206.

3. Яценко І. О., Ярош І. А. Вплив конструювання виробів у техніці «оригамі» на пізнавальну активність молодших школярів. *Соціальні науки та сучасність* : матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. 2019. С. 18–20.

УДК 37.036

Яна Рудь,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»

Волинської обласної ради, м. Луцьк.

Науковий керівник – Алла Хомячук

ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНІК НАРОДНОГО ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОГО МИСТЕЦТВА НА ЗАНЯТТЯХ З ТЕХНОЛОГІЧНОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ

Розглядається проблематика естетичного виховання учнів на уроках ЯДС (технологічна галузь). Акцент робиться на впливі декоративно-прикладного мистецтва на формування естетичних уявлень учнів та їх національної свідомості. Досліджено різні підходи до використання декоративно-прикладного мистецтва для досягнення цих цілей.

Ключові слова: мистецтво, декоративно-прикладне мистецтво, естетичне виховання, творчість, національна свідомість, патріотизм.

Протягом різних періодів політико-економічних змін в Україні, коли відбувалися зміни в уявленнях про світ і роль людини в ньому, виникало питання щодо важливості естетичних аспектів у житті як окремої особи, так і суспільства взагалі. Ця тенденція сприяла інтеграції української культури в глобальний контекст і виявлялася у зміцненні впливу прекрасного на різні аспекти суспільного життя.

У наш час, з урахуванням сучасних інформаційних технологій та розвитку української культури, особливо актуальним є виховання дітей на основі народних традицій та звичаїв. Декоративно-прикладне мистецтво завжди було невід'ємною частиною життя людей, і його значення в духовному розвитку особистості важко переоцінити. Головне завдання естетичного виховання полягає в тому, щоб за допомогою мистецтва висвітлити в людині високі моральні цінності та спонукати її до творчості, яка виступає засобом задоволення духовних потреб. Розвиваючи культуру почуттів, поведінки, особисті інтереси, творчий потенціал та активну громадянську участь, ми можемо формувати комплексно розвинену особистість. У цьому контексті декоративно-прикладне мистецтво грає ключову роль в досягненні цієї мети.

Багато вчених і педагогів працювали над питаннями формування естетичних смаків та національних цінностей учнів, враховуючи історичну



та культурну спадщину. Наприклад, В. Довбишенко, П. Дроб'язко, Р. Захарченко та інші включали ці аспекти в естетичне виховання. У кінці ХХ століття академік АПН України Д. Тхоржевський створив наукову школу, присвячену національному вихованню учнів загальноосвітніх шкіл. Окремі аспекти формування естетичних цінностей через декоративно-прикладне мистецтво були розглянуті в дослідженнях таких вчених, як Л. Савка, Б. Тимків, О. Лихолат, В. Рак, С. Чабаненко, Л. Оршанський, С. Павх, М. Бойчук.

Мета статті: представити теоретичне обґрунтування та створення навчальних та педагогічних умов, які сприяють формуванню у молодших школярів позитивного ставлення до українських національних традицій за допомогою декоративно-прикладного мистецтва.

На сучасному етапі розвитку України як демократичної європейської держави, освітні заклади надають великий акцент на розвиток культурної самосвідомості учнів, особливо пов'язуючи її з національною ідентичністю. Це зображено в численних нормативних документах, таких як Закон України «Про освіту», Концепція розвитку освіти України на період 2015–2025 років та інші. Ці документи наголошують на важливості виховання любові до Батьківщини, національних цінностей і свідомого ставлення до навколишнього середовища. Поновлення національної освітньої системи підіймає питання естетичного виховання молодших школярів. Одне із завдань полягає у розвитку їхнього естетичного сприйняття та ціннісного ставлення до українських традицій та культурних цінностей через декоративно-прикладне мистецтво, що сприяє формуванню національної ідентичності та гордості за культуру України. Тому, важливо використовувати можливості декоративно-прикладного мистецтва в естетичному вихованні школярів початкових класів [3].

Проблема формування позитивного естетичного та ціннісного сприйняття молодшими школярами українських народних традицій набуває особливої актуальності в рамках початкової технологічної освіти.

Інтегрований курс «Я досліджую світ» є пріоритетним для виховання учнів на основі українських традицій, оскільки він впроваджує концепцію культурологічного змісту в технологічну освіту. Декоративно-прикладне мистецтво відіграє роль важливого духовного середовища, що впливає на формування світогляду, національної ідентичності, естетичних переконань, моральних цінностей, а також патріотичних якостей особистості.

Декоративно-прикладне мистецтво представляє собою важливу частину культурної спадщини кожної нації, в якій відбивається світогляд, традиції, художні та моральні цінності, а також історія країни та її народу. Поєднуючи практичність та естетику, прикладне мистецтво відіграє важливу роль у розвитку культурної спадщини нації. Воно сприяє повному розкриттю творчих здібностей дітей, стимулює їх ініціативу і допомагає формувати унікальний духовний світ, особисту активну позицію, а також почуття відповідальності, відданості та працьовитості [2, с. 237].

Вивчення декоративно-прикладного мистецтва має на меті формування пізнавальної компетентності особистості, що забезпечує ознайомлення з знаннями і поняттями про цю сферу мистецтва; набуття практичних навичок у створенні різних виробів; розвиток творчих здібностей та формування соціальних цінностей, таких як повага до національних традицій та формування естетичного смаку, популяризації народних промислів.

Існують загальні методи та методичні прийоми які використовують для вивчення видів народних ремесел на різних етапах навчання. Ось кілька прикладів таких методів:

1) Проведення мистецтвознавчої лекції, де розглядаються різні аспекти українського народного декоративно-прикладного мистецтва і народних ремесел, і демонстрація конкретних зразків виробів до матеріалу.

2) Використання фольклору (казки, міфи, прислів'я, приказки, народні пісні).

3) Проведення виставок-ярмарків.

4) Організація тематичних бесід «Казкова писанка – символ життя», «Чарівна витинанка», «При гончарному крузі».

5) Організація екскурсій до краєзнавчого музею, художнього салону чи магазину сувенірів.

6) Відвідування майстер-класів.

7) Зустрічі з майстрами народного мистецтва.

8) Вивчення зображень, на яких відтворено предмети та аспекти побуту давніх часів.

Серед різноманітних народних ремесел, які вивчаються на уроках трудового навчання та мистецтва, можна визначити такі, як витинанка, писанкарство, гончарство, лозоплетіння, обробка дерева, металу, соломопластика та інші. Дослідження народних ремесел не можливе без поглибленого знання українських традицій та історії народу.

Витинанка – це не лише вишукані орнаменти для прикраси житла, які створюються шляхом витинання за допомогою ножа чи ножиць із білого або кольорового паперу, включаючи узори, портрети, сюжетні композиції, такі як фігури тварин, рослин, квітів, людей та інше. Вони також служать засобом для вираження думок, історії та подій. Витинанка залишається життєздатним мистецтвом і успішно використовується у своєму первісному призначенні, наприклад для прикрашання приміщень та ялинки до свята Різдва.

Знайомство із витинанкою має бути послідовним і охоплює кілька етапів:

1-й етап – початковий. На цьому етапі проводиться ознайомлення з історією витинанки, осмисленням важливості орнаментів, навчанням вибору правильної кольорової гами, освоєнням основ композиції та знайомство з класифікацією витинанок.

2-й етап – розширення навичок. На цьому етапі формується здатність розкривати різноманітні художні образи та формується уявлення про реалістичне та декоративне зображення.



3-й етап – практичні навички. На цьому етапі набуті знання та навички використовуються для самостійного створення витинанок, які можуть бути представлені на виставках.

Усвідомлюючи цінність українських витворів в різних видах мистецтва, їх визнання не лише на Батьківщині, але й у всьому світі, в душах дітей зароджуються перші паростки гордості за рідну землю і свій народ. Відповідно до інших видів творчості, ліплення сприяє розвитку естетичного смаку і має значний вплив на навчання та виховання дітей.

Особливості процесу ліплення визначаються матеріалом. Звісно ж, щоб працювати з природним матеріалом, а саме з глиною, потрібні відповідні умови та обладнання. Тому цікавою альтернативою може бути тісто. Для дітей цей матеріал є більш привабливим, ніж пластилін. Вироби з солоного тіста є досить популярними останні декілька років, оскільки це екологічний матеріал. З нього можна ліпити практично все: картини, обереги, іграшки, сувеніри, прикраси та багато іншого.

Унікальною галуззю українського мистецтва є Петриківський розпис. Твори створені в техніці декоративного розпису занурюють нас у світ краси та фантазії, а також поетично відображають взаємодію з природою, оскільки в розписах виражаються мрії, настрої народу. Під час створення петриківських розписів у дітей виникають патріотичні почуття та бажання передавати культурні цінності свого народу майбутнім поколінням.

Художня вишивка, вузликівне плетіння, бісерне рукоділля, в'язання гачком і спицями є традиційними видами декоративного мистецтва українців. Ці види мистецтва не потребують складного обладнання, але мають високий художній потенціал. Ретельно виготовлені вироби несуть в собі значущу духовну складову, позитивно впливають на почуття та креативну уяву дітей, спонукають їх об'єднувати красу та практичність у своїй творчості.

Вишивка – це надзвичайно відомий вид народного мистецтва. Вишита сорочка, вишитий рушник – з давніх-давен є невід'ємною частиною нашого життя. Вони представляють собою важливий аспект національної культури та мистецтва, і мають як естетичне, так і особливе духовне значення. Ще з давніх часів вишивкою прикрашали вікна, двері, столи, ліжка, ікони та навіть стіни. Рушники, що висіли над іконами називали «набожниками». Рушники використовували завжди на родинні свята, весілля, та для похоронних обрядів.

При вивченні теми «Вишивка» рекомендується проводити інтегровані заняття, до яких входили б теми: звичаї та традиції пов'язані з вишиванками; символіка і обереги в нашому домі; значення кольорів та візерунків на вишивках; історія та походження вишиванок. Під час розмов про вишивку важливо акцентувати увагу учнів на символіці, орнаментах та візерунках і їхньому значенні під час обговорення тем, таких як «Традиції прикрашання вишивкою одягу і рушників в Україні», «Особливості кольорів та візерунків на вишивках різних регіонів України».

Світ яскравих кольорів та простих форм творів народного мистецтва заворожує людей, приносить радість та натхнення. А також створює психологічний комфорт. Це є особливою формою спілкування з прекрасним. Що активізує емоції, розвиває творчу уяву, збагачує фантазію, пробуджує художні почуття та сприяє розвитку образного мислення. Тож взаємодія з творами декоративного мистецтва, які показують реальність, приносить користь не лише в аспекті освіти та поліпшення естетичного смаку дитини, але й сприяє її творчому розвитку в молодшому шкільному віці. Без сумніву, чим раніше та інтенсивніше здійснюється процес художнього та естетичного виховання. Тим ефективніше він впливає на дитину, глибше закладає інтерес і потребу в мистецтві, і сприяє результативнішому розвитку її творчого потенціалу [1, с. 46].

Висновки. Підбиваючи підсумки можемо сказати, що навчаючи дітей різним видам декоративно-прикладного мистецтва та народних ремесел, ми сприяємо формуванню у них естетичних уподобань, збільшуємо інтерес до народної культури, надаємо можливості розвивати спеціальні художні навички та вміння, які є важливими складовими естетичного виховання особистості. Естетичне виховання учнів на уроках технологічної галузі є необхідним для формування національно-культурної свідомості та професійних якостей громадянина сучасної України.

Література

1. Серих Л. В. Естетичне виховання : навч.-метод. посіб. Київ : НІКО, 2016. 210 с.
2. Історія декоративного мистецтва України у 5 т. / гол. ред. Г. А. Скрипник. Київ : ІМФЕ ім. М. Т. Рильського НАН України, 2016. Т. 5. 546 с.
3. Методика виконання декоративно-оформлюваних робіт в початковій школі. *Всеосвіта* : веб-сайт. URL: <http://surl.li/mjwzo>
4. Нова українська школа: технологічна освіта у початковій школі (для педагогічних працівників) : навч.-метод. посіб. / Гільберг Т. Г. та ін. Київ : Генеза, 2021. 160 с.

УДК 373.3.015.31:172.15(043.2)

Назарій Савчук,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – **Сергій Марчук**

ЗАСОБИ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Визначено національні цінності як засоби патріотичного виховання учнів. Розглянуто морально-світоглядні цінності українського народу як важливий чинник національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

Ключові слова: національно-патріотичне виховання, національні цінності, рідна мова, Україна.



На сучасному етапі розвитку України, виникає нагальна необхідність переосмислення зробленого і здійснення системних заходів, спрямованих на посилення національно-патріотичного виховання дітей та молоді – формування нового українця, що діє на основі національних та європейських цінностей:

- повазі до національних символів (Герба, Прапора, Гімну України);
- активній участі у громадсько-політичному житті країни;
- верховенстві права, повазі до прав людини;
- готовності до природоохоронної діяльності;
- толерантному ставленні до цінностей і переконань представників іншої культури, а також до регіональних та національно-мовних особливостей;
- готовності захищати суверенітет і територіальну цілісність України [2].

Мета статті – проаналізувати народні засоби у національно-патріотичному вихованні школярів.

Основою формування національних цінностей особистості є морально-світоглядні цінності українського етносу. У структурі їх змісту можливі такі компоненти:

1. Гармонія (гармонія життя, внутрішнього світу, міжособистісних стосунків, відносин з природою).
2. Добро (добро як істина, вище благо, глибока віра в перемогу добра над злом, добротворчість, милосердя, гуманізм).
3. Свобода (внутрішня свобода, волелюбність, визнання неповторності людської індивідуальності, нетерпимість до рабства, свобода волевиявлення).
4. Справедливість (щирість, правдивість, прагнення до істини, до соціальної справедливості, віра у вищу справедливість).
5. Сім'я як першооснова розвитку й формування особистості, духовного, культурного, економічного розвитку суспільства.
6. Народ (повага до трудового народу, уміння осмислювати історію, культуру, традиції, моральні цінності свого народу, віра в його духовні сили, прагнення до того, щоб український народ зайняв гідне місце в цивілізованому світі).
7. Україна (патріотичні почуття, прагнення до зміцнення державності, державної символіки, поваги до Конституції, законодавства України, економіки, культури, готовність віддати всі зусилля для блага Вітчизни) [1, с. 17].

Важливою умовою формування патріотичних почуттів є забезпечення засвоєння школярами знань з історії українського народу, народних та родинних традицій, обрядів, звичаїв, народного мистецтва, рідної мови, ознайомлення з кращими зразками сучасної культури, науки, мистецтва.

Рідна мова – найважливіший засіб патріотичного виховання. Вона була і є важливою сферою впливу на національну свідомість молоді, ідентифікаційним кодом нації. Розуміння учнями процесу повернення до рідних коренів, витоків українства, національного самоствердження і саморозвитку вже є проявом патріотизму.

Народні ігри – неоціненний виховний скарб, який залишили нам наші прадіди. Вони є чудовим засобом усебічного виховання дітей: сприяють

розширенню уявлень дітей про навколишній світ, розвитку кмітливості, логічного мислення, психічних процесів, загартуванню волі, витримки і, зрештою, залученню дітлахів до вивчення історії свого народу. Граючи в народні ігри, діти знайомляться з традиціями свого народу, звичаями та обрядами, віруваннями, культурою, що є запорукою виховання національної самосвідомості.

Народна гра – природний супутник життя дитини, джерело радісних емоцій, криниця знань, естафета традицій поколінь, могутній засіб виховного впливу. У ній яскраво виражаються спосіб життя людей, їхній побут, праця, бажання оволодіти мудрістю, красою, бути сильним, спритним, вольовим, уміти досягати мети.

Сьогодні історичні пісні, прислів'я, приказки, легенди, колядки, думи, виховують та навчають нас. Завдяки використанню фольклору, учень пізнає світ не тільки розумом, а й серцем. Жива мова давала дитині перші поняття про навколишній світ. «Засвоюючи рідну мову, дитина засвоює не самі тільки слова, їх комбінації та видозміни, але безліч понять, поглядів на речі, велику кількість думок, почуттів, художніх образів, логіку та філософію мови», – писав К. Ушинський [3, с. 214].

Таким чином, виховання патріотизму, поваги до культурних цінностей Українського народу, його історико-культурного надбання і традицій є важливими завданнями національно-патріотичного виховання учнівської молоді.

Література

1. Бондаренко Г., Легчиліна О. Забезпечення єдності національних та загальнолюдських моральних цінностей як умова формування особистості школяра. *Досягнення та виклики національно-патріотичного виховання в регіоні* : матер. VII обл. наук.-практ. конф. (у 2-х т.), м. Краматорськ, 4 листопада 2021 р. / Донецький ОБЛППО. Вінниця : ГО «Європейська наукова платформа», 2021. Т. 2. С. 15–21.

2. Концепція національно-патріотичного виховання в системі освіти України : наказ Міністерства освіти і науки України від 06 червня 2022 року № 527. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0527729-22#Text> (дата звернення: 27.10.2023).

3. Ушинський К. Д. Вибрані педагогічні твори : в 2-х т. Т. 1. Київ : Рад. школа, 1983. 488 с.

УДК 373.3.018.43-028.22:502/504(043.2)

Андрій Свирідюк,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – Наталія Хомюк

ВИКОРИСТАННЯ ПЛАТФОРМИ CLASSTIME НА УРОКАХ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Проаналізовано платформу Classtime, як онлайн-помічника вчителя, що збагачує урок миттєвою візуалізацією рівня розуміння та прогресу усього класу в живому часі на уроках ЯДС.

Ключові слова: онлайн-тестування, Classtime, YouTube.



Багато навчальних закладів стикаються з проблемою та невизначеністю планування швидкості, економії часу та творчості на уроках курсу «Я досліджую світ» (ЯДС). Станом на сьогодні, онлайн-тестування – дієвий та результативний засіб у навчальному процесі.

Classtime – це сучасна освітня платформа, яка надає вчителям та учням ефективний інструмент для навчання та взаємодії в онлайн-середовищі. Особливо актуально використання цієї платформи на уроках ЯДС для підвищення рівня знань та навичок.

Вчителі та всі здобувачі освіти працюють з платформою через доступ до інтернету будь-яким чином: WiFi або мобільний доступ (можна використовувати Classtime з будь-якого гаджета: комп'ютер, планшет, смартфон). Classtime не потребує встановлення на гаджет, а працює за посиланням, що є досить зручно [2].

Платформа Classtime призначена для легкого проходження процесу викладання, навчання та формування природничої компетентності у здобувачів освіти. Вона надає вчителям інструменти для створення та керування уроками, а дітям можливість брати участь у різноманітних навчальних активностях. Ось основні особливості та можливості Classtime:

1. Створення тестів та опитувань: вчителі можуть створювати тестові завдання з різними типами питань, включаючи багатовибіркові.

2. Інтерактивні уроки: платформа дозволяє вчителям створювати інтерактивні уроки з використанням завдань, голосових та письмових відповідей.

3. Миттєва оцінка та навчальний фідбек: надає можливість вчителям оцінювати відповіді у реальному часі.

4. Гнучкість у використанні: вчителі можуть використовувати Classtime для різних типів уроків.

5. Моніторинг процесу здобувачів освіти: вчителям надається можливість відстежувати успішність кожного учня.

6. Збереження даних: платформа дозволяє зберігати та аналізувати дані про відповіді учнів для подальшого використання.

Загалом Classtime створений для полегшення навчального процесу, сприяючи взаємодії вчителя та дитини, а також надаючи інструменти для ефективного навчання та оцінювання.

На даний час, дуже багато вчителів використовують цю платформу на своїх уроках. Сесії Classtime проводять, коли вивчають тему і коли треба підбити підсумок, або ж можна давати завдання додому. Дітям подобаються виконувати вдома завдання з цікавинкою саме в телефоні [1].

Переваги використання Classtime на уроках:

1. Вчитель створює нову сесію та отримує унікальний код.
2. Можна обмежити час виконання тестів, скориставшись таймером та планувальником сесій.

3. Для того, щоб здобувачі освіти одразу розуміли свій результат, потрібно скористатися налаштуваннями «показувати відповіді одразу» та «дозволити одну відповідь на питання».

4. Відстежувати прогрес у режимі реального часу.

5. Коли всі результати отримані, можна займатися аналітикою, прокоментувавши найбільш поширені помилки.

До того ж, ми вважаємо, що сервіс допомагає боротися зі списуванням. Адже якби діти виконували завдання в паперовому варіанті, то запитання для всіх ішли б в одному порядку. А за допомогою Classtime учитель може їх перемішати і створити окремий варіант для кожного. І так заплутати охочих зазирнути за підказкою до сусіда.

Використання платформи Classtime на уроках «Я досліджую світ» може бути дуже корисним для покращення навчального процесу та залучення дітей до активної участі. Ось виділимо деякі способи, як можна використати Classtime на уроках ЯДС:

1. Створення тестів та опитувань: дозволить оцінити рівень розуміння здобувачів освіти, щодо конкретних природничих явищ.

2. Проведення інтерактивних уроків: ви можете створити інтерактивні завдання, які дозволять дітям взаємодіяти з матеріалом в реальному часі.

3. Використання мультимедійних ресурсів: дозволяє додавати фото, відео та інші мультимедійні елементи.

4. Створення групових завдань: Classtime дозволяє створювати групові завдання, що сприяє спільній роботі та обміну ідеями серед здобувачів освіти.

5. Використання географічних даних та карт: дає можливість показати географічні дані та карти для навчання про різноманітні природні райони та їх характеристики.

В загальному, використання Classtime на уроках «Я досліджую світ» може покращити якість навчання та зробити уроки більш захоплюючими та ефективними для дітей.

Отже, зробимо висновки, що Classtime можна використовувати по-різному: закріплення вивченого, підсумкове оцінювання, домашні завдання, адже він дає можливість експериментувати і відкривати щоразу нові методи роботи, що дуже корисно для формування природничої компетентності на уроках ЯДС.

Література

1. Сімок О. Інновації в дії: Як платформа Classtime допомагає на уроках / Освіторія Медіа. URL: <http://surl.li/mreos> (дата звернення: 24.10.2023).

2. Ковальська К. Р. Дистанційне навчання як перспективна форма розвитку предметно-орієнтованих професійних компетентностей учителів / Нац. б-ка України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://surl.li/mrejf> (дата звернення: 24.10.2023).



УДК 373 2.015.311:159.923 (045)

**Оксана Сиротюк,
Надія Тимошук,**

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.

Науковий керівник – **Тетяна Бортнюк**

ДОШКІЛЬНА ОСВІТА ЯК СТАРТОВА ПЛАТФОРМА ОСОБИСТІСНОГО РОЗВИТКУ ДИТИНИ

У статті дошкільна освіта визнається однією з ключових стадій в розвитку дитини, яка має величезний вплив на формування її особистості та майбутнього. Цей період особливо важливий, оскільки саме в ранньому дитинстві закладаються основи для подальшого розвитку і навчання. Дошкільна освіта виступає стартовою платформою для особистісного зростання та успішної адаптації дитини в сучасному світі.

Дошкільна освіта сприяє розвитку когнітивних навичок, таких як мислення, мовлення, логіка та творчість. У дитячому садку чи дошкільному навчальному закладі, діти вивчають основи математики, мови, науки та інших предметів. Це допомагає їм розвивати свій інтелектуальний потенціал та підготуватися до навчання в школі.

Ключові слова: важливість дошкільної освіти у формуванні навичок, цінностей, та здібностей дітей на ранній стадії їхнього життя.

Дошкільна освіта – галузь освіти, яка спрямована на реалізацію навчальних та виховних завдань для дітей дошкільного віку (від народження до шести років). В Україні це обов'язкова первинна складова частина системи безперервної освіти.

Дошкільна освіта є важливим етапом для цілісного розвитку дитини. Нині її зміст органічно пов'язаний з ідеями Нової української школи: він забезпечує наступність між дошкільною та початковою освітою в умовах шкільної реформи [1; 3].

Питання важливості та доречності дошкільної освіти стало предметом вивчення багатьох вчених, зокрема, Н. Аксаріної, Л. Артемової, Й.-Б. Базедова, А. Богушевої.

Так, Л. Артемова дослідила та проаналізувала питання дошкільної педагогіки, зокрема – ігрової діяльності дитини, морального виховання, гуманістичного підходу до навчання у дошкільному віці. Дослідниця з'ясувала, що підготовка дітей до школи в дитячому садку не повинна зводитися до навчання дітей елементів грамоти і формування початкових математичних понять. Вона ґрунтується на розвитку всіх духовних і фізичних сил дитини протягом дошкільного віку і передбачає не лише оволодіння певною сукупністю знань і навичок, а й позитивну налаштованість на школу; пізнавальному ставленні до навколишнього, з якого виростає прагнення вчитися; готовності працювати, докладати зусиль до виконання навчальних

завдань і дотримання правил поведінки; здатності до дружніх стосунків з однолітками та багато іншому [5].

Дошкільна освіта визнається як важлива складова процесу розвитку дитини. Вона не лише готує дітей до навчання в школі, але і формує їхню особистість, розвиває навички, які стануть основою для їхнього майбутнього життя. Цей період дитинства є важливим часом для засвоєння знань і цінностей, які допоможуть дітям стати успішними, самостійними та відкритими індивідуумами у майбутньому. Представимо основні спектри дошкільної освіти:

1. Розвиток соціальних навичок.

Дошкільний вік – це час, коли дитина починає вступати в соціальні відносини з оточуючими. В дошкільних закладах діти вчаться спілкуватися, розвивати навички співпраці та взаємодії. Вони навчаються розуміти емоції і починати контролювати свої власні почуття. Це допомагає дітям стати більш адаптованими та співнотворчими індивідуумами.

2. Розвиток когнітивних навичок.

Дошкільна освіта сприяє розвитку когнітивних навичок, таких як мислення, мовлення, логіка та творчість. У дитячому садку чи дошкільному навчальному закладі, діти вивчають основи математики, мови, науки та інших предметів. Це допомагає їм розвивати свій інтелектуальний потенціал та підготуватися до навчання в школі.

3. Фізичний розвиток.

У дошкільних закладах діти активно рухаються, беруть участь у фізкультурних заняттях та іграх на свіжому повітрі. Це сприяє розвитку їхнього фізичного здоров'я та формуванню навичок здорового способу життя. Крім того, фізична активність сприяє збереженню енергії та покращанню концентрації, що є важливими аспектами для подальшого навчання.

4. Розвиток творчості та самовираження.

Дошкільна освіта сприяє розвитку творчих здібностей дітей. Діти мають можливість виражати себе через малювання, ліплення, музику та інші види мистецтва. Це сприяє формуванню їхньої індивідуальності та розвитку уяви.

5. Підготовка до навчання в школі.

Дошкільна освіта готує дітей до навчання в початковій школі. Вони вивчають основні навички читання, письма та рахунку, а також навчаються структурованому режиму та виконанню завдань. Це допомагає дітям легше адаптуватися до шкільного навчання та зберегти інтерес до знань [2].

Чим цінна дошкільна освіта, для самої дитини? Загалом, дошкільна освіта відіграє важливу роль у загальному розвитку дитини, допомагаючи їй у набутті навичок, які будуть корисні у подальшому житті, але розглянемо детальніше цінності дошкільної освіти:

– визнання самоцінності дошкільного дитинства, його потенціалу та особливої ролі в розвитку особистості;

- щасливе проживання дитиною дошкільного дитинства як передумова її повноцінного розвитку та подальшої самореалізації у житті;
- повага до дитини, особливостей її розвитку та індивідуального досвіду;
- зміцнення фізичного, психічного та соціального здоров'я дитини;
- цінування життя і благополуччя як вміння плекати, підтримувати та створювати сприятливі умови для себе та інших у безпечному середовищі в природному, предметному та соціальному оточенні;
- розвиток творчих задатків, здібностей, талантів дітей;
- збереження традицій національного досвіду сімейного та суспільного виховання для збагачення культурного потенціалу взаємодії між поколіннями [1].

Для розвитку особистості дитини важливо створити сприятливе середовище, яке сприяє її фізичному, емоційному, соціальному та когнітивному зростанню. Школа, сім'я, дошкільні заклади та інші середовища відіграють важливу роль у цьому процесі, сприяючи формуванню і розвитку різних аспектів особистості дитини. Батьки самі обирають спосіб, де і як їхня дитина здобуватиме освіту, але відповідно до потреб громадян України створюються такі дошкільні навчальні заклади [1; 4]:

- ясла – для дітей віком від 1-го до 3-х років. Там забезпечується догляд за ними, а також їхній розвиток і виховання;
- ясла-садок – для дітей віком від 1-го до 6-ти (7-ми) років. Там надають догляд, розвиток, виховання та навчання дошкільнят;
- дитячий садок – для дітей віком від 3-х до 6-ти (7-ми) років. Забезпечуються розвиток, виховання та навчання;
- ясла-садок компенсуючого типу – для дітей з особливими освітніми потребами віком від 2-х до 7-ми (8-ми) років. Такі заклади поділяються на спеціальні та санаторні;
- будинок дитини – для дітей від 0 до 3-х років (або 4-х для хворих дітей). Ці заклади дошкільної освіти перебувають у системі охорони здоров'я для медико-соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, а також для дітей з фізичними та/або інтелектуальними порушеннями;
- дитячий будинок інтернатного типу – забезпечує розвиток, виховання, навчання та соціальну адаптацію дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, дошкільного та шкільного віку, які перебувають у родинних стосунках та утримуються за рахунок держави;
- ясла-садок сімейного типу – для дітей віком від 2-х місяців до 6-ти (7-ми) років, які перебувають в родинних стосунках, де забезпечується догляд за ними, розвиток, виховання і навчання;
- ясла-садок комбінованого типу – для дітей віком від 1-го до 6-ти (7-ми) років. До складу такого закладу можуть входити групи загального розвитку, компенсуючого типу, інклюзивні, сімейні, прогулянкові, в яких забезпечується дошкільна освіта з урахуванням стану здоров'я дітей, їхнього розумового, психологічного, фізичного розвитку;

– центр розвитку дитини – забезпечує фізичний, розумовий та психологічний розвиток, корекцію психологічного та фізичного розвитку, оздоровлення дітей, які відвідують інші навчальні заклади чи виховуються вдома [1].

Отже, дошкільна освіта виступає як фундамент для подальшого особистісного розвитку дитини. Цей період є часом активного вивчення, експериментів та формування основних навичок. Правильно організована дошкільна освіта надає дітям можливість побудувати стійку основу для успішного розвитку та навчання в майбутньому, розвиваючи їхні потенційні можливості у всіх аспектах особистості. Тому дошкільна освіта, як стартова платформа для особистісного розвитку, є надзвичайно важливою для створення фундаменту, на якому будується подальше життя та навчання кожної дитини.

Ця стаття підкреслює значення дошкільної освіти як ключового етапу для розвитку особистості дитини та підготовки її до майбутнього життя.

Література

1. Статистичні дані. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/doshkilna-osvita>
2. Баглаєва Н. І. Сучасні підходи до логіко-математичного розвитку дошкільнят. *Дошкільне виховання*. 1999. № 7. С. 3.
3. Сердюк Л. З. Структура та функція психологічного благополуччя особистості. *Актуальні проблеми психології*. 2017. № 17 (5). С. 124–133.
4. Важливо стартувати впевнено / Н. Гавриш, Т. Піроженко, О. Хартман, О. Рагозянський, Т. Панасюк. *Дошкільне виховання*. 2017. № 9. С. 4–9.
5. Базовий компонент дошкільної освіти : проект. Київ : Міністерство освіти України, 1998. 47 с.

УДК 376(477)(043.2)

Богдана Ткачук,
Катерина Журавель,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – Юлія Луцюк

ВПРОВАДЖЕННЯ ІНКЛЮЗІЇ В УКРАЇНІ

Здійснено аналіз сучасного стану розвитку інклюзивної освіти в Україні в умовах проведення реформ у вітчизняній системі освіти.

Ключові слова: діти з особливими освітніми потребами, інклюзивна освіта, інклюзивне навчання, інклюзивний освітній простір.

На сьогодні у світі спостерігається негативна тенденція до зростання кількості дітей із різними порушеннями психічного та фізичного розвитку.

У реаліях демократизації українського суспільства однією зі стрижневих умов ефективної соціалізації дітей з особливими потребами є забезпечення



їх безперешкодного доступу до якісної освіти, реалізації їх конституційного права на освіту, гарантованого статтею 53 Конституції України. Як зазначають С. Рашидов і С. Рашидова (2019), «інклюзивна (включена) освіта передбачає забезпечення рівного доступу до освіти і рівних можливостей для всіх учнів, створення умов та врахування особливих потреб й індивідуальних особливостей. В основі інклюзивної освіти – гуманістичний принцип про цінність кожної людини» [1, с. 104].

Розвиток інклюзивної форми навчання дітей з порушеннями психофізичного розвитку за кордоном і в Україні детально розглянуто в наукових дослідженнях А. Колупаєвої та І. Кузави. У монографії А. Колупаєвої «Інклюзивна освіта: реалії та перспективи» [1, с. 3] подано історико-педагогічне узагальнення науково-теоретичних підходів до процесу залучення осіб з обмеженими можливостями здоров'я у загальноосвітній простір; визначено понятійно-термінологічне поле інклюзивної освіти; проаналізовано міжнародне та українське законодавство стосовно навчання осіб з обмеженими можливостями здоров'я; відтворено генезис, визначено тенденції й розкрито проблеми становлення інклюзивної освіти в країнах Західної Європи та Північної Америки; розкрито особливості впровадження інклюзивного навчання в системі національної освіти; представлено теоретико-експериментальну модель інклюзивної освіти в Україні.

Актуальність дослідження обумовлена тим, що в останні роки Україна поступово визначається з основним шляхом свого розвитку і цей шлях спрямований, насамперед, до європейського співтовариства. На сьогодні Україна не готова вступити до Європейського Союзу і на своєму шляху стикається з багатьма проблемами і вимогами, але не можна говорити, що це неможливо.

Мета дослідження – провести аналіз основних проблем та перспектив розвитку інклюзивної освіти в Україні в умовах реформування вітчизняної освітньої галузі.

Однією з інтеграційних форм навчання дітей з особливими освітніми потребами є визнана в багатьох країнах світу інклюзивна форма навчання. Інклюзивна освіта – це система освітніх послуг, що базується на принципі забезпечення основного права дитини на освіту та права навчатися за місцем проживання в умовах загальноосвітнього закладу. У різних країнах світу інклюзивна форма навчання дітей з особливими освітніми потребами існує понад 50 років і стала вже світовою тенденцією. До країн із найбільш досконалим розвинутим законодавством у галузі інклюзивної освіти належать: Канада, Кіпр, Данія, ЮАР, Іспанія, Бельгія, Швеція, Великобританія, США. У цих країнах законодавство підтримує інклюзивну освіту з кінця 1960-х рр. і акцентує увагу саме на соціалізацію «особливих» дітей, в результаті якої вони стають повноправними членами суспільства. Україна не може сліпо скопіювати досвід інших країн через різні економічні, етнографічні умови та різний менталітет, вона створює свій шлях розвитку інклюзивного навчання.

Вперше в Україні про інклюзивну освіту заговорили в 1998 р., коли Всеукраїнським фондом «Крок за кроком» створена перша програма «Залучення дітей з особливими потребами в освітнє середовище», яка спрямовувалася на розробку ефективної моделі забезпечення успішного навчання дітей з особливими освітніми потребами в умовах загальноосвітнього навчального закладу. Вивчення світового досвіду реабілітації дітей з вадами фізичного чи розумового розвитку доводить, що реалізація їхнього права на освіту та максимальний розвиток здібностей набуває особливого значення для повноцінної життєдіяльності таких дітей і благополуччя суспільства.

Успішне впровадження інклюзивної освіти в Україні потребує формування нової філософії державної політики щодо дітей з особливостями психофізичного розвитку, реалізації та поширення моделі інклюзивного навчання у закладах освіти, удосконалення законодавчої та нормативно-правової бази у відповідності до Конвенції про права дитини (1989). Даний документ закріпив право дітей з відхиленнями у фізичному і розумовому розвитку вести повноцінне життя в умовах, які забезпечують їх гідність, сприяють формуванню впевненості в собі, їх активній участі у житті суспільства.

Конвенція на міжнародному рівні проголошує право дітей з особливими потребами на безперешкодний доступ до послуг у сфері освіти, професійної підготовки, медичного обслуговування, відновлення здоров'я, підготовки до трудової діяльності, залучення до соціального життя. Право на освіту реалізується шляхом введення безкоштовної і обов'язкової початкової освіти, сприяння розвитку різних форм середньої освіти, забезпечення доступності професійної підготовки та вищої освіти [3, с. 19–21]. Наша держава ратифікувала Конвенцію про права дитини і прийняла на себе зобов'язання перед світовою і українською спільнотою забезпечувати якісну освіту всім дітям незалежно від соціального статусу, віку, статі й вад здоров'я.

Так, серед проблем, які суттєво перешкоджають розвитку інклюзивної освіти в нашій державі, можна виділити такі:

- значна стереотипічність та забобонність українського освітнього середовища по відношенню до інвалідності та людей з будь-якими психофізичними вадами;
- недостатня поінформованість суб'єктів освітнього процесу (вихователів, учителів, викладачів) та батьків дітей з нормальним психофізичним та інтелектуальним розвитком про поняття «інвалідність», її критерії, про поняття «інклюзивна освіта», «універсальний дизайн», «особливі потреби» тощо;
- відсутність доступного середовища для якісного і повноцінного навчання дітей з особливими потребами, а також відсутність технічних засобів реабілітації, які б сприяли полегшенню освітнього процесу для дітей з різними психічними та фізичними порушеннями (аутизмом, моторною / сенсорною алалією, дитячим церебральним паралічем, розумовою відсталістю тощо);



– недостатня обізнаність вітчизняних освітян про особливості роботи із дітьми з особливими потребами та забезпечення їх інтеграції до навчально-виховного процесу з їх однолітками без будь-яких порушень, тобто відсутність у працівників освітніх установ відповідних знань, підготовки та методики для роботи з дітьми-інвалідами, дітьми з важкими психофізичними порушеннями, розумовою відсталістю тощо.

Варто наголосити на тому, що ця проблема є вкрай критичною, оскільки особливі освітні потреби у дітей з різними нозологіями характеризуються різною специфікою та обумовлюються приналежністю дитини до певної категорії порушень та/або відхилень у зв'язку з особливостями порушень психічного розвитку та передбачають застосування педагогом особливої логіки побудови освітнього процесу [3, с. 20];

– формалізм в індивідуальних програмах реабілітації дітей з особливими потребами, які, з одного боку, спрямовані на отримання дитиною з ОП якісної освіти, а з іншого боку, на жаль, не враховують сукупності індивідуальних потреб дитини та показники її психофізичного та інтелектуального розвитку.

З метою побудови якісної системи інклюзивної освіти в Україні, яка б відповідала міжнародним стандартам, доцільно звернутися до найкращого зарубіжного досвіду формування освітньої галузі на концептуальних засадах інклюзії.

Висновок. Отже, у процесі впровадження інклюзивної освіти в Україні особливу увагу слід звертати на визначення меж законодавчого простору для здійснення навчально-виховного процесу в рамках інклюзивного суспільства, підвищення професійного рівня фахівців, які беруть участь у інклюзивній освітньо-виховній діяльності, формування позитивного іміджу інклюзивної освіти, яка ґрунтується на засадах гуманізму і толерантності.

Література

1. Колупаєва А. А. Інклюзивна освіта: реалії та перспективи : монографія. Київ : Самміт-Книга, 2009. С. 272.
2. Головань Л. П. Інклюзивна освіта для дітей з особливими освітніми потребами. *Бористен*. 2012. № 10. С. 14–17.
3. Баликова О. В., Істоміна І. О. Розвиток інклюзивної освіти за кордоном. *European Journal of Natural History*. 2015. № 16. С. 19–21.
4. Засенко В., Колупаєва А. Діти з особливими потребами: пріоритетні напрями державної політики України в галузі освіти, соціального захисту й охорони здоров'я. *Особлива дитина: навчання і виховання*. 2014. № 3. С. 20–29.
5. Величко Д. В. Впровадження інклюзивної освіти в Україні. *Вісн. Чернігів. нац. пед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки*. 2015. Вип. 125. С. 46–49.
6. Конвенція про права дитини / Верховна Рада України. URL: http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/995_021 (дата звернення: 29.10.2023).
7. Конвенція про права осіб з інвалідністю. Верховна Рада України. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/995_g71 (дата звернення: 29.10.2023).

УДК 373.3.01531:17.022.1(043.2)

Вероніка Григуб,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – Сергій Марчук

МОРАЛЬНІ ЯКОСТІ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЯК ГУМАНІСТИЧНІ ЦІННОСТІ

Розглянуто низку морально-гуманістичних якостей молодших учнів. Визначено їх сутність з огляду релігійно-духовного (за Біблією) та педагогічного (за В. Сухомлинським) підходів.

Ключові слова: мораль, добро, обов'язок, честь, гідність, гуманістичні цінності.

Закон України «Про освіту» проголошує такі важливі засади сучасної освітньої діяльності: людиноцентризм, гуманізм, демократизм, виховання патріотизму, формування поваги до прав і свобод людини, нетерпимості до приниження її честі та гідності [3].

Становлення сучасного суспільства потребує розвитку української національної системи виховання, в основу якої будуть покладені провідні принципи гуманізму та демократизації. Стає очевидним, що активним суспільним суб'єктом має бути людина з високим рівнем свідомості, творчої активності, відповідальності, яка керується у своїй діяльності й поведінці гуманістичними цінностями.

Зміст початкової освіти складає основу різнобічного розвитку учнів, формування у них мислення, пізнавальних інтересів, оволодіння навичками здобувати знання. У цей період у молодших школярів інтенсивно формуються інтелектуальні, соціальні й моральні якості. Саме в початковій школі учні отримують основи знань з навчальних дисциплін, правил поведінки, розуміння гуманістичних цінностей, що будуть служити підґрунтям їхньої успішної діяльності та поведінки впродовж усього життя.

Мета статті – проаналізувати моральні якості, що виступають гуманістичними цінностями у духовному та педагогічному досвіді.

У всьому цивілізованому світі такі якості особистості, як гуманність, співчуття, безкорисливість, доброта, взаємодопомога, власне гідність вважаються гуманістичними цінностями. Тому на формуванні гуманних відносин має концентруватися увага сім'ї та школи. Дорослі повинні створювати такі педагогічні умови, за яких дитина зрозуміє, що гуманні взаємини є звичним, повсякденним способом поведінки, тому вони самі теж можуть і мають поводитися саме так.

Виховання гуманності треба розпочинати з раннього віку, бо пізніше це буде значно важче, а в деяких випадках і взагалі безнадійно. Втім, не всі батьки спираються на принципи гуманізму в сімейному житті. Нерідко у виховній



практиці батьків спостерігаємо грубість, бездуховність стосовно своїх дітей, просту педагогічну неосвіченість.

Спираючись на філософські, соціологічні та психологічні дослідження, педагогічна наука дедалі активніше шукає шляхи виховання гуманної людини. І. Бех у своєму дослідженні про особистісно зорієнтоване виховання наголошує, що хоча емоційна спрямованість особистості формується за тими самими законами, що й риси характеру, втім, значною мірою на її формування впливаю природні задатки дитини.

З огляду на це І. Бех розробив інноваційні виховні технології, спрямовані на духовне збагачення. Пріоритетну роль у них учений відводить індивідуально зорієнтованому вихованню, у якому потрібно:

- урахувувати індивідуально-природні умови школяра;
- створювати умови, необхідні для виховного процесу;
- надавати дитині свободу вибору;
- моделювати ситуації вільної творчої діяльності;
- проникати у внутрішній світ дитини за допомогою емпатії [1, с. 24].

Моральні норми – це система вимог, які визначають обов’язки людини по відношенню до оточуючого світу, зразки, які не тільки орієнтують поведінку особистості, але й дають можливість оцінювати й контролювати її. Слово «мораль» прийшло із Франції (*morale* – моральність), а до Франції – з Давнього Риму (*moralis* – моральний).

Вимоги до поведінки людини сформульовані в десяти заповідях «Старого Заповіту», серед яких:

Не роби собі усякої подоби з *того*, що на небі вгорі, і що на землі, і що в воді під землею.

Шануй свого батька та матір свою..., щоб довгі були твої дні, і щоб було тобі добре на землі.

Не вбивай!

Не чини перелюбу!

Не кради!

Не свідчи неправдиво проти ближнього свого!

І не бажай дому ближнього свого, ані всього, що є в ближнього твого! [2].

Вимоги представлені також у двох заповідях Ісуса («Євангеліє»). Друга з них говорить: «Полюби ближнього твого, як самого себе». Таким чином, моральні норми закріплені в таких поняттях, як: добро, обов’язок, совість, гідність, справедливість, щастя, зміст життя та інше, які визначають характер поведінки людини.

Поняття «добро» відбиває все те позитивне, що спрямоване на благо людей. Тому добро служить засобом моральної оцінки вчинків, дій, стосунків між людьми. Але по-справжньому вчинок хороший, якщо його мета, мотив, результати є позитивними. Протистоїть добру зло, тобто згубна, ворожа людині діяльність. Розкриваючи сутність поняття «добро», В. Сухомлинський пише: «Добро – це думка, помножена на волю, тільки за цієї умови матимемо

непримиренність до зла, – а це і є сама суть добра. Те, що повинно стати моральною серцевиною твоєї особистості, – моральна чистота, благородність, непримиренність до зла – залежить від того, як ідея добра стає твоїм переконанням, суттю твоєї душі – твоєю органічною потребою застосувати на кожному кроці мірку оцінки того, що відбувається у світі...» [6, с. 141].

Обов'язок – припускає певні зобов'язання людини, виконання яких виходить зі складних стосунків між людьми, усвідомлення своїх прав і обов'язків по відношенню до Батьківщини – громадянський обов'язок, до сім'ї – сімейний обов'язок та ін. Але ці обов'язки повинні бути усвідомлені особистістю і виконуватися за внутрішнім покликом. В. Сухомлинський писав: «Обов'язок перед Батьківщиною – святиня людини. Від нас, батьків та матерів, від вихователів залежить, щоб кожний юний громадянин дорожив цієї святинію, як дорожить чесна людина своїм добрим ім'ям, гідністю своєї сім'ї» [5, с. 320].

Совість – почуття і свідомість моральної відповідальності за свою поведінку та вчинки перед оточуючими людьми. Це внутрішня самооцінка своїх вчинків, емоційне хвилювання, внутрішній суддя, спонукач доброго вчинку.

Честь – визнання вчинків, дій людини, її заслуг, що проявляється в шануванні, авторитеті, і в той же час у прагненні людини до визнання і високої оцінки з боку оточуючих, похвали, популярності (честолюбство чи марнолюбство).

Гідність – передбачає усвідомлення особистістю своїх високих моральних якостей і повагу їх у самому собі, тобто усвідомлення особистістю своєї цінності (національна гідність, власна гідність). «Щоб стати справжньою людиною, – говорив В. Сухомлинський, – учень повинен перш за все поважати самого себе, без цієї поваги, без любові до краси в самому собі немислима людська культура, немислима і нетерпимість до всього, що принижує людину... Це не самомилування, а гордість, чиста віра в добрий початок у самому собі» [4, с. 33].

Поняття «щастя» безпосередньо пов'язане з розумінням людиною сенсу життя, бо воно визначається як стан морального задоволення, задоволення власним життям. Для одних щастя в тому, щоб кохати і бути коханим, мати сім'ю, дітей, хороших друзів, для інших – мати матеріальний достаток тощо, тобто щастя конкретної людини визначається сенсом її життя, її потребами.

Отже, морально-гуманістичні норми закріплені в таких поняттях, як: добро, обов'язок, совість, гідність, справедливість, щастя, зміст життя та інше, які визначають характер поведінки людини.

Література

1. Бех І. Д. Емоції в процесі морального виховання дітей та молоді. *Початкова школа*. 2006. № 10. С. 23–27.
2. Біблія або Книги Святого Письма Старого і Нового Заповіту / пер. І. Огієнка. URL: <https://uk.wikisource.org/wiki/> (дата звернення: 04.11.2023).

3. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 04.11.2023).
4. Сухомлинський В. Шлях до серця дитини. Київ : Молодь, 1963. 91 с.
5. Сухомлинський В. О. Павлівська середня школа. *Вибрані твори* : у 5 т. Т. 4. Київ : Рад. шк., 1977. С. 7–390.
6. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвинутої особистості. *Вибрані твори* : у 5 т. Т. 1. Київ : Рад. шк. 1976. С. 55–206.

УДК 373.3.091.322:796]:172.15(043.2)

Владислав Трофименко,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – **Сергій Марчук**

РОЛЬ САМОСТІЙНИХ ЗАНЯТЬ ФІЗИЧНОЮ КУЛЬТУРОЮ У ВИРШЕННІ ЗАВДАНЬ НАЦІОНАЛЬНО- ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ

Розглянуто специфіку самостійних занять фізичною культурою. Проаналізовано поради В. Сухомлинського, що сприяють самовихованню у фізичній культурі. Підкреслено важливість самостійних занять спортом з метою загартування фізичних і духовних сил громадянина – захисника і патріота Батьківщини.

Ключові слова: спорт, фізична культура, самостійне заняття, самовиховання, національно-патріотичне виховання.

Сьогодні об'єктивно ставить низку вимог до особистих якостей людини, здатної успішно функціонувати в умовах ринку та війни. Серед них – уміння творчо мислити і діяти, приймати рішення в нестандартних ситуаціях, здатність до захисту Батьківщини, комунікабельність, розвинуті навички роботи в групах і колективах. Найкращі умови для набуття цих якостей створюються у процесі фізичного виховання.

Сім'я дитини та «заклад освіти створює безпечне освітнє середовище з метою забезпечення належних і безпечних умов навчання, виховання, розвитку учнів, а також формує у них гігієнічні навички та засади здорового способу життя» [2].

Мета статті – з'ясувати значення самостійних занять фізичною культурою у розв'язанні завдань національно-патріотичного виховання.

Ефективне особистісне формування учня у процесі фізичного виховання передбачає, що навчання і виховання переростає в самонавчання і самовиховання. При цьому останнє повинно стати окремим предметом навчання і не може бути реалізоване на основі традиційної практики фізичного виховання.

Результати аналізу теорії фізичної культури і практики фізичного виховання дають підстави стверджувати, що сьогодні найбільш ефективною умовою фізичного розвитку особистості є самостійні заняття фізичними

вправами. Вони – єдиний надійний засіб, який забезпечує збереження задовільного фізичного статусу людини, вкрай необхідного для підтримання здоров'я, належної працездатності, виховання дітей.

Вершиною роботи у фізичному вихованні для кожного вчителя є забезпечення активності учнів у самовихованні, яке передбачає стійке прагнення школярів до оволодіння необхідними знаннями, вироблення позитивних рис і якостей, до досягнення високих показників у спорті. До цього у своїх працях закликав В. Сухомлинський, який вважав, що «фізична культура повинна забезпечити свідоме ставлення підлітка до власного організму, виробити вміння берегти здоров'я, зміцнювати його правильним режимом праці, відпочинку, харчування, гімнастикою і спортом, загартовувати фізичні і нервові сили, запобігати захворюванню» [4, с. 358]. В. Сухомлинський висловив 7 порад чи правил, що сприяють самовихованню у фізичній культурі:

«1. Здоров'я – це повнота духовного життя, радість, ясний розум. Твоє здоров'я – у твоїх руках.

2. Найважливіше джерело здоров'я – навколишня природа – повітря, сонце, вода, літня спека й зимова холоднеча, тіністі гаї й квітучі поля конюшини. Живи і трудися серед природи. Прокидайся рано, вставай до сходу сонця. Влітку сонечко встає дуже рано, але ти повинен вставати раніше за сонце. Іди в поле, дихай свіжим повітрям, умий руки й обличчя росою – це справжня казкова жива вода. Повітря, насичене ароматом квітучих і досягаючих хлібів, має цілющі властивості. Хто дихає цим повітрям в літню пору, ніколи не хворіє легеневиими хворобами.

3. Зроби для себе правилом: щоденно, прокинувшись, відразу ж зроби ранкову гімнастику. Влітку спи надворі – на сіні чи свіжій соломі – фітонциди, що їх виділяють сіно і свіжа солома, уберегають від захворювання на грип.

4. Змушуй себе кожного ранку робити холодні обтирання. Купайся в ставку якнайдовше – до осінніх заморозків. У зимові дні витирай ноги (до колін) снігом – до відчуття тепла, що розливається від колін до ступні. Не бійся вийти босим на кілька хвилин на сніг – це добре загартування для ніг і всього організму.

5. Жодного дня без фізичної праці. Праця розпрямляє тіло й душу. У постійній, повсякденній праці – людське довголіття. Хто трудиться з раннього дитинства до глибокої старості, той до останніх днів свого життя залишається повноцінною людиною, зберігаючи фізичні сили, ясність розуму, багатство сприймань і емоцій.

6. Щоденно прохось від трьох (у малому віці) до десяти кілометрів. Зроби звичкою ходити серед лісу, на лугах, у полі. Якщо тобі йти до школи два-три кілометри, і дорога пролягає лугами – це твоє щастя.

У літню пору зроби звичкою проходити кілька кілометрів серед квітучих і досягаючих хлібів і трав (особливо серед ланів пшениці, ячменю, вівса, конюшини).

7. Нехай стануть твоїми заповідями простота, невибагливість, стриманість. У дитинстві не їж багато солодощів. Краще зовсім не вживати



чистих вуглеводів. Не будь ненажерою, не наїдайся донесхочу. Вставай із-за столу з таким відчуттям, що ти ще не зовсім наївся» [4, с. 619].

У цих порадах відображена програма здорового способу життя в гармонії з природою, а також велику увагу приділено гігієні фізичних вправ.

Самостійні заняття фізичною культурою необхідно розглядати як ланку в педагогічній системі розвитку школяра. Вони, як і уроки фізкультури, секції, позакласні заходи, характеризуються чіткою постановкою мети, забезпеченням навчальною інформацією, матеріальною базою та інвентарем, консультаціями педагогів.

Основним завданням освіти є розвиток і саморозвиток і людини як особистості в процесі її навчання. Внутрішні суперечності як джерела саморуху активності школяра впливають на його діяльність, а через неї на саморозвиток особистості. Рушійні сили приводять особистість до певного етапу розвитку, який розглядається не як накопичення знань, умінь і навичок, а як динамічний процес. Закономірним є те, що «особистість, на думку Г. Костюка, починає прагнути до самовиховання, удосконалення себе через власну діяльність, навчання, гру і працю» [3, с. 115]. Самі суперечності, чи то успіхи, чи невдачі в навчанні і спорті, конфлікти з друзями, вчителями чи батьками, ще не є рушійною силою. Тільки пройшовши певний процес внутрішніх переживань і зіставлень, вони активізують школяра до дії і вчинку. Перші згадки про самовиховання і його значення можна знайти у Плутарха. Описуючи діяльність і добрі справи римського законодавця Нуми Помпілія, цей античний письменник розкрив результати самовиховання свого героя: «Він приборкав у собі не тільки низькі бажання, а й відрікся від пристрастей, схвалюваних неосвіченими народами, – від насильства й користи. Приборкувати бажання силою розуму він вважав дійсним подвигом» [1, с. 128].

Організація фізичного самовиховання учнів – це організація діяльності щодо самостійного виконання системи фізичних вправ для розвитку тих чи інших фізичних якостей. Поза цією діяльністю не існує й самовиховання. Підліток, займаючись тренуванням фізичних якостей, формує вміння самовиховання, оскільки в процесі самотренувань відбуваються зміни в самій особистості підлітка й супровідних обставинах (режимі дня, харчуванні, звичках тощо). Перетворюючи зовнішні умови життя, додаючи в самостійні заняття нові засоби, методи й форми, підліток перетворює самого себе.

Фізичне самовиховання краще за все виявляється за наявності фізкультурно-спортивної колективно-значущої діяльності (підготовка до походу, до районних змагань та ін.), тобто там, де найяскравіше проходить самоствердження особистості учня.

Для того, щоб самостійні заняття фізичною культурою стали основою фізичного самовиховання, від учителя вимагається певна послідовність його дій.

По-перше, мотивуючи проведення самостійних занять на колективному чи індивідуальному рівні, необхідно пов'язати мету особистості (бути сильним, стати воїном) з вольовими зусиллями регулярного виконання фізичних вправ.

По-друге, розкриваючи значення самостійних занять, показати взаємозв'язок розвитку фізичних якостей з сьогоднішніми бажаннями (попасти у футбольну, волейбольну команду, отримати високий бал на уроці та ін.).

По-третє, формуючи творче ставлення до процесу самостійних занять фізичними вправами, не зупинятися на досягнутому (покращанням поточних оцінок з фізкультури).

По-четверте аналізуючи результати самостійних занять, визначити переваги й недоліки, що привчає учнів до самоаналізу, самооцінки своєї діяльності.

Ефективність фізичного самовиховання школярів тим вища, чим сильніші взаємозв'язки прийомів самовиховання. Визначальними взаємозв'язками у фізичному самовихованні учнів є самопізнання й самооцінка власних фізичних якостей у поєднанні із самоосвітою по набуванню знань про закономірності функціонування організму людини, про зміст систем фізичних вправ тощо. Процес проведення самостійних занять фізичною культурою передбачає систематичний самоконтроль і самостереження за самопочуттям, за пульсом, за параметрами навантаження на заняттях, за результатами виконання підлітками тестових вправ, тобто процес самостійних занять вимагає самоаналізу.

Самостійні заняття відрізняються від уроків фізкультури тим, що передбачають: добровільну участь, позаурочне проведення, самостійний вибір напрямку самовдосконалення. Однак не виключається взаємозв'язок цих двох форм у вигляді обов'язкового виконання добровільно взятих на себе завдань, а також цілеспрямованість і регулярність у їх виконанні.

Самостійні заняття для учнів повинні бути внутрішньо мотивовані й вільні за вибором, передбачати виконання школярами цілої низки дій:

1. Вони повинні чітко усвідомлювати мету своєї діяльності, самостійно ставити конкретні завдання, спрямовані на фізичне оздоровлення, і надавати їм особистісного сенсу. Наприклад, найближче завдання – навчитися підтягуватися, а в перспективі – регулярно працювати над зміцненням і загартовуванням всього організму.

2. Фізичному самовихованню повинні бути підпорядковані інші інтереси, а це означає, що фізичні вправи в режимі дня займають належне місце поряд з виконанням домашнього завдання з математики, літератури, мови та інших предметів.

3. Школярі самостійно повинні організовувати і розподіляти свої дії, тобто визначати, де, коли, з ким виконувати фізичні вправи.

4. Учні повинні знати й володіти різними видами самоконтролю. Контролювати своє навантаження кожен повинен уміти за пульсом, за частотою дихання, за самопочуттям, за часом.

Таким чином, самостійні заняття – це свідомо фізкультурно-спортивна діяльність, спрямована на фізичний розвиток, самовдосконалення, реалізацію себе як особистості. Виконання різноманітних фізичних вправ, рухливих і спортивних ігор може здійснюватися індивідуально, в групі, на позакласних



заняттях або вдома. Ця діяльність може передбачати опосередковане управління з боку вчителя.

3. Організація самостійних занять фізичною культурою пов'язана з використанням різноманітних засобів, методів і прийомів самовиховання. Дотримання режиму дня й харчування, різні види і загартовування (повітрям, водою, сонцем), індивідуальні заняття фізичними вправами у поєднанні із прийомами самовиховання (самопереконавання, саморегуляція та ін.) визначають рівень і спрямованість процесу самовиховання.

Таким чином, самостійність занять фізичною культурою вимагає від особистості:

- цілеспрямованості (стати сильнішим, швидшим, витривалішим);
- самосвідомості (тільки регулярно займаючись, можна чогось досягти);
- самоаналізу (якщо не збільшуються результати в бігові, стрибках, підтягуванні, то змінюється спосіб виконання вправи);
- самодисципліни (зробити заняття звичкою, починаючи з ранкової гімнастики).

Також самостійні заняття фізичною культурою виступають важливим засобом національно-патріотичного виховання – бути сильним, сміливим, вмотивованим, здоровим, готовим до захисту Батьківщини.

Література

1. Габишев А. П. Формування мотивів фізичної активності у школярів на уроках фізичної культури. *Збірник тез, доповідей на республіканській науково-практичній конференції*. 2010. 365 с.
2. Закон України «Про повну загальну середню освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 05.11.2023).
3. Занюк С. С. Психологія мотивації : навч. посіб. Київ : Либідь, 2002. 304 с.
4. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: в 5 т. Т. 2. Київ : Рад. шк., 1977. 670 с.

УДК 37.012-021.414:373.3.016:502/504]:005.745(477)"2023"(082)

Олександра Труш,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради м. Луцьк.
Науковий керівник – **Наталія Хомюк**

ЗНАЧЕННЯ МЕТОДУ СПОСТЕРЕЖЕННЯ В ПРОЦЕСІ ВИВЧЕННЯ ПРИРОДОЗНАВСТВА В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Представлено важливість методу спостереження для вивчення природознавства у початковій школі. Розглядаються основні методологічні вимоги до спостереження.

Ключові слова: спостереження, дослідження, спостерігач, календар природи.

Використання спостереження є важливою складовою процесу навчання природознавства в початковій школі, оскільки цей метод дозволяє дітям

наочно пізнавати навколишній світ, розуміти його закони та формувати природничу компетентність. Спостереження – це найперший крок у вивченні природи, який розвиває навички спостережливості, аналізу та критичного мислення учнів.

Спостереження – метод наукового дослідження, мета якого полягає в активному (систематичному, цілеспрямованому, планомірному) та навмисному сприйнятті об'єкта, в ході якого здобуваються знання про зовнішні сторони, властивості й відносини об'єкта, який досліджується. Елементами спостереження є суб'єкт (спостерігач, той, хто спостерігає), об'єкт (те, за ким або за чим спостерігають) та засоби спостереження [1].

Використовуючи цей метод, вчителі можуть створити захоплююче навчання для дітей, яке заохочує школярів самостійно вивчати природні явища та розвивати свою творчість. Спостереження на уроках природознавства дозволяють дітям стати активними учасниками навчального процесу, а також відкривають широкий простір для дослідницької діяльності та формування позитивної атмосфери в класі, що сприяє більш глибокому розумінню природи та її ролі в житті.

Якщо викладачі мають намір використовувати спостереження в класі або в інших навчальних контекстах, важливо, щоб вони мали певні підказки-рекомендації та володіли методологічними вимогами для успішного проведення цього процесу. Наприклад, при локальному виді спостереження, розумно фокусуватися на обмеженій кількості явищ, наприклад, таких як процес розкриття бруньок, дозрівання осінніх плодів і насіння, зміна кольору листя та прихід осінніх місяців тощо. Крім того, здобувачі освіти повинні з початкової школи орієнтуватися у базових поняттях про природу: висотою сонця над горизонтом, розпізнаванням опадів та природних явищ, для цього з дітьми потрібно вести календар природи.

Для з'ясування питань: «Чи використовуються в класах календарі природи?»; «Якщо використовуються, то його заповнюють здобувачі освіти чи це роблять вчителі початкових класів?»; «Чи в усіх класах систематично ведеться спостереження?», нашою групою студенток-практиканток було проведено дослідження. У ньому брали участь: здобувачі освіти Луцьких ліцеїв № 1, № 2, № 14. Результати дивитися у табл. 1. Нашим спільним висновком було те, що наявність календаря природи добре впливає на розвиток здобувачів освіти і їхнє розуміння процесів, які відбуваються навколо нас у різні пори року. Діти люблять спостерігати за природою: визначати стан неба та опадів, вести спостереження за працею людей, рослинним і тваринним світами; вимірювати температуру повітря та аналізувати вплив висоти сонця на тривалість дня і ночі. Також здобувачі освіти беруть креативну участь: вішають магніти, вставляють різні папірці та стікери у потрібні комірки, власноруч роблять елементи до календаря та відповіді на поставленні запитання до них. Звісно над оформленням можна попрацювати більше, але навіть такі календарі, які ми мали змогу побачити – є хорошим елементом класної кімнати.

Таблиця 1

Питання	Луцький ліцей № 14	Луцький ліцей № 1	Луцький ліцей № 2
Наявність в класах календаря природи	Календар природи – присутній (див. рис. 1)	Календар природи – присутній (див. рис. 2)	Календар природи – присутній (див. рис. 3)
Хто заповнює календарі природи?	Здобувачі освіти ведуть календар природи із вчителем. Кожного дня переставляють магнітики з числом та днем тижня, кожен місяць змінюють назву місяця та кожного сезону змінюють пору року	Здобувачі освіти ведуть календар природи із вчителем. Змінюють день тижня, місяць, пору року, наклеюють власноручні оздоблення до сезонних тематик	Здобувачі освіти ведуть календар природи із вчителем. Змінюють місяці та народні прикмети пов'язані із різними порами року
Чи систематично ведеться спостереження?	Систематично	Систематично	Не систематично



Рисунок 1



Рисунок 2



Рисунок 3

З самого початку свого дитинства діти стикаються з безліччю різноманітних природних явищ і об'єктів. Проте через недостатньо розвинену увагу та спостережливість, вони не завжди осмислюють важливість природи в житті людини. Це може призводити до некоректного сприйняття природних об'єктів і навіть байдужого ставлення до них. Тому педагоги повинні активно сприяти в освоєнні навколишнього середовища дітьми, навчати їх берегти та покохати природу, формувати природничу компетентність. Для досягнення цих цілей, важливим є систематичне проведення спостережень, що допомагає дітям краще розуміти та оцінювати навколишній світ.

Література

1. Голуб В. Роль природознавства у формуванні спостережливості учнів початкових класів. URL: <https://sno.udpu.edu.ua/index.php/naukovo-metodychna-robota/88-rpldoldol/125-rol-prirodoznavstva-u-formuvanni-sposterezhlivosti-uchniv-pochatkovikh-klasiv> (дата звернення: 22.10.2023).
2. Методика спостереження на уроках природознавства. URL: https://allref.com.ua/uk/skachaty/Metodika_sposterejennya_na_urokah_prirodnavstva10 (дата звернення: 22.10.2023).

УДК 373.3.016:004.77(043.2)

Юлія Фень,

Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – Лариса Констанкевич

АНАЛІЗ ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСІВ ДЛЯ ПРОВЕДЕННЯ ОПИТУВАННЯ НА УРОКАХ У ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Розглядається актуальне питання використання інтернет-ресурсів для проведення опитувань на уроках. Досліджуються вплив сервісів на покращення



навчального процесу та залучення учнів. Зазначаються аспекти гнучкості та ефективності цифрових платформ у контексті створення інтерактивного навчального середовища. Висвітлено потенціал для аналізу даних, швидкого отримання результатів та стимулювання активності учнів у навчальному процесі.

Ключові слова: інтернет-ресурси, інформаційно-комунікаційні технології, Kahoot!, Plickers, Quizalize, Mentimeter, Nearpod, Wordwall, LearningApps.org.

У сучасному світі, де інформація доступна лише кількома кліками, інтернет став невід'ємною частиною процесу навчання. Особливо це стосується вчителів початкової школи, на яких лежить велика відповідальність за надання якісної освіти молодшим школярам. Одним із важливих предметів у програмі початкової школи є інформатика, яка допомагає дітям зрозуміти і набути навички у сфері технологій. Тому зараз, як ніколи в освітньому середовищі інтернет-ресурси стали невід'ємною частиною навчального процесу. Вони розширюють можливості педагогів і роблять навчання більш цікавим та інтерактивним. Онлайн-ресурси для вчителів початкових класів можуть стати скарбницею знань та ідей. Також, надають унікальні освітні можливості, містять нескінченну кількість освітньої інформації і служать засобом, інструментом для пошуку, обробки та представлення цієї інформації.

На сьогоднішній день онлайн-ресурси допомагають школярам оволодіти певними навичками: мислити, розуміти природу речей, осмислювати ідеї, шукати необхідну інформацію, вміння пояснити це та застосувати в конкретних умовах. Освітні вебсайти стали важливим елементом освіти.

Здобувачі освіти сучасної школи повинні вміти користуватися інформаційними технологіями, як у навчанні, так і в повсякденному житті. А новітні інформаційні технології на уроках інформатики підвищують ефективність самостійної роботи, сприяють творчості, дослідженню та закріпленню всіх професійних навичок.

Впровадження в освіту нових інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) підвищує якість освіти, а ще удосконалює організацію освітнього процесу. Тому вчителям так важливо вивчати нові сервіси для здійснення професійної діяльності. А деякі з них впровадити в навчальний процес. При ретельній підготовці до опитувань, їх можна провести за допомогою таких сайтів: Wordwall, LearningApps.org, Kahoot, Plickers та ін. Ці програмні продукти є досить прості у використанні. А ще зручні для безпосередньої роботи вчителя та забезпечують ефективність й оперативність роботи всього класу під час проведення моніторингу навчальних знань учнів.

Отже, перелік онлайн-сервісів, що допоможуть швидко опитати весь клас та відслідкувати, як діти засвоюють матеріал:

1. **Kahoot!** – це популярний інтерактивний сервіс, призначений для створення вікторин, тестів та ігрових навчальних завдань. Платформа корисна для учнів початкової школи, оскільки сприяє навчанню через ігровий підхід. За його допомогою можна провести зрізи знань, опитування й оцінювання

в ігровій формі. Kahoot! дозволяє вчителям створювати опитування на будь-яку тему, персоналізуючи навчальний матеріал під потреби конкретного класу. Для використання сервісу потрібно зареєструватись на сайті kahoot.com та обрати один з варіантів підписки. Слід зазначити, що використовуючи безкоштовну версію, можна в повній мірі ознайомитись з функціями сайту, а платні послуги надають доступ до великої кількості готових шаблонів тестів. Після підтвердження реєстрації можна отримати доступ до створення тестів у двох режимах: тестування в класі та тестування самотійно [1]. Також, є можливість увімкнути на сайті режим бонусів (додаткові бали за швидкі відповіді); додавати фото, малюнки, відео чи графіку; скористатися уже готовими тестами. Також, гра відображає результати учасників, що створює стимул для покращення знань та підвищення мотивації для навчання. Вчитель відразу бачить відповіді учнів за іменами і може завантажити результати у формі таблиці. Загалом, Kahoot! – це цікава та інтерактивна платформа, яка підходить для навчання учнів початкових класів, сприяючи залученню, вивченню та оцінці їхніх знань через ігровий та діяльнісний підходи.

2. **Plickers** – це інтерактивний інструмент, який дозволяє вчителям створювати тести та опитувальники, а учням відповідати на запитання за допомогою спеціальних карток. Інструмент можна використовувати в початковій школі. Він надає можливість вчителям отримувати миттєвий зворотній зв'язок та аналізувати результати тестів, оцінювати знання учнів та відстежувати прогрес. Сервіс простий у використанні й не вимагає від учнів доступу до обладнання або інтернету. Порядок створення опитування такий: вчитель завантажує у мобільний додаток запитання з варіантами відповідей і роздруковує для учнів картки з QR-кодами. Кожна картка має індивідуальний номер, тому вона закріплена за окремою дитиною. Це картка з чотирма кутами, де з кожного боку стоїть літера a, b, c чи d, що відповідає варіанту відповіді з тесту. Під час уроку вчитель ставить запитання, а діти піднімають картки. Учням слід пояснити, що під час опитування вони повинні тримати картки так, щоб правильна, на їхню думку, буква була зверху. Щоб перевірити результати, вчитель просто спрямовує камеру персонального смартфона на клас, а програма відразу сканує результати та передає у програму. Педагог в кінці матиме результати школярів.

3. **Quizalize** – онлайн конструктор інтерактивних тестів, інструмент організації тестування, вікторин в класі. Він дозволяє вчителям створювати захоплюючі завдання в класі або організувати неординарне домашнє завдання. Вчитель може миттєво побачити результати і легко визначити сильні й слабкі сторони учнів. Процес створення вікторини є простим і легким. Учні відповідають на питання тестів на своїх ноутбуках, планшетах, смартфонах [2].

Особливості Quizalize: вчителі можуть створювати власні тести, обробляючи завдання з бібліотеки або створюючи власні запитання; здобувачі освіти можуть відповідати на запитання в режимі реального часу за допомогою таких пристроїв, як комп'ютери, планшети та смартфони; на запитання,



які завантажив вчитель, учні можуть відповідати як у класі, так і вдома; сайт надає звіти та аналізує результати тестів, що дозволяє вчителям краще зрозуміти рівень навчання кожного учня.

Отож, Quizalize можна використовувати як для вікторин, так і для домашніх завдань. Після кожного питання учні можуть самостійно перевірити, чи правильно вони відповіли на нього і скільки балів отримали за свою відповідь. Програма враховує час реакції дитини. Щоб учні не боялися помилок або реакції однокласників, кожному учаснику опитування можна присвоїти псевдонім або умовний номер. Тільки вчитель знатиме хто насправді проходить тестування.

4. **Mentimeter** – інтернет-сервіс, що дозволяє створювати презентації, опитування, голосування, діаграми, графіки та хмари слів, які залучають увагу аудиторії та створюють взаємодію. Здобувачі освіти можуть відповідати на питання в реальному часі через свої пристрої, а результати відразу відображаються на екрані. Вчителі можуть завантажити одне або кілька запитань на сайт кількома кліками. Потім вони можуть дати учням можливість відсканувати посилання або QR-код з кодом доступу. Відповіді анонімні, що реалізовує одну з цінностей побудови державного стандарту та забезпечує безпеку. Але він не підходить для оцінювання прогресу. Однак він корисний для відстеження динаміки навчання, оскільки результати кожної анкети зберігаються.

5. **Nearpod** – це навчальна платформа, яка надає інтерактивні можливості для створення уроків, презентацій та завдань. Вчителі можуть створювати інтерактивні матеріали та співпрацювати з учнями під час уроків. Сайт надає можливість розміщувати: тести, опитування, відкриті запитання, презентації та інші завдання. А педагог контролює темп подачі матеріалу на пристроях своїх учнів, що робить уроки більш інтерактивними та доступними, створюють персоналізовані завдання та матеріали для задоволення потреб різних учнів. Є можливість створювати відкриті запитання, тобто запитання, які вимагають від дитини написати власну відповідь або висловити власну думку щодо певного питання. Альтернативою письмовій відповіді є можливість малювати малюнки. Вчителі можуть переглядати відповіді кожного учня і всього класу онлайн.

6. **Wordwall** – це платформа для створення різноманітних інтерактивних вправ та ігор для навчання. Інструмент покликаний допомогти вчителям розвивати різні навички учнів через гру та взаємодію з навчальними матеріалами. Надає широкий спектр інструментів для створення різноманітних вправ, включаючи кросворди, пазли, меморі, спрощені ігри, опитування, інтерактивні картки та інші формати. Дозволяє вчителям створювати вправи, адаптовані до конкретних потреб класу та навчальних цілей. Платформа має зрозумілий інтерфейс, що робить її зручною для використання як вчителями, так і учнями. Wordwall допомагає вчителям створювати різноманітні та цікаві уроки, сприяючи активному залученню учнів до навчання через інтерактивні вправи та ігри.

7. **LearningApps.org** – це безкоштовна онлайн-платформа для створення та обміну інтерактивними навчальними завданнями. Інструмент спрямований

на покращення навчання шляхом створення та використання різноманітних інтерактивних завдань. Сайт пропонує широкий вибір інтерактивних вправ у різних форматах, включаючи пазли, кросворди, вікторини та завдання на побудову. Користувачі мають доступ до редагування власних вправ або використовувати вправи, створені іншими користувачами. Пошук здійснюється за категоріями, навчальними предметами або віковими групами. Пропонується широкий вибір мов інтерфейсу, в тому числі українська. Учителю потрібно створити обліковий запис, вказавши свій логін / пошту і пароль. Учні також варто зареєструватися на сайті за допомогою електронної скриньки, тоді учитель зможе додати їх у свій клас. Посилання на завдання можна надсилати у вигляді QR-коду, який система автоматично створює до кожного завдання. Також посилання на вправу можна вбудувати у свій сайт. Учитель чи репетитор може обирати запропоновані сайтом предметні категорії та варіанти завдань у розділі «Перегляд вправ» [3].

Інтернет-ресурси для проведення опитувань на уроках інформатики представляють собою значний набір інструментів та платформи, які надають вчителям можливість створювати, керувати та оцінювати опитування та тести в онлайн-середовищі. Ці інструменти не тільки сприяють оцінюванню знань учнів, але й створюють стимули для активного залучення до навчання, покращуючи взаємодію в класі. Використання інтернет-ресурсів (Kahoot!, Plickers, Quizalize, Mentimeter, Nearpod, Wordwall, LearningApps.org) дозволяє вчителям створювати цікаві та інтерактивні уроки, залучати учнів до навчання через гру та інтерактивні завдання, а також отримувати цінні зворотні зв'язки. Ці ресурси сприяють персоналізації навчання, покращують розуміння матеріалу та стимулюють активний розвиток компетенцій в учнів сучасного цифрового світу. Проведення опитувань через цифрові платформи не лише підвищує доступність навчання, але й надає більше можливостей для взаємодії, збору та аналізу даних. Сайти дозволяють створювати опитування в різних форматах, включаючи тести з декількома варіантами відповідей, відкриті запитання, аудіо- та візуальні завдання, щоб покращити навчальний процес. Незважаючи на безліч переваг, важливо пам'ятати про потенційні обмеження, такі як доступ до Інтернету, конфіденційність даних і технічні проблеми, які можуть виникнути при використанні цифрових ресурсів.

Отже, використання онлайн-ресурсів для проведення опитувань на у початковій школі є елементом сучасного навчання, який сприяє залученню учнів, забезпечує зручність, дає змогу аналізувати дані та стимулює інновації в освітньому процесі.

Література

1. Баранов С. С. Використання сервісу Kahoot для оцінювання знань учнів / Нац. пед. ун-т ім. М. П. Драгоманова. URL: <https://e-journals.npu.edu.ua/index.php/on/article/download/698/706/2606> (дата звернення: 28.10.2023).
2. Осіна Н. А. Інтернет-ресурси для створення інтерактивних вправ і тестових завдань. URL: <http://surl.li/mpwnp> (дата звернення: 28.10.2023).



3. Клімик М. 7 сервісів для створення навчальних тестів та завдань онлайн / *Buki*. URL: <https://buki.com.ua/news/7-servisiv-dlya-stvorennya-navchalnykh-testiv-ta-zavdan-onlayn/#LearningApps> (дата звернення 28.10.2023).

4. Бондарчук Ю. В. Використання Інтернет-ресурсів у початковій школі. *Всеосвіта*. URL: <https://vseosvita.ua/library/vikoristanna-internet-resursiv-u-pocatkovij-skoli-451521.html> (дата звернення: 28.10.2023).

5. Гущина Н. І. Нова українська школа: використання інформаційно-комунікаційних технологій у 3–4 класах закладів загальної середньої освіти / Інститут модернізації змісту освіти. URL: <https://lib.imzo.gov.ua/wa-data/public/site/books2/navchalno-metodychny-posibnyky/dlya-pedpraysivnykiv/Metod-Guchshina.pdf> (дата звернення: 28.10.2023).

6. Донська І. Б. 5 онлайн-сервісів для опитування учнів. *Освіторія Медіа*. URL: <https://osvitoria.media/experience/5-onlajn-servisiv-shho-dopomozhut-vchytelyu-mytytevo-opytaty-uves-klas/> (дата звернення: 28.10.2023).

УДК 373.3.015.31:172.15:502/504(043.2)

Юлія Фень,
Соломія Слюсарчук,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – Юлія Луцюк

ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНОГО ВИХОВАННЯ У КОНТЕКСТІ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ТА ІСТОРИЧНОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ ПРИ ВИКЛАДАННІ КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ»

Розглядається важливість національно-патріотичного виховання крізь призму викладання курсу «Я досліджую світ» в контексті громадянської та історичної освітніх галузей.

Ключові слова: методи дослідження, національно-патріотичне виховання, громадянська свідомість.

Постановка наукової проблеми та її значення. Наукова проблема полягає в розгляді й аналізі можливостей формування національно-патріотичного виховання в контексті громадянської та історичної освіти через використання курсу «Я досліджую світ». Спрямоване на визначення ефективних педагогічних підходів та інструментів для підвищення рівня патріотизму та громадянської свідомості серед учнів шляхом інтеграції національно-патріотичних аспектів у навчальний процес. Ця наукова проблема має велике практичне та соціокультурне значення для сучасного освітнього середовища.

Важливим аспектом формування національно-патріотичного виховання є розуміння історії свого народу, включаючи події воєн та конфліктів. Вивчення історії війн, ролі України у світових подіях і здобутків нації під час війн

є важливою частиною курсу «Я досліджую світ». Це допомагає розуміти значення миру, пам'ятати подвиги своїх предків та розвивати почуття гідності та патріотизму. У контексті сучасних глобальних викликів і загроз, які ставляться перед суспільством, важливо надавати актуальну інформацію про сучасні події і проблеми.

Інтеграція національно-патріотичних аспектів у курсі «Я досліджую світ» відкриває можливості для: формування патріотичних почуттів у громадян, які більш повно розуміють і цінують свою національну історію і культуру. Це сприяє збільшенню національної самосвідомості; розвитку громадянської свідомості та відповідальності перед суспільством. Це важливо для забезпечення національної безпеки та патріотичної вихованості майбутніх лідерів; підвищення інтересу учнів до вивчення історії та культури своєї країни. Це сприяє збагаченню знань та розширенню горизонтів [1, с. 79–88].

Короткий аналіз досліджень цієї проблеми. Наукові дослідження, що стосуються формування національно-патріотичного виховання у контексті громадянської та історичної освітньої галузі, а особливо через впровадження курсу «Я досліджую світ» демонструють декілька ключових аспектів: важливість інтеграції національно-патріотичних аспектів в освіту. Дослідження підтверджують, що національно-патріотичне виховання важливе для розвитку громадян, які відчують глибокий зв'язок зі своєю країною; методи та підходи до впровадження національно-патріотичних аспектів. Дослідники розробляють і досліджують різні методи та підходи для інтеграції національно-патріотичних аспектів у навчальний процес. Це включає в себе використання інтерактивних уроків, проєктів, екскурсій, гостей та ігор; зв'язок між національно-патріотичним вихованням і громадянською свідомістю. Дослідження також вказують на важливість розвитку громадянської свідомості та відповідальності серед учнів як необхідного компонента національно-патріотичного виховання; позитивний вплив на результати навчання. Деякі дослідження показують, що включення національно-патріотичних аспектів до навчального процесу може позитивно впливати на академічні результати учнів, оскільки це стимулює їхній інтерес і мотивацію.

Загалом, дослідження підтверджують важливість і актуальність проблеми формування національно-патріотичного виховання у контексті освіти, а також надають цінні вказівки щодо методів та підходів для успішної інтеграції національно-патріотичних аспектів у навчальний процес [2, с. 120–127].

Метою розвідки: є вивчення та аналіз можливостей формування національно-патріотичного виховання в рамках громадянської та історичної освіти за допомогою курсу «Я досліджую світ». Розвідка спрямована на виявлення ефективних педагогічних підходів та інструментів для підвищення рівня патріотизму та громадянської свідомості серед учнів, зокрема шляхом інтеграції національно-патріотичних аспектів у навчальний процес. Розвідка також спрямована на визначення позитивного впливу цього процесу



на академічні досягнення учнів та їх готовності приймати активну участь у суспільному житті.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Національно-патріотичне виховання є надзвичайно важливою складовою освіти, оскільки воно сприяє формуванню громадян, які розуміють і цінують свою національну історію, культуру та ідентичність. У цьому контексті курс «Я досліджую світ» стає ідеальною платформою для впровадження національно-патріотичних аспектів у громадянську та історичну освітню галузь.

Однією з ключових особливостей курсу «Я досліджую світ» є акцент на розвиток в учнів дослідницьких навичок. Учні вчаться аналізувати інформацію, шукати джерела, формулювати запитання та використовувати критичне мислення. Ці навички є важливими для осмислення власної культурної спадщини та історії.

Курс «Я досліджую світ» надає учням можливість обирати теми для дослідження відповідно до їхніх інтересів та сфери власної національної ідентичності. Це створює умови для більш глибокого вивчення та усвідомлення свого культурного спадку [3, с. 42–50].

Курс «Я досліджую світ» дозволяє включати елементи культурного дослідження у навчальний процес. Учні можуть вивчати традиції, мову, мистецтво та інші аспекти своєї культури. Це сприяє поглибленню знань та відчуттю гордості за свою націю.

Курс надає можливість учням самостійно обирати джерела і методи дослідження. Це сприяє розвитку навичок самостійності та відповідальності за власне навчання та дослідження.

Курс «Я досліджую світ» не лише надає можливість вивчати культурну спадщину, а й підготовлює учнів до активної громадянської участі. Вони вчаться розуміти важливість власного внеску у розвиток країни та суспільства.

У цілому, курс створює ідеальні умови для інтеграції національно-патріотичних аспектів у навчальний процес. Він допомагає учням розвивати дослідницькі навички, глибше вивчати свою культурну спадщину та готує до активної участі у суспільному житті.

Учителі можуть включати уроки та проекти з національно-патріотичною спрямованістю у план навчального курсу «Я досліджую світ». Наприклад, учні можуть досліджувати важливі події чи постаті в історії своєї країни та створювати проекти або презентації, що розкривають їхню роль у формуванні національної ідентичності.

Організація екскурсій до місць історичного та культурного значення, а також запрошення гостей, які мають знання про історію та культуру країни, допомагають учням краще розуміти та осмислювати отриману інформацію. Це може бути візит до музею, пам'ятника історії, зустріч з істориками або представниками місцевих громад [4, с. 54–61].

Застосування інтерактивних методів, таких як ігри, драматичні постановки, обговорення та проекти, сприяє залученню учнів до процесу навчання та робить навчальний матеріал більш доступним та запам'ятовуваним. Учні можуть грати ролі історичних постатей, створювати мініпроекти про важливі історичні події або грати історичні ігри, які допомагають їм поглибити знання про свою країну.

Один із способів інтегрування національно-патріотичних аспектів це вивчення традицій, свят та обрядів своєї країни. Учні можуть досліджувати різні аспекти культури, які роблять їхню країну особливою. Наприклад, вони можуть вивчати свята, традиційні страви і вбрання.

Порівнюючи історію та культуру своєї країни з іншими країнами, учні можуть краще зрозуміти та оцінити свою національну ідентичність. Вони можуть порівнювати події, традиції та значущість своєї країни з іншими, що сприяє розширенню глобального розуміння та поглибленню патріотичних почуттів [5, с. 78–85].

Висновки. Курс «Я досліджую світ» є ідеальною платформою для інтеграції національно-патріотичних аспектів у навчальний процес. Він спрямований на розвиток дослідницьких навичок учнів та розуміння важливих глобальних питань. Однак, він також може бути використаний як інструмент для сприяння національно-патріотичному вихованню.

Інтеграція національно-патріотичних аспектів в курс «Я досліджую світ» може включати вивчення національної історії та культури, організацію екскурсій до місць історичного значення, залучення гостей з глибокими знаннями про країну, використання інтерактивних методів навчання та багато інших педагогічних стратегій.

Національно-патріотичне виховання в контексті курсу «Я досліджую світ» допомагає учням розвивати свою національну ідентичність, гордість за свою країну, громадянську свідомість та патріотичні почуття. Воно також готує молоде покоління до активної участі в громадському житті та важливих суспільних процесах. Національно-патріотичне виховання є важливим фактором у створенні громадян, які розуміють та цінують свою країну, а також активно сприяють її розвитку та процвітанню.

Література

1. Савченко І. Громадянська та патріотична освіта: теоретичні та методичні аспекти. Київ : Світло, 2017. С. 79–88.
2. Вовк В. Національно-патріотичне виховання в освітньому процесі. Харків, 2019. С. 120–127.
3. Литвиненко Т. Інтеграція національно-патріотичних аспектів у навчальний процес. Педагогіка та психологія. Київ. 2018. С. 42–50.
4. Гончаренко О. Роль історичної освіти в формуванні національної ідентичності. Черкаси : Вісн. Черкас. ун-ту, 2016. С. 54–61.
5. Шевченко Т. Громадянська освіта та національно-патріотичне виховання. Дніпро : Освіт. космос, 2015. С. 78–85.

УДК 373.3.016:502/504

**Юлія Хрупчик,
Соломія Дрегель,**
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк
Науковий керівник – **Юлія Луцюк**

ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНТЕГРОВАНОГО КУРСУ «Я ДОСЛІДЖУЮ СВІТ» В ПОЧАТКОВІЙ ШКОЛІ

Висвітлено особливості вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в початковій школі. Обґрунтовано ефективність інтегрованого навчання.

Ключові слова: *початкова школа, освітній процес, інтегроване навчання, я досліджую світ.*

Сучасний етап розвитку та реформування освіти в Україні спрямовує освітній процес на пошук та модернізацію основних засобів освітньої діяльності. Адже в Законі України «Про повну загальну середню освіту» (2020), зазначено, що освітній процес у закладах освіти має бути спрямованим «на виявлення та розвиток здібностей та обдарувань особистості, її індивідуальних здібностей, досягнення результатів навчання, прогресу в розвитку, зокрема формування і застосування відповідних компетентностей, визначених державними стандартами» [1].

Відповідно до цього у Концепції нової української школи зазначено, що ключовим підходом в навчанні здобувачів освіти є компетентнісний [2, с. 9]. Не менш вагомим підходом в освітній діяльності закладу загальної середньої освіти є інтеграція. На важливість та актуальність інтегрованого навчання вказують наукові доробки І. Беха, Н. Бібік, О. Лоюк, О. Савченко та ін.

Поняття «інтеграція» ввів у практику освіти англієць Г. Спенсер у 60-х роках XIX ст. У перекладі з *лат. integratio* означає цілий.

Якщо розглядати поняття «інтеграція» у системі навчання, то це:

1. Створення в учнів цілісного ставлення до навколишнього світу.
2. Це знаходження методів об'єднання предметних знань [3, с. 188].

Інтеграція навчання має на меті закласти основи цілісного уявлення про навколишній світ і сформувати особисте ставлення до законів їх розвитку починаючи з початкової школи. Саме тому учням початкової школи необхідно дивитися на предмети та явища дійсності з різних боків.

Аналіз науково-методичних джерел дозволив нам визначити позитивні сторони інтеграції освітнього процесу: інтегровані заняття у початковій школі

– поступово витісняють окремі предмети, і цим знижують навантаження учнів;

– розвивають науковий стиль мислення;

– формують комплексний підхід до всіх навчальних предметів;

- підвищують та розвивають інтерес учнів до навчання;
- допомагають усвідомленішому засвоєнню програмного матеріалу.

У 2017 році учні початкової школи в Україні почали вивчати новий інтегрований курс «Я досліджую світ». Цей курс об'єднує декілька освітніх галузей: мовно-літературна, математична, природнича, технологічна, громадянська та історична, соціальна та здоров'язбережувальна, інформативна [4, с. 36]. Варто відзначити, що головною галуззю в курсі визначено природничу.

Питання особливостей впровадження інтегрованого курсу у практику початкової освіти висвітлено у працях І. Андрусенко, Т. Гільберт, С. Большакової, Т. Воронцової, О. Дешко, М. Прістінської, В. Пономаренко та ін.

Тематичну основу інтегрованого курсу становлять змістові лінії, які визначені Державним стандартом початкової освіти та охоплюють компоненти освітньої галузі в їх комплексному змісті. Типова освітня програма інтегрованого курсу «Я досліджую світ» визначає особистісний прогрес учнів молодшої ланки і ґрунтується на формуванні цілісного образу світу в процесі засвоєння різноманітного соціального досвіду, зокрема комплексної системи знань про природу, світоглядну орієнтацію, формування необхідних ключових компетентностей інформатики та технологій, ціннісних орієнтацій у різних сферах життя та соціальної практики, дослідницьких поведінкових методів, що характеризують здатність учнів розв'язувати практичні завдання.

Новий освітній рівень для другого класу базується на результатах першого класу. Розробка змісту курсу базується на локально-пошуковому методі навчання, спрямованому на вирішення основних завдань навчального предмета, пов'язаних із формуванням в учнів способів освітньо-пізнавальної діяльності, розумової діяльності, вихованням уміння розкривати причинно-наслідкові зв'язки в природі. Чільне місце в реалізації інтегрованого навчального курсу займають творчі завдання, що передбачають застосування знань у незнайомих ситуаціях (зокрема вправи з елементами пошуково-дослідницької діяльності, а також елементи творчості).

У процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» широко використовуються завдання, спрямовані на формування в учнів навичок самостійної роботи з використанням інформації, засвоєння людської етики, естетики, морального ставлення до природи. В основу навчання покладено діяльнісний підхід, спрямований на зміщення акценту навчання в бік активної діяльності.

У навчанні інтегрованого курсу «Я досліджую світ» пріоритет надається практичним роботам, демонстраційним та лабораторним дослідом, природним спостереженням, екологічному моделюванню та прогнозуванню та практичній діяльності з охорони природи.

Важливе значення для формування особистісного ставлення до об'єкта навчання мають практико орієнтовані проєкти, які передбачають вивчення природи рідного краю, питань, пов'язаних з навколишньою природою,



формування в учнів емоційно-ціннісного ставлення до природи. Завдяки реалізації інформаційних проєктів у здобувачів початкової освіти формуються способи самоорганізації навчальної діяльності, вміння працювати з інформацією, навички спілкування та комунікаційні навички.

Рекомендується залучати учнів до творчих проєктів, що створює умови для реалізації потенціалу здобувачів освіти. Кінцевим продуктом творчого проєкту може бути картина, журнал, щорічник, газета, екологічний знак, плакат, колекція, груповий колаж, відеофільм, вечір, свято, вистава, сценка, годівниця тощо.

Метою проєктної діяльності має бути не поглиблення знань учнів з конкретної проблеми, а набуття досвіду самостійного виконання завдань, уміння формулювати завдання та ставити запитання, уміння працювати в команді, вміння знаходити нестандартні та оригінальні рішення. Виконані проєкти повинні розкривати особистий потенціал і демонструвати креативність.

У практиці викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» значна увага приділяється дослідницьким методам навчання, які передбачають організацію процесу отримання нових знань. Принципова відмінність дослідження від проєктування полягає в тому, що дослідження не передбачає створення будь-якого заздалегідь спланованого об'єкта. Дослідження – це процес пошуку нових і невідомих знань, а проєктування – це рішення конкретного, чітко зрозумілого завдання. Якщо вчитель створює для цього певні умови, здатність до самостійного вивчення і розуміння істини легко прищеплюється і переноситься на різні види майбутньої діяльності.

Отже, особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ» в його зв'язку із життям. У процесі вивчення інтегрованого курсу «Я досліджую світ» широко використовуються завдання, спрямовані на формування в учнів навичок самостійної роботи з використанням інформації, засвоєння людської етики, естетики, морального ставлення до природи. В основу навчання покладено діяльнісний підхід, спрямований на зміщення акценту навчання в бік активної діяльності. Навчальні завдання курсу спрямовані на опанування компетентностей. Опанування курсу «Я досліджую світ» надає широкі можливості для розвитку творчого потенціалу здобувача початкової освіти.

Література

1. Закон України «Про повну загальну середню освіту» (Із змінами, внесеними згідно із Законом № 764-IX від 13.07.2020). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20#Text> (дата звернення: 20.10.2023 р.).
2. Нова українська школа : поради для вчителя / за заг. ред. Н. Бібік. Київ : Літера Лтд., 2018. 160 с.
3. Лоук О. В. Інтегроване навчання як складова реалізації ідей нової української школи. *Управління в освіті* : матеріали ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. (Львів, 4–5 квітня 2019 року) / за заг. ред. Ю. М. Козловського. Львів : Вид-во «Левада». 2019. С. 187–189.
4. Поліщук Н. А. Особливості викладання інтегрованого курсу «Я досліджую світ». *Пед. пошук*. 2020. № 4. С. 35–40.

УДК 373.3.091:005.396.2:502|504 (043.2)

Віталіна Цибульська,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – **Хомюк Наталія**

ПРИНЦИПИ ІНДИВІДУАЛІЗАЦІЇ ПРИ ФОРМУВАННІ ПРИРОДНИЧОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ НА УРОКАХ «ЯДС»

Подано опис загальної проблематики індивідуалізації в освіті, пояснення важливості індивідуалізації на уроках «Я досліджую світ» та в позакласній роботі для початкової школи, аналіз методів і підходів до індивідуалізації на уроках, підходи до індивідуалізації на уроках з окремого предмета, приклади використання індивідуалізації на уроках «Я досліджую світ».

Ключові слова: індивідуалізація, здобувач освіти, індивідуальне дослідження, експериментальні дослідження, «наукові гравці», діагностика, диференційоване навчання, групова робота, індивідуальні проєкти та дослідження, самостійна робота, використання новітніх технологій.

Загалом проблематика індивідуалізації в освіті полягає у тому, що забезпечення навчання на дуже низькому рівні, а саме фінансування враховує індивідуальні особливості здобувачів освіти, їх інтереси та потреби. Сама індивідуалізація спрямована на те, щоб кожен міг розвиватися у тій сфері, де йому найбільше цікаво і досягати успіху в навчанні та особистісному розвитку.

Основними аспектами цієї проблематики є особистісний розвиток, саме він є головним для успіху в майбутньому дитини. Чим краще дитина зацікавлена у саморозвитку, тим більша у неї мотивація для подальшого успіху.

Наступним аспектом є спеціальні освітні потреби, а саме діти з особливими потребами. Наприклад, здобувачі освіти з інвалідністю або із спеціальними навчальними потребами також повинні мати доступ до навчання, адже це є принципом доступності.

Підготовка до сучасного життя. Світ змінюється з кожним днем все швидше і швидше, технології потребують нових навичок і компетенцій. Тому важливо постійно розвиватись і прагнути до чогось нового.

Всі молодші школярі різні та кожен має свої інтереси, підготовки і знання. Один навчальний підхід не може охопити настільки велику кількість інтересів, тому цей підхід може бути неефективним для багатьох дітей.

Стимулювання мотивації. Коли дитина розуміє, що предмет відповідає його інтересам, тоді зростає мотивація щоб вивчати дану дисципліну, хочеться досягати успіху та брати активну участь у діяльності.

Індивідуалізація на уроках «Я досліджую світ» є досить важлива, адже кожна дитина має бути залучена до навчального процесу. Врахування індивідуальних особливостей здобувачів освіти повинно включати різні темпи навчання. Тобто кожен має різний темп навчання, хтось швидший, хтось



повільніший. Одні засвоюють матеріал швидше, а інші повільніше. Індивідуалізований підхід дозволяє всім працювати у своєму темпі.

Вчителі можуть давати завдання різної складності залежно від рівня підготовки дитини.

Створення сприятливого середовища для навчання є також одним із ключових аспектів для навчання кожної дитини. Таке середовище знижує стрес, робить навчання більш комфортним.

Індивідуалізація на уроках «Я досліджую світ» та в позакласній роботі для початкової школи сприяє кращому розвитку кожної дитини, покращує якість навчання та сприяє формуванню позитивного ставлення до навчання і саморозвитку.

Аналіз методів та підходів до індивідуалізації на уроках може обіймати різні фактори, такі як використання різноманітних завдань та диференційоване навчання. Дуже часто використовуються такі методи як: діагностика перед початком уроку, диференційоване навчання, групова робота, індивідуальні проекти та дослідження, самостійна робота та використання новітніх технологій.

Усі ці фактори показують важливість індивідуалізації на уроках «Я досліджую світ» та в позакласній роботі для початкової школи. Індивідуалізація всіх дітей є для того, щоб реалізувати свій потенціал, розвивати навички і знання, а також стимулювати радість та задоволення від власного навчання.

Зважаючи на актуальність індивідуалізації на уроках «Я досліджую світ» можна використовувати для створення більш персонального середовища, яке буде цікаве дітям: індивідуальні дослідження теми, проекти, індивідуальні дослідження практичних експериментів.

Індивідуальне дослідження теми – це коли дитина вибирає собі тему для дослідження, яка її цікавить, вивчає її глибше та презентує результати у формі розповіді, презентації тощо.

Отож, провівши опитування серед здобувачів освіти маємо:

Що вас найбільше цікавить для проведення дослідження?

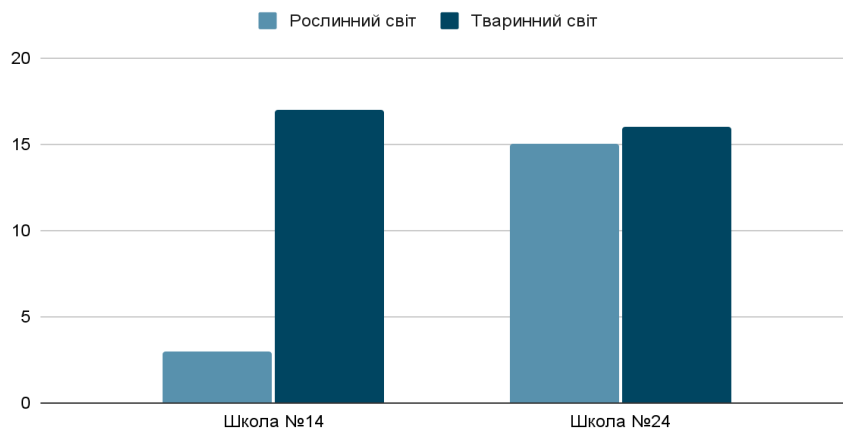


Рисунок 1

Можемо побачити, що дослідження і спостереження за тваринним світом більш цікавий для дітей початкової школи, аніж спостереження за рослинами.

Учням школи № 14 більше подобається проводити спостереження за тваринами, у школі № 24 результати майже однакові. Але з більшою цікавістю діти також досліджують тваринний світ.



Рисунок 2

Діти люблять робити різні експерименти. Наприклад, дивитись як впливає світло на ріст рослин або як впливає вода на ріст і розвиток насінини.

Проект – учитель дає кілька тем на вибір та дає можливість обирати тему або підхід, який їм цікавий. Наприклад, тема уроку «Дослідження різноманіття місцевих рослин та їх вплив на навколишнє середовище».

Під час уроку вихованці вивчають рослини у своєму регіоні та вивчають їх основні особливості. Також на уроці можна робити спостереження за рослинами у класі або за рослинами на території школи. Діти можуть збирати зразки рослин для подальшого аналізу, а також створення простих проектів чи презентацій, де діти можуть демонструвати свої дослідження та знання про місцеве рослинне життя.

Індивідуальні практичні експерименти – діти проводять свої власні експерименти з визначеними параметрами, що дозволяє їм самостійно спостерігати та робити висновки з отриманих результатів.

Можна робити такі цікаві дослідження та ігри:

«Експериментальні дослідження» кожен може проводити прості експерименти, такі як дослідження росту рослин при різних умовах освітлення, вологості та температури.

Наприклад, тема уроку «Вивчення росту рослин за різних умов освітлення. Це дослідження дозволить учням вивчити, як різні рівні освітлення впливають на ріст та здоров'я рослин. Вони можуть досліджувати, як відсутність світла або надмірне освітлення може впливати на здатність рослин до фотосинтезу та їхній зовнішній вигляд.



Це дослідження можна проводити, розміщуючи рослини в різних умовах освітлення, вимірюючи їхній ріст та спостерігаючи за змінами у їхній зовнішній структурі та колірі листя. Діти також можуть ділитися своїми спостереженнями та висновками з класом, демонструючи свої наукові відкриття.

Використовуючи гру, «Наукові гравці», потрібно розділити на команди, які представляють різні наукові дисципліни, і створити ситуацію, де вони можуть змагатися між собою, відповідаючи на питання та вирішуючи наукові завдання. Наприклад, візьмемо тему уроку «Рослини навколо нас». Школярі об'єднуються у групи та кожна з яких представляє різні типи рослин (дерева, кущі, квіти тощо). Кожна команда отримує серію запитань про свої типи рослин, такі як особливості, використання, умови росту та вплив на довкілля. Учасники гри повинні відповісти на запитання, консультуючись між собою та використовуючи свої знання про рослинний світ. Виграє та команда, яка набрала більше балів за правильні відповіді. Ця гра допоможе дітям закріпити свої знання у ігровій формі, пригадати вивчене та розвивати навички командної роботи.

Отож, індивідуальний підхід у навчанні є ключовим елементом успішної освіти, оскільки враховує різні потреби, інтереси та рівні здібностей кожного здобувача освіти. Він сприяє успішному розвитку та кращій мотивації. Індивідуальний підхід допомагає дітям робити освіту більш доступною для всіх учасників освітнього процесу.

Література

1. Хомюк Н. В., Трач О. Т. Реалізація принципу індивідуалізації на уроках природознавства в початковій школі. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. 2020. С. 90–91.
2. Сондарук О. В., Тищук В. І. Реалізація індивідуального підходу при вивченні фізики. *Наукові записки*. Вип. 4 (II). С. 218–219.
3. Дунаєвська Н. В. Індивідуалізація навчання шляхом використання сучасних інтернет-сервісів : метод. розробка. 2017–2018.
4. Гоянюк М. В. Диференціація як засіб індивідуалізації навчальної діяльності учнів початкових класів. 2022. С. 29–31.

УДК 398.6(091)(043.2)

Тетяна Цівчик,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – **Сергій Марчук**

ІСТОРІЯ РОЗВИТКУ НАРОДНОЇ ЗАГАДКИ

Розглянуто історію розвитку загадки як жанру усної народної творчості. З'ясовано можливості загадок у розумовому розвитку дітей.

Ключові слова: народна загадка, дитячий фольклор, розумове виховання.

Серед усіх живих істот на Землі людина відрізняється перш за все наявністю розуму, здатністю думати, розмовляти, творити. Не випадково в народі кажуть, що «знання та розум – скарб людини». Розум – одна з найкращих людських якостей («Не краса красить, а розум»). Від інтелектуального розвитку особистості залежить рівень її підготовки до життя, особисті доля й щастя. Різні складні перипетії і тяготи життя найчастіше долаються не силою, а розумом [3, с. 262].

Загадку як жанр фольклору використовували С. Руданський, І. Франко, Л. Глібов, Ю. Федькович та ін. М. Костомаров на основі народної казки-загадки про мудру дівчину написав п'єсу. З письменників та поетів до загадки виявляли інтерес С. Васильченко, П. Тичина, А. Шиян та ін. Загадки перебували у цікавості педагогів К. Ушинського та В. Сухомлинського. Збиранням та вивченням загадок займалися відомі науковці й культурні діячі – І. Срезневський, М. Номис, І. Франко, П. Чубинський, І. Манжура, Б. Грінченко та ін. [2, с. 15].

Мета статті – з'ясувати особливості розвитку загадки.

Багато можливостей дає загадка для розумового розвитку дітей, для прилучення їх до словесної художньої творчості. Створюючи чи відгадуючи загадку, вони зосереджують увагу на конкретному предметі. Молодші школярі ще не володіють достатнім досвідом сприймання об'єкту, тому доцільно звертати їхню увагу на окремі, найвиразніші, найістотніші ознаки певного предмета чи явища. Твори-загадки тим і корисні, що під час їх опрацювання дитина вчиться розглядати предмет, виявляти його ознаки.

Кожна загадка несе в собі елемент гри, що збуджує увагу того, хто має її відгадати, розвиває художнє мислення. Саме в цьому, як слушно відзначають дослідники, одна з її важливих функцій [1, с. 55]. У процесі культурно-історичного розвитку людства дедалі увиразнювалась роль загадки як пізнавального, виховного чинника [4].

Ще в первіснообщинному суспільстві, коли існували тотемістичні погляди, анімістичні уявлення, склалася певна система заборонених слів – табу. Усе це поступово трансформувалось у забобони, які набували певної стабільності. На цьому ґрунті згодом постало чимало творів «загадкового» характеру, які в нарочито прихованій формі відображали звичайні, буденні факти життя. Своєрідність їхнього походження неминуче позначалась на (художній формі, композиції та особливостях головного образу. Загадки, зокрема ті, що відбивають тотемістичні погляди, анімістичні уявлення первісної людини, особливо стійкі за формою. Протягом всієї історії розвитку жанру вона змінювалась дуже повільно, оскільки закладений у зразках цього історичного пласта світогляд трансформувався нелегко.

Ідейно-художньою основою виникнення значної частини загадок, як довів відомий український вчений О. Потебня, була також первісна народна



поетична символіка. Це не могло не відобразитись на художніх особливостях цих творів [2, с. 6].

В Україні здавна існував звичай загадувати загадки: під час масових ігор та розваг – перед широким колом слухачів, наприклад, молоді на вечорницях (про що неодноразово згадується в творчості українських письменників, зокрема І. Котляревського, М. Гоголя та ін.). Тому цей цікавий, своєрідний жанр набув тут значного розвитку. Українським народним загадкам властиві широта, багатство й різноманітність тематики, довершеність художньої форми. Предметом, об'єктом відтворення в них є навколишній світ у всій його повноті: від зоряного неба, природи, картин виробничого й родинного побуту до абстрактних понять та образів з суспільного життя [2, с. 7]. В українських народних загадках про будову всесвіту виразно відчувається прагнення людини пізнати світ за допомогою аналогій з відомими їй предметами та явищами. Деякі загадки цієї групи є типовими картинками з життя, побуту селянина.

І. Франко вважав, що загадки про будову світу за походженням найдавніші. З розвитком пізнання людина дедалі більше виокремлювалася з числа найрізноманітніших явищ буття, у тяжкій боротьбі за існування, у постійній праці усвідомлювала себе і утверджувалась на землі.

Значний за обсягом цикл об'єднує характерні щодо форми та призначення загадки-головоломки, шаради й запитання різноманітного характеру. Серед них є вправи з елементарної арифметики, задачі на кмітливість та виховання уважності. Сюди примикають загадки про родинні зв'язки людей (брат, сестра, небога; батько, син, онук; батько і дочка, мати і сини та ін.).

Загадка тісно пов'язана з іншими фольклорними жанрами, зокрема з прислів'ями та приказками. Існують загадки, які у певній трансформації побутують, як прислів'я або приказки. Близькість загадок до прислів'їв та приказок зумовлюється спільністю їх походження та постійними взаємовпливами.

Простежується певна спорідненість загадок і з казками. Розповідне начало в казці є основною ознакою епічного ставлення художника до дійсності, а в загадці воно фактично виражене ніби в прихованій формі. Справді, чимало загадок за характером образу є стислим, гранично сконденсованим викладом ознак певного явища, яке б могло бути предметом відтворення – в такому ж плані – значного за розміром художнього полотна. Саме тому іноді один і той же образ фігурує і в казці, і в загадці, знаходячи різний ступінь деталізації, по-різному розгортаючи закладене в ньому розповідне начало відповідно з можливостями кожного жанру.

Народні загадки здавна утримують тісні зв'язки із письмовою традицією. Чимала їх кількість стала широко відомою з творів письменників, із стародавніх літописів [2, с. 14].

Таким чином, історія розвитку загадки показала, що цей чудовий жанр усної народної творчості живе повнокровним життям, постійно оновлюючись

і розвиваючись. У багатьох творах і сьогодні активно засвоюються та виявляються яскраві, специфічні форми художнього вислову, відлуння народного гумору; багато зразків цього своєрідного жанру позначено глибокою народною мудрістю, дотепністю, вигадливістю.

Література

1. Березовський І. Г. Українська народна творчість. Київ : Наукова думка, 1973. 152 с.
2. Загадки. Київ : Веселка, 1987. 515 с.
3. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. Київ : Основа, 1997. 464 с.
4. Українські приказки, прислів'я : зб. О. В. Марковича та ін. / укл. М. Номис. Київ : Либідь, 1993. 768 с.

УДК 398.3:172.15(043.2)

Дмитро Швець,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк.
Науковий керівник – Сергій Марчук

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНИЙ ПОТЕНЦІАЛ КАЛЕНДАРНИХ ІГОР ТА ЗАБАВ УКРАЇНЦІВ

Розглянуто систему календарних ігор українців. Проаналізовано класифікацію українських народних оздоровчих ігор. Вивчено ігри та забави відповідно до пір року і календарних свят нашого народу.

Ключові слова: календарна обрядовість, народна гра, народна забава, українці, національне виховання.

Національна доктрина розвитку освіти наголошує, «що держава повинна забезпечити збереження та збагачення українських культурно-історичних традицій, виховання шанобливого ставлення до національних святинь [1].

Важливу роль у збереженні й зміцненні здоров'я нашого народу відіграла календарна обрядовість, до якої входили свята, обряди, магичні дії, гадання, ігри, розваги, хороводи. Календарні обряди виникли як аграрномагічні, які поступово втратили свою початкову функцію, і вже в кінці ХІХ ст. сприймалися переважно, як розваги.

Мета статті – вивчити та проаналізувати можливості українських календарних ігор та забав у національно-патріотичному вихованні школярів.

Матеріали історико-етнографічних досліджень М. Маркевича, П. Чубинського, М. Грушевського, В. Гнатюка, С. Килимника, О. Воропая, М. Стельмаховича, В. Скуратівського, Є. Приступи, А. Цюся показують, що українські народні ігри дуже різноманітні й більшість з них утвердились в календарній обрядовості.

Календарні ігри, які проводилися в певні пори року, як стверджує С. Килимник, літописці та церковні ієрархи називали грищами. На його думку,

в нашого народу існували такі основні ігри: біги, скакання вверх, через огні, через воду, метання списів (копій), стрільба з лука, кулачні бої, гра в боротьбу родів, гра у війну – прикладні бої та багато інших, – це у хлопців. У дівчат проводились численні ігри, пов'язані з культом, гаданням-ворожінням, чаруванням, з мріями про майбутнє одруження, щасливе подружнє життя. Головна гра – це хороводи великодні та зеленосвятські, пов'язані з ритуалами, плетіння та пускання вінків на воду, гра в «Фортуну», «Лялю», «Тополю», «Морену», «Коструба» та ін. Хлоп'ячі ігри бували досить бурхливі, дівочі – спокійні.

Значну групу становлять народні рухливі ігри. У них текст подається як лічилка, примовка, перегукування. Це ігри «Панас», «Їду, їду», «Звідки ти?», «Жмурки», «Горю-дуб», «Котилася бочка...», «На чім стоїш?», «Іваночку, покинь схованочку», «Зайчик і Бурчик», «Бочечка», «Квочка», «Ірву, ірву горішечки» та ін. [2, с. 205].

Рухливі хороводні ігри супроводжуються пісенним текстом. На першому плані – слова, рухи – нескладні (ходіння в колі), по закінченні слів, співу можливий біг. Серед таких ігор найвідоміші: «Огірочки», «Галя по садочку ходила», «Подольночка», «Перепілочка», «Ой ягіл, ягілочка», «Іде, іде дід» та ін.

Обрядові та звичаєві ігри передають характерні події з життя українського народу: початок жнив, косовиця, великодні та купальські ігри, калита, веснянки (наприклад, гра «Розлилися води»).

Ігри історичної та соціальної спрямованості відбивають характер тієї епохи, коли вони склалися. У їх змісті трапляються архаїзми, як для нас, гравцями виступають «пан», «король», «цар», «царівна». Це ігри: «Король», «У короля», «Воротарчик», «Пускайте нас», «Нема пана дома», «У відьми», «Дзвін», «Прослужив я в пана рік», «Кружок» тощо.

Ігри побутової спрямованості відображають у своєму змісті буденне життя людей («Жили у бабусі...», «Ой сусіди, сусідоньки», «Здрастуй, сусіде», «Куй-куй, ковалі...», «Як було у баби...»). Чимало серед них ігор з сюжетами про сімейне життя: «Батько», «Батько й діти», «Горшечки», «Гладушики», «Сімейка» тощо. У табл. 1 подаємо класифікацію українських народних оздоровчих ігор.

Таблиця 1

Класифікація українських народних оздоровчих ігор

<i>Група народних ігор</i>	<i>Назви народних ігор</i>
Рухливі ігри та забави зі співом, приказками й примовками	Батько й діти. Подольночка. Адам і Єва. Іди, іди, дощику. Жнива. Мак. Ой вийтеся, огірочки. Гарбуз. Грибок. Просо. У конопель. Ой у полі жито. Барвінок. У вишневому садочку. У грушки. Сад і горобці. Довга лоза (Дикі кози). Горішок. Перепілка. Коза. Яструб і курчата. Гуси. Качки й рибалки. Метеличок. Сірий кіт. Пригоди киці. Кицька. Кіт і миша. Кози. Чорний лицар. Ледачий Гриць. Кривий танець. Розбите яєчко. Дзвін. Дрова. Печу, печу хлібчик. Ковалі. Шевчик

Рухливі ігри та забави для розвитку сили	Тягти бука. Чий батько дужчий. Перетяжка. Хвостач. Буряк. Ворона. У коня. Краски. Ворота. Ріпка. Петрушка. Дзвіночок. Щупак. Коромисло
Рухливі ігри та забави для розвитку швидкісно-силових здібностей	Вовк і кози. У довгої лози. Лоза. Шагавай. У річку, гоп! Переправа через річку. Класики. Сміхота. Гречка. Півник. Пускайте нас. У царя. Хвіст. Крук. Вуж. Яструб
Рухливі ігри та забави для розвитку швидкості	У «колдуна». Кавуни. Вивірка, шишка, горіх. До цілі. Повінь. Лисиця й заєць. Бездомна лисиця. Двоє – мало, третій – лишній. Оса. Сірий вовк. Варена ріпка. Птиці. Бондар. Регіт. Попід руки. Дрібушечки. Мур. Запорожець на Січі. Маринка. Хрещик. Горщечки. Дуб. Мисливці та зайці
Рухливі ігри для розвитку витривалості	Ковбаса. В бика. Ворони. Блоха. Латка. Квач. Передай іншому. Рибалки й риби
Рухливі ігри для розвитку спритності	Вовк і хорт. Шило. У кужмірки. Кузьмарки. Панас. Жмурки. Петре, де ти? Хорт. У бобра. Ой летіла зозуленька. Море. Рак-небо рак. Вкрасти сало. Верни голова. Жук. Дзвіниця. Вежа. Гори
Ігри з предметами	Бузьок. Герета. Лавина. У деркача. Шви галка. Забивання сокири. У палички. У цурки-палки. Циганка. У скраклі. Мушка. Бабок. У шуляка. Перепелиця. Голий у голого. Високий дуб. Дучковий м'яч. Свічка. Вдарив, не вдарив – біжи. Квочка. Ключки. Ямки. Місяць. Захисник кріпості. Каша. Круговий. Городковий м'яч. Серединка. Пошивай. Баран. Стінка

Традиційні народні ігри комплексно впливають на особистість. Окрім виразного спрямування на фізичний розвиток, у них міститься потужний пізнавальний та емоційний заряд. Здебільшого, в таких іграх рухи виконуються під пісенний супровід, а за змістом вони правильно відтворюють окремі трудові процеси. Тому їх неможливо розрізнити як окреме фізичне, морально-трудова, етичне або художнє виховання. Скоріше їх можна різнити за тим, що в одних були елементи боротьби, змагань, а в інших вимагалось більше пам'яті, уваги, сміливості, спостережливості.

Народні ігри, забави та розваги настільки різноманітні, що в єдиній класифікації важко показати всі особливості кожної з них. Тому дослідники систематизують їх за різними ознаками: за використанням в них певних предметів і без них, за періодом проведення, за віковим поділом, за спрямованістю їхнього впливу на розвиток фізичних якостей.

Широко представлені в народній педагогіці «пальчикові ігри», ігри на розвиток ручних вмінь та вправлянь окремих частин тіла. У перший рік життя дитини мати намагалась найбільш ініціювати ті чи інші вправи для нормального фізичного розвитку малюка: потягування, поглажування в супроводі різних ігор-потішок. Ці ігри забезпечували: прискорений розвиток рук, зап'ясть, долонь, пальців («Ручки», «Сова», «Сорока-ворона», «Хані» та ін.), розвиток м'язів ніг і тулуба, зміцнення скелетної структури («Дибки-дибки», «Їде, їде пан», «Куй, куй ковалі»), розвиток м'язів шиї і координації рухів («Печу, печу хлібець», «Чолом чокають», «Турі», «Барана давать»).



Використовувалися ігри з елементами масажу («Туту-сі», «Гушки-потягушки» та ін.) [2, с. 209].

У народній педагогіці визначено дві групи дитячих ігор. Перша – це спонтанні ігри. Вони виникають самі по собі і часто є наслідуванням дій дорослих. В таких іграх яскраво відтворювались естетичні начала народного життя, побуту, праці, уявлення про честь, гідність людини. Такі ігри сприяють розвитку в дитини національного мислення, формують її характер. До другої групи народних ігор умовно можна віднести ігри, спеціально вигадані для розваги. В них здебільшого є правила, що створювались століттями, шліфувалися і слугували вихованню в дитини спритності, рішучості, самостійності. Народні ігри завжди займали чільне місце в практичній роботі педагога. Це різні за формою проведення ігри (колективні, невеликими групами, парами, з м'ячем, з віночком, стрічкою та багато інших).

Подаємо класифікацію українських народних ігор та забав А. Цьося відповідно до пір року і календарних свят нашого народу (табл. 2) [3, с. 18–19].

Таблиця 2

Календарні ігри та забави українців

<i>Пора року</i>	<i>Назва свята</i>	<i>Народні ігри та фізичні вправи</i>
Весна	Явдоха, Теплий Олекса	«Заплітати Шума», «Та це ж весна», «Іде, іде дід», «Гляньте, діточки», «Унадився журавель», «Журавель», «У довгі лози»
	Благовіщення	«Кривий танець», «Подоляночка», «Білозорчик-Білоданчик», «Воробчик», «Перепілонька», «Мости», «Воротар», «Царенко», «Щітка», «Мак», «А ми просо сіяли», «Жук-жучок», «Зельман», «Наяву я, навчу»
	Великдень	«Довгі лози», «Боротьба», «У короля», «Великодній дзвін», «Просо», «Стовп», «Коструб», «Цурка», «Чаклун», «Набитки», «У війну», «Боротьба на лопатки», «Боротьба без рук – грудьми», «Боротьба навколішки», «Боротьба лежачи», «Навипередки-уперегони»
	Проводи	«Лопатки», «Бирки», «Кучі», «Заєць», «Стільчик», «Носа», «Сорока», «Мила», «Білиця», «Сало тягнути», «Двірник і джура», «Жмурки», «Позич мені стільчик», «Шукайло-сосокало», «Зв'язаний встане», «Тягнуть дуба»
	Лука «Красна гірка»	«Горю-дуба», «Ляля», «Віночок», «Міст», «Ріпка»
	«Вулиці»	«Вінок», «Зайчик», «Вербова дощечка», «Огірочки»
Юрія	«Веснянки і гаївки», «Верхова їзда», «Метання», «Загартування рососою», «Хороводи», «Кидання грудок землі»	
Літо	Трійця	«Тополя», «Водили Куста», «Похорон Ярили», «Дуба», Торю-дубом», «Проводи русалок»
	Івана Купала	«Стрибки через вогонь», «Водити відьму», «Біг», Купання»
	Петра і Павла	«Ворона», «У коня», «Дзвіночок», «Коромисло», «Яструб», «У колдуна», «До цілі», «Латка», «У цурки-палки», «Цигана», «У скраклі», «Бабак», «У шуляка», «Перепелиця»

	Іллі	«В'язання бороди», «Жнива», «Ой у полі жито», «Веребей», «Гречка»
	Маковей	«Гуси», «У гусей», «Король», «Квач», «Барвінок», «Сірий вовк», «У грушки», «Просо», «Оса», «Птиці»
Осінь	Успіння	«У бобра», «Грибок», «Кози», «Мисливці і зайці», «Гарбуз», «Зайчик», «Вуж», «Яструб», «Дуб»
	Парубочі громади	«Жмурки», «Долоні», «Згинати сухого вовка», «Верни-голова», «Вкрасти сало», «Боротьба без рук – грудьми», «Боротьба навколішки», «Боротьба лежачи»
	Дівочі громади	«Чернушко-душко», «Любка», «Чадо», «Поїхав Іван за Дунай по дівку», «По улиці широкі»
	Покрова	«Кулачі бої», «Запорожець на січі», «Мур», «Чорний лицар», «Козак»
	Вечорниці	«Панас», «Шута», «Хустина», «Сусідка», «Долоні», «Нічки»
Зима	Катерини	«Ігри – гадання», «Закликання долі», «Жмурки», «Чіт чи лишка», «Чарочка»
	Андрія	«Калита», «Парубочі пустощі», «Метання»
	Різдво	«Танці», «Ковзання по льоду», «Катання на санчатах, крижинах і ковзанах», «Гойдалки»
	Новий рік	«Коза», «Меланка», «Сніжки», «Булка», «Борюкання на снігу», «Катання великих снігових куль з гір», «Громак-свиня»
	Водохреща	«Кулачні бої», «Катання на конях», «Змагання вершників»
	Стрітєння	«Тягти бука», «Чий батько дужчий», «Перетяжка», «Буряк»
	Масляна	«Ніжкові заговіни», «Колодка», «Катання з гір»

Як видно з табл. 2, протягом річного циклу календарних свят наші предки виконували різноманітні рухливі ігри та забави. Ігрова діяльність відділяла людей від повсякденного життя, створюючи атмосферу піднесеності, радості й добра.

Таким чином, у змісті календарної обрядовості українців значне місце посідали різноманітні рухливі ігри, забави, танці, хороводи, одноборства, фізичні вправи. Вони мали чітко визначене місце і виконувалися залежно від пори року та характеру свята. Ігрові дії супроводжувалися підвищенням фізичних і душевних сил людей, приносили радість і відпочинок. У сучасних умовах календарні обрядові ігри виступають важливим засобом національно-патріотичного виховання дітей та молоді.

Література

1. Національна доктрина розвитку освіти. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/347/2002#Text> (дата звернення: 09.10.2023).
2. Стельмахович М. Г. Піклування про здоров'я і фізичний розвиток дітей. *Народна педагогіка*. Київ : Рад. школа, 1985. С. 201–211.
3. Цьось А. В. Фізичне виховання в календарній обрядовості українців. Луцьк : Надстир'я, 2000. 376 с.



УДК 37.018.1:179.9(043.2)

Іванна Яворська,
Комунальний заклад вищої освіти «Луцький педагогічний коледж»
Волинської обласної ради, м. Луцьк
Науковий керівник – **Сергій Марчук**

МОРАЛЬНО-ЕТИЧНИЙ АСПЕКТ СУЧАСНОГО РОДИННО-СІМЕЙНОГО ВИХОВАННЯ

Розглянуто сутність родинного виховання, його мету, завдання, зміст. Визначено зміст виховного ідеалу в умовах сім'ї.

Ключові слова: *родина, сімейне виховання, моральне виховання, виховний ідеал.*

У Законі України «Про освіту» зазначено, що «виховання в сім'ї є першоосновою розвитку дитини як особистості. Батьки мають рівні права та обов'язки щодо освіти і розвитку дитини» [1]. Родина є основою держави. Родина, рід, родовід, народ – поняття, що розкривають моральну й духовну сутність, природну послідовність основних етапів формування людини. Від роду до народу, нації – такий природний шлях розвитку кожної дитини, формування її національної свідомості й громадянської зрілості.

Мета статті – проаналізувати сутність та завдання родинно-сімейного виховання, вивчити особливості морального виховання в сім'ї та формування виховного ідеалу.

Родинне виховання – перша природна і постійно діюча ланка виховання. Без докорінного поліпшення родинного виховання не можна домогтися значних змін у подальшому громадському вихованні підростаючих поколінь. У сім'ї закладається духовна основа особистості, її мораль, самобутність національного світовідчуття і світорозуміння.

Сімейне виховання – це перевірений віками досвід національного виховання дітей у сім'ї. Воно є могутнім джерелом формування світогляду, національного духу, високої моральності, трудової підготовки, громадянського змушнення, глибоких людських почуттів, любові до матері й батька, бабусі й дідуся, роду і народу, пошани рідної мови, історії, культури.

Основними завданнями сімейного виховання на сучасному етапі розвитку України як суверенної держави є виховання в дітей гуманності (поваги до людей, співчуття і чуйності, доброзичливого ставлення до них, турботи про їхнє благополуччя) і духовності (прагнення до освоєння багатств національної і світової культури, формування загальнолюдських ідеалів добра, справедливості, чуйності, чесності й порядності, до свого способу життя на основі моральності, культури, краси); виховання дитини свідомим громадянином-патріотом своєї Батьківщини, чесним трудівником, гарним сім'янином; залучення дитини до здорового способу життя і формування в неї відповідних цінностей, умінь і навичок [2].

Сім'я має шанувати й поважати українську мову, культуру, традиції і звичаї, виявляти шанобливе ставлення до національної літератури, преси, мистецтва, радіо і телебачення тощо. Дитині передається ставлення батьків та членів родини до національних цінностей через спілкування, споглядання та в інший спосіб. Народ здавна сповідує істину: батьки – головні природні вихователі й особистим прикладом роблять найбільший виховний вплив на дітей. Добре виховати своїх дітей – не тільки найважливіший моральний, а й конституційний обов'язок батька і матері. За це вони відповідають перед своїм сумлінням і суспільством.

Найвища мета виховання дітей в родині й школі – забезпечити високий рівень освіченості й вихованості свідомого громадянина-патріота України, здатного утверджувати найвищі ідеали гуманістичної культури й демократичних взаємовідносин людей, відстоювати і захищати права, гідність і честь, територіальну цілісність своєї Вітчизни.

Моральне виховання – один з найважливіших видів виховання (табл. 1).

Таблиця 1

Категоріальний аналіз поняття «моральне виховання»

<i>Джерело</i>	<i>Визначення (зміст) поняття</i>
Волкова Н. П. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Академія, 2001. С. 115	Моральне виховання – виховна діяльність сім'ї, школи з формування в учнів моральної свідомості, розвитку морального почуття, навичок, умінь, відповідної поведінки
Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. Вид. 2-ге, виправл, доповн. Київ : Академвидав, 2005. С. 271	Моральне виховання – виховна діяльність школи і сім'ї, метою якої є формування стійких моральних якостей, потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки, на основі засвоєння ідеалів, норм і принципів моралі, участь у практичній діяльності
Пальчевський С. С. Педагогіка : навч. посіб. Київ : Каравела, 2007. С. 442	Моральне виховання – виховна діяльність школи, сім'ї, громадськості, що має на меті зміцнення та розвиток тієї внутрішньої першооснови, яка обмежена почуттями сумління та совісті, й розвиток якої зумовлюється формуванням нових потреб, почуттів, навичок і звичок поведінки на основі засвоєння відповідних ідеалів та принципів

Моральне виховання в українській сім'ї має бути спрямоване на формування у дітей і молоді моральної свідомості – ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв, напрацьованих вітчизняною і світовою культурою. Ґрунтуючись на національній основі, моральне виховання в українській родині виходить також із вселюдських принципів – правдивості, справедливості, гуманізму, демократизму, інших добродійностей, що поєднують суспільні й особисті інтереси.

Головна мета морального виховання у сім'ї – набуття молодим поколінням морального досвіду, успадкування духовних надбань українського народу, досягнення високої культури міжлюдських і міжнаціональних взаємин, формування моральної культури [4, с. 18].

Основні завдання морального виховання – набуття знань про моральні принципи, норми та правила суспільної поведінки, виховання моральних почуттів, потреб і ставлення до навколишнього світу, набуття стійких навичок та звичок моральної поведінки.

Зміст морального виховання у сім'ї становить, насамперед, виховання любові до рідної землі, свого народу, його культури та мови; дружнього братерського та шанобливого ставлення до інших народів, їх культури, звичаїв і традицій; виховання гуманних почуттів, доброзичливості та приязні до людей, потреби подавати їм безкорисливу, посильну допомогу; формування розумних потреб, культури споживання, свідомої дисципліни, бажання працювати задля розквіту держави, відповідального і бережливого ставлення до праці та її результатів; виховання у дітей скромності, чесності й правдивості, здатності до прояву почуттів сорому та власної гідності; непримиренності до аморальних вчинків людей, нетерпимого ставлення до порушників соціально-етичних норм і правил поведінки.

Формування духовності й моральності тісно пов'язується з релігійними виховними традиціями. Кожна релігія більшою чи меншою мірою взаємодіє з культурою відповідного етносу. Церква виховує повагу молоді до старших, патріотичні почуття, милосердя, регламентує як норму доброзичливі стосунки між людьми, завжди залишається духовною скарбницею.

Моральне виховання дітей у сім'ї потребує від батьків глибоких знань і врахування їх вікових особливостей. Це певною мірою сприяє формуванню у дітей і молоді уміння міжособистісного спілкування та підготовки їх до життя. У молодшому шкільному віці воно виявляється у потребі дітей бути поряд з батьками, товаришами, друзями, вчителями; в бажанні щоб помітили, сподобалися, порадувати успіхами, розповісти про себе або про щось, привернути до себе увагу.

Виховний ідеал української сім'ї формувався протягом усієї історії українського народу. Цей ідеал викристалізувався у формі ставлення в народі до сім'ї і праці, особливостях засвоєння, збереження й розвитку духовної культури, вияву громадянських почуттів, дотримання обов'язку, захисту прав і свобод українського народу.

Завдяки народній культурі, традиціям зберігається і розвивається культура й освіта сучасних поколінь, національна мова, без якої неможливе існування й самої нації, зберігаються звичаї, здобутки мистецької творчості, формується світогляд, народні ідеали – все те, що творить обличчя народу, вирізняє його з-поміж інших. Виховний ідеал людини – це те найкраще, що створив український народ силою свого творчого генія, у ході віковичної боротьби за своє існування, економічний, культурний і духовний розвиток [3, с. 54].

Сім'я має культивувати такі якості й особливості характеру людини, як:

– повагу і відданість своїм батькам, сім'ї, родині, готовність до взаємодопомоги;

– шанування культу предків, традицій і звичаїв свого народу;

- сформованість національної свідомості й самосвідомості, любов до рідної землі й народу, відданість Україні;
- розуміння і відчуття духовної єдності поколінь, повага до батьків, жінки-матері, культури та історії рідного народу;
- сформованість високої мовної культури, досконале володіння українською мовою, яка є основою національної культури, державною мовою України;
- усвідомлення власної національної гідності, честі, внутрішньої свободи, гордості за свою землю і народ;
- дотримання принципів вселюдської і народної моралі: правдивості, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності, гуманного ставлення до людини і довкілля;
- уміння міжособистісного спілкування, культуру спілкування, гуманізм, колективізм, товарицькість, приязність, доброзичливість, взаємопідтримку, чесність, організованість і дисциплінованість, чемність і порядність в особистій поведінці й відносинах з іншими [4].

У сім'ї закладаються основи людяності, коріння духовності, фундамент особистості. Становлення сім'ї відбувається все життя. Сім'я не є якимось одним етапом. Спочатку вона існує як молоде подружжя, потім як спілка молодих батьків і нарешті – як зрілих людей. Давно відомо, що сім'я – це багатоаспектна і не до кінця вивчена проблема з різними умовами соціальної забезпеченості та духовного розвитку людей.

Створені протягом віків родинні традиції українського народу завжди були міцним фундаментом сімейного дому. В них містяться справжні скарби загальнолюдських цінностей – любов до людей, взаємоповага у сім'ї, гостинність, привітність, щедрість та взаємодопомога. У багатовікових звичаях, обрядах, традиціях народу – унікальна школа сімейного виховання поведінки, етики, праці та дозвілля. Завдяки дотриманню звичаїв, традицій постійно збагачується і поглиблюється в сім'ї родинно-побутова культура, удосконалюються сімейні стосунки, краще засвоюються і пізнаються духовна спадщина батьків, дідів і прадідів [5].

Таким чином, родина є основним виховним осередком, де дитина пізнає такі перші моральні норми, як щирість, доброту, вірність у дружбі, любов до батьків, рідної хати, свого краю.

Література

1. Закон України «Про освіту». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text> (дата звернення: 01.11.2023).
2. Концепція сімейного виховання в системі освіти України «Щаслива родина» на 2012–2021 роки. URL: <https://medynya.school.org.ua/news/16-39-40-24-09-2021/> (дата звернення: 01.11.2023).
3. Рацул А. Педагогічні умови родинно-сімейного виховання дітей. *Рідна школа*. 2007. № 4. С. 53–56.
4. Сім'я і родинне виховання. Концепція. *Рідна школа*. 1996. № 11–12. С. 15–20.
5. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка. Київ : Рад. школа. 312 с.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

Бойчук Петро, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри педагогіки та психології, ректор, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Вельган Олександр, старший вчитель, комунальний заклад «Гімназія села Верба Оваднівської сільської ради».

Вовчок Юлія, педагог-організатор, вчитель української мови та літератури, комунальний заклад загальної середньої освіти «Луцький ліцей № 23 Луцької міської ради».

Галан Ольга, викладач циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Голя Галина, здобувач ступеня PhD, Рівненський державний гуманітарний університет; викладач кафедри природничо-математичної, світоглядної освіти та інформаційних технологій, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Гончаренко Олена, вихователь-методист, комунальний заклад «Луцький заклад дошкільної освіти (ясла-садок) № 3 Луцької міської ради».

Дацюк Ігор, керівник фізичного виховання, методист, Володимир-Волинський фаховий коледж.

Дем'янюк Олександр, доктор історичних наук, професор, заступник директора з науково-педагогічної діяльності, Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти.

Замелюк Марія, кандидат педагогічних наук старший викладач кафедри теорії та методики дошкільної освіти, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Ковальчук Ірина, кандидат філософських наук, доцент, начальник навчально-методичного відділу, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Ковтунець Оксана, вчитель початкових класів, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, методист, комунальний заклад загальної середньої освіти «Луцький ліцей № 23 Луцької міської ради».

Констанкевич Лариса, викладач-методист, викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Корнелюк Віктор, викладач-методист, голова циклової комісії природничо-математичних дисциплін, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Кривянчук Марта, вчитель початкових класів, спеціаліст другої кваліфікаційної категорії, комунальний заклад загальної середньої освіти «Луцький ліцей № 23 Луцької міської ради».

Кузьмич Юлія, вчитель початкових класів, спеціаліст другої кваліфікаційної категорії, комунальний заклад загальної середньої освіти «Луцький ліцей № 23 Луцької міської ради».

Мигдаль Оксана, опорний заклад загальної середньої освіти «Торчинський ліцей Торчинської селищної ради».

Луцюк Юлія, викладач циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Марчук Сергій, кандидат педагогічних наук, завідувач кафедри педагогіки та психології, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Муляр Вадим, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри експериментальної фізики, інформаційних та освітніх технологій, Волинський національний університет імені Лесі Українки.

Муляр Оксана, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри теорії та методики викладання шкільних предметів, Волинський інститут післядипломної педагогічної освіти.

Петренюк Зоя, заступник директора з навчально-виховної роботи, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, методист, комунальний заклад загальної середньої освіти «Луцький ліцей № 23 Луцької міської ради».

Радкевич Мар'яна, викладач циклової комісії природничо-математичних дисциплін, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Сулімова Лілія, викладач-методист, Володимирський педагогічний фаховий коледж імені Агатангела Кримського Волинської обласної ради.

Фаловська Ірина, доцент кафедри педагогіки та психології, кандидат економічних наук, спеціаліст вищої кваліфікаційної категорії, старший викладач, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Хомярчук Алла, викладач циклової комісії суспільних та художньо-мистецьких дисциплін, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Чемерис Ірина, педагог соціальний, викладач педагогічних дисциплін, студентка спеціальності 011Освітні педагогічні науки, приватний вищий навчальний заклад «Академія рекреаційних технологій і права».

Шиліпук Віталій, педагог-організатор, вчитель мистецтва, навчально-оздоровчий комплекс Волинського обласного ліцею з посиленою військово-фізичною підготовкою імені Героїв Небесної Сотні.

НАУКОВІ ДОРОБКИ МОЛОДИХ УЧЕНИХ

Архипчук Анастасія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Бєла Юлія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Бойчук Юлія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Бондарук Ірина, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Борнос Вікторія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.



Вайнер Дарина, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Веремчук Вікторія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Гламазда Христина, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Годлевська Анастасія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Гузь Дарина, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Даукуліс Олена, студентка спеціальності 025 «Музичне мистецтво», Волинський національний університет імені Лесі Українки.

Денесюк Наталія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Джурак Сергій, студент спеціальності «014 Середня освіта (Фізична культура)», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Дрегель Соломія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Журавель Катерина, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Калуш Софія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Катеринюк Дарина, студентка спеціальності «012 Дошкільна освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Козак Анна, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Кондратюк Софія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Кулікова Юлія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Левценюк Анна-Марія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Логвинюк Анастасія, студентка спеціальності «012 Дошкільна освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Лось Дарина, студентка спеціальності 11 ПОс групи, КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Михалюк Ірина, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Мульчак Софія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Павлусь Степан, студент спеціальності «014 Середня освіта (Фізична культура)», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Петровець Катерина, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Поронюк Ірина, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Приведенець Оксана, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Примак Надія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Романюк Софія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Рудь Яна, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Савчук Назарій, студент спеціальності «014 Середня освіта (Фізична культура)», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Свиридюк Андрій, студент спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Сиротюк Оксана, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Слюсарчук Соломія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Тимошук Надія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Ткачук Богдана, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Тригуб Вероніка, студентка спеціальності «014 Середня освіта (Фізична культура)», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Трофименко Владислав, студент спеціальності «014 Середня освіта (Фізична культура)», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Труш Олександра, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Фень Юлія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Хрупчик Юлія, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Цибульська Віталіна, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Цівчик Тетяна, студентка спеціальності «013 Початкова освіта», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Швець Дмитро, студент спеціальності «014 Середня освіта (Фізична культура)», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Яворська Іванна, студентка спеціальності «014 Середня освіта (Фізична культура)», КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради.

Електронне наукове видання

**Методологічні та методичні проблеми викладання
у сучасному освітньому процесі**

Матеріали XIII науково-практичної інтернет-конференції

В авторській редакції

Редактор: Т. Жалко
Технічний редактор: Л. Гаврилюк
Коректор: Г. Шевчук
Верстка: О. Галан, Ю. Луцюк

М-54 **Методологічні та методичні проблеми викладання у сучасному освітньому процесі** : матеріали XIII наук.-практ. конф. (м. Луцьк, 07 листоп. 2023) / упоряд.: Т. Й. Жалко, Ю. А. Луцюк, О. М. Галан. Луцьк : КЗВО «Луцький педагогічний коледж» – ВІППО, 2023. 248 с.

УДК 378.147.091.12:3.077.5]”2023”(082)

У збірнику розкриваються й аналізуються напрями та особливості формування й втілення актуальних методик викладання на всіх рівнях сучасної системи освіти.

Основні положення збірника можуть бути використані у науково-дослідній роботі, викладанні відповідних курсів у закладах дошкільної, загальної середньої та вищої освіти, у практиці виховної роботи.

